William Styron

Alegerea Sofiei

*

BIBLIOTECA adevărul

BIBLIOTECA adevărul

William Styron

Alegerea Sofiei

*

Traducere şi note de Cristina Jinga

editura Adevărul holding

Comandaţi cărţile Adevărul:
www.adevarulshop.ro
Telefon: 021.407.76.38 / 51;
Fax: 021.407.76.42

Copyright © William Styron 1976, 1978, 1979

© 2011 by Adevărul Holding, pentru prezenta traducere
în limba română

William Styron: *Sophie's Choice*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
STYRON, WILLIAM
Alegerea Sofiei / William Styron; trad.: Cristina Jinga. –
Bucureşti: Adevărul Holding, 2011
2 vol.
ISBN 978-606-539-883-2
Vol. 1. - ISBN 978-606-539-884-9

I. Jinga, Cristina (trad.)

821.111(73)-31=135.1

În memoria tatălui meu
(1889–1978)

Cine-o să descrie un copil exact aşa cum e?
Cine-o să-l aşeze la locul cuvenit în constelaţia
sa şi-o să-i dea pe mână măsura distanţei?
Cine-o să plămădească moartea unui copil
dintr-o pâine cenuşie care se întăreşte – sau
o s-o lase în gura lui rotundă, astupând-o,
ca pe un miez de măr frumos?... Minţile
ucigaşilor sunt uşor de pătruns. Însă numai
atât: moartea, moartea desăvârşită – chiar
mai înainte ca viaţa să fi început – s-o aduci
întreagă atât de blând şi fără să fii rău:
asta-i de nedescris!

Din a patra *Elegie duineză*,
de Rainer Maria Rilke

...caut partea esenţială a sufletului unde Răul
absolut înfruntă fraternitatea.

André Malraux, *Lazăr*, 1974

Capitolul 1

În zilele acelea, apartamente ieftine erau aproape cu neputință de găsit în Manhattan, așa că a trebuit să mă mut în Brooklyn. Asta se întâmpla în 1947, iar una dintre caracteristicile plăcute ale acelei veri pe care mi-o amintesc atât de bine era vremea, însorită și blândă, înmiresmată de flori, ca și cum zilele rămăseseră captive într-o primăvară eternă. Măcar pentru asta eram mulțumit, căci, în rest, simțeam că tinerețea mea era la pământ. La douăzeci și doi de ani, tot chinuindu-mă să devin un soi de scriitor, descoperisem că ardoarea creatoare, care, pe la optsprezece ani, aproape că mă mistuia cu flacăra ei impetuoasă, de nedomolit, se istovise până la un licăr palid, simbolic, de care abia îmi mai dădeam seama, în pieptul meu sau pe unde or fi sălășluit odinioară aspirațiile mele devoratoare. Nu pentru că nu mai voiam să scriu; încă mai doream din toată inima să realizez romanul pe care mintea mea îl ținea captiv de atâta vreme. Numai că, după ce scriam primele paragrafe bune, nu mai puteam produce altele sau – ca să parafrazez remarca lui Gertrude Stein[1] despre un scriitor minor al Generației Pierdute[2] – sevă aveam, dar nu curgea. Mai rău de-atât, rămăsesem fără slujbă și cu foarte puțini bani și mă autoexilasem în Flatbush – fiind, ca mulți

[1] Gerturde Stein (1874–1946), poetă și scriitoare americană care și-a trăit mare parte a vieții în Franța.

[2] Generația de scriitori, în special autori americani, ca Francis Scott Fitzgerald și Ernest Hemingway, marcați de Primul Război Mondial.

dintre locuitorii din ținutul meu de baștină, un tânăr sudist sărman și singuratic, rătăcitor prin imperiul evreilor.

Puteți să-mi spuneți Stingo[1], porecla sub care eram cunoscut în zilele acelea, asta în caz că mi se adresa totuși careva. Porecla mi se trăgea din zilele de gimnaziu, din statul meu natal, Virginia. Școala aceea era o instituție plăcută, unde fusesem trimis, pe când aveam paisprezece ani, de tatăl meu înnebunit, care descoperise că-i era greu să se mai descurce cu mine după moartea mamei. Printre celelalte calități brute ale mele exista, se pare, și lipsa de interes pentru igiena personală, din care pricină am devenit curând cunoscut ca Stinky[2]. Dar anii au trecut. Cu acțiunea abrazivă a timpului și, totodată, cu o radicală schimbare a obiceiurilor (am fost, într-adevăr, atât de rușinat, încât am devenit aproape obsedat de curățenie), asperitățile stridente din silabele numelui s-au tocit, topindu-se în mai atractivul, ori poate doar mai puțin respingătorul, dar cu siguranță mai îmblânzitul Stingo. Undeva, cam pe la treizeci și ceva de ani, porecla și cu mine ne-am despărțit în mod misterios, Stingo evaporându-se, pur și simplu, din viața mea ca o stafie palidă, lăsându-mă neafectat în niciun fel de pierderea aceasta. Dar mai eram încă Stingo pe vremea când s-au întâmplat cele despre care scriu. Dacă totuși nedumerește absența poreclei din primele pagini ale acestei povestiri, asta s-ar putea explica prin faptul că descriu o perioadă morbidă și însingurată a vieții mele când, aidoma sihastrului nebun din peștera de pe munte, rareori îmi spunea cineva pe nume, în caz că-mi vorbea.

Mă bucuram că fusesem dat afară – prima și singura angajare ca salariat, în afară de aceea din armată, din viața mea –, chiar dacă pierderea slujbei îmi zdruncina serios situația financiară, și așa destul de modestă. De asemenea, astăzi cred că a fost constructiv să aflu atât de devreme în viața mea că nu mă voi putea adapta lucrului într-un birou, niciodată și nicăieri. De fapt, ținând cont de cât de mult râvnisem inițial slujba asta, am fost mai degrabă surprins

[1] Țeposul – *sting* înseamnă țep, ghimpe (lb. engleză).
[2] Puturosul – *stink* înseamnă a puți (lb. engleză).

de ușurarea, ba chiar vioiciunea cu care mi-am acceptat concedierea după numai cinci luni. În 1947, găseai greu de lucru, mai ales în domeniul editorial, dar norocul îmi scosese în cale o angajare la una dintre cele mai mari edituri, unde fusesem numit „redactor adjunct" – un eufemism pentru cititor de manuscrise. Că angajatorul era stăpânul absolut în zilele acelea, când dolarul era un bun mult mai prețios decât este acum, se poate deduce și din salariul meu dezolant – patruzeci de dolari pe săptămână. Scăzând taxele, asta însemna că anemicul cec plasat pe biroul meu în fiecare vineri de femeia mică și cocoșată care se ocupa de statul de plată reprezenta în realitate un onorariu de puțin peste nouăzeci de cenți pe oră. Însă eu nu fusesem nicidecum descurajat de faptul că aceste simbrii de *coolie*[1] se plăteau la una dintre cele mai puternice și prospere edituri din lume; tânăr și plin de resurse, mi-am abordat slujba – cel puțin, la începuturi – cu sentimentul scopului nobil; și, de altfel, în compensație, munca permitea țeserea iluziilor magice: prânzul la „21"[2], cina cu John O'Hara[3], întâlniri cu scriitoare mature și sclipitoare, dar obsedate de carnal, topindu-se la flacăra perspicacității mele redacționale și așa mai departe.

Curând, mi s-a arătat că nimic din toate acestea n-avea să se întâmple. În primul rând pentru că, deși editura – care înflorise în principal din manuale industriale, cursuri și zeci de gazete tehnice în domenii dintre cele mai variate și mai absconse, de la creșterea porcilor până la știința conservării morților la morgă și la extrudarea maselor plastice – publica doar secundar romane și lucrări de nonficțiune, având deci nevoie de munca unui neofit estetician ca mine, lista autorilor publicați de ea n-ar fi putut atrage atenția cuiva preocupat serios de literatură. Când am sosit eu, de pildă,

[1] Coolie – zilier prost plătit în Orient (lb. engleză).

[2] Clubul 21 – faimos club, bar și restaurant newyorkez, frecventat de toți președinții americani, începând de la Roosevelt, și de numeroase vedete, magnați și personalități.

[3] John Henry O'Hara (1905–1970), scriitor american, personalitate incendiară și controversată, cunoscut întâi pentru nuvelele sale și devenit, apoi, romancier de bestselleruri precum *Appointment în Samarra* (1934) și *Butterfield 8* (1935), artizan al dialogurilor, fin observator al stării sociale și critic acid al diferențelor de clasă.

cei doi autori mai cu seamă promovați erau un amiral în retragere al flotei din al Doilea Război Mondial și un fost informator comunist cu reputație pătată, a cărui mea culpa, scrisă de fapt de negrișori, se situa confortabil la mijlocul listei de bestselleruri. Nici urmă de vreun autor de talia lui John O'Hara (cu toate că aveam idoli literari mult mai cunoscuți, O'Hara reprezenta pentru mine genul de scriitor cu care un tânăr redactor și-ar fi dorit să iasă la o băută). În plus, mai era și latura deprimantă a muncii care-mi fusese distribuită. La vremea aceea, McGraw-Hill & Company (căci așa se numea editura unde mă angajasem) era lipsită de orice *éclat*[1] literar, căci punea de atâta vreme în circulație greoaiele sale tratate de tehnologie, încât micul departament de carte comercială în care lucram eu și care aspira la excelența unor edituri ca Scribner sau Knopf era socotit în breaslă drept un soi de glumă. Era ca și cum o uriașă corporație de retaileri ca Montgomery Ward sau Masters ar fi avut tupeul să înființeze un salon de expoziție cu vânzare de blănuri de vizon și de șinșila, despre care orice cunoscător știa că erau, de fapt, piei vopsite de biber[2] japonez.

Prin urmare, în calitatea mea de salahor pe cea mai de jos treaptă în ierarhia companiei, nu doar că mi se refuza oportunitatea de a citi manuscrise măcar acceptabile ca valoare, dar eram silit și să-mi croiesc zilnic drum prin ficțiune și nonficțiune de cea mai slabă factură cu putință – vrafuri de hârtie Hammermill, pătate de cafea și mânjite de cerneală, a căror înfățișare ponosită, ferfeniță, indica de la prima privire cumplita disperare a autorului respectiv (sau a agentului său) și, deopotrivă, rolul lui McGraw-Hill de editură la care nu apelezi decât dacă nu mai ai încotro. Dar la vârsta mea, îndopat cu atâta literatură engleză încât insistam mai ceva ca Matthew Arnold[3] ca orice cuvânt scris să exprime numai seriozitatea cea mai înaltă și adevărul, tratam acești avortoni ai dorinței debile și singulare a o mie

[1] Renume, considerație (lb. franceză, în original).
[2] Mamifer semiacvatic care trăiește în colonii și a cărui blană este foarte prețioasă; castor.
[3] Matthew Arnold (1822–1888) – poet și critic cultural foarte apreciat în țara sa natală, Marea Britanie, dar și în Statele Unite.

de străini cu dezgustul magistral și abstract al unei maimuțe pigulindu-și paraziții din blană. Eram nemilos, tăios, fără remușcări și intolerant. De sus, din cubul meu ca de hulubărie, închis cu sticlă, la etajul al douăzecilea al sediului McGraw-Hill – un zgârie-nori verde, impresionant din punct de vedere arhitectural, dar paralizant spiritualicește, de pe West Forty-second Street – îmi revărsam constant disprețul, pe care îl putea avea doar unul care tocmai terminase de citit *Cele șapte tipuri de ambiguitate*[1], asupra acelor triste efuziuni, stivuite până sus pe biroul meu, toate întesate de speranță și de sintaxă scâlciată. Eu trebuia să scriu o prezentare rezonabil de amănunțită pentru fiecare manuscris propus editurii, indiferent cât de proastă ar fi fost cartea. La început, a fost o distracție și îmi făceau o reală plăcere răutatea și răzbunarea pe care le puteam abate asupra acelor manuscrise. Dar, după o vreme, invariabila lor mediocritate m-a făcut să-mi pierd interesul și să devin plictisit de monotonia slujbei mele, sătul și de fumatul țigară după țigară, și de priveliștea învăluită în smog a Manhattanului, și de redactarea unor referate dure precum cel de mai jos, pe care l-am păstrat intact din acele vremuri sterpe și deprimante. Îl transcriu cuvânt cu cuvânt, fără înfrumusețări:

Înaltă crește orzoaica-de-baltă, de Edmonia Kraus Biersticker. Ficțiune.

Dragoste și moarte printre dunele și smârcurile cu afini din sudul statului New Jersey. Tânărul erou, Willard Strathaway, moștenitorul unei mari averi obținute din comercializarea afinelor și proaspăt absolvent al Universității Princeton, se îndrăgostește nebunește de Ramona Blaine, fiica lui Ezra Blaine, un socialist de odinioară și liderul unei greve a culegătorilor de afine. Intriga e prețioasă și complicată, construită în mare măsură pe marginea unei presupuse conspirații din partea lui Brandon Strathaway – tatăl magnat al lui Willard – pentru a se descotorosi de

[1] Lucrarea britanicului William Empson (1906–1984), cu un deosebit impact asupra criticii secolului al XX-lea și care a stat la baza întemeierii școlii literare a Noii Critici.

bătrânul Ezra, al cărui cadavru oribil mutilat este într-adevăr găsit într-o dimineaţă în măruntaiele unei maşini de recoltat afine. Aceasta conduce la învinuiri aproape ucigătoare între Willard – descris ca având „o minunată înclinare princetoniană a capului, pe lângă o considerabilă graţie felină" – şi orfana Ramona, „mlădia ei suplete abia mascând talazul de mare voluptate care pândea dedesubt".

Absolut oripilat chiar şi acum, când scriu, nu pot spune decât că acesta s-ar putea să fie cel mai prost roman aşternut vreodată pe hârtie de o femeie sau lighioană. De refuzat cât se poate de repede.

O, tânăr deştept şi îngâmfat ce eram! Cu cât nesaţ priveam şi chicoteam în timp ce evisceram aceşti mieluşei neajutoraţi, defavorizaţi şi subliterari. Nu mă sfiam nici să-i dau câte un mic ghiont în coaste editurii McGraw-Hill şi apucăturii sale de a publica gunoaie de cărţi „distractive", din care se puteau citi extrase în reviste precum *Readers's Digest*, în schimbul unui avans gras (deşi ironiile mele au contribuit, probabil, la căderea mea).

Femeia instalatorului, de Audrey Wainwright Smilie. Nonficţiune.

Singurul lucru valabil în această carte este titlul, suficient de interesant şi vulgar în acelaşi timp pentru a-şi face loc în politica editorială a McGraw-Hill. Autorul este o femeie adevărată, căsătorită – aşa cum o indică timid titlul – cu un instalator, care locuieşte într-un cartier mărginaş din Worcester, Massachusetts. Complet lipsite de haz, deşi căznindu-se să stârnească râsul pe fiecare pagină, aceste visări cu ochii deschişi specifice unei analfabete sunt o încercare de a da o aură romantică unei existenţe care trebuie să fie oribilă, autoarea punând semn de egalitate între vicisitudinile comice din căsnicia ei şi acelea din casa unui neurochirurg. Asemenea unui doctor, subliniază ea, un instalator este chemat zi şi noapte la datorie; asemenea unui doctor, un instalator are o activitate complexă şi care implică expunerea la viruşi; şi amândoi vin adesea acasă mirosind

urât. Titlurile capitolelor ilustrează cel mai bine calitatea umorului, pentru care și un cuvânt ca scatologic ar fi prea blând pentru a-l descrie: „Dubă-dabă-dadă, blonda din cadă"; „Scurgerea prin nervi" (*Scurgere.* V-ați prins?); „Vremurile trag apa"; „Studiu în căcăniu" etc. Acest manuscris a sosit deosebit de lipicios și mototolit, fiindcă a mai fost trimis – după cum ne spune autoarea într-o scrisoare – și la Harper, Simon & Schuster, Knopf, Random House, Morrow, Holt, Messner, William Sloane, Rinehart și încă vreo opt altele. În aceeași scrisoare, autoarea menționează disperarea sa în legătură cu acest manuscris – în jurul căruia gravitează acum întreaga ei viață – și (nu glumesc) adaugă o amenințare voalată cu sinuciderea. Ar trebui să mă feresc de-a fi responsabil pentru moartea cuiva, dar este imperios necesar ca această carte să nu vadă niciodată lumina tiparului. *Se refuză!* (*De ce trebuie să citesc la nesfârșit căcaturi din astea?*)

N-aș fi fost niciodată în stare să fac remarci ca aceasta din urmă, nici să bat apropouri atât de grosolane la practicile editurii McGraw-Hill dacă superiorul meu direct, redactorul care-mi citea toate rapoartele, nu mi-ar fi împărtășit dezamăgirea față de firma care ne angajase și față de tot ce reprezenta acel uriaș și insensibil imperiu. Redactorul, un irlandez cu ochi adormiți, inteligent, resemnat, dar în esență amabil, pe nume Farrell, lucrase ani de-a rândul pe la diverse publicații de-ale editurii McGraw-Hill, precum *Revista Cauciucului Expandat, Lumea Proteticii, Actualitatea Pesticidelor, Mineritul de Suprafață American*, până când, pe la vreo cincizeci și cinci de ani, fusese scos la scăldat în apele mai calme, departe de iureșul industrial, ale departamentului de carte comercială, unde își umplea orele de program pufăind dintr-o pipă, citind Yeats[1] și Gerard Manley Hopkins[2], aruncând o privire îngăduitoare pe referatele mele și, cred eu, visând cu nesaț la o pensionare grabnică și o retragere în cartierul Ozone Park. Departe de

[1] William Butler Yeats (1865–1939), poet și dramaturg irlandez, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură în 1923.

[2] Gerard Manley Hopkins (1844–1889), poet și preot iezuit englez, unul dintre cei mai apreciați artiști ai epocii victoriene.

a-l ofensa, ironiile mele la adresa conducerii McGraw-Hill, de regulă, îl amuzau, ca şi tonul general al referatelor mele. Farrell căzuse de mult pradă toropelii pasive şi lipsite de ambiţie, starea în care compania, ca un soi de stup gigantic, îşi amorţea până la urmă toţi angajaţii, chiar şi pe arivişti. Şi de vreme ce ştia că şansele mele de a găsi un manuscris publicabil sunt mai mici de una la mie, cred că socotea că n-ar fi nimic rău dacă mă distram şi eu puţin. Păstrez şi acum, ca pe o comoară, unul dintre cele mai lungi referate ale mele (dacă nu cel mai lung), în principal pentru că s-ar putea să fie singurul pe care l-am scris cu un soi de compasiune.

Harald Haarfager, o Saga, de Gundar Firkin. Poezie.

Gundar Firkin nu este un pseudonim, ci un nume real. Multe nume de scriitori proşti îţi sună ciudat sau ţi se par născocite până când descoperi că sunt chiar numele lor. Să însemne asta ceva? Manuscrisul *Harald Haarfager, o Saga* nu a sosit prin poştă nesolicitat, nici prin vreun agent, ci mi-a fost predat de către autorul însuşi. Firkin şi-a făcut apariţia în anticameră în urmă cu vreo săptămână, cărând o cutie cu manuscrisul şi două geamantane. Domnişoara Meyers a spus că îşi exprimase dorinţa să discute cu un redactor. Om la vreo şaizeci de ani, aş zice eu, oarecum gârbovit, dar voinic, de statură mijlocie; cu faţa brăzdată de riduri precum unul care duce o viaţă în aer liber, cu sprâncene stufoase, încărunţite, gură blândă şi o pereche de cei mai trişti, bătrâni şi nostalgici ochi pe care mi-a fost dat să văd vreodată. Purta o şapcă neagră de piele, ca de fermier, cu clapete prinse în creştet care se pot lăsa, la nevoie, peste urechi, şi o jachetă groasă de ploaie, cu un guler de lână. Avea nişte mâini enorme, cu nodurile degetelor proeminente şi roşii. Îi curgea puţin nasul. A spus că vrea să lase manuscrisul. Arăta foarte obosit şi când l-am întrebat de unde venea, a zis că sosise chiar *în ceasul acela* la New York după ce călătorise *cu autobuzul* trei zile şi patru nopţi dintr-o localitate numită Turtle Lake[1], din Dakota de Nord. Doar ca să predea manuscrisul?, l-am întrebat eu, iar el a răspuns da.

[1] Lacul Broaştei-ţestoase (lb. engleză).

Apoi m-a informat, fără să i-o cer, că McGraw-Hill era prima editură pe care o vizita. Asta m-a uluit, întrucât firma asta este rareori prima pe lista preferințelor, chiar și printre autorii ca Gundar Firkin care nu prea știu cum stau lucrurile. Când l-am întrebat cum de făcuse această extraordinară alegere, mi-a răspuns că fusese într-adevăr un noroc. Nu-și propusese să vină neapărat la McGraw-Hill. Însă când autobuzul lui făcuse o oprire de câteva ore în Minneapolis, el trecuse pe la compania de telefoane, unde aflase că poate găsi exemplare din *Paginile Aurii ale Manhattanului*. Cum nu voise să facă o asemenea barbarie încât să rupă o pagină, petrecuse vreo oră și ceva copiind cu un creion numele și adresele zecilor de edituri din New York City. Plănuise să le ia în ordine alfabetică – începând, cred, cu Appleton – și să continue până la cea din urmă de pe listă, Ziff-Davis. Însă când, la sfârșitul călătoriei, chiar în dimineața aceea, ieșise din stația de autobuz Port Authority, la numai o stradă distanță spre est, își ridicase privirile spre cer și dăduse cu ochii de monolitul verde-smarald al bătrânului McGraw, cu panoul său intimidant: McGRAW-HILL. Așa că venise direct aici.

Bietul bătrân părea atât de ostenit și de zăpăcit – mai târziu, mi-a spus că nu pusese niciodată piciorul la est de Minneapolis – încât mi-am zis că măcar l-aș putea duce jos, la bufet, să-i dau o cafea. În timp ce stăteam la masă, mi-a povestit câte ceva despre el. Era fiul unor imigranți norvegieni – numele original fiind Firking, dar, nu se știe cum, *g*-ul căzuse – și toată viața lui fusese fermier, cultivator de grâu, lângă orașul său natal, Turtle Lake. În urmă cu douăzeci de ani, pe când avea el patruzeci, o companie minieră descoperise un zăcământ uriaș de cărbune sub pământurile lui și, cu toate că nu începuse săpăturile, negociase o închiriere pe termen lung a proprietății, ceea ce avea să-l scutească de orice grijă bănească pentru tot restul zilelor. Omul era burlac și prea obișnuit cu modul lui de trai ca să nu se mai ocupe de fermă, dar de acum avea răgazul să se apuce, în sfârșit, de un proiect drag inimii lui. Și așa s-a făcut că a început să scrie un poem epic despre unul dintre strămoșii lui norvegieni din secolul

al XIII-lea, Harald Haarfager, care fusese conte sau prinţ, sau ceva de genul ăsta. Nu-i nevoie să mai spun că, la auzul acestei veşti proaste, mi s-a strâns inima şi, deopotrivă, mi s-a şi frânt. Însă mi-am păstrat o mină netulburată, în timp ce el bătea uşurel cu palma în cutia manuscrisului, spunând: „Da, domnule. Douăzeci de ani de muncă. Şi iată-l. E chiar aici".

După aceea, starea de spirit mi s-a schimbat. În pofida înfăţişării de ţăran, era inteligent şi *foarte* coerent. Părea să fi citit foarte mult – în principal mitologie nordică – deşi romancierii săi preferaţi erau Sigfried Undset, Knut Hamsun şi viguroşii autori din Midwest, Hamlin Garland şi Willa Cather. Şi dacă aveam să descopăr totuşi un geniu încă necizelat? La urma urmelor, chiar şi un mare poet ca Whitman şi-a făcut apariţia ca un aiurit, un poet ambulant care încerca să-şi vândă pretutindeni manuscrisul nătâng. Oricum, după o lungă discuţie (începusem să-i spun pe nume, Gundar), am declarat că aş fi bucuros să-i citesc lucrarea, cu toate că trebuise să-l previn că McGraw-Hill nu era deosebit de „tare" în domeniul poeziei, după care am luat liftul şi-am urcat din nou în birou. Atunci s-a petrecut grozăvia. În timp ce-mi luam rămas-bun şi-i spuneam că înţelegeam cât de nerăbdător trebuie să fie să primească un răspuns după douăzeci de ani de muncă, aşa că voi încerca să-i citesc manuscrisul cu atenţie şi să-i comunic părerea mea în câteva zile, am observat că se pregătea să plece cu numai unul dintre geamantanele sale. Când i-am atras atenţia, el a zâmbit, şi-a întors spre mine ochii aceia gravi, nostalgici, bântuiţi, de muntean din hinterland[1], şi a spus: „O, credeam că v-aţi dat seama – în celălalt geamantan e restul manuscrisului meu".

Vorbesc *serios*, trebuie să fie cea mai lungă operă literară scrisă vreodată de mâna unui om. Am dus-o până la secţia de expediţie prin poştă şi băiatul de acolo a cântărit-o: 15,5 kilograme, şapte topuri de hârtie Hammermill Bond a câte 2,2 kilograme fiecare, un total de 3.850 de pagini bătute la

[1] Hinterland este un termen antropo-geografic şi desemnează o regiune „de la ţară", puţin locuită, deseori cu o infrastructură slabă, cu alte cuvinte înapoiată.

mașină. Saga în sine este compusă într-o engleză aparte; mi crede că a fost scrisă de Dryden[1] ca să-l parodieze pe Spencer[2], dacă n-ai ști cumplitul adevăr: omul care, în toate nopțile și zilele acelea din cei douăzeci de ani petrecuți în friguroasa stepă a Dakotei, visând la străvechea Norvegie, a mâzgălit neîncetat pe hârtie, în timp ce vântul descătușat dinspre Saskatchewan urla, culcând grâul la pământ:

O, tu, mărit conducător de oaste, HARALD, adâncă e durerea ta!
Unde-s buchetele de flori cu care ea te-mpodobea?

Holteiul îmbătrânit ajungând la strofa cu numărul 4.000, în timp ce ventilatorul electric agită aerul înăbușitor de fierbinte al preriei:

Cântați acum, voi, troli și nibelungi, dar nu cântările
Pe care HARALD le-a plăsmuit spre-a ei cinstire,
Ci-n bocet vă schimbați baladele:
O, mult prea crud blestem!
Acum e timpul de-a muri, nu, timpu-acest a fost demult:
O, vers de jale!

Îmi tremură buzele, mi se tulbură vederea, nu mai pot continua. Gundar Firkin se află la Hotel Algonquin (unde și-a luat o cameră la sugestia mea nemiloasă), așteptând un telefon pe care eu sunt prea laș ca să-l dau. Decizia este de a refuza manuscrisul cu regret, ba chiar cu un soi de mâhnire adâncă.

Fie că standardele mele erau mult prea ridicate, fie calitatea cărților era mult prea scăzută, în orice caz, nu-mi amintesc să fi recomandat spre publicare nici măcar una dintre lucrările care mi-au fost supuse atenției de-a lungul celor cinci luni în care am lucrat la McGraw-Hill. Dar, într-adevăr, există o doză de ironie în faptul că singura carte

[1] John Dryden (1631–1700), poet, dramaturg și critic literar englez.
[2] Edmund Spencer (1552–1599), poet englez, cunoscut în special pentru poemul *Regina Zânelor*.

pe care eu am refuzat-o şi care, după ştiinţa mea, şi-a găsit mai târziu un editor n-a zăcut în anonimat şi necitită. De atunci încoace mi-am imaginat nu o dată reacţia lui Farrell sau a vreunuia dintre şefi când această carte a apărut sub sigla unei edituri din Chicago, la aproape un an după ce părăsisem sufocantele teancuri de maculatură de la McGraw-Hill. Cu siguranţă, referatul meu a rămas înregistrat în memoria cuiva din eşalonul superior şi la fel de sigur acea persoană cu vechime în firmă s-a dus la arhivă şi numai Dumnezeu ştie cu ce amestec de sentimente, de la descurajare la pierdere ireparabilă, a recitit avizul meu de respingere, cu oratoria sa fudulă, pedantă şi catastrofală.

...aşadar reprezintă, întru câtva, o uşurare, după aceste luni chinuitoare, să descoperi un manuscris conţinând o proză cu stil care nu-ţi dă frisoane, dureri de cap sau greaţă, iar din această privinţă lucrarea merită laude. Ideea unor oameni plutind în derivă pe o plută este oarecum atractivă. Dar în cea mai mare parte nu este decât un lung, solemn şi plicticos voiaj pe Pacific, mai potrivit, în opinia mea şi după drastice prescurtări, pentru o revistă ca *National Geographic*. Poate c-o să-l cumpere vreo editură universitară, dar categoric nu este pentru noi.

Astfel l-am tratat eu pe marele clasic al aventurii moderne, pe *Kon-Tiki*[1]. Abia multe luni mai târziu, urmărind cum cartea aceasta rămâne, de necrezut, prima pe lista de bestselleruri săptămână după săptămână, am fost în stare să-mi analizez orbirea de care suferisem, spunându-mi că, dacă McGraw-Hill m-ar fi plătit cu mai mult de nouăzeci de cenţi pe oră, poate că aş fi fost mai sensibil la conexiunea dintre cărţile bune şi profitul ignobil.

Acasă pentru mine la vremea aceea însemna o odăiţă înghesuită, de vreo doi metri jumătate pe patru metri

[1] *Kon-Tiki* a fost pluta folosită de exploratorul şi scriitorul norvegian Thor Heyerdahl în expediţia sa din 1947 cu care a traversat Pacificul din America de Sud până la insulele polineziene. Cartea pe care a scris-o mai târziu, intitulată *Kon-Tiki* (numele vechi al zeului incas al Soarelui, Viracocha), a primit premiul pentru cel mai bun documentar.

jumătate, într-o clădire de pe West Eleventh Street, în Village[1], numită University Residence Club. Fusesem ademenit spre imobilul acesta, la sosirea mea în New York, nu doar de numele său – care evoca un soi de camaraderie de tip Ivy League[2], mese de postav verde pentru petrecerea timpului liber, încărcate cu reviste și trimestriale politice ca *New Republic* și *Partisan Review*, și lachei bătrâiori în livrele, ducând grăbiți mesaje și servindu-te cu tot ce aveai nevoie –, dar și de chiriile mici: zece dolari pe săptămână. Partea cu Ivy League a fost, desigur, o iluzie imbecilă. University Residence Club era doar cu o câtime mai răsărită decât un adăpost de noapte pentru săraci, diferențiindu-se de locurile de cazare din Bowery[3] numai prin intimitatea nominală asigurată de o ușă încuiată. În aproape orice altceva, inclusiv tariful, exista doar o foarte subtilă deosebire față de un azil de noapte.

În mod paradoxal, amplasarea imobilului era admirabilă, aproape șic. De la unica fereastră acoperită cu o crustă groasă de jeg a odăii mele, care dădea în spatele clădirii, mă puteam uita în grădina fermecătoare a unei case de pe West Twelfth Street și, uneori, îi zăream pe cei despre care credeam că sunt proprietarii grădinii – un tinerel în costum de tweed, pe care mi-l imaginam a fi o stea în devenire la *The New Yorker* sau la *Harper's*[4], și soția lui, o blondă vioaie și uimitor de bine făcută, care se fâțâia prin grădină în pantaloni largi sau în costum de baie, amuzându-se să se joace din când în când cu un ogar afgan ridicol, extrem de ferchezuit, sau stând tolănită într-un hamac Abercrombie & Fitch, unde o posedam până la extenuare, săgetând-o cu priviri pofticioase țepene, neauzite, lente și precise.

[1] Greenwich Village, cartier rezidențial în vestul Manhattanului, preferat de artiști și scriitori.

[2] Un grup de opt universități (Brown, Columbia, Cornell, Dartmouth College, Harvard, Princeton, Universitatea din Pennsylvania și Yale) care se bucură în Statele Unite de același prestigiu academic și social ca Oxford și Cambridge în Marea Britanie.

[3] La vremea aceea, cartier promiscuu, cu hoteluri, taverne și prăvălii ieftine, frecventat de marinari, negri și imigranți fără ocupație, femei ușoare și homosexuali.

[4] Reviste literare newyorkeze de prestigiu.

Fiindcă pe atunci sexul sau, mai curând, absența lui și această insolentă și splendidă grădină mică – împreună cu cei care o populau – păreau să se contopească simbolic, îmi făceau și mai insuportabil degeneratul University Residence Club și îmi accentuau sărăcia și situația de proscris abandonat în pustie. Clienții imobilului, exclusiv bărbați, majoritatea de vârstă mijlocie sau mai bătrâni, indivizi fără ocupație din Village și rataţi la numai un pas de-a se prăbuși definitiv în cartierul săracilor, emanau un iz acru de vin și disperare când treceam pe lângă ei, pe culoarele strâmte și scorojite. Nici vorbă de portar bătrân și îndatoritor, ci o serie de funcționari reptilieni, fiecare având culoarea coclelii a făpturilor lipsite de lumina soarelui, care făceau de pază peste vestibulul unde un bec mic pâlpâia anemic din tavan; ei operau, de asemenea, singurul lift scârțâitor și tușeau mult, și se scărpinau în nefericirea lor hemoroidală în timpul interminabilei ascensiuni până la cel de-al treilea cat și la chilia mea, între pereții căreia, noapte de noapte, în acea primăvară, mă închideam ca un anahoret pe jumătate nebun. Fusesem silit de împrejurări să accept starea aceasta, nu doar pentru că nu aveam bani în plus pentru distracții, ci și pentru că, în calitate de nou-venit în metropolă, izolat nu atât din timiditate cât din pură mândrie, eram lipsit și de oportunități, și de inițiativa de a-mi face prieteni. Pentru prima oară în viața mea, care ani de-a rândul fusese gregară uneori până la idiotenie, descopeream suferința solitudinii nedorite. Ca un delincvent aruncat deodată într-o carceră, m-am trezit consumându-mi grăsimile nearse din rezervele interne pe care nici nu știusem că le aveam. În University Residence Club, la amurg, în luna mai, în timp ce urmăream cel mai mare gândac de bucătărie văzut în viața mea traversând exemplarul meu din *Proza și poezia lui John Donne, Opere complete*, m-am trezit dintr-odată față în față cu singurătatea și am decis că avea într-adevăr o față nemiloasă și hâdă.

Așa se face că, în lunile acelea, programul meu de seara varia foarte rar. Ieșind din sediul McGraw-Hill la ora cinci, luam trenul subteran (o fisă[1]) de la Eight Avenue până la

[1] Monedă de cinci cenți.

Village Square, unde, după ce coboram, mergeam neabătut la magazinul de delicatese și cumpăram cele trei cutii de bere Rheingold pe care mi le permitea conștiința mea severă și bugetară. De acolo, mă duceam în cămăruța mea, unde mă întindeam pe salteaua dură și denivelată, cu cearșafurile ei trăsnind a Clorox, de atâtea ori spălate că deveniseră transparente, și citeam până când și ultima bere se încălzea – în jur de o oră și jumătate, cel puțin. Din fericire, eram la acea vârstă când lectura era încă o pasiune și, din această pricină, în afară de o căsătorie fericită, cea mai bună metodă posibilă prin care să ții singurătatea absolută la distanță. Altfel n-aș fi reușit să trec prin toate acele seri interminabile. Dar eram un cititor care se lăsa furat de lectură și, în plus, nemaipomenit de eclectic, cu o afinitate pentru cuvântul scris – aproape orice cuvânt scris – atât de excitantă încât friza eroticul. Și vorbesc la modul propriu, iar dacă nu mi-aș fi comparat însemnările cu ale altor câțiva care au mărturisit c-au împărtășit aceeași sensibilitate deosebită în tinerețile lor, știu că aș risca acum să fiu luat peste picior sau să nu fiu crezut când afirm că îmi pot aminti de o vreme în care perspectiva de a-mi petrece o jumătate de oră cu o *Carte de telefoane* în brațe îmi provoca o ușoară totuși observabilă, erecție.

În orice caz, citeam – *Sub vulcan*[1] a fost doar una dintre cărțile despre care îmi amintesc că m-au ținut captiv în perioada aceea –, iar pe la opt sau nouă seara ieșeam să-mi iau cina. O, ce mai cină! Cât de viu păstrez și acum amintirea gustului grăsimii rămase pe cerul gurii după antricotul Salisbury de la Bickford's sau al omletei de la Ricker's, în care, într-o seară, să leșin nu alta, am găsit o pană verzuie, aproape imaterială, și un cioc embrionic. Sau zgârciurile încorporate ca o tumoare îndărătnică în cotletele de miel de la Athens Chop House, cotletele însele având gust de oaie bătrână, piureul de cartofi lipicios, rânced, în mod clar reconstituit cu șiretenie grecească din surplusul deshidratat al proviziilor guvernamentale șterpelite din vreun depozit. Dar eram la fel de puțin cunoscător într-ale gastronomiei newyorkeze cum eram și într-o mulțime de alte lucruri și

[1] Roman al poetului și prozatorului englez Malcolm Lowry (1909–1957).

avea să treacă mult până să învăţ că masa cea mai bună în oraş, pentru mai puţin de un dolar, însemna doi hamburgeri şi o felie de plăcintă la White Tower.

Întors în odăiţa mea, înşfăcam lacom câte o carte şi mă cufundam din nou într-un simulacru de realitate, citind până spre dimineaţă. În mai multe rânduri totuşi am fost silit să fac ceea ce ajunsesem să privesc cu scârbă drept „tema pentru acasă", adică să compun textele de supracopertă pentru cărţile care urmau să apară la McGraw-Hills. De altfel, îmi amintesc că fusesem angajat, în primul rând, din pricina unui astfel de text, pe care îl scrisesem, de probă, pentru un volum deja publicat de McGraw-Hill, *Istoria clădirii Chrysler*. Textul meu liric, dar viguros îl impresionase pe Farrell într-atât încât nu numai că acţionase ca un important factor de decizie pentru a-mi acorda mie postul, dar în mod clar îl făcuse să creadă că aş mai fi putut produce miracole de acelaşi calibru şi pentru cărţile în curs de apariţie. Cred că asta a fost una dintre marile dezamăgiri în privinţa mea, anume că n-am putut repeta figura nici măcar o singură dată; întrucât, fără ştiinţa lui Farrell şi doar pe jumătate conştient şi pentru mine, sindromul McGraw-Hill de disperare şi uzură se instalase deja. Fără să vreau s-o recunosc deschis, începusem să urăsc şarada mea de slujbă. Nu eram un redactor, ci un *scriitor* – un scriitor cu aceeaşi ardoare şi aripi gata să se înalţe în zbor ca Melville, sau Flaubert, sau Tolstoi, sau Fitzgerald, care aveau puterea să-mi smulgă inima din piept şi să păstreze bucăţele din ea şi care, noapte de noapte, separat şi laolaltă, mă conjurau spre aceeaşi profesie, inegalabil îndeplinită de ei. Tentativele mele de creator de rezumate pentru supracoperţi mă umpleau de un sentiment de degradare, mai ales când cărţile pe care eram însărcinat să le laud reprezentau nu literatură, ci antipodul, diametral opusul, comerţul. Iată un fragment dintr-o prezentare pe care n-am fost în stare să o termin:

Precum povestea sentimentală a hârtiei stă în centrul istoriei visului american, la fel şi numele Kimberly-Clark este în centrul istoriei hârtiei. La început o umilă întreprindere în somnorosul târg Neenah, de pe malul unui

lac din Wisconsin, Kimberly-Clark Corporation este astăzi unul dintre veritabilii giganți ai lumii industriei hârtiei, cu fabrici în 13 state și opt țări străine. Răspunzând unei sumedenii de nevoi omenești, multe dintre produsele sale – cel mai faimos fiind, fără îndoială, Kleenex[1] – au devenit atât de familiare încât denumirile lor au ajuns cuvinte uzuale în vorbirea curentă...

Pentru un paragraf ca acesta pierdeam ore întregi. Să spun „fără îndoială, Kleenex" sau „indubitabil"? „Sumedenie" de nevoi omenești sau „puzderie"? „O grămadă"? „Nenumărate"? În timpul compunerii acestuia, mă plimbam absorbit în gânduri prin celula mea, emițând vocabule mormăite, nedeslușite, în timp ce mă luptam cu ritmurile prozei și îmi înăbușeam o stăruitoare poftă de a mă masturba, care, din nu știu ce motive, însoțea întotdeauna îndeplinirea acestei atribuții. În cele din urmă, cedând presiunii furiei, mă trezeam spunând „Nu! Nu!", cu voce tare, vorbind la pereții din rigips, apoi mă repezeam la mașina de scris unde, chicotind răutăcios, dactilografiam rapid o variațiune infantilă, dar binecuvântat purgativă:

Statisticile Kimberly-Clark sunt copleșitoare:

– S-a estimat că, în decursul unei singure luni de iarnă, dacă toți mucii suflați în șervețelele Kleenex în Statele Unite și Canada ar fi întinși pe terenul de sport de la Yale Bowl, stratul ar atinge o grosime de o jumătate de metru...

– S-a calculat că, dacă numărul de vagine care folosesc Kleenex în decursul unei singure menstre de patru zile din S.U.A. ar fi înșirate orificiu după orificiu, s-ar obține un conduct suficient de lung cât să ajungă de la Boston la White River Junction, în Vermont...

În ziua următoare, Farrell, amiabil și tolerant ca

[1] Marcă a unei game de hârtie de toaletă care cuprinde batiste, șervețele, hârtie igienică, prosoape de hârtie și tampoane.

întotdeauna, cumpănea, cu zâmbet strâmb, variantele de text oferite de mine, molfăindu-şi pipa Yello-Bole, şi, după ce remarca „nu e chiar ceea ce cred eu că aveam noi în minte", rânjea înţelegător şi mă ruga să binevoiesc să mai încerc. Şi pentru că nu eram pierdut cu desăvârşire, probabil fiindcă etica prezbiteriană încă mai exercita o rămăşiţă de influenţă asupra mea, mai încercam o dată, în aceeaşi noapte – şi încercam cu toată convingerea şi din răsputeri, dar degeaba. După ceasuri întregi de năduşeală, mă dădeam bătut şi mă întorceam la *Ursul*[1], la *Însemnări din subterană*[2] sau la *Billy Budd*[3], sau adesea mă postam jinduind la fereastră, uitându-mă lung în grădina fermecată. Acolo, în amurgul auriu de primăvară al Manhattanului, într-o atmosferă de cultură şi de belşug fără ostentaţie, din care ştiam că eu voi fi întotdeauna exclus, începea câte o *soirée* la soţii Winston Hunnicutt, căci acesta era numele plin de ifose cu care îi botezasem eu pe proprietari. Singură pentru o clipă, blonda Mavis Hunnicutt îşi făcea apariţia în grădină, îmbrăcată cu o bluză şi cu o pereche de pantaloni mulaţi, înfloraţi; după ce se oprea ca să arunce o privire spre cerul opalescent al serii, îşi scutura minunatul ei păr cu un ciudat şi încântător zvâcnet al capului, apoi se apleca să culeagă lalele din stratul de flori. În postura aceea adorabilă, nu-i trecea prin minte ce îi făcea celui mai singuratic redactor adjunct din New York. Dorinţa care mă cuprindea era incredibilă – ceva de-a dreptul acaparator, un rât răscolitor al poftei, rostogolindu-se pe zidurile înnegrite de vreme ale vechiului imobil dărăpănat, descolăcindu-se peste un gard, mişcându-se în grăbite şi indecente serpentine până foarte aproape de posteriorul ei întors în sus, unde, într-o metamorfoză fără zgomot, înflorea strălucitor întrupându-se în mine însumi, priapic, lacom, la doar un fir de păr distanţă de a exploda, şi totuşi sub control. Cu blândeţe, braţele mele o cuprindeau pe Mavis şi îmi făceam palmele cupe sub sânii ei plini, atârnând liberi, îngreunaţi de nectar. „Tu eşti, Winston?", şoptea ea.

[1] Una dintre povestirile care alcătuiesc volumul *Pogoară-te, Moise*, de William Faulkner.
[2] Nuvelă de F. M. Dostoievski.
[3] Roman de Herman Melville.

„Nu, sunt eu", îi răspundeam eu, amantul ei, „stai să te iau pe la spate". La care ea replica, invariabil: „O, scumpule, bine... mai târziu".

În fanteziile astea dezaxate eram împiedicat de la o copulație imediată pe hamacul Abercrombie & Fitch numai de intrarea pe neașteptate în grădină a lui Thornton Wilder. Sau a lui e. e. cummings. Sau a lui Katherine Anne Porter. Sau a lui John Hersey. Sau a lui Malcolm Cowlez. Sau a lui John P. Marquand. Iar la acest punct – readus în fire cu un libidou înțepat ca un balon – mă trezeam din nou la fereastră, savurând cu alean în inimă petrecerile de dedesubt. Căci mi se părea foarte logic că soții Winston Hunnicutt, cuplul acesta de tineri vioi și gregari (al cărui living, din întâmplare la nivelul grădinii, îmi oferea ocazia să zăresc pentru o clipă rafturile daneze, moderne, ticsite de cărți), aveau colosalul noroc de a trăi într-o lume populată de scriitori, poeți, critici și alte tipuri de literați; și așa, în acele seri, în timp ce întunericul se cernea încet, iar terasa începea să se umple de spilcuiți vorbăreți și frumos îmbrăcați, deslușeam prin umbre fețele tuturor eroilor extraordinari și ale eroinelor la care visasem întotdeauna, din prima clipă în care nefericitul meu spirit fusese prins în mrejele magice ale cuvântului tipărit. Încă nu întâlnisem niciun autor cu vreo carte publicată – dacă nu-l punem la socoteală pe bătrânul mizer ex-comunist, despre care am mai vorbit și care a dat o dată buzna, din greșeală, în biroul meu de la McGraw-Hill, duhnind a usturoi și a sudoare acră de vechi aprehensiuni – așa că, în primăvara aceea, petrecerile de la Hunnicutt, care erau dese și durau mult, i-au dat ocazia imaginației mele celor mai nebunești zboruri fanteziste care au afectat vreodată creierul unui idolatru al iubirii lipsit de iubire. Și iată-l pe Wallace Stevens! Și pe Robert Lowell! Domnul acela cu mustață, privind mai curând cu fereală din pragul ușii, să fi fost chiar *Faulkner*? Se zvonise că ar fi în New York. Femeia trupeșă, cu părul strâns în coc și cu un zâmbet permanent – cu siguranță era Mary McCarthy. Bărbatul scund, cu fața roșcovană schimonosită într-o expresie sardonică, nu putea fi decât John Cheever. Odată, în lumina

amurgului, o voce ascuțită de femeie strigase „Irwin!"[1] și, în timp ce numele se ridica plutind prin aer până la jegosul meu foișor de observație, am simțit că-mi stă inima-n loc. Era, într-adevăr, prea întuneric să pot fi sigur, iar el era cu spatele la mine, dar oare să fi fost chiar cel care scrisese *Fetele în rochii de vară*, bărbatul acela musculos și îndesat, care stătea între două fetișcane, ce-l sorbeau din priviri, cu fețele întoarse în sus, spre el, ca două corole de flori?

Toți acești oaspeți de seară de la soții Hunnicutt, îmi dau seama acum, trebuie să fi lucrat în domeniul publicității, sau pe Wall Street, sau în altă profesie găunoasă, dar pe atunci eram de neclintit în țeserea iluziilor mele. Într-o seară totuși, chiar înainte de expulzarea din imperiul McGraw-Hill, am trăit o violentă răsturnare de sentimente, care m-a făcut să nu-mi mai arunc niciodată privirile în grădină. Îmi ocupasem postul de observație obișnuit la fereastră și stăteam cu ochii ațintiți pe posteriorul familiar al lui Mavis Hunnicutt, în timp ce ea-și executa micile figuri care mi-o făcuseră atât de dragă – trăgându-și smucit de bluză și dându-și pe spate cu un deget o buclă blondă rebelă, în timp ce vorbea cu Carson McCullers și cu un personaj palid la înfățișare, mândru, care părea englez și care clipea des ca un miop – evident, Aldous Huxley. Despre ce, Doamne iartă-mă, vorbeau? Sartre? Joyce? Vinuri vechi? Locuri de petrecut vacanța de vară în sudul Spaniei? Bhagavad-Gita? Nu, vorbeau, pur și simplu, despre împrejurimile reședinței lor – împrejurimile *de aici* –, căci pe chipul lui Mavis se zugrăvise o expresie de plăcere și de însuflețire în timp ce arăta în jur, spre zidurile îmbrăcate în iederă ale grădinii, miniatura de gazon, fântâna arteziană, miraculosul răzor de lalele în strălucitoarele lor culori flamande, aici, printre aceste sumbre mărunțaie urbane. „Numai dacă...", păru ea să spună, expresia devenindu-i crispată de enervare. „Numai dacă..." Și atunci se răsuci rapid pe jumătate, ridicând spre University Residence Club un pumn mic, un pumnișor drag, atât de limpede mânios, agitându-l cu atâta furibundă cruzime, încât nu-mi venea să cred că nu-l vâră la niciun

[1] Irwin Shaw (1913–1984), prestigios scriitor american.

centimetru sub nasul meu. M-am simțit ca în lumina unui reflector și, în tristețea care-mi zbuciuma pieptul, am fost sigur că-i pot citi pe buze: „Numai dacă monstruozitatea aia afurisită n-ar fi aici, cu toți scârboșii ăia iscodindu-ne!".

Dar chinurile mele pe Eleventh Street nu erau sortite să mai dureze. Ar fi fost plăcut să cred că slujba mea fusese compromisă din pricina episodului *Kon-Tiki*. Însă declinul norocului meu la McGraw-Hill a început odată cu numirea altui redactor-șef, pe care în secret îl poreclisem Viezurele – aproape o anagramă a numelui său adevărat[1]. Viezurele fusese detașat la noi ca să dea departamentului un plus din prestanța de care ducea mare lipsă. La vremea respectivă, era cunoscut în lumea editorială mai ales pentru asocierea cu Thomas Wolfe, căruia îi devenise redactor, după ce acesta încetase colaborarea cu Scribner's și cu Maxwell Perkins, iar după moartea scriitorului ajutase la asamblarea într-o oarecare ordine cronologică și literară a colosalei mase a operei lui rămase nepublicate. Cu toate că Viezurele și cu mine eram amândoi din Sud – o legătură care, în mediul străin al New Yorkului, de cele mai multe ori, tinde, inițial, să cimenteze relațiile dintre sudiști –, nu ne-am putut suferi din prima clipă în care ne-am văzut. Viezurele era un omuleț chel, fără nimic plăcut, bătând spre cincizeci de ani. Nu știu exact ce impresie i-am făcut eu lui – fără îndoială stilul infantil încrezut și libertin al referatelor mele a cântărit într-o oarecare măsură la reacția lui ostilă –, dar eu, unul, l-am socotit rece, distant, lipsit de simțul umorului, cu un ego hipertrofiat și cu purtările unuia care își supraevalua prostește realizările personale. La întrunirile staffului editorial adora să sloboadă locuțiuni ca „Wolfe obișnuia să-mi spună..." sau „Așa cum Tom mi-a dezvăluit, atât de elocvent, într-o scrisoare, cu puțin înainte să moară...".

Identificarea cu Wolfe era atât de completă de parcă el ar fi fost un alter ego al scriitorului – și-asta mă chinuia cel mai rău, căci, precum nenumărați tineri din generația mea, trecusem și eu prin supliciul venerării lui Wolfe și aș

[1] În engleză, Weasel.

fi dat orice să petrec măcar o seară prietenească, destinsă, cu un individ ca Viezurele, îmboldindu-l să povestească noi anecdote despre maestru, comentând cu exclamaţii de genul „Dumnezeule, asta-i extraordinar, domnule!" vreo povestire despre titanul adorat, despre isprăvile şi escapadele sale şi despre cele trei tone de manuscrise ale sale. Însă Viezurele şi cu mine am dat greş definitiv în a stabili un contact. Printre altele, era scrupulos de convenţional şi se pliase rapid pe tiparul ordonat, clorotic şi ultraconservator al companiei McGraw-Hill. Prin contrast, eu ţineam foarte mult să fiu original, în toate sensurile acestui cuvânt, şi mă simţeam dator să adopt o atitudine băşcălioasă nu doar faţă de întreg procesul redactării cărţilor înainte de publicare, pe care ochii mei obosiţi îl vedeau acum limpede ca pe o corvoadă lipsită de orice glorie, ci şi faţă de stilul, obiceiurile şi artificiile comerţului în general. Căci McGraw-Hill era, la urma urmelor, o monstruoasă paradigmă a comerţului american. Prin urmare, cu un om ca Viezure la cârmă, ştiam că nu va trece mult până să apară necazurile şi că zilele mele la editură erau numărate.

Într-o zi, curând după ce preluase conducerea, Viezurele m-a chemat la el în birou. Avea o faţă ovală, bine împănată cu grăsime, şi ochi mici, neprietenoşi, asemănători cu ai viezurelui, cu care mi se părea de neconceput să fi câştigat încrederea cuiva atât de sensibil la nuanţele prezenţei fizice ca Thomas Wolfe. Mi-a făcut semn să iau loc şi, după câteva politeţuri zgârcite, a trecut direct la subiect, respectiv eşecul meu desăvârşit, din punctul său de vedere, de a mă conforma anumitor caracteristici ale „profilului" editurii McGraw-Hill. Era pentru prima oară când auzeam acest cuvânt folosit cu alt sens decât de a descrie vederea laterală a chipului unei persoane şi, în timp ce Viezure vorbea, punctând detaliile, am devenit din ce în ce mai nedumerit asupra greşelilor pe care le-aş fi putut comite, fiind sigur că bătrânelul cumsecade, Farrell, nu mă ponegrise nici pe mine, nici munca mea. Dar după cum s-a dovedit, culpele mele erau atât de ţinută, cât şi, tangenţial, politice.

— Observ că nu porţi pălărie, zise Viezure.

— Pălărie?, m-am mirat eu. Păi, nu.

Întotdeauna mă lăsaseră rece acoperămintele de cap, spunându-mi doar că pălăriile trebuie să fi avut un rost al lor. Cu siguranță, de când părăsisem Puşcaşii Marini, în urmă cu doi ani, nu mă gândisem niciodată că a purta pălărie era o chestiune obligatorie. Era dreptul meu democratic să aleg şi, până în acest moment, nu mai revenisem asupra problemei.

— Toată lumea de la McGraw-Hill poartă pălărie, zise Viezure.

— Toată lumea?, m-am mirat eu.

— Toată lumea, repetă el sec.

Şi, bineînțeles, cugetând la spusele lui, mi-am dat seama că era adevărat: toată lumea *chiar* purta pălărie. Dimineața, seara şi în pauza de prânz, lifturile şi holurile erau o mare de pălării săltând ca valurile, de fetru sau de paie, toate cocoțate pe scalpurile uniform rase, tunse şi frezate ale miilor de recruți băftoşi ai companiei McGraw-Hill. Era adevărat, cel puțin pentru bărbați, căci în ceea ce le priveşte pe femei – majoritatea secretare – părea să fie opțional. Afirmația lui Viezure era, aşadar, indiscutabil corectă. Ceea ce nu izbutisem eu să observ până atunci, şi observam abia în momentul acela, era faptul că portul pălăriei nu era o simplă modă, ci, într-adevăr, o obligație, o piesă indispensabilă din uniforma McGraw-Hill, la fel ca şi cămăşile Arrow încheiate până la ultimul nasture şi costumele de flanelă având croială largă Weber & Heilbroner, purtate de toată lumea din turnul verde, de la vânzătorii de manuale şi până la redactorii veşnic anxioşi de la *Managementul Deşeurilor Solide*. În inocența mea, nu numai că nu-mi dădusem seama că fusesem mereu fără uniformă, dar chiar şi acum, când pricepeam lucrul acesta, mă încerca o reacție rebelă, un amestec de resentiment şi hilaritate, şi nu mă hotăram cum să răspund insinuării solemne a Viezurului. Fără veste, m-am trezit că-l întreb pe Viezure, pe un ton la fel de sumbru ca şi al lui:

— Aş putea să ştiu în ce alt mod nu m-am conformat profilului?

— Nu-ți pot impune eu ce ziare să-ți faci obiceiul să citeşti şi nici nu vreau, zise el, dar nu se cuvine ca un angajat al firmei McGraw-Hill să fie văzut cu un exemplar din *New York Post*. Făcu o pauză. E doar un sfat, pentru binele tău.

Nu-i nevoie să adaug că poţi citi orice doreşti, în timpul tău liber şi acasă la tine. Numai că nu pare... decent ca redactorii de la McGraw-Hill să citească publicaţii radicale la birou.

— Şi atunci ce ar trebui să citesc?

Aveam obiceiul ca, la prânz, să ies până pe Forty-second Street şi să-mi cumpăr ediţia de după-amiază a *Post* şi un sandvici, consumându-le apoi pe amândouă în biroul meu, în timpul orei de pauză care-mi era prevăzută în program. Era singura oară când citeam ziarul în timpul zilei. Pe vremea aceea, nu eram chiar necunoscător într-ale politicii, ci mai curând un neutru, un *castrato*, şi citeam *Post* nu pentru editorialele sale liberale sau pentru articolele lui Max Lerner – care şi unele, şi altele mă plictiseau –, ci pentru stilul său cu suflu jurnalistic de oraş mare şi pentru captivantele relatări privitoare la *haute monde*[1], mai ales acelea ale lui Leonard Lyons. Totuşi, când i-am răspuns Viezurelui, ştiam că nu aveam de gând să renunţ la acel ziar la fel cum nu aveam de gând să trec pe la Wanamaker ca să-mi procur o pălărie *porkpie*[2].

— Mie îmi place *Post*, am continuat eu cu o notă de exasperare. Ce credeţi că ar trebui să citesc în schimb?

— *Herald Tribune* ar fi mai potrivit, zise el, tărăgănând cuvintele ca un localnic din Tennessee, într-un mod ciudat de lipsit de orice căldură. Sau chiar *News*.

— Dar astea ies dimineaţa.

— Atunci ai putea încerca *World-Telegram*. Sau *Journal-American*. Tabloidele de scandal sunt preferabile ziarelor radicale.

Până şi eu ştiam că *Post* nu era deloc radical şi chiar eram pe punctul de a-i atrage atenţia, dar mi-am ţinut gura. Bietul Viezure! Rece ca un peşte cum era, am simţit deodată un pic de milă pentru el, când mi-am dat seama că dârlogul cu care încerca să mă supună nu venea de la el, întrucât ceva din purtarea lui (să fi fost oare o vagă undă de scuză în glasul lui, un sudist încercând să-i întindă o mână celuilalt,

[1] Lumea bună (lb. franceză, în original).

[2] Model de pălărie cu boruri înguste şi calota dreaptă, asemănătoare cu o plăcintă, de unde-i vine şi numele (în traducere literală, *porkpie* înseamnă plăcintă cu carne).

într-o întârziată și șovăielnică manifestare de simpatie?) îmi spunea că n-avea el atâta tupeu pentru directive din astea prostești și sordide. Am mai văzut, de asemenea, că, la vârsta și poziția sa, el era adevăratul deținut la McGraw-Hill, condamnat irevocabil să-i cânte în strună conducerii la chițibușăriile, la stilul josnic și la unica preocupare pentru bani a acesteia – un om care n-ar mai fi putut niciodată să plece –, în timp ce eu, cel puțin, aveam înaintea mea toată libertatea din lume. Mi-aduc aminte că, exact în clipa în care el pronunța acel edict disperat: „Tabloidele de scandal sunt preferabile ziarelor radicale", eu am murmurat în barbă aproape un exultant adio:

— La revedere, Viezure. La revedere, McGraw-Hill.

Încă mai regret că n-am avut curajul să plec imediat. În loc de asta, am trecut la un soi de grevă prin încetinirea lucrului – *încetarea* lucrului ar fi mai corect spus. Pentru următoarele câteva zile, deși îmi făceam apariția punctual, dimineața, și plecam exact când bătea de cinci, grămada manuscriselor necitite de pe biroul meu creștea cu fiecare zi. La prânz, nu mai răsfoiam *Post*, ci coboram până la standul de ziare din apropiere de Times Square și cumpăram un exemplar din *Daily Worker*, din care, fără ostentație – ci cu o detașare gravă –, citeam sau încercam să citesc, la biroul meu, așa cum făceam de obicei, în timp ce mestecam un *kosher pickle*[1] și un sandvici cu pastramă, savurând fiecare clipă în care puteam să joc, în această fortăreață de putere anglo-saxonă ultraconservatoare, rolul dublu al comunistului închipuit și al evreului fictiv. Cred că mă scrântisem puțin la vremea aceea, pentru că în ultima zi de serviciu mi-am făcut apariția la birou purtând vechiul și ponositul meu „parapiș" verde, de pușcaș marin (genul de chipiu pe care-l purta John Wayne în *Plaja de la Iwo Jima*), care îmi completa toaleta, respectiv costumul meu de bumbac cu dungulițe; și m-am asigurat că Viezurele mă zărește în acest echipament absurd, la fel cum mi-am luat măsuri să aranjez lucrurile în așa fel ca el să mă surprindă, în aceeași după-amiază, în gestul meu final de dezertare...

[1] Castravete murat, condimentat cu usturoi.

Unul dintre puținele lucruri acceptabile la McGraw-Hill fusese priveliștea pe care o aveam de la etajul al douăzecilea – o panoramă maiestuoasă a Manhatannului, cu monoliții, minaretele și turlele sale, care invariabil îmi înviorau simțurile amorțite cu toate acele serbede, și totuși autentice, spasme de vioiciune și de expectative roz care îi copleșesc îndeobște pe tinerii americani provinciali. Vântul șuiera sălbatic în jurul meterezelor lui McGraw-Hill, iar unul dintre modurile mele favorite de a-mi petrece timpul liber era să las să cadă o foaie de hârtie de la fereastră și să-i urmăresc zborul extatic și rostogolirea prin aer, în timp ce prindea viteză, trecând peste acoperișuri și dispărând, adesea departe, în canioanele de pe lângă Times Square, încă învârtindu-se și ridicându-se iar și iar.

În după-amiaza aceea, împreună cu *Daily Worker*, avusesem inspirația să cumpăr și un tub de plastic cu soluție pentru făcut balonașe – de genul celor cu care azi se joacă de obicei copiii, deși pe atunci era o noutate pe piață – și, odată întors în birou, suflasem o jumătate de duzină de globuri din acestea iridescente, fragile, minunate, anticipându-le aventura în bătaia vântului cu lacomul suspans a unuia în sfârșit pe cale să-și satisfacă o îndelung refuzată ușurare sexuală.

Eliberate unul după altul în abisul de smog, balonașele mi-au întrecut așteptările, îndeplinindu-mi fiecare dorință infantilă refulată de a lansa baloane până la marginile pământului. Sclipeau în lumina soarelui de după-amiază ca sateliții lui Jupiter și erau mari cât mingile de baschet. Un capricios curent de aer le-a ridicat drept deasupra lui Eighth Avenue; au rămas suspendate acolo câteva momente care mi s-au părut interminabile, ceea ce mi-a smuls un suspin de încântare. Apoi am auzit exclamații ascuțite și chicoteli de fete și am văzut că un cârd de gâște, secretare la McGraw-Hill, atrase de spectacol, stăteau aplecate peste pervazurile ferestrelor de la birourile alăturate.

Gâgâielile lor trebuie să-i fi atras atenția Viezurelui asupra reprezentației mele aeriene, căci i-am auzit vocea în spatele meu chiar în clipa în care fetele au slobozit o ultimă ovație, iar balonașele s-au repezit într-un picaj amețitor spre

răsărit, de-a lungul pestriţului defileu al lui Forty-second Street. Am fost de părere că Viezurele îşi stăpânea mânia foarte bine.

— Eşti concediat, începând de astăzi, zise el cu voce gâtuită. O să-ţi încasezi ultimul cec la cinci după-amiaza.

„Să ţi-o trag, Viezure, concediezi unul care-o să fie la fel de faimos ca Thomas Wolfe!"

N-am spus asta, dar cuvintele mi-au jucat atât de palpabil pe limbă, că până în ziua de azi am rămas cu impresia că le-am rostit. Înclin să cred că n-am zis totuşi nimic, doar m-am uitat lung la omuleţul care-a făcut stânga împrejur pe piciorul lui mic şi-a ieşit, agale, din viaţa mea. Apoi m-am simţit inundat de un val de uşurare, o senzaţie fizică foarte asemănătoare cu confortul, de parcă mi-aş fi dat jos mai multe rânduri de haine groase înăbuşitoare. Sau, ca să fiu mai exact, de parcă aş fi stat prea multă vreme scufundat în ape tulburi şi mă zbătusem până să ajung la suprafaţă, trăgând acum cu poftă câteva guri de aer proaspăt.

— Ai scăpat ca prin urechile acului, a spus Farrell mai târziu, confirmându-mi, fără s-o ştie, metafora cu precizie. Unii s-au înecat în locul ăsta. Şi nu li s-au mai găsit niciodată cadavrele.

Trecuse mult de ora cinci. Rămăsesem peste program în după-amiaza aceea ca să-mi strâng lucrurile, alea câte erau, ca să le spun la revedere celor vreo doi redactori cu care reuşisem să încheg o relaţie cât de cât amiabilă, ca să-mi încasez ultimul cec de 36,50 dolari şi, în sfârşit, ca să-mi iau un rămas-bun care s-a dovedit surprinzător de dureros şi de trist de la Farrell, care, printre altele, mi-a dezvăluit ceea ce aş fi putut observa mai de mult, dacă mi-ar fi păsat cu adevărat sau dacă aş fi fost mai atent – că era un alcoolic solitar şi fără speranţă. A venit în biroul meu, clătinându-se puţin, tocmai când eu îmi îndesam în servietă copii ale referatelor mele mai răsărite. Le scosesem din dosare, simţind un soi de afecţiune melancolică pentru nota mea despre Gundar Firkin şi dorind să-mi recuperez mai ales reflecţiile despre *Kon-Tiki* – căci nutream strania convingere că ar putea constitui, într-o bună zi, o ilustrare interesantă a marginaliei literare.

— Şi nu li s-au mai găsit niciodată cadavrele, repetă Farrell. Ia şi tu un gât.

Întinse spre mine un pahar şi o sticlă de whisky Old Overholt, pe jumătate plină. Băutura din secară îi parfumase puternic răsuflarea, încât, într-adevăr, Farrell răspândea un miros de pâine integrală. Am refuzat whisky-ul, nu din vreo reticenţă reală, ci pentru că la vremea aceea nu beam decât bere americană ieftină.

— Ei bine, tu oricum nu erai făcut pentru locul ăsta, zise el luând o duşcă din Overholt. Ăsta nu era locul potrivit pentru tine.

— Începusem să-mi dau şi eu seama de asta, am încuviinţat.

— În cinci ani, ai fi fost servitorul companiei. În zece ani, ai fi fost o fosilă. Un ramolit fosilizat la treizeci de ani. În asta te-ar fi prefăcut McGraw-Hill.

— Mda, cumva mă bucur că plec, am zis eu. O să-mi lipsească leafa de aici, totuşi. Deşi nu era nici pe departe o mină de aur.

Farrell a chicotit şi a scos un râgâit modest. Faţa îi era atât de fidelă prototipului de irlandez, cu buza de sus la mare distanţă de nări, c-ai fi zis că e o glumă şi emana tristeţe – avea ceva oarecum mototolit, istovit şi resemnat, care m-a făcut să mă gândesc, cu o strângere de inimă, la beţiile lui de unul singur de la birou, la simpozioanele sale cu Yeats şi Hopkins din amurg, la posomorâta navetă cu metroul până la Ozone Park. Am înţeles deodată că nu-l voi mai vedea niciodată.

— Deci o să scrii, zise el, o să fii scriitor. Lăudabilă ambiţie, una pe care odinioară am avut-o şi eu. Sper, şi-ţi doresc să devii unul şi să-mi trimiţi şi mie un exemplar din prima ta carte. Unde o să te duci când o să începi să scrii?

— Habar n-am, am răspuns. Ştiu doar că nu pot să mai rămân în groapa de gunoi unde stau acum. Trebuie s-o tai de-acolo.

— Ah, ce mult mi-am dorit să scriu, meditä el. Vreau să spun, să scriu poezie. Eseuri. Un roman bun. Nu un roman *mare*, reţine – ştiam că-mi lipsesc talentul şi ambiţia pentru aşa ceva –, ci un roman bun, unul cu o certă eleganţă şi cu stil.

Un roman la fel de bun ca, să zicem, *Podul din San Luis Rey*[1] sau ca *Moartea vine pentru arhiepiscop*[2] – ceva nepretențios, dar cu o certă calitate, vecină cu perfecțiunea.

Făcu o pauză și reluă:

— O, dar, fără să știu cum, am ajuns pe o linie moartă. Cred că din cauza anilor lungi de muncă de redactor, mai ales de natură tehnică. Am fost deviat pe linia de manevră, pus să mă ocup de ideile și cuvintele altor oameni în loc de ale mele, iar asta nu-ți insuflă defel efort creator. În cele din urmă.

Din nou făcu o pauză, cercetând rămășițele de chihlimbar din paharul lui.

— Sau poate că tocmai *ăsta* m-a scos pe linie moartă, zise el cu jale. Întăritorul. Pocalul cu vise de cincizeci de grade tărie. Oricum, nu am devenit scriitor. Nu am devenit romancier, nici poet; cât despre eseuri, n-am compus decât unul singur în toată viața mea. Știi despre ce a fost?

— Nu, despre ce?

— A fost pentru *The Saturday Evening Post*. Le-am trimis o mică anecdotă despre un concediu pe care nevastă-mea și cu mine l-am petrecut în Québec. Nu merită să intru în amănunte. Dar am primit două sute de dolari pe treaba asta și, câteva zile, am fost cel mai fericit scriitor din America. Ah, păi...

O grea melancolie păru că pune stăpânire pe el, iar vocea i se stinse.

— Am ajuns pe line moartă, murmură el.

Nu prea știam cum să răspund la tristețea asta a lui, care părea periculos de aproape de jale. Tot ce-am putut să spun, în timp ce continuam să-mi îndes lucrurile în servietă:

— Păi, sper să putem ține cumva legătura.

Deși știam că nu aveam să ținem nicio legătură.

— Și eu sper, zise Farrell. Mi-ar fi plăcut să ne fi cunoscut mai bine.

Cu privirea coborâtă în paharul lui, rămase tăcut atât de mult timp că începusem să mă simt prost.

---

[1] Roman de Thornton Wilder, care a câștigat Premiul Pulitzer în 1947.
[2] Roman de Willa Cather.

— Mi-ar fi plăcut să ne fi cunoscut mai bine, repetă el încet în cele din urmă. M-am gândit adesea să te invit pe la mine, în Queens, la cină, dar am tot amânat. Deviat iar pe linie moartă. Îmi aminteşti foarte tare de fiul meu, ştii?

— N-am ştiut că ai un fiu, am spus eu puţin surprins.

Îl auzisem o dată pe Farrell făcând o aluzie, în treacăt şi cu o grimasă, la starea lui de „lipsit de copii" şi am presupus că, pur şi simplu, nu fusese binecuvântat cu urmaşi, cum se zice. Dar curiozitatea mea se oprise aici. În atmosfera de la McGraw-Hill, glacial impersonală, ar fi fost considerată obrăznicie, dacă nu curată mojicie, dacă ţi-ai fi exprimat fie şi cel mai mic interes pentru viaţa privată a celorlalţi.

— Am crezut că..., am început eu.

— Oh, *am avut* un fiu, da!

Vocea îi deveni brusc un strigăt, făcându-mă să tresar cu amestecul de furie şi jale care răzbătea din ea. Overholtul descătuşase în el toate furiile celtice cu care convieţuise zilnic în ceasurile pustii de după ora cinci după-amiaza. Se ridică în picioare şi se duse la fereastră, privind prin lumina asfinţitului la mirajul de neînţeles al Manhattanului incendiat de soarele ce cobora.

— Oh, am avut un fiu!, zise din nou. Edward Christian Farrell. Era chiar de vârsta ta, douăzeci şi doi de ani, şi voia să fie scriitor. Era... era un *rege* al limbajului fiul meu. Avea un talent care l-ar fi fermecat şi pe diavolul însuşi, iar unele dintre scrisorile pe care le-a scris – unele dintre acele scrisori lungi, informate, pline de umor, inteligente – erau cele mai frumoase din câte s-au scris pe lume. O, era un *rege* al limbajului băiatul acela!

Ochii i s-au umplut de lacrimi. Pentru mine era un moment paralizant de stingheritor, unul dintre acelea care apar când şi când în viaţă, deşi, din fericire, destul de rar. Cu mare durere în glas, un om aproape străin vorbeşte de cineva mult iubit la timpul trecut, punându-şi ascultătorul în impas. Cu siguranţă vrea să spună că dispărutul a murit. Dar, ia stai! N-ar fi putut, pur şi simplu, să fi fugit în lume, să fi devenit victima unei amnezii sau un răufăcător silit să se ascundă? Sau nu zăcea acum, în modul cel mai jalnic, într-un ospiciu, iar folosirea timpului trecut să fi fost doar

un mod metaforic de a exprima compătimirea? Când Farrell a reînceput să vorbească, tot fără să-mi ofere vreun indiciu despre soarta fiului său, i-am întors spatele, stânjenit, și am continuat să-mi adun lucrurile personale.

— Poate c-aș fi suportat mai ușor dacă n-ar fi fost singurul meu copil. Dar Mary și cu mine n-am mai putut face alții, după ce s-a născut Eddie.

Se opri brusc:

— Ah, dar nu vrei să auzi...

M-am întors din nou spre el.

— Nu, nu, spune mai departe, am zis eu. Te rog.

Părea să sufere de o nevoie imperioasă de a vorbi și, de vreme ce el era un om binevoitor pe care îl plăcusem și, mai mult, unul care într-un fel mă identificase cu fiul lui, mi s-a părut c-ar fi o măgărie din partea mea să nu-l încurajez să se despovăreze.

— Te rog, continuă, am zis din nou.

Farrell își turnă un alt pahar, aproape plin, de whisky. Acum era de-a dreptul beat, vorbele începuseră să i se împleticească, iar obrajii pistruiați și livizi, nevăzuți de soare, păreau încă și mai trași din pricina tristeții în lumina scăpătată.

— Oh, e adevărat că un om își poate trăi împlinirea aspirațiilor prin viața propriului copil. Eddie s-a dus la Columbia și unul dintre lucrurile care m-au entuziasmat pe mine a fost felul în care s-a îndrăgostit de cărți, darul lui aparte pentru cuvinte. La nouăsprezece ani – nouăsprezece, reține – avea deja o schiță publicată în *The New Yorker*, iar Whit Burnett îi acceptase o povestire, s-o publice în *Story*. Unul dintre cei mai tineri colaboratori, cred, din istoria revistei. Se vedea în ochii lui, înțelegi, în *ochii* lui.

Farrell ridică mâna și arătă cu degetul spre ochii lui.

— Vedea lucruri, înțelegi, vedea lucruri pe care noi, ceilalți, nu le vedem și le împrospăta, le făcea să prindă viață. Mark Van Doren[1] mi-a scris un bilet minunat – cel mai

[1] Mark Van Doren (1894–1972), poet american laureat al Premiului Pulitzer, prozator și critic, cercetător și profesor de engleză la Universitatea din Columbia timp de aproape 40 de ani, unde a inspirat o întreagă generație de gânditori și scriitori de marcă, printre care Thomas Merton, John Berryman, Allen Ginsberg, Jack Kerouak.

frumos bilet, pe cuvânt –, spunând că Eddie avea unul dintre cele mai mari talente naturale de scriitor pe care le văzuse la vreunul dintre studenții lui. Mark Van Doren, închipuie-ți! Un omagiu adevărat, nu crezi?

Se uită la mine căutând o confimare.

— Un omagiu adevărat, am încuviințat.

— Și apoi... și-apoi, în 1943, s-a înrolat la Pușcașii Marini. A zis că mai bine se duce voluntar decât să-l recruteze. Admira sincer prestanța infanteriei marine, deși din fire era prea sensibil ca să-și facă iluzii despre război. *Război!*

Rosti cuvântul cu repulsie, ca pe o obscenitate rar folosită, și se opri o clipă, închizându-și ochii și clătinând capul, îndurerat. Apoi se uită la mine și spuse:

— Războiul l-a mânat în Pacific și s-a trezit prins în cele mai crâncene confruntări. Ar trebui să-i citești scrisorile, uluitoare, glumețe, elocvente, fără pic de autocompătimire. Nici măcar o dată nu s-a îndoit că se va întoarce acasă și că își va relua studiile la Columbia, le va termina și va deveni scriitorul care voia să devină. Și-apoi, acum doi ani, când era pe Insula Okinawa, a fost împușcat de un lunetist. În cap. Era în iulie, după victorie, și curățau zona de ultimii opozanți. Cred că a fost printre ultimii pușcași marini care-au murit în război. Urma să fie făcut caporal. A câștigat Steaua de bronz. Nu știu de ce s-a întâmplat asta. *Doamne*, nu știu *de ce* s-a întâmplat! *De ce*, Doamne?

Farrell plângea, nu ostentativ, ci cu lacrimi scânteietoare, cinstite, care-i șiroiau din colțurile ochilor, și m-am întors cu spatele la el, copleșit de atâta rușine și de umilință, că și acum, după atâția ani, mai pot simți senzația aceea ușor febrilă, puțin îngrețoșătoare care m-a traversat atunci. Poate că asta e greu de înțeles astăzi, căci, după trecerea a treizeci de ani[1] și cinismul stârnit de mai multe războaie americane barbare, probabil că reacția mea pare cu totul învechită și romantică. Dar fapt e că și eu, la rândul meu, fusesem un pușcaș marin ca Eddie Farrell, și îmi doream fierbinte, ca Eddie, să devin scriitor, și trimisesem scrisori din Pacific care rămâseseră întipărite în sângele inimii mele, scrise cu același amalgam

[1] Romanul de față a fost publicat în 1979.

straniu de pasiune, umor, disperare și minunată speranță, care nu poate fi obținut decât de un tânăr bântuit de sosirea iminentă a morții. Chiar și mai sfâșietor de povestit, și eu, de asemenea, debarcasem pe Okinawa la numai câteva zile după ce murise Eddie (cine știe, m-am gândit adesea, probabil la doar câteva ore după ce și-a primit rana fatală), ca să înfrunt nu dușmanul, nu frica sau vreo urmă de pericol, ci, printr-o favoare a istoriei, un peisaj oriental distrus, dar pașnic, prin care m-am plimbat nevătămat și neamenințat în cele câteva săptămâni de dinainte de Hiroshima. Tristul adevăr e că n-am auzit niciun foc de armă tras cu mânie și, deși pentru propria piele, cel puțin, am fost un răsfățat al sorții, dacă a existat vreodată vreunul, nu mi-am putut niciodată șterge din minte senzația că fusesem privat de ceva îngrozitor și magnific. Desigur, referitor la această experiență – mai exact la lipsa acesteia – nimic nu m-a zguduit atât de profund ca durerea lui Farrell, dezolanta poveste a fiului său, Eddie, care mi se părea că fusese sacrificat pe pământul Okinawei ca eu să pot trăi – și scrie. În timp ce Farrell ședea plângând în amurg, m-am simțit micșorat, redus, și n-am mai putut spune nimic.

Farrell s-a ridicat, ștergându-și ochii, și a rămas în picioare la fereastră, uitându-se afară, la Hudsonul colorat stacojiu de soare, unde contururile negre de cărbune a două nave uriașe se târau leneș spre Narrows, ca să iasă în larg. Vântul de primăvară șuiera ca demonii în jurul streșinilor verzi și indiferente ale clădirii McGraw-Hill. Când vorbi din nou, vocea lui Farrell veni ca de la mare depărtare, emanând o disperare mai presus de cuvinte:

— Tot ce omul în viață prețuiește
Numai o clipă sau o zi dăinuiește...
Cu strigăt de herald, cu marș de soldat
Își istovește slava și vigoarea treptat:
Căci orice torță s-ar aprinde în noapte
Din inima lui s-ar hrăni pentru a arde...[1]

[1] Versuri din *(Two) Songs from a Play*, compuse de Yeats ca bucăți corale pentru piesa lui de teatru *The Resurrection*.

Apoi se întoarse spre mine şi spuse:

— Băiete, scrie orice-ar fi, cu tot curajul!

Şi, împleticindu-se pe hol, ieşi din viaţa mea pentru totdeauna.

Am zăbovit acolo încă mult timp, meditând la viitorul meu, care acum mi se părea la fel de înceţoşat şi neclar ca orizonturile învăluite în smog care se întindeau dincolo de pajiştile din New Jersey. Eram prea tânăr ca să-mi fie frică de prea multe, dar nu atât de tânăr ca să rămân neatins de gheara unor spaime. Manuscrisele acelea groteşti pe care le citisem fuseseră cumva un semnal de alarmă, arătându-mi cât de triste erau toate ambiţiile – mai ales când era vorba de literatură. Voiesem, cu orice preţ, mai presus de orice speranţă sau vis, să devin scriitor, dar din nu ştiu ce motiv povestea lui Farrell mă lovise adânc în inimă şi pentru prima oară în viaţa mea eram conştient de uriaşul meu gol lăuntric. Era adevărat că străbătusem distanţe considerabile pentru cineva atât de tânăr, dar spiritul meu rămăsese închis, neobişnuit cu iubirea şi cu totul străin de moarte. N-aveam de unde şti, atunci, cât de curând aveam să mă întâlnesc cu amândouă, întrupate în pasiunea omenească şi în păcatele omeneşti, de la care eu mă exclusesem prin îngâmfata şi îmbâcsita mea austeritate. Nici nu-mi dădeam seama, atunci, că viitoarea mea expediţie de descoperiri va însemna, de fapt, o călătorie până într-un loc atât de exotic şi necunoscut ca Brooklynul. Nu ştiam decât că aveam să cobor pentru ultima oară de la etajul al douăzecilea cu ascensorul verde, aseptic, apoi spre haoticele străzi ale Manhattanului, unde îmi voi sărbători eliberarea cu bere canadiană scumpă şi cu primul file de muşchi la grătar pe care aveam să-l mănânc de la sosirea mea în New York.

Capitolul 2

După festinul meu solitar din seara aceea, la restaurantul Longchamps de pe Fifth Avenue, mi-am numărat banii şi am aflat că întreaga mea avuţie se ridica la ceva mai puţin de cincizeci de dolari. Deşi, cum spuneam, n-aveam nicio frică pentru starea mea de plâns, nu m-am putut abţine să nu simt un pic de nesiguranţă, mai ales că perspectivele de a face rost de o altă slujbă erau aproape zero. Totuşi, n-ar fi trebuit să-mi fac griji, căci peste vreo două zile avea să-mi pice o pleaşcă prin care aveam să fiu salvat – pentru viitorul apropiat, cel puţin. A fost un noroc bizar şi fenomenal să primesc eu acel dar şi asemenea celuilalt noroc ce-avea să mă mai lovească o dată, mai târziu, în viaţa mea, şi-a avut originile în instituţia sclaviei negrilor americani. Cu toate că nu aruncă decât o lumină tangenţială asupra noului mod de viaţă pe care aveam să-l duc în Brooklyn, povestea acestui dar este atât de neobişnuită încât merită s-o relatez.

Este strâns legată de bunica mea din partea tatălui, o bătrână doamnă împutinată de vârstă până ajunsese cât o păpuşă şi care se apropia de nouăzeci de ani când mi-a povestit despre sclavele ei. Adesea îmi venea greu să cred că eram atât de apropiat în timp de Vechiul Sud şi că nu fusese o generaţie mai veche a strămoşilor mei cea care deţinuse sclavi negri, dar iată cum au stat lucrurile: născută în 1848, chiar bunica *mea*, pe când avea treisprezece ani, era stăpâna a două slujnicuţe negrese, doar cu puţin mai mici ca vârstă

decât ea, pe care le-a considerat bunurile sale mult iubite tot timpul cât a durat Războiul Civil, în pofida lui Abraham Lincoln şi a decretelor de emancipare. Spun „mult iubite" fără nicio ironie, pentru că sunt convins că într-adevăr le-a iubit foarte mult deoarece, ori de câte ori vorbea despre Drusilla şi Lucinda (căci acestea erau numele lor fără pereche), vocea ei bătrână se gâtuia de emoţie şi-mi spunea „cât de dragi, cât de dragi" îi fuseseră fetiţele acelea şi cum, în timpul gerurilor năprasnice din vremea războiului, ea trebuise să meargă în lung şi-n lat să găsească nişte lână ca să le împletească nişte ciorapi. Asta se întâmpla în Comitatul Beaufort, din Carolina de Nord, unde îşi petrecuse toată viaţa şi unde am cunoscut-o şi eu. De fiecare Paşte şi de fiecare Zi a Recunoştinţei, în anii 1930, tata şi cu mine plecam cu maşina de la noi de-acasă, din Virginia, ca s-o vizităm, străbătând mlaştinile şi câmpurile întinse, neschimbate, de arahide, tutun şi bumbac, pe unde se vedeau colibele părăsite ale negrilor, dărăpănate şi, de asemenea, neschimbate. Odată ajunşi în somnolentul târguşor de pe malul râului Pamlico, mergeam s-o salutăm pe bunica, spunându-i cuvinte blânde şi deosebit de afectuoase, căci rămăsese aproape complet paralizată în urma unui atac cerebral, avut cu mulţi ani în urmă. Aşadar, acolo, la căpătâiul patului, pe când aveam doisprezece sau treisprezece ani, am auzit din gura ei poveştile despre Drusilla şi Lucinda, despre adunările metodiste în aer liber, despre vânătoarea de curcani, despre şezătorile cu întreceri de broderie, despre excursiile cu barca pe cursul râului Pamlico şi alte distracţii de dinainte de război, ascultând molcoma ciripeală a glasului bătrân, slabă, dar neşovăitoare, până când se stingea de tot şi buna bătrânică adormea.

E important totuşi să precizez că bunica niciodată nu pomenea, nici de faţă cu mine, nici de faţă cu tata, despre un alt sclav copil – care purta nobilul nume de Artiste – şi care, ca şi Drusilla şi Lucinda, îi fusese „dăruit" de către tatăl ei, iar curând după aceea fusese vândut, tot de către el. Aşa cum voi demonstra imediat, prin două scrisori care fac referire la acest episod, motivul pentru care ea nu vorbea niciodată despre acest băiat se trage, fără îndoială, din extraordinara soartă pe care a avut-o el. În orice caz, este interesant că

tatăl bunicii mele, după ce a încheiat vânzarea, și-a schimbat tot câștigul în dolari de aur de-ai Federației, de diverse valori, fără îndoială, prevăzând cu agerime dezastruosul război care avea să vină, a pus monedele într-un urcior de lut și l-a îngropat sub o tufă de azalee, în fundul grădinii. Asta, firește, pentru ca banii să nu fie descoperiți de yankei, care în ultimele luni de război chiar sosiseră, în ropot de copite și scânteieri de săbii, să prade casa până la tencuiala pereților, sub ochii înspăimântați de copil ai bunicii mele, răscolind toată grădina, însă fără a găsi niciun ban de aur. Din întâmplare, încă îmi pot aminti, foarte clar, cum descria bunica trupele Uniunii: „Flăcăi frumoși, care chiar îți luau ochii, nu-și făceau decât datoria când ne-au golit casa, dar firește că erau cu totul needucați și prost-crescuți. Sunt sigură că erau din Ohio. I-am văzut aruncând șuncile din cămări pe fereastră!". Când s-a întors și el de la cumplitul război, cu un ochi lipsă și o rotulă fărâmată – ambele răni căpătate la Chancellorsville[1] –, străbunicul meu a dezgropat aurul și, după ce casa a devenit din nou locuibilă, l-a ascuns într-un compartiment secret din pivniță, ingenios construit.

Comoara ar fi putut sta acolo mult și bine, căci, spre deosebire de acele misterioase tezaure despre care mai citești uneori prin ziare – pachete cu verzișori[2], dubloni spanioli[3] și altele asemenea, dezgropate de lopețile muncitorilor –, aurul nostru părea destinat să rămână ascuns pe vecie. Când străbunicul a murit într-un accident de vânătoare, cam pe la sfârșitul secolului, testamentul lui n-a făcut nicio referire la monede – din simplul motiv, după cum s-a presupus, că îi dăduse deja fiicei lui. Când și ea, la rându-i, a murit, patruzeci de ani mai târziu, în testamentul *ei* a făcut referire la aur, specificând că trebuie egal împărțit numeroșilor ei nepoți; dar cu mintea încețoșată de venerabila ei vârstă, uitase să precizeze și locul unde se afla ascunsă comoara, confundând compartimentul din pivniță cu seiful ei de valori

[1] Sângeroasă bătălie (2–4 mai 1863) din timpul Războiului Civil, în care Confederații au învins forțele Uniunii.

[2] Numele sub care sunt cunoscute monedele fiduciare nordiste din epoca Războiului Civil.

[3] Vechi monede spaniole de aur (ultima emisie a fost în 1849).

de la banca locală, în care, bineînțeles, nu s-a găsit nici urmă din ciudata moștenire. Și alți șapte ani încheiați, nimeni n-a aflat nimic despre locul ascunzătorii. Dar tatăl meu, ultimul rămas în viață dintre cei șase copii ai bunicii mele, avea să fie cel care a salvat tezaurul din tainița lui mucegăită, printre termite, păianjeni și șoareci. De-a lungul întregii sale vieți, preocuparea pentru trecut, pentru familia lui și genealogie, fusese deopotrivă respectuoasă și însuflețită – un om într-adevăr la fel de fericit să-și bage nasul prin corespondența și jurnalele vreunui văr îndepărtat, mort de mult, cum ar fi un erudit fascinat de epoca victoriană care ar da din întâmplare peste un sertar plin de scrisori licențioase de dragoste, până atunci necunoscute, schimbate între Robert și Elizabeth Browning[1]. Închipuiți-vă, așadar, bucuria lui când, scotocind prin pachetele îngălbenite cu scrisori ale mamei sale, a descoperit una pe care i-o scrisese ei străbunicul meu, în care îi descria nu doar locul exact al ascunzătorii din pivniță, ci și circumstanțele vânzării tânărului sclav Artiste. Și iată cum, în acest moment, două scrisori se împletesc într-un fir coerent. Următoarea scrisoare din partea tatălui meu, din Virginia, pe care am primit-o tocmai când îmi făceam bagajele să părăsesc University Residence Club, îmi comunica lucruri importante nu numai pentru deslușirea istoriei mai multor generații sudiste, dar și pentru evenimentele adunate la orizont, gata să se întâmple, în epoca modernă.

4 iunie, 1947
Scumpul meu fiu,

Tocmai ți-am citit scrisoarea din 26 trecut, în care-mi spui că ți-ai pierdut slujba. Pe de-o parte, Stingo, îmi pare rău, fiindcă așa ai ajuns strâmtorat cu banii, iar eu nu pot să te ajut cine știe ce, copleșit cum sunt deja de necazurile care parcă nu se mai sfârșesc și de datoriile celor două mătuși ale tale din New York, care mă tem că s-au senilizat prematur, mai mare jalea. Nădăjduiesc să am totuși o situație bănească mai bună peste vreo câteva luni, și mi-ar plăcea să cred

[1] Elizabeth Barett Browning (1806–1861), poetă britanică de mare talent, care și-a dedicat versurile soțului ei, Robert Browning, de asemenea poet.

că atunci voi fi în stare să contribui, modest, la realizarea ambițiilor tale de a deveni scriitor. Pe de altă parte, socotesc că-i un lucru bun că ai scăpat de slujba de la McGraw-Hill, care, din ce mi-ai povestit, mi se părea foarte urâtă, firma de altfel fiind faimoasă nu prin altceva decât prin faptul că e portavocea și mijlocul de propagandă pentru escrocii de baroni ai comerțului care au prădat poporul american o sută de ani și mai bine. Încă de când străbunicul tău s-a întors pe jumătate orb și schilodit din Războiul Civil și, împreună cu tatăl meu, s-a căznit să pună pe roate o micuță fabrică de tutun de prizat și de mestecat, acolo, la ei, în Comitatul Beaufort – doar pentru a-și vedea visurile spulberate când au fost siliți să iasă de pe piață de piratii ăia împielițați de Washington Duke și fiul lui, „Buck"[1] Duke –, încă de când am aflat despre această tragedie, am păstrat o ură neîmpăcată pentru mârșavul capitalism monopolist care calcă în picioare micul întreprinzător. (Socotesc o ironie a sorții faptul că tu ți-ai făcut educația într-o instituție fondată cu banii câștigați necinstit de alde Duke, deși asta nu e vina ta.)

Îți mai aduci aminte, fără îndoială, de Frank Hobbs, cu care am mers în mașină la muncă, la șantierul naval, atâția ani. Este un om cu picioarele pe pământ, în multe privințe, născut pe o plantație de arahide în Comitatul Southampton, dar, cum poate-ți mai amintești, cu așa niște convingeri „simon-pure"[2] reacționare, încât adesea pare exagerat chiar și după standardele din Virginia. De aceea, noi doi ne cam ferim să discutăm despre ideologii sau politică. Și după recentele dezvăluiri ale ororilor naziștilor germani, el continuă să fie antisemit și insistă să susțină că bancherii evrei dețin frâiele finanțelor internaționale. Ceea ce, firește, pe mine m-ar face să mă tăvălesc de râs dacă n-ar fi un punct de vedere atât de obtuz, drept pentru care, deși admit față de Hobbs că Rothschild și Warburg sunt, cu siguranță, nume evreiești,

[1] Tap, lb. engleză.

[2] Cu sensul de autentic, veritabil – sinecdocă de la Simon Pure, personaj fictiv, cu identități cameleonice, din piesa satirică a lui Susanne Centlivre *A Bold Stroke for a Wife*, a cărei acțiune e construită în jurul întrebării „Cine e adevăratul Simon Pure?".

încerc să-i spun că lăcomia nu este o caracteristică de rasă, ci una omenească, şi apoi încep să-i dau exemplu pe Carnegie, Rockefeller, Frick, Mellon, Harriman, Huntington, Whitney, Duke, ad infinitum, ad nauseam[1]. *Dar asta nu-l scoate câtuşi de puţin dintr-ale lui pe Hobbs, care, în orice caz, e în stare să-şi îndrepte imediat veninul către o altă ţintă, una mai la îndemână şi mai ubicuitară, mai ales prin părţile acestea ale Virginiei, de pildă, şi cred că nu mai trebuie să-ţi precizez care anume – cioroii. Subiect pe care, pur şi simplu, nu-l discutăm prea mult sau prea des, pentru că la* aet.[2] *59 sunt prea bătrân ca să mai intru într-o bătaie cu pumnii. Fiule, scrisul e pe perete*[3]. *Dacă cioroiul este, aşa cum se spune deseori, „inferior", orice-o vrea asta să însemne, e, pur şi simplu, din cauză că a fost atât de defavorizat şi deposedat de noi, rasa stăpânilor, încât singura faţă cu care se mai poate arăta el în lume este aceea de câine bătut al inferiorităţii. Dar cioroiul nu poate fi ţinut în lanţ o veşnicie. Nicio forţă din lume n-o să ţină un popor, indiferent de culoarea lui, în mizeria şi sărăcia pe care le văd pe aici, în oraşe şi la ţară. Nu ştiu dacă cioroii vor începe să se reemancipeze cât mai trăiesc eu, nu sunt într-atât de optimist, dar cu siguranţă asta se va întâmpla în timpul tău şi aş da aproape orice ca să mai fiu în viaţă când va veni ziua aceea, care sigur va veni, când Harry Byrd o să vadă bărbaţii şi femeile de culoare stând nu în spatele autobuzului, ci călătorind liber şi cu drepturi egale pe toate străzile din Virginia. Iar pentru asta aş accepta bucuros să fiu numit cu epitetul acela de ocară „iubitor de negrotei", cum sunt convins că îmi spun mulţi pe la spate încă de pe acum, inclusiv Frank Hobbs.*

Ceea ce mă aduce, după un larg ocol, la subiectul principal al scrisorii acesteia. Stingo, poate-ţi mai aminteşti că, în urmă cu mai mulţi ani, când s-a stabilit validitatea testamentului bunicii tale, am fost cu toţii buimăciţi de referirea ei la o

[1] La nesfârşit, până se satură (lb. latină, în original).

[2] Abreviere de la *aetatis* (lb. latină) – la vârsta de.

[3] Din Biblie (Daniel 5: 5–30), unde se povesteşte că profetul a interpretat o misterioasă inscripţie pe care o mână fără trup a scris-o pe zidurile palatului regelui Baltazar, anunţându-l că zilele lui sunt numărate, faptele lui cântărite şi soarta lui pecetluită de Dumnezeu.

anumită sumă, în monede de aur, pe care o lăsa moștenire nepoților ei, dar pe care n-am putut s-o găsim niciodată. Misterul acela s-a lămurit acum. Eu sunt, cum știi, istoric în asociația locală a Fiilor Confederației și, în timp ce scriam un eseu destul de lung despre străbunicul tău, am cercetat amănunțit corespondența cu adevărat voluminoasă între el și familia lui, care include mai multe scrisori adresate bunicii tale. Într-una dintre ele, scrisă în 1886 din Norfolk (era într-o călătorie de afaceri pentru întreprinderea lui de tutun, cu puțin înainte ca ticălosul de „Buck" Duke să-l ruineze), a dezvăluit adevărata ascunzătoare a aurului – plasat nu într-un seif la o bancă (bunica ta a încurcat evident lucrurile, mai târziu), ci într-o cămară zidită în pivnița casei din Carolina de Nord. O să-ți trimit și ție, mai încolo, o copie litografiată a respectivei scrisori, fiindcă știu că te interesează cum a fost cu sclavia și, dacă vreodată o să vrei să scrii despre instituția asta, epistola tragică a străbunicului tău s-ar putea să-ți ajute să dobândești o viziune clară și fascinantă asupra lucrurilor. Din ea reiese că banii provin din vânzarea unui băiat negru de 16 ani, pe nume Artiste, care era fratele mai mare al slujnicelor bunicii tale, Lucinda și Drusilla. Cei trei copii erau orfani când străbunicul tău i-a cumpărat, pe toți o dată, de la Petersburg, Virgina, la o licitație de pe la sfârșitul deceniului 1850. Toți trei negroteii au fost transferați printr-un act pe numele bunicii tale; fetele s-au ocupat de gospodărie și au locuit în casa propriu-zisă, unde a stat și Artiste, care însă era îndeobște închiriat de alte familii din oraș pentru cine știe ce treburi împovărătoare.

Apoi s-a întâmplat ceva urât, despre care străbunicul tău vorbește foarte delicat în scrisoarea către mama mea. Se pare că Artiste, învăpăiat de primul atac hormonal al adolescenței, a făcut ceea ce străbunicul tău numește „avansuri necuviincioase" uneia dintre frumoasele fete albe din oraș. Asta, firește, a făcut ca, imediat, întreaga comunitate să fie străbătută de un fior de amenințare și violență, iar străbunicul tău a luat măsurile cuvenite, după criteriile vremurilor acelora. L-a scos pe Artiste pe furiș din oraș, ducându-l la New Bern, unde știa că era un negustor de sclavi care cumpăra negri tineri pentru munca la pădurile

de terebint[1] din apropiere de Brunswick, în Georgia. Acestui negustor i l-a vândut pe Artiste, pentru 800 de dolari, bani care au ajuns în pivniţa vechii case.

Dar povestea nu se sfârşeşte aici, fiule. Este cu adevărat sfâşietoare relatarea străbunicului tău asupra celor ce au urmat acestui episod, mâhnirea şi vinovăţia care, am băgat eu de seamă, însoţesc atât de adesea poveştile despre sclavie. Probabil ai ghicit deja restul. A ieşit la iveală că Artiste nu făcuse nici urmă de „avansuri" acelei fete albe. Puştoaica respectivă era isterică şi, nu după mult timp, a acuzat un alt negrotei de acelaşi afront, numai că s-a dovedit că povestea ei a fost o născocire – şi atunci ea a cedat nervos şi a mărturisit că acuzaţiile împotriva lui Artiste fuseseră, de asemenea, mincinoase. Poţi să-ţi închipui suferinţa străbunicului tău. În scrisoarea aceasta către mama îi descrie cu lux de amănunte cât de cumplit l-au chinuit mustrările de cuget. Nu numai că, vânzându-l pe Artiste, comisese una dintre greşelile cu adevărat de neiertat ale unui proprietar de sclavi – despărţirea unei familii –, dar mai şi azvârlise un băiat de 16 ani în infernul pădurilor de terebint din Georgia. Povesteşte cum a făcut cercetări disperate, trimiţând scrisori şi curier privat la Brunswick, oferindu-se să-l răscumpere pe băiat cu orice preţ, dar cum, la vremea aceea, cursul comunicaţiilor era deopotrivă greoi şi nesigur, de multe ori chiar imposibil, Artiste n-a mai fost niciodată găsit.

Am descoperit cei 800 de dolari exact în locul din pivniţă pe care i-l descrisese cu atâta grijă bunicii tale. Când eram copil, nu o dată am stivuit lemnele de foc şi am pus la păstrare merele şi cartofii la nicio palmă distanţă de ascunzătoarea aceea. Valoarea monedelor, îţi dai seama, a crescut enorm de-a lungul anilor. Unele dintre ele sunt cu adevărat rare. Am avut ocazia să le duc la Richmond, la un evaluator de monede, numismat cred că i se spune, iar el mi-a oferit ceva mai mult de 5.500 de dolari, preţ pe care eu l-am acceptat, de vreme ce înseamnă de 7 ori suma pentru care a fost vândut

[1] Terebint – arbore răşinos din care se extrage terebentina.

bietul Artiste. În sine, suma e considerabilă, dar știi că în testamentul bunicii tale se stipula ca totalul să fie împărțit în mod egal între nepoții ei. Așadar, ai fi putut ieși mai bine la afacerea asta. Spre deosebire de mine, care am fost destul de prudent ca în epoca asta suprapopulată să nu fiu tată decât al unui singur urmaș, mătușile tale – surorile mele incredibil de prolifice – au adus pe lume nu mai puțin de 11 odrasle, toate sănătoase, toate flămânde, toate sărace. Prin urmare, partea ta din vânzarea lui Artiste va însemna ceva mai puțin de 500 de dolari, pe care ți-i voi trimite printr-un cec certificat săptămâna asta, sper, sau cel puțin de îndată ce tranzacția e încheiată...

Al tău tată devotat

Mulți ani mai târziu, m-am gândit că, dacă aș fi plătit din partea revenită mie din vânzarea lui Artiste contribuția la N.A.A.C.P.[1], în loc să-i păstrez pe toți, poate că mi-aș fi ispășit și partea de vină, pe lângă faptul că aș fi putut să ofer o dovadă clară că, deși tânăr, mă preocupa suficient de mult situația disperată a negroteilor cât să fac un sacrificiu. Dar, în cele din urmă, sunt mai degrabă bucuros că i-am păstrat pe toți. Căci acum, după atâția ani, când tot mai mulți oameni de culoare au început să susțină tot mai agresiv și mai insistent cum că, în calitate de scriitor – înțelegându-se prin aceasta un scriitor mincinos –, aș fi întors spre profitul și în avantajul meu nenorocirile sclaviei, m-am cufundat într-un soi de resemnare masochistă și, gândindu-mă la Artiste, îmi spun: Ce dracu', odată ce-ai fost un exploatator rasist, exploatator rasist rămâi! În afară de asta, în 1947 aveam tot atât de mare nevoie de 485 de dolari ca orice negru sau cioroi, cum îi numeam în zilele acelea.

Am mai stat la University Residence Club până când am primit cecul de la tata. Cheltuiți cu socoteală, banii ar fi trebuit să-mi ajungă toată vara, care abia începuse, și poate chiar și în toamnă. Dar unde să locuiesc? University

[1] *National Association for the Advancement of Colored People* – Asociația națională pentru îmbunătățirea traiului oamenilor de culoare.

Residence Club nu mai era pentru mine o opțiune, nici spirituală, nici materială. Locul acela mă transformase într-o legumă de o absolută impotență, stare în care am descoperit că nu mai pot nici măcar să mă dedau divertismentelor mele autoerotice ocazionale, și eram silit să recurg la acțiuni pe furiș, prin buzunar, în timpul plimbărilor mele la miez de noapte prin Washington Square. Sentimentul meu de singurătate ajunsese aproape patologic, știam, într-atât de chinuitoare era izolarea pe care o simțeam și suspectam că aș fi fost chiar și mai pierdut dacă aș fi abandonat Manhattanul, unde măcar aveam peisaje familiare și străzi lăturalnice prietenoase în Village ca puncte de referință care să mă facă să mă simt acasă. Însă, pur și simplu, nu-mi mai puteam permite nici prețurile din Manhattan, nici chiria – până și aceea a garsonierelor devenise mai presus de posibilitățile mele –, prin urmare a trebuit să caut, în anunțurile din mica publicitate, un loc de cazare în Brooklyn. Și așa se face că, într-o frumoasă zi de iunie, am ieșit din stația de pe Church Avenue a BMT[1], cu sacul meu de marinar de la puștii marini și un geamantan, am tras adânc în piept câteva ametitoare guri de aer înmiresmat de mărături din Flatbush și am străbătut pe jos distanța de vreo câteva străzi, pe lângă sicomorii de un verde-crud, până la casa cu odăi de închiriat a doamnei Yetta Zimmerman.

Casa aceasta se poate să fi fost clădirea cea mai senin monocromatică din Brooklyn, dacă nu din tot New Yorkul. O construcție incoerentă din lemn și stuc, de o varietate greu de descris, ridicată, aș zice eu, ori cu puțin înainte ori imediat după Primul Război Mondial, care s-ar fi topit în omogenitatea banală a celorlalte locuințe mari, la fel de greu de descris, înșirate la marginea lui Prospect Park, dacă n-ar fi fost izbitoarea – copleșitoarea – ei culoare roz. De la lucarnele și cupolele sale până la cercevelele ferestrelor de la subsol, casa era neabătut roz. Când am dat cu ochii de ea, m-am gândit fără să vreau la o fațadă a vreunui castel de fundal, rămas de la filmările versiunii MGM a *Vrăjitorului*

[1] Abreviere pentru *Brooklyn-Manhattan Transit Corporation*, una dintre companiile de transport urban subteran din New York.

din Oz. Interiorul era, de asemenea, roz. Podelele, pereții, tavanele și chiar cele mai multe piese de mobilier din fiecare hol și cameră aveau doar ușoare variații de culoare – din pricina neatenției vopsitorilor – de la delicatul roze al fileului de somon proaspăt până la mai agresivul corai al gumei de mestecat, dar oriunde exista roz, rozul nu admitea rivalitatea niciunei alte culori, astfel încât, după ce am contemplat numai câteva minute camera ce-ar fi putut să fie a mea, sub privirile mândre ale doamnei Zimmermann, m-am simțit, la început, amuzat – era un alcov de Cupidon, la care abia îți puteai înăbuși pofta de râs gros –, apoi de-a dreptul captiv fără scăpare, de parcă m-aș fi aflat într-o bomboneriе Barricini sau în raionul nou-născuților de la Gimbels.

— Știu, te gândești la roz, zise doamna Zimmermann, toată lumea o face. Dar apoi te dă gata. Te înrobește – plăcut, în mod chiar plăcut, adică. Foarte curând, majoritatea oamenilor nu-și mai doresc nicio altă culoare.

Fără s-o întreb eu, a adăugat că soțul ei, Sal – răposatul ei soț –, avusese norocul unui fantastic chilipir, în forma mai multor sute de galoane de vopsea, surplus de la Marină, folosită pentru... „știi"... și se opri, cu degetul dus întrebător la nasul poros și borcănat.

— Camuflaj?, am riscat să-i sugerez.

La care ea răspunse:

— Da, asta voiam să zic. Bănuiesc că n-au prea avut ce face cu rozul pe vapoare.

Mi-a spus că Sal vopsise casa cu mâna lui. Yetta era îndesată și expansivă, la vreo șaizeci de ani, cam așa, cu trăsături ușor mongoloide pe fața ei zâmbăreață care o făceau să semene cu un Buddha radios.

M-am hotărât în ziua aceea, aproape pe loc. Mai întâi, că era ieftină. Apoi, roz sau nu, camera pe care mi-o arătase ea era la parter, convenabil de spațioasă, aerisită, însorită și curată ca un salon olandez. Mai mult, era dotată cu o chicinetă, adevărat lux, și o baie mică, privată, în care vasul de toaletă și cada păreau aproape orbitor de albe, pe fundalul purpuriu ca florile de mentă. Cu toate că ideea aceasta de intimitate era destul pentru a mă seduce, mai exista și un

bideu, care îi dădea o notă de *risqué*[1] şi care, electrizant, mi-a stârnit scandalos de mult expectaţiile. Am fost, de asemenea, foarte surprins de prezentarea pe care doamna Zimmermann a făcut-o stabilimentului său, în timp ce mă conducea să-mi arate restul casei:

— Eu îl numesc Palatul Libertăţii lui Yetta, începu ea să turuie, dându-mi un cot, din când în când. Mie îmi place să văd că toţi chiriaşii mei se bucură de viaţă. De obicei sunt tineri, chiriaşii mei, iar mie îmi place să-i văd că se bucură de viaţă. Asta nu înseamnă că n-am reguli.

Îşi ridică un butuc de arătător durduliu şi începu să le bifeze:

— Regula numărul unu: nu se ascultă radioul după ora unsprezece. Regula numărul doi: trebuie să stingi toate luminile când pleci din cameră, că n-am niciun chef să plătesc în plus la Con Edison[2]. Regula numărul trei: e interzis categoric fumatul în pat, dacă te-am prins fumând în pat – *afară!* Răposatul meu soţ, Sal, avea un văr care a luat foc în felul ăsta, plus toată casa. Regula numărul patru: plata pe toată săptămâna se face în fiecare vineri. Şi gata cu regulile! Orice altceva e Palatul Libertăţii lui Yetta. Adică, vreau să spun că locul ăsta e pentru adulţi. Înţelegi, nu ţin un bordel, dar dacă vrei să aduci o fată în camera ta, când şi când, adu o fată în camera ta. Dac-ai să fii un gentleman, n-ai să faci gălăgie şi ai s-o dai afară la o oră rezonabilă, n-ai să ai niciodată discuţii cu Yetta despre adusul fetelor în camera ta. Şi lucrul ăsta e valabil şi pentru tinerele doamne din casa mea, dacă vor să primească din când în când vizita vreunui prieten. Nu fi pentru unii mumă şi pentru alţii ciumă, zic eu, că, dacă urăsc ceva pe lumea asta, urăsc ipocrizia!

Aceste extraordinare vederi largi – derivate din ceea ce doar presupuneam că era opinia Lumii Vechi vizavi de *volupté*[3] – au pus pecetea finală pe decizia mea de a mă muta la Yetta Zimmermann, în pofida naturii foarte problematice a mâinii libere care mi se acordase. De unde să aduc o fată?, m-am

[1] Franţuzism, folosit cu sensul de şansă de aventură.

[2] *Consolidated Edison, Inc.*, una dintre cele mai mari companii de energie electrică din SUA.

[3] Voluptate (lb. franceză, în original).

întrebat. Apoi m-am înfuriat brusc pe mine pentru lipsa mea de inițiativă. Cu siguranță, autorizația pe care mi-o dăduse Yetta (ne spuneam deja pe numele mic) însemna că această problemă importantă avea să se rezolve de la sine. Pereții de culoarea somonului păreau să fi căpătat o tentă senzuală, iar eu vibram lăuntric de plăcere. Și peste numai câteva zile îmi și stabileam reședința acolo, anticipând însuflețit o vară de satisfacții carnale, maturizare filosofică și realizări solide în misiunea creatoare pe care mi-o hotărâsem singur.

În prima mea dimineață – era o sâmbătă – m-am trezit târziu și am ieșit la o plimbare până la prăvălia cu articole de papetărie de pe Flatbush Avenue, de unde am cumpărat două duzini de creioane Venus Velvet nr. 2, zece blocuri de hârtie de scrisori liniată, galbenă, și o ascuțitoare „Boston", pentru care am cerut permisiune de la Yetta s-o fixez cu șuruburi în tocul ușii de la baia mea. Apoi m-am instalat într-un scaun roz de nuiele cu spătar drept la un birou de stejar, de asemenea vopsit în roz, a cărui lucrătură solidă, grosier geluită, îmi amintea de catedrele institutoarelor pedante din sălile de clasă ale școlii pregătitoare pentru colegiu, de când eram copil, și, cu un creion strâns între degetul mare și arătător, m-am confruntat cu prima foaie a blocului de hârtie galbenă de scrisori, a cărei goliciune îmi rănea ochii. Ce dezarmantă și ofensatoare este o pagină goală! Lipsit de inspirație, când am văzut că nu-mi venea nimic în minte, deși stătusem acolo vreo jumătate de ceas, gândurile alergându-mi peste idei pe jumătate închegate și fantezii nebuloase, am refuzat să mă las pradă panicii în fața abuliei mele; la urma urmelor, mi-am spus eu, abia mă stabilisem în acest nou și ciudat decor. În februarie, în primele zile de ședere la University Residence Club, înainte de a începe să lucrez la McGraw-Hill, scrisesem o duzină de pagini din ceea ce plănuiam să fie prologul romanului – o descriere a unei călătorii cu trenul spre micul orășel din Virginia care urma să fie locul acțiunii cărții. Excesiv tributar în tonalitate pasajelor de debut din *All the King's Men*[1], folosind ritmuri

[1] *Toți oamenii regelui* (1946), roman de Robert Penn Warren, pentru care a câștigat Premiul Pulitzer, în 1947; a fost ecranizat în 1949 (filmul a obținut Oscarul pentru cea mai bună imagine) și apoi adaptat pentru TV, teatru și operă; în 2006 a fost produsă a doua versiune a filmului.

asemănătoare, ba chiar şi aceeaşi persoană a naraţiunii, a doua singular, pentru a obţine efectul autorului care-l apucă pe cititor de guler, fragmentul era, o ştiam, produs derivat, ca să spun doar atât, totuşi mai ştiam şi că deţinea, în mare măsură, forţă şi prospeţime. Eram mândru de el, era un început bun, iar în momentul acela l-am scos din mapa de manila şi l-am recitit, probabil pentru a noua oară. Încă îmi mai plăcea şi nu simţeam nevoia să-i schimb niciun rând. Dăte la o parte, Warren, acum soseşte Stingo, mi-am spus eu. Şi l-am pus la loc în mapă.

Pagina galbenă a rămas goală. Mă simţeam neliniştit, un pic excitat şi, ca să ţin obloanele trase peste capacitatea creierului meu întotdeauna gata să-mi arate fantasme obscene – inofensive, dar de natură să mă distragă de la lucru –, m-am ridicat şi m-am plimbat în sus şi-n jos prin camera pe care soarele verii o scălda într-o lumină nefirească, de culoarea păsării flamingo. Am auzit voci, paşi în camera de deasupra – mi-am dat seama că pereţii erau subţiri ca hârtia – şi mi-am ridicat privirile, încruntându-mă la tavanul roz. Începuse să mă irite omniprezentul roz şi mă îndoiam serios că mă va „înrobi", cum spusese Yetta. Pentru că fuseseră impedimente de greutate şi de volum, nu-mi adusesem cu mine decât cărţile pe care le socoteam esenţiale; câteva la număr, includeau dicţionarul *American College*, enciclopedia lui Roget, *Thesaurus*, colecţia mea de poezii ale lui John Donne, ediţia îngrijită de Oates şi O'Neill a *Ediţiei complete a dramei greceşti*, *Ghidul Merck al diagnozei şi terapiei* (crucial pentru ipohondria mea), antologia *Oxford a poeziei engleze* şi Biblia. Ştiam că, până la urmă, aveam să-mi construiesc biblioteca bucată cu bucată. Deocamdată, ca să-mi ajute să-mi invoc muza, am încercat să citesc din Marlowe, dar nu ştiu de ce muzica lui săltăreaţă n-a reuşit să mă energizeze, ca de obicei.

Am lăsat cartea deoparte şi m-am târât până la baie, unde am început să fac inventarul lucrurilor pe care le pusesem în dulăpiorul de medicamente. (Peste ani, aveam să descopăr fascinat că un erou de-al lui J.D. Salinger îmi imită ceremonialul, dar îmi revendic întâietatea.) Acesta era un ritual, cu rădăcini adânci în solul nevrozei inexplicabile

și al agitației fizice, pe care îl îndeplinisem de multe ori de când imaginația și creativitatea îmi slăbiseră până la inerție și de când scrisul și cititul deveniseră împovărătoare pentru spirit. E un soi de nevoie misterioasă de a restabili o relație tactilă cu obiecte comune. Cu vârful degetelor, le-am examinat unul câte unul, în locurile unde le așezasem seara trecută, acolo, pe poliței dulăpiorului din perete, care, ca toate celelalte, căzuse pradă țicnitei pensule trandafirii a lui Sal Zimmermann: un borcănel de cremă de ras Barbasol, o sticlă de Alka-Seltzer[1], un aparat de ras Schick cu pompă, două tuburi de pastă de dinți Pepsodent, o periuță de dinți Dr. West cu peri mediu de aspri, o sticlă de loțiune după ras Royall Lyme, un pieptăn Kent, un pachet de injector și lame pentru aparatul Schick, o cutie nouă, cu celofanul nedesfăcut, de trei duzini de prezervative Trojan, rulate și lubrifiate, cu „vârfuri colectoare", un borcan de șampon antimătreață Breck, un tub de ață dentară de nailon Rexall, un borcan de multivitamine Squibb, o sticlă de apă de gură astringentă Astring-o-sol. Le-am atins ușurel, le-am examinat etichetele și chiar am deșurubat capacul loțiunii Royall Lyme și am mirosit parfumul cu aromă de citrice, dobândind o considerabilă satisfacție din experiența totală cu dulapul de medicamente, care a durat cam un minut și jumătate. Apoi am închis ușa dulapului și m-am întors la masa de scris.

Așezându-mă, mi-am ridicat ochii și am privit pe fereastră, și deodată mi-am dat seama de un alt element care trebuie să fi lucrat în subconștientul meu și mă atrăsese către locul ăsta. Era vederea liniștită și agreabilă pe care o aveam asupra parcului, a colțului cunoscut drept Terenul de Paradă. Sicomori și arțari bătrâni umbreau aleile de la marginea parcului, iar soarele care se strecura printre coroanele lor umplea de pete luminoase pajiștea ușor în pantă a Terenului de Paradă, dând întregului tablou o atmosferă senină, aproape pastorală – ce izbitor contrast cu părțile mai îndepărtate ale cartierului! La numai câteva străzi distanță, traficul vuia nebunește pe Flatbush Avenue, un loc intens

[1] Medicament care neutralizează aciditatea gastrică.

urban, plin de larmă, aglomerat, forfotind de oameni agasați și suflete anxioase; dar aici, verdele copacilor și lumina de culoarea polenului, rarele camioane și mașini de pe drum, sunetul pașilor celor câtorva oameni care se plimbau pe la marginea parcului, toate creau efectul unui zone de la periferia unui modest orășel sudist – probabil Richmond, sau Chattanooga, sau Columbia. Am simțit un dor ascuțit de casă și m-am întrebat deodată ce, Doamne iartă-mă, căutam eu aici, în mijlocul inimaginabilului ocean al Brooklynului, un calvinist incapabil și în călduri printre toți acești evrei?

Și la acestea, am scos un petic de hârtie din buzunar. Pe el trecusem numele celorlalți șase chiriași din casă. Fiecare nume fusese scris pe cartonașe mici de către metodica Yetta care mai apoi le lipise pe ușile respectivilor și, fără vreun motiv suspect, ci doar din obișnuita mea curiozitate nesățioasă, ieșisem, noaptea trecută, târziu, mergând în vârful picioarelor pe holuri și le copiasem numele. Cinci dintre ocupanți erau la etaj, al șaselea, în camera de vizavi de a mea. Nathan Landau, Lillian Grossman, Morris Fink, Sofia Zawistowska, Astrid Weinstein, Moishe Muskatblit. Îmi plăceau numele astea, pur și simplu, pentru uluitoarea lor varietate, după atâția Cunningham și Bradshaw între care crescusem. Îmi spuneam că Muskatblit avea o veritabilă sonoritate bizantină. Cele trei nume feminine îmi stârniseră puternic interesul, mai ales Astrid Weinstein, care locuia într-o fascinantă proximitate, pe partea cealaltă a holului. Rumegam la toate acestea, când am devenit brusc conștient – în camera de deasupra – de un șir de zguduituri, atât de prompt și de sfâșietor identificabile de către urechile mele chinuite, atât de neîndoielnice în natura lor, încât o să renunț să mai caut o sugestie ambiguă, care să spună lucrurile pe ocolite, potrivită poate în alte împrejurări, și o să-mi iau libertatea de-a spune pe șleau că era zgomotul, tumultul, frenezia a doi oameni care se futeau ca niște animale turbate. M-am uitat spre tavan îngrijorat. Lustra zvâcnea și se legăna ca o marionetă atârnată de sfoară. Un praf rozaliu se cernea din tencuială și aproape că mă așteptam să văd cele patru picioare ale patului străpungând plafonul. Era înspăimântător – nu doar un rit copulator,

ci un turnir, o dezlănțuire, o încăierare generală, un Rose Bowl[1], o paranghelie. Când vorbeau, o făceau într-un soi de engleză, trunchiată și exotic accentuată, dar n-aveam nevoie să înțeleg cuvintele. Ceea ce rezulta era impresionist. Masculină și feminină, cele două voci erau un soi de galerie de stadion, strigând îndemnuri cum nu mai auzisem niciodată. Nu că aș fi ascultat vreodată asemenea imbolduri la un efort mai performant – s-o lase mai încet, să-i dea mai repede, să-i dea mai tare, mai iute, mai adânc –, nici asemenea urale la marcarea primelor puncte, asemenea vaiete de disperare la pierderea de teren, asemenea țipete indicând unde să fie pusă mingea. Și n-aș fi auzit mai clar nici dac-aș fi purtat căști speciale. Era clar și de-o durată eroică. Minute nesfârșite lupta a tot ținut-o așa, iar eu stăteam acolo, suspinând în sinea mea, până când s-a încheiat deodată, iar participanții au plecat, literalmente, la dușuri. Zgomotul apei împroșcate și chicotelile se strecurau până la mine prin plafonul subțire ca hârtia, apoi s-au auzit pași înfundați, alte chicoteli, un pocnet sonor care a sunat ca o palmă plesnită glumeț pe o fesă goală și, în final, incongruent, ca o bătaie de inimă încântătoare, începutul lent al *Simfoniei a patra* de Beethoven la fonograf. Buimăcit, m-am dus până la dulăpiorul de medicamente de la baie și am luat o pastilă de Alka-Seltzer.

La puțin timp după ce m-am întors la biroul meu, mi-am dat seama că, în aceeași cameră de deasupra, acum se pornise o ceartă aprinsă. Se stârnise cu o viteză fenomenală schimbarea aceasta de dispoziție, sumbră și furtunoasă. Din cine știe ce capriciu acustic, nu puteam deslușì cuvintele. Ca și în cazul maratonului destrăbălat abia încheiat, auzeam acțiunea în detaliu aproape baroc, dar vorbele rămâneau înăbușite și neclare, așa că am identificat doar târșâitul mânios al picioarelor, scaunele smucite violent de colo-colo, ușile trântite și vocile ridicându-se în cuvinte spuse cu furie crescândă, pe care le înțelegeam doar parțial. Vocea masculină era dominantă – un bariton răgușit și furios, care îl acoperea aproape cu totul pe cristalinul Beethoven.

[1] Meci de fotbal american studențesc, organizat între echipele colegiilor, considerat mai mult demonstrativ, deși competiția are o cupă pusă la bătaie.

Prin contrast, vocea femeii părea plângăcioasă, defensivă, devenind ascuțită câteodată, ca speriată, dar în general supusă, cu un ton rugător pe fundal. Deodată, un obiect de sticlă sau de porțelan – o scrumieră, un pahar, nu știu ce – se izbi și se sparse de un perete și am putut auzi pașii grei de bărbat mergând apăsat până la ușă, care se deschise brusc pe holul de la etaj. Apoi, ușa se trânti cu o bubuitură grozavă și am auzit pașii omului tropăind într-una dintre celelalte camere de la etaj. În sfârșit – după aceste ultime douăzeci de minute de activitate delirantă –, camera rămăsese în ceea ce aș putea descrie drept o liniște provizorie, din adâncul căreia nu mai puteam auzi decât blândul adagio melancolic scârțâit de gramofon și suspinele întretăiate ale femeii din patul de deasupra mea.

Întotdeauna am fost un gurmand, deși mănânc puțin și nu iau niciodată micul dejun. Cum, de asemenea, am obiceiul de a mă trezi târziu, aștept plăcerea gustării dintre mese. După ce gălăgia de deasupra s-a potolit, am văzut că trecuse de ora prânzului și, totodată, mi-am dat seama că atât partida de sex, cât și cearta îmi stârniseră într-un mod imperios, prin substituție, o poftă de mâncare de necrezut, de parcă aș fi luat parte fizic la ceea ce se petrecuse acolo, sus. Îmi era atât de foame încât a început să-mi plouă în gură și m-a luat cu amețeală. În afară de Nescafé și de bere, nu aveam nimic nici în bufet, nici în minusculul frigider, așa că m-am hotărât să ies în oraș să iau prânzul. Mai devreme, când mă plimbasem prin cartier, descoperisem în apropiere un restaurant cușer, Herzl's, pe Church Avenue, care-mi reținuse atenția. Voiam să mă duc acolo pentru că nu încercasem niciodată bucătăria evreiască autentică, *echt*, și, de asemenea, pentru că... ei, bine, dacă tot eram în Flatbush..., îmi spuneam eu. N-ar fi trebuit să-mi bat capul cu justificări, firește, pentru că, fiind sabat, localul era închis. Atunci m-am îndreptat către un alt restaurant despre care presupuneam că nu e ortodox, ceva mai departe pe bulevard, un local numit Sammy's, unde am comandat supă de pui cu *matzoh*[1], pește *gefilte*[2], și

[1] Găluște tradiționale evreiești, făcute din aluat matzoh simplu (făină și apă).
[2] Un fel de ochiuri false, în care gălbenușurile țin locul chifteluțelor de pește, care se mănâncă tradițional de sabat.

pastă de ficat evreiască[1] – preparate care-mi erau cunoscute din amplele lecturi despre tradiția evreiască – unui chelner într-atât de monumental insolent, încât am crezut că se prefăcea dinadins. (Pe atunci nu știam că morocăneala la chelnerii evrei era aproape o trăsătură definitorie.) Nu m-a deranjat foarte tare totuși. Localul era plin de clienți – majoritatea vârstnici, care-și consumau zeloși borșul cu lingura și își molfăiau piroștile – și zumzăia de o veritabilă larmă în idiș, umplând aerul umed și îmbâcsit cu sunete guturale, de neînțeles, de parcă nenumăratele gâtlejuri uscate, bătrâne, făceau gargară cu grăsime de pasăre.

Mă simțeam ciudat de bucuros, în elementul meu. Bucură-te, Stingo, îmi spuneam în sinea mea. Ca numeroși sudiști cu o anumită bună-creștere, educație și sensibilitate, reacționasem de la bun început cu mare căldură față de evrei, prima mea iubire fiind Miriam Bookbinder, fiica unui agent local de aprovizionare pentru vapoare, care încă de la vârsta de șase ani avea în ochii ei frumos adumbriți misterul vag neconsolat, inscrutabil al rasei sale; apoi, mai târziu, am avut o empatie și mai profundă cu evreii, ceea ce sunt convins că li se întâmplă tuturor acelor sudiști zdruncinați, ani de-a rândul, de impactul dur cu suferințele uimitoarelor expediții ale lui Avram și Moise, cu osanalele mișcătoare ale Psalmistului, cu viziunea abisală a lui Daniel și cu toate celelalte revelații, născocirile dulci-amărui, fantasmagoriile și ororile tulburătoare din Biblia iudeo-protestantă. În plus, acum a devenit banal să explici că evreii și-au găsit prieteni mai ales printre sudiștii albi pentru că și sudiștii avuseseră un miel de sacrificiu, unul mai negru. În orice caz, luându-mi acel prânz la Sammy's, m-am entuziasmat de-a dreptul de noul mediu în care mă aflam, când am început să-mi dau seama, fără nicio surpriză, că dorința inconștientă de a mă afla printre evrei a fost, de fapt, cel puțin un motiv pentru care migrasem în Brooklyn. Cu siguranță n-aș fi putut ajunge mai în inima evreimii nici dacă m-aș fi stabilit la Tel Aviv. Și când a fost să ies din restaurant, chiar am mărturisit față de

[1] Lb. engleză, *chopped liver* – preparat tradițional evreiesc, din ficat fiert tocat mărunt, amestecat cu ceapă prăjită în untură, ouă fierte și condimente.

mine că îmi plăcuse vinul Manischewitz, care, de fapt, fusese groaznic în combinație cu *gefilte*, dar care îmi amintise de muscatul dulce pe care îl beam când eram copil, în Virginia.

Întorcându-mă, agale, spre casa Yettei, m-am simțit din nou un pic dat peste cap de cele ce se petrecuseră în camera de deasupra. Supărarea mea era în mare măsură egoistă, căci știam că, dacă episodul avea să se repete prea des, atunci și liniștea, și somnul aveau să-mi fie compromise. Totuși, mai era o chestiune care mă rodea, și anume ciudata evoluție a evenimentului – strașnica partidă de amor, evident gustată cu atâta poftă și apreciată de participanți, totuși urmată de alunecarea precipitată în furie, lacrimi și nemulțumire. Și-apoi, de asemenea, ceea ce mă punea pe jar era că nu știam cine îi făcuse și ce anume celuilalt. Mă enerva că trebuise să fiu aruncat în postura asta de curios libidinos, că nu se putuse să fac cunoștință cu vreunul dintre ceilalți chiriași ca și mine printr-un simplu „Salut!" și o strângere de mână, ci trăgând cu urechea la un episod pornografic între doi străini pe care nici măcar nu-i văzusem măcar o dată la față. În pofida fanteziilor lubrice care, după cum am descris, îmi populaseră până atunci viața dusă de când stăteam în metropolă, nu sunt iscoditor și băgăcios din fire; dar proximitatea celor doi amanți – la urma urmelor, fusese cât pe-aci să-mi pice în cap – făcea să-mi fie imposibil să mai încerc să mă abțin de la a le descoperi identitatea, ba chiar cu primul prilej și cât mai curând.

Problema mea s-a rezolvat aproape imediat ce m-am întâlnit cu cel dintâi dintre ceilalți chiriași ai Yettei, care stătea în holul de la parter, căutând prin corespondența lăsată de poștaș pe măsuța de la intrare. Era un tânăr otova de gras, cu umerii aduși, semănând cu un ou, de vreo douăzeci și opt de ani, cu păr creț cărămiziu și purtările ursuze, abrupte, ale newyorkezului get-beget. În timpul primelor mele zile în oraș, o socotisem o purtare atât de gratuit ostilă că de vreo câteva ori am fost tentat să reacționez aproape violent, până când am ajuns să-mi dau seama că era doar una dintre componentele carapacei dure cu care se împlătoșează citadinii, ca o armură de tatu. Eu m-am prezentat politicos:

— Mă cheamă Stingo.

Vecinul meu de cameră scurmă mai departe printre scrisori și, pentru osteneala mea, n-am primit decât șuierul puternic adenoidal al respirației sale. Am simțit un val de fierbințeală pălindu-mă în moalele capului și amorțindu-mi gura, și-am făcut stânga-mprejur ca s-o pornesc spre camera mea.

Atunci l-am auzind spunând:

— Asta-i a ta?

Când m-am întors, am văzut că-mi întindea o scrisoare. După scris, mi-am dat seama că era de la tata.

— Mersi, am murmurat furibund, înșfăcând scrisoarea.

— Te superi dacă-mi dai mie timbrul?, zise el. Colecționez comemorativele.

Încercă să schițeze ceva ce aducea a rânjet, nu expansiv, dar recognoscibil uman. Am scos un mormăit și i-am acordat o privire vag aprobatoare.

— Eu sunt Fink, zise el, Morris Fink. Eu am grijă, mai mult sau mai puțin, de casa asta, mai ales când Yetta e plecată, ca în weekendul ăsta. S-a dus în vizită la fiică-sa, în Canarsie. Văd c-ai venit să locuiești în crater!, adăugă el, cu un semn din cap în direcția ușii mele.

— Crater?, am zis eu întrebător.

— Am locuit și eu acolo, până acum o săptămână. Fiindcă m-am mutat eu, d-aia ai ajuns să primești tu camera aia. Îi spun crater, pentru că e ca și cum ai locui într-un crater de bombă, cu toată călăreala ălora din camera de deasupra.

Se stabilise pe negândite o legătură între Morris și mine, așa că m-am relaxat și m-am pomenit asaltându-l cu întrebări.

— Și cum de-ai suportat, pentru numele lui Dumnezeu? Dar ia zi-mi, cine naiba *sunt* ei?

— Nu-i așa de rău dacă-i pui să mute patul. O fac – și-l mută la perete – și abia de-i mai auzi călărindu-se. Atunci patul este deasupra băii. Eu i-am convins s-o facă. Mă rog, *pe el*, adică. L-am convins s-o facă deși este camera ei. Am *insistat*. Am zis că Yetta o să-i dea afară pe amândoi dacă n-o face, așa că, până la urmă, a fost de acord. Acum bănuiesc că și l-a mutat iar la fereastră. A zis ceva cum c-ar fi mai mișto acolo.

Se opri o clipă, acceptând ţigara pe care i-o ofeream.

— Asta ar trebui şi tu să faci, să-i ceri lui să mute iar patul la perete.

— Nu *pot* să fac asta, i-am explicat eu. Nu pot urca la un tip, un *necunoscut*, şi să-i spun... mă rog, ştii ce-ar trebui să-i spun. Ar fi groaznic de jenant. N-aş putea. Şi care chiriaşi sunt ei, de fapt?

— O să vorbesc *eu* cu el, dacă vrei, zise Morris cu un aer de încredere în sine care mi s-a părut mişcător. O să-l *fac* eu să-l mute. Yetta nu suportă ca locatarii de aici să se deranjeze unii pe alţii. Landau ăla e un ciudat, de acord, şi s-ar putea să-mi facă necazuri, dar o să mute patul, nu-ţi face griji. Nu vrea să se trezească în stradă.

Aşadar am aflat că Nathan Landau, primul nume de pe lista mea, era capul răutăţilor în treaba asta; şi-atunci cine era partenera lui în vânzoleala, desfrâul şi hărmălaia aia?

— Şi tipa?, l-am întrebat. E domnişoara Grossman?

— Nu. Grossman e o scroafă. Tipa e târfa poloneză, Sofia. Sofia Z., cum îi zic eu. Numele de familie e cu neputinţă de pronunţat. Dar e-o bucăţică bună, Sofia aia.

Încă o dată mi-am dat seama de liniştea din casă, acea impresie stranie pe care aveam s-o mai încerc din când în când în vara aceea, a unei locuinţe aflate foarte departe de străzile oraşului, într-un ungher îndepărtat, izolat, aproape bucolic. Se auzeau strigăte de copii din parcul de peste drum şi, la un moment dat, o singură maşină, dar care se deplasa încet, scoţând un zgomot deloc grăbit, inofensiv. Pur şi simplu, nu-mi venea să cred că locuiam în Brooklyn.

— Unde-i restul lumii?, am întrebat.

— Păi, hai să-ţi spun ceva, zise Morris. În afară, poate, de Nathan, nimeni din hogeacul ăsta nu are destui bani ca să *facă* într-adevăr ceva. Ca de pildă să se ducă în New York şi să danseze la Rainbow Room sau altă distracţie de soiul ăsta. Dar duminica după-amiaza o şterg toţi de-aici. Se duc cu toţii pe undeva. De exemplu, scroafa de Grossman – aoleu, e aşa o spurcată de *yenta*[1]! –, Grossman se duce să-şi viziteze mama, la Islip. La fel şi Astrid. Adică Astrid Weinstein, care

[1] Codoaşă (în idiş, în original).

stă în capătul celălalt al holului de unde stai tu. E infirmieră la Spitalul Kings County, ca și Grossman, numai că nu-i o scroafă. O fată simpatică, dar n-aș zice chiar frumoasă. Comună. O potaie, de fapt. Dar nu o scroafă.

Mi-au căzut deodată penele.

— Și ea pleacă să-și viziteze mama?, am zis eu fără pic de chef.

— Da, pleacă să-și viziteze mama, numai că se duce în New York. Nu știu de ce, dar sunt sigur că nu ești evreu, așa că dă-mi voie să-ți zic ceva despre evrei. Ăștia se duc foarte des să-și vadă mamele. E o trăsătură a lor.

— Înțeleg, am zis eu. Și ceilalți? Unde au plecat?

— Muskatblit – o să-l vezi, e mare și gras și student la rabini – Muskatblit Moishe se duce să-și vadă mama *și* tatăl, undeva în Jersey. Numai că nu poate să călătorească în ziua de sabat, așa că pleacă de aici încă de vineri seara. E turbat după filme, așa că duminica își pierde toată ziua prin New York văzând câte patru–cinci. Apoi se întoarce aici, duminică seara târziu, aproape orb după atâtea filme.

— Și ă... Sofia și Nathan? Ei unde pleacă? Și cu ce se ocupă, de altfel, în afară de...

Mi-a stat pe limbă o glumă transparentă, dar mi-am ținut gura, reținere cu totul inutilă, de altfel, pentru că Morris, atât de guraliv, oferind atât de liber un șuvoi de informații, ghicise ce voiam să spun și mă puse rapid la curent.

— Nathan are studii superioare, e biolog. Lucrează la un laborator de lângă Borough Hall[1], unde se fac medicamente, prafuri și chestii de-astea. Sofia Z. nu știu exact ce face. Am auzit c-ar fi un soi de secretară pentru un doctor polonez care ar avea o grămadă de pacienți polonezi. Evident, vorbește poloneza, limba maternă... În orice caz, Nathan și Sofia se dau în vânt după plajă. Când e vreme bună, ca acum, se duc la Coney Island... uneori la Jones Beach. Dup-aia se întorc aici.

Făcu o pauză și afișă ceea ce părea o căutătură răutăcioasă.

— Se întorc aici, se fut și se ceartă. O, da' ce se mai ceartă! După care ies să-și ia cina. Sunt mari amatori de mese bune.

[1] Primăria din Brooklyn.

Nathan, ăla, face bani frumoşi, dar e dus cu pluta, zău. Dus rău. Rău de tot. Cred c-ar trebui să se caute la cap la un psihiatru.

Sună un telefon, dar Morris nu-i dădu atenţie. Era un aparat cu fise, prins în perete, iar soneria lui era neobişnuit de puternică, până când mi-am dat seama că trebuie să fi fost reglată astfel ca să fie auzit în toată casa.

— Nu răspund când nu-i nimeni aici, explică Morris. Nu pot să sufăr mizeria asta blestemată de telefon, toate mesajele alea. „Lillian e acasă? Sunt mama ei. Spuneţi-i că a uitat cadoul cel scump de la unchiul Benny." Ta-ta-ta, ta-ta-ta. Scârba. Sau, „Aici e tatăl lui Moishe Muskatblit. Nu e acasă? Spuneţi-i că vărul Max a fost călcat de un camion în Hackensack." Ta-ta-ta, ta-ta-ta, toată ziulica. Nu pot să sufăr telefonul ăla.

I-am spus lui Morris că ne mai vedem noi şi, după alte câteva vorbe prieteneşti, m-am retras în camera mea roz ca o cameră de nou-născut şi în neliniştea pe care începuse să mi-o provoace. M-am aşezat iar la masa de lucru. Prima foaie din blocul de hârtie de scrisori, cu goliciunea ei încă intimidantă, se căsca înaintea mea ca o viziune gălbuie a veşniciei. Cum, Doamne iartă-mă, voi fi în stare vreodată să scriu un roman?, am meditat eu, rozând dintr-un creion Venus Velvet. Am deschis scrisoarea de la tata. Întotdeauna îi aşteptam cu bucurie scrisorile, simţindu-mă norocos să-l am drept sfătuitor pe acest Lord Chesterfield sudist, care atât mă încânta cu disertaţiile sale ample, de modă veche, pe teme ca trufia, avariţia, ambiţia, bigotismul, matrapazlâcurile politice, excesele sexuale şi alte păcate mortale şi primejdii. Chiar dacă uneori era sentenţios, nu era niciodată pompos, niciodată nu folosea un ton de predică şi mă delectam deopotrivă cu amploarea gândirii şi simţămintelor scrisorii, cât şi cu elocvenţa lor simplă; de fiecare dată când terminam de citit vreuna, fie eram gata să-mi dea lacrimile, fie mă îndoiam de râs, dar aproape întotdeauna mă trimiteau imediat să recitesc pasaje din Biblie de unde tatăl meu împrumuta mult în ceea ce priveşte cadenţa prozei, dar şi mare parte din cugetările sale pline de înţelepciune. În ziua aceea însă, atenţia mi-a fost atrasă,

în primul rând, de o tăietură din ziar care-a alunecat din scrisoarea împăturită. Titlul articolului decupat din gazeta locală din Virginia m-a înmărmurit și m-a cutremurat, tăindu-mi răsuflarea pe moment și făcându-mă să văd mici puncte luminoase înaintea ochilor.

Era anunțată moartea prin sinucidere, la vârsta de douăzeci și doi de ani, a frumoasei fete de care fusesem îndrăgostit cu deznădejde în anii zănatici de la începutul adolescenței. Se numea Maria (care rima, în rostirea sudistă, cu „paria") Hunt, iar la cincisprezece ani eram atât de înfierbântat de pasiunea pentru ea că, privind retrospectiv, mi se pare că suferisem de o formă de nebunie. Vorbind despre îndrăgostiții care-și pierd mințile din dragoste, cât de bine exemplificam eu un astfel de năpăstuit! Maria Hunt! Dacă în anii 1940, cu mult înainte de zorii eliberării noastre, încă predomina străvechiul cavalerism, iar icoana vreunei June Allyson din visele unui băiat era semizeița pe care putea, cel mult, ca să folosesc expresia odioasă a sociologilor, „să o mângâie până la orgasm", eu am împins abnegația până în pragul nebuniei și cu mult dincolo de acesta, așa că n-am încercat să fur nici măcar o atingere, cum se spunea în vremurile acelea, de la iubitea mea Maria. Într-adevăr, nici măcar n-am depus o sărutare pe nemilos de apetisantele ei buze. Și asta, pe de altă parte, nu vrea să definească relația noastră drept platonică, pentru că, așa cum înțeleg eu cuvântul ăsta, în relația platonică există un element cerebral, iar Maria nu strălucea deloc la capitolul ăsta. Iar aici trebuie să adaug că, în zilele acelea, când existau doar patruzeci și opt de state, în ceea ce privea nivelul educației publice, Virginia lui Harry Byrd[1] era în general a patruzeci și noua pe listă – după Arkansas, Mississippi și chiar și după Puerto Rico – și în aceste condiții antrenarea într-o conversație intelectuală a doi copii de cincisprezece ani e probabil mai bine c-a fost lăsată imaginației. Niciodată n-a existat o conversație obișnuită fisurată de mai multe hiaturi, de momente atât de lipsite de jenă de lungi, de necuvântare

[1] Om politic de marcă, reprezentant al Partidului Democrat și guvernator al Virginiei între anii 1926 și1930.

între rumegătoare. Cu toate acestea, eu o adoram sem, pătimaş, dar cast, o adoram pentru motivul naiv că era îndeajuns de frumoasă ca să frângă o inimă – iar acum descopeream că murise. Maria Hunt era *moartă!*

Izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial şi înrolarea mea făcuseră ca Maria să dispară, treptat, din viaţa mea, dar mai existase încă de multe ori în gândurile mele nostalgice. Se sinucisese aruncându-se de la fereastra unei clădiri şi am citit, cu stupefacţie, că o făcuse cu doar câteva săptămâni în urmă, în Manhattan. Apoi am aflat că locuise la doi paşi de mine, pe Sixth Avenue. Era o dovadă a inumanei vastităţi a oraşului faptul că amândoi locuiserăm luni de-a rândul într-o zonă atât de compactă ca Greenwich Village, fără ca totuşi să ne întâlnim vreodată. Cuprins de o durere sfâşietoare, care aducea foarte tare a căinţă, m-am întrebat dacă n-aş fi putut, oare, s-o salvez, s-o împiedic de la un asemenea gest îngrozitor dacă aş fi ştiut de prezenţa ei în oraş şi unde locuia. Citind şi recitind articolul, am ajuns la un pas de o adevărată criză nervoasă şi m-am trezit gemând de-a binelea din cauza acestei poveşti fără sens de tinerească disperare şi rătăcire. De ce o făcuse? Una dintre cele mai impresionante părţi ale relatării era că, din pricini complicate şi obscure, cadavrul ei rămăsese neidentificat şi fusese îngropată într-un cimitir de săraci, abia după mai multe săptămâni fiind deshumat şi trimis în Virginia, pentru o înmormântarea definitivă. Îmi era rău, eram aproape distrus de cumplita poveste – într-atât încât am abandonat pentru tot restul zilei orice gând de a mai lucra şi, fără să-mi mai pese de scris, am căutat un soi de alinare în berea pe care o păstram la frigider. Mai târziu, am citit următorul pasaj din scrisoarea tatălui meu:

Referitor la articolul inclus, fiule, m-am gândit, pur şi simplu, că ai fi mai mult decât interesat, de vreme ce ştiu că erai atât de „ahtiat" după tânăra Maria Hunt cu şase sau opt ani în urmă. Obişnuiam să-mi aduc aminte, foarte amuzat, cum te făceai roşu ca pătlăgica doar dacă se pomenea de numele ei. Acum nu mă pot gândi decât cu mare mâhnire la acele vremuri. Ne întrebăm care să fie voia Domnului într-o astfel de nenorocire, dar fără folos. Aşa cum desigur

știi, Maria Hunt provenea dintr-o familie cu un destin tragic: Martin Hunt era un alcoolic învederat și întotdeauna fără ocupație, în timp ce Beatrice mă tem că era foarte insistentă și crudă în pretențiile de morală integră din partea celorlalți, și mai ales a Mariei, după cum mi s-a spus. Un lucru rămâne sigur, și anume că în tristul lor cămin domnea prea multă vinovăție neiertată și prea multă ură. Știu că te va îndurera această veste. Maria era, după câte îmi amintesc, o fată deosebit de frumoasă, ceea ce înrăutățește și mai mult lucrurile. Mângâie-te puțin cu gândul că o astfel de frumusețe a fost printre noi o vreme...

M-am gândit la Maria toată după-amiaza, până când umbrele au început să se alungească sub copacii din jurul parcului, iar copiii au fugit acasă, lăsând aleile care se încrucișau pe Terenul de Paradă pustii și tăcute. În cele din urmă, m-am simțit ametit de la bere, gura îmi era uscată și mă ustura de la prea multele țigări, așa că m-am întins pe pat. Am căzut curând într-un somn greu, invadat de mai multe vise decât de obicei. Unul dintre visele care m-au asaltat aproape m-a făcut praf. În urma câtorva mici fantasme fără nicio noimă, un îngrozitor, dar scurt coșmar, și o expert concepută piesă într-un act, am fost luat în stăpânire de cea mai feroce halucinație erotică pe care am trăit-o vreodată. Căci se făcea că, pe o pajiște însorită și tihnită de la marginea râului, un loc izolat, înconjurat de stejari ce unduiau în vânt, răposata mea Maria stătea înaintea mea și, cu dezinvoltura unei târfe, se dezbrăca în pielea goală – ea, care nu și-ar fi dat jos, în prezența mea, nici măcar șosetele. Despuiată, pârguită ca o piersică, cu părul ei castaniu revărsat peste sânii ei albi ca smântâna, apetisantă mai presus de cuvinte, s-a apropiat de mine, care stăteam întins, cu penisul ridicat, țeapăn ca un țăruș, atâtându-mă cu vorbe plăcut obscene și desfrânate. „Stingo", murmura ea, „Oh, Stingo, fute-mă". Minuscule broboane de transpirație îi perlau pielea, de parcă era încinsă de dorință, și îi împodobeau părul negru de pe pubis. Se apropie șerpuind de mine, o nimfă lascivă cu gura umedă și întredeschisă, iar acum, aplecându-se peste pântecul meu gol, îngânându-și îmbătătoarele obscenități,

se pregătea să cuprindă între acele buze niciodată sărutate de mine pistilul tare ca osul al pasiunii mele. Atunci, filmul se bloca în proiector. M-am trezit într-o neagră deznădejde, holbându-mă la tavanul roz pătat de umbrele nopții care se pregătea să vină și am lăsat să-mi iasă un geamăt primitiv – mai curând un urlet –, smuls din tainițele cele mai adânci ale sufletului meu.

Dar apoi am simțit încă un cui amplificând agonia crucificării mele: se porniseră din nou, în camera de deasupra, pe blestemata aceea de saltea! „Încetați!", am răcnit la tavan, vârându-mi degetele în urechi. *Sofia și Nathan!*, am gândit. Nenorociți de iepuri jidovi! Deși se poate să se fi oprit un scurt moment, când am ascultat din nou, erau tot în acțiune – o partidă fără gălăgie, de data asta, fără strigăte sau arii, doar arcurile patului scoțând un cuviincios și ritmic zbârnâit – laconic, măsurat, aproape bătrânesc. Nu-mi păsa că o lăsaseră mai moale. Am dat fuga – chiar am alergat – afară, în amurg, și am pornit să merg confuz în jurul parcului. Apoi mi-am încetinit pașii, plimbându-mă mai departe, furat de gânduri. Trecând pe sub copaci, m-am întrebat serios îngrijorat dacă nu făcusem o mare greșeală venind în Brooklyn. La urma urmelor, chiar nu era elementul meu. Era ceva subtil și inexplicabil de anapoda și, dac-aș fi fost în stare să folosesc o expresie care avea să fie la modă, peste câțiva ani, aș fi zis că stabilimentul Yettei emana energii negative. Eram încă șocat de visul acela nemilos, lasciv. Prin însăși natura lor, visele sunt, bineînțeles, dificil de accesat prin memorie, dar câteva se întipăresc pentru totdeauna în creier. În cazul meu, visele de care-mi aminteam cel mai bine, cele în care obsedanta iluzie a realității era atât de intensă încât părea să se fi închegat în planul metafizic, avuseseră întotdeauna ca subiect fie sexul, fie moartea. Așa și cu Maria Hunt. Niciun vis nu mai produsese în mine o atât de durabilă reverberație, din acea dimineață din urmă cu aproape opt ani, curând după înmormântarea mamei, când, zbătându-mă să ies din algele adâncurilor unui coșmar, am visat că arunc o privire pe fereastra camerei mele de acasă, în care încă mai dormeam, și că zăresc sicriul deschis, în grădina inundată de ploaie și bătută de vânt, apoi că văd

fața suptă, răvășită de cancer a mamei mele întorcându-se către mine, în nișa de satin, și că se uită la mine implorator, cu ochii împăienjeniți de chinuri de nedescris.

M-am întors către casă. Mă gândeam să mă duc în cameră și să-i răspund tatei la scrisoare. Voiam să-i cer să-mi povestească mai multe amănunte despre împrejurările morții Mariei – probabil neștiind la momentul acela că subconștientul meu deja începuse să se agațe strâns de moartea aceea ca fiind ideea germinatoare pentru romanul care zăcea, atât de jalnic, pe masa mea de scris. Însă n-am scris niciun fel de scrisoare în seara aceea. Pentru că, atunci când am intrat în casă, am întâlnit-o pe Sofia în carne și oase pentru prima oară și m-am îndrăgostit de ea, dacă nu instantaneu, atunci rapid și profund. A fost o dragoste care, așa cum mi-am dat seama pe măsură ce se derula vara aceea, avusese multe motive să pună stăpânire pe întreaga mea existență. Dar trebuie să spun că, la început, unul dintre acestea a fost, cu siguranță, asemănarea ei, îndepărtată, dar reală, cu Maria Hunt. Și ceea ce este încă de neșters în amintirea mea din acea primă întâlnire nu e doar încântătoarea asemănare pe care i-am găsit-o cu fata moartă, ci disperarea de pe chipul ei, aidoma aceleia care cu siguranță trebuie să fi fost întipărită și pe al Mariei, deopotrivă cu umbrele îndurerate, premonitorii, ale cuiva aruncându-se cu capul înainte spre moarte.

În casă, Sofia și Nathan erau prinși într-o încăierare chiar în fața ușii camerei mele. Le-am auzit vocile foarte clar în seara de vară și i-am văzut certându-se pe hol, de cum am urcat treptele de la intrare.

— Nu mă lua pe mine cu de-astea, auzi?, urlă Nathan. Ești o mincinoasă! O nenorocită de pizdă mincinoasă, mă auzi? O pizdă!

— Și tu ești o pizdă, am auzit-o pe ea replicându-i. Da, ești o pizdă, eu așa cred.

Din tonul ei lipsea orice urmă de agresivitate.

— Eu *nu* sunt o pizdă, zbieră el. Eu *nu pot* fi o pizdă, idioată polacă. Când o să înveți *să vorbești* în limba asta? Pot fi o *pulă*, dar nu o pizdă, cretino. Să nu-mi mai spui niciodată așa, auzi? Las' că nici n-o să mai ai ocazia.

— Tu mi-ai spus *mie* aşa!

— Dar asta eşti, cretino – o pizdă necredincioasă şi fătarnică! Îţi desfaci gaura aia a ta pentru un şarlatan de doctor cârpaci şi de doi bani. O, Doamne!, urlă el, iar glasul i se ridică într-o furie nestăpânită. Lasă-mă să ies de aici până nu te *omor* – *ştoarfă* ce eşti! Te-ai *născut* ştoarfă şi-ai să *mori* ştoarfă!

— Nathan, ascultă..., am auzit-o eu implorând.

Şi acum, când mă apropiasem mai mult de uşa de la intrare, i-am văzut pe amândoi împingându-se unul într-altul, două umbre întunecate bine conturate pe fundalul holului roz, unde un bec de patruzeci de waţi, atârnând din tavan, aproape înghiţit de un nor de fluturi de noapte fâlfâind în jurul lui, îşi răspândea debilul *chiaroscuro*. Nathan domina scena cu înălţimea şi forţa lui: umeri laţi, musculos, având în vârful capului un smoc de păr negru ca de sioux, arăta ca un John Garfield ceva mai îmblânzit şi frenetic, cu faţa frumos dăltuită, plăcută a lui Garfield – teoretic agreabil, aş spune, fiindcă în clipa aceea, faţa învineţită de mânie pătimaşă arăta oricum, numai plăcută nu, schimonosită cum era de o evidentă poftă de violenţă. Purta un haţorac uşor şi tenişi; părea să se apropie de treizeci de ani. Îi ţinea strâns braţul Sofiei, iar ea se ferea de asaltul lui ca un boboc de trandafir tremurând în vântul de furtună. Pe Sofia abia o puteam vedea în lumina posomorâtă. Îi puteam desluşi doar coama ei despletită de păr de culoarea paiului şi, pe după umărul lui Nathan, doar o treime din chip, mai exact o sprânceană înspăimântată, o aluniţă mică, un ochi căprui şi umărul proeminent al unui obraz încântător arcuit, pe care o singură lacrimă se rostogoli ca o picătură de argint-viu. Începuse să suspine ca un copil necăjit.

— Nathan, trebuie să asculţi, te rog, spunea ea printre suspine. Nathan! Nathan! Nathan! Îmi pare rău că ţi-am spus aşa.

El îi zvârli braţul în lături şi se trase înapoi de lângă ea.

— Îmi provoci o *in-fi-ni-tă* greaţă, strigă el. De-o greaţă curată, *ne-pre-fă-cu-tă*. O şterg de-aici, până nu te omor!

Se întoarse cu spatele la ea, dând să plece.

— Nathan, nu pleca!, îl imploră ea cu disperare şi întinse

ambele mâini spre el. Am nevoie de tine, Nathan. Tu ai nevoie de *mine*.

Era ceva rugător, de copil în vocea ei subțirică, aproape fragilă, care se spărgea puțin în registrele superioare și devenea un pic răguşită în cele inferioare. Accentul polonez suprapus acestor tonuri i-o făcea fermecătoare sau, m-am corectat eu, i-ar fi făcut-o astfel în circumstanțe mai puțin dramatice.

— Te rog, nu pleca, Nathan, strigă ea. Avem nevoie *unul de altul. Nu pleca!*

— Nevoie?, repetă el întorcându-se din nou spre ea. *Eu* să am nevoie de *tine*? Hai să-ți spun ceva – și aici începu să-și agite brațul întins către ea, în timp ce vocea îi deveni mai plină de mânie și nestăpânită – am nevoie de tine ca de orice blestemată și nesuferită *infecție* pe care-aș putea s-o numesc. Am nevoie de tine ca de *antrax*, ascultă ce-ți spun. Ca de trichineloză! Am nevoie de tine ca de pietre la vezică! Pelagră! Encefalită! *Boala lui Bright*, pentru numele lui Dumnezeu! *Carcinom al nenorocitului de creier*, nenorocită de târfă mizerabilă ce ești! *Aaaaaaauuuu!*

Acesta din urmă a fost un vaiet tremurat, crescător, un sunet care-ți dădea fiori de gheață pe șira spinării, în care se amestecau laolaltă furia și lamentația într-un mod de-a dreptul liturgic, precum tânguirea unui rabin înnebunit.

— Am nevoie de tine ca de *moarte*, mugi el cu glas gâtuit. *Moarte!*

Și încă o dată se întoarse să plece și încă o dată ea spuse, plângând:

— *Te rog*, nu pleca, Nathan! Nathan, continuă ea, unde pleci?

El ajunsese aproape la ușă acum, la nicio jumătate de metru de locul unde mă oprisem, în prag, nehotărât, neștiind dacă să-mi croiesc drum spre camera mea sau să mă întorc și s-o șterg.

— Unde plec?, urlă el. Îți spun eu unde plec. Mă duc să mă urc în primul metrou și plec la Forest Hills! O să împrumut mașina lui frate-meu și-o să mă întorc aici să-mi iau lucrurile și să le încarc în mașină. Dup-aceea n-o să mai pun piciorul în locul ăsta.

Dintr-odată, vocea îi coborî, purtările îi deveniră ceva mai reţinute, chiar degajate, dar tonul îi era dramatic şi viclean ameninţător.

— După aceea, poate chiar mâine, o să-ţi spun ce-o să fac. O să mă aşez la masă şi-o să scriu o scrisoare recomandată Serviciului de imigrare. O să le spun că ai obţinut viza care nu trebuia. O să le spun că ar trebui să-ţi elibereze o viză de *târfă*, dacă au aşa ceva. Dacă nu au, o să le spun că ar fi mai bine să te expedieze înapoi în Polonia, pentru că faci negustorie ambulantă şi-ţi vinzi curul oricărui doctor din Brooklyn care vrea una scurtă. Înapoi la Cracovia, drăguţă!

Chicoti satisfăcut.

— O, da, drăguţă, înapoi la Cracovia!

Se întoarse şi se repezi spre uşă. În momentul acela se şterse de mine şi asta îl făcu să se răsucească iar în loc şi se opri scurt. Nu pot spune dacă-şi dăduse seama sau nu că l-am auzit. Rămas clar fără aer, gâfâia din greu şi, pentru o clipă, mă măsură din priviri. Apoi am dedus că s-a convins că-l auzisem, dar nu-i păsa. Ţinând cont de starea lui de tulburare, am fost surprins cum s-a purtat cu mine, părând, dacă nu chiar amabil, cel puţin politicos, de parcă eu aş fi fost, cu mărinimie, exclus din bătaia mâniei sale.

— Tu eşti noul chiriaş de care mi-a vobit Fink?, izbuti el să spună printre gâfâieli.

I-am răspuns cu cel mai scurt şi mai pierit dintre da-uri.

— Eşti din Sud, zise el. Morris mi-a spus că eşti din Sud. A zis că te cheamă Stingo. Yetta are nevoie de un sudist în casa ei ca să-şi completeze colecţia de ciudaţi.

Aruncă o privire întunecată înapoi spre Sofia, apoi se uită din nou la mine şi spuse:

— Păcat că n-o să fiu aici pentru o conversaţie vioaie, dar tocmai părăsesc locul ăsta. Mi-ar fi plăcut să stăm de vorbă.

Iar aici tonul lui deveni uşor rău-prevestitor, politeţea forţată scurgându-se în sarcasmul cel mai făţiş pe care-l auzisem în ultima vreme.

— Ne-am fi distrat pe cinste, trăncănind verzi şi uscate, noi doi. Am fi putut vorbi despre sporturi. Vreau să spun,

sporturile sudiste. Ca linșatul de negri – sau *coons*[1], cum mi se pare că-i numiți voi pe acolo. Sau despre *cultură*. Am fi putut vorbi despre cultura sudistă și poate c-am fi stat pe-aici, la bătrâna Yetta, ascultând muzică de mocofani. Știi tu, Gene Autry, Roy Acuff și toți ăilalți susținători ai culturii clasice sudiste.

Se încruntase, în timp ce vorbea, dar acum un zâmbet îi spintecă fața întunecată și tulburată și, până să-mi dau seama, întinsese mâna și mi-o prinse pe a mea, reticentă, strângând-o ferm:

— Ei, bine, s-a fi putut petrece așa. Păcat. Moș Nathan trebuie s-o ia din loc. Poate într-o altă viață, *crackere*[2], o să ne întâlnim. Pe curând, *crackere*! Ne vedem în altă viață!

Și cu acestea, mai înainte să deschid gura să protestez sau să-i dau o replică dură ori vreo insultă, Nathan îmi întoarse spatele și coborî apăsat treptele până pe trotuar, unde încălțările lui cu placheuri scoteau un demonic *țac-țac-țac*, care se stinse încet-încet până dispăru cu totul dincolo de copacii înnegurați, în direcția metroului.

Este bine știut că micile cataclisme – un accident de automobil, un lift rămas între etaje, un atac violent cu martori oculari – dau naștere unei nefirești comunicativități între oameni total necunoscuți. După dispariția în noapte a lui Nathan, m-am apropiat de Sofia fără șovăire. Habar n-aveam ce să-i spun – fără îndoială vreo stângace formulă de consolare –, dar a fost ea cea care a vorbit prima, din spatele mâinilor lipite de fața udă de lacrimi.

— E așa de *nedrept* din partea lui, suspină ea. O, îl iubesc atât de mult!

Am făcut gestul lipsit de tact care se face adesea prin filme, într-un astfel de moment, când dialogul e o problemă. Mi-am scos batista din buzunar și i-am întins-o ei, în tăcere. Ea o luă imediat și începu să-și șteargă ochii.

— O, îl iubesc atât de mult!, exclamă ea. Atât de mult! Atât de mult! O să *mor* fără el.

— Haide, haide, i-am zis eu sau altceva la fel de jenant.

Ochii ei mă implorau – pe mine, pe care nu mă văzuse

[1] Nume ofensator, rasist, pentru negri.

[2] Denumire ofensatoare dată albilor săraci din zonele rurale sudiste.

niciodată înainte –, un apel disperat al unei arestate nevinovate care-şi apără cinstea în faţa juraţilor. *Nu sunt o târfă, onorată instanţă*, părea ea să încerce să spună. Eu eram buimăcit deopotrivă de candoarea şi de pasiunea ei.

— E aşa de nedrept din partea lui, zise ea din nou. Să spună *asta*! El e singurul bărbat cu care am făcut vreodată dragoste, în afară de soţul meu. Iar soţul meu e mort!

Şi se cutremură de şi mai multe suspine, şi curseră mai multe lacrimi, prefăcându-mi batista într-un mic burete ud, cu monogramă. Nasul i se umflase de plâns, iar petele rozalii lăsate de lacrimi îi ştirbeau extraordinara frumuseţe, dar nu într-atât încât frumuseţea în sine (inclusiv aluniţa, în mod fericit plasată lângă ochiul ei stâng, ca un minuscul satelit) să nu mă topească pe loc – o senzaţie clară de lichefiere emanând nu dinspre inimă, ci, uimitor, dinspre stomac, care începu să chiorăie revoltat ca de o ajunare prelungită. Eram atât de flămând să o cuprind în braţe, s-o mângâi, s-o împac, încât foamea asta a devenit pur disconfort, dar un mănunchi de inhibiţii neobişnuit de pestriţe m-a făcut să bat în retragere. De asemenea, aş minţi dacă n-aş mărturisi că, simultan cu toate acestea, înflorea rapid în mintea mea o stratagemă strict egoistă, şi anume ca, într-un fel sau altul, cu noroc şi tărie de la Dumnezeu, să preiau eu această blondă comoară poloneză, de acolo de unde Nathan, porc nesimţit, o lăsase baltă.

Apoi, o furnicătură în ceafă m-a făcut să-mi dau seama că Nathan era din nou în spatele nostru, oprit pe treptele de la intrare. M-am răsucit spre el. Reuşise să se întoarcă în linişte ca o nălucă, iar acum ne ţintuia pe amândoi cu o căutătură piezişă, aplecat în faţă, sprijinit cu o mână de tocul uşii.

— Şi un ultim lucru, îi zise el Sofiei, cu o voce dură, seacă. Un alt ultim lucru, târfo. *Discurile*. Albumele. Beethoven. Händel. Mozart. *Toate*. Nu vreau să mai dau vreodată cu ochii de tine. Aşa că scoate discurile – scoate discurile afară din camera *ta* şi pune-le în camera *mea*, pe scaunul de lângă uşă. Brahmsul poţi să-l ţii, numai fiindcă ţi l-a dat Blackstock. Păstrează-l, înţelegi? Restul le vreau eu, aşa că vezi cum faci să le pui negreşit unde îţi spun eu. Dacă *nu*, când mă întorc aici să-mi iau lucrurile, o să-ţi rup mâinile, pe amândouă.

După o pauză, trase adânc aer în piept și șopti:

— Așa să-mi ajute Dumnezeu, o să-ți *rup nenorocitele alea de mâini!*

După care de data asta plecă de-a binelea, făcând pași mari cu picioarele lui lungi, înapoi pe trotuar și pierzându-se grăbit în întuneric.

Pentru moment rămasă fără lacrimi, Sofia se liniști, încet-încet.

— Mulțumesc, ai fost drăguț, îmi zise ea abia șoptit, cu acele tonalități înăbușite, amorțite, ale cuiva care a plâns din belșug și multă vreme.

Întinse mâna și-mi puse în palmă batista, un cocoloș ud. Iar când făcu asta, văzui pentru prima oară numărul tatuat de pe pielea bronzată, ușor pistruiată, a antebrațului său – un număr purpuriu din cel puțin cinci cifre, prea mici să le pot citi la lumina aceea, dar gravate, de-asta mi-am dat seama, cu precizie și măiestrie. Peste dragostea care mă topea în stomac se adăugă deodată o durere ascuțită și cu o mișcare involuntară, chiar inexplicabilă (pentru unul crescut să ia seama pe ce pune mâna), i-am prins cu blândețe încheietura mâinii, uitându-mă mai îndeaproape la tatuaj. Mi-am dat seama că accesul ăsta de curiozitate ar putea fi ofensator, dar nu m-am putut abține.

— Unde ai fost?, am întrebat.

Ea spuse un nume în polonă, pe care l-am înțeles, vag:

— Oświęcim.

Apoi adăugă:

— Am stat acolo mult timp. *Longtemps.*

Făcu o pauză.

— *Vous voyez*[1]...

O altă pauză.

— Vorbești franceza?, întrebă ea. Engleza mea e foarte proastă.

— *Un peu*[2], am răspuns eu, exagerând cu nesimțire abilitățile mele. E un pic ruginită.

Ceea ce însemna că nu mai știam aproape nimic.

[1] Vedeți... (lb. franceză, în original).
[2] Puțin (lb. franceză, în original).

— Ruginită? Cum adică ruginită?

— *Sale*[1], am încercat la nimereală.

— Franceză murdară?, zise ea, cu un surâs uşor, ca o părere.

După un alt moment, întrebă:

— *Sprechen sie Deutch?*[2]

Ceea ce nu scoase de la mine nici măcar un „nein".

— O, să lăsăm, am zis eu. Vorbeşti destul de bine engleza.

Apoi, după un moment de tăcere, am spus:

— Nathan ăla! N-am mai văzut pe cineva ca el în viaţa mea. Ştiu că nu e treaba mea, dar... dar e probabil *ţicnit*! Cum poate vorbi aşa, cu *oricine*? Dacă mă întrebi pe mine, bine c-ai scăpat de el.

Ea strânse tare din ochi şi îşi pungi buzele îndurerată, de parcă îşi adusese aminte de ceea ce tocmai se dezvăluise.

— O, are dreptate despre atât de multe lucruri, şopti ea. Nu despre faptul că i-am fost necredincioasă. Nu la asta mă refer. I-am fost întotdeauna credincioasă. Dar în alte lucruri. Când a spus că nu mă îmbrac cum trebuie. Sau când a spus că sunt o poloneză neglijentă şi nu fac curat. Apoi m-a numit poloneză murdară, şi am ştiut că... da, o meritam. Sau când m-a dus la restaurantele alea cochete, iar eu întotdeauna am... reţinet?, se uită la mine întrebător.

— Reţinut, i-am zis.

Fără să exagerez, va trebui, din când în când, să încerc să reproduc delicioasele incorectitudini ale englezei Sofiei. O folosea cu siguranţă mai mult decât potrivit şi – după mine, cel puţin – o îmbunătăţea de-a dreptul prin micile ei poticneli în hăţişul sintaxei, mai ales în cioturile oribilelor noastre verbe neregulate.

— Ai reţinut ce?, am întrebat.

— Reţinut *la carte*, meniul, vreau să spun. Atât de des reţineam meniul, îl puneam în geanta mea, ca amintire. El spunea că un meniu costă bani, că furam. Avea dreptate în privinţa asta, ştii.

[1] Murdară (lb. franceză, în original).

[2] Vorbiţi germană? (lb. germană, în original)

— Să iei un meniu nu e așa un mare furt, în ochii mei, pentru numele lui Dumnezeu, am zis eu. Uite, din nou știu că nu e treaba mea, dar...

În mod clar hotărâtă să reziste încercărilor mele de a-i restaura stima de sine, mă întrerupse, spunând:

— Nu, știu eu că a fost rău. Ceea ce a spus el a fost adevărat, am făcut multe lucruri care au fost greșite. Am meritat-o că m-a părăsit. Dar nu i-am fost *niciodată* necredincioasă. Niciodată! O, o să mor acum fără el! Ce-o să mă fac? Ce-o să mă fac?

Pentru o clipă, m-am temut că ar putea s-o apuce iar o criză înverșunată de tristețe, dar ea a scos numai un suspin gâtuit, cu greu înghițit, ca un soi de semn de punctuație final, apoi s-a întors spre mine:

— Ai fost drăguț, zise ea. Acum trebuie să mă duc în camera mea.

În timp ce porni să urce încet scările, m-am uitat în voie la trupul ei, pe care se mula rochia de mătase subțire, de vară. Deși era un trup frumos, cu toate proeminențele cuvenite, curbe, continuități și simetrii, era ceva un pic ciudat în legătură cu el – nu-i lipsea nimic, din câte se vedea, și nu era neapărat deficient, ci mai curând reasamblat. Da, exact asta era, mi-am dat eu seama. Strania calitate se trăda chiar și la nivelul pielii. Avea plasticitatea bolnăvicioasă (se vedea mai ales pe dosul brațelor) a cuiva care suferise o severă emaciere și a cărui carne încă și acum mai are câteva etape de trecut până să fie restabilită.

De asemenea, aveam senzația că sub bronzul acela sănătos stăruia încă paloarea de ceară a unui trup nu pe deplin refăcut dintr-o teribilă criză. Dar nici una dintre aceste imperfecțiuni nu micșora cu nimic un soi de minunat de neglijentă senzualitate, exprimată, în momentul acela, cel puțin, de modul degajat, dar natural în care i se mișca bazinul și de posteriorul ei cu adevărat somptuos. În pofida foametei, fundul ei avea o formă la fel de perfectă ca o pară fabuloasă, premiată la concurs; vibra cu o magică elocvență, iar din unghiul din care îl priveam, mi-a tulburat într-atât rărunchii, încât m-am rugat în minte, făgăduind că o să donez orfelinatelor prezbiteriene din Virginia un sfert din

viitoarele mele câştiguri ca scriitor, doar să am fundul ăsta gol, măcar un scurt moment – treizeci de secunde mi-ar fi fost de ajuns – între palmele mele deschise, întinse, rugătoare. Moşule Stingo, am cugetat eu, când ea urcă mai departe, cu siguranţă e ceva pervers în fixaţia asta a ta pentru dorsale. Apoi, când ea ajunse în capul scării, se întoarse, privi în jos şi îmi surâse cu cel mai trist zâmbet imaginabil.

— Sper că nu te-am plictisit cu problemele mele, zise ea. Îmi pare atât de rău.

Îndepărtându-se spre camera ei, mai spuse:

— Noapte bună.

Astfel că după aceea, instalat în singurul fotoliu confortabil din camera mea, când m-am aşezat să citesc din Aristofan în seara aceea, puteam vedea o mică parte din holul de la etaj prin uşa mea întredeschisă. La un moment dat, pe la mijlocul serii, am văzut-o pe Sofia ducând în camera lui discurile pe care Nathan îi poruncise să i le dea înapoi. Când s-a întors, am putut vedea că plângea din nou. Cum putea s-o ţină tot într-un plâns? De unde veneau toate acele lacrimi? Mai târziu, a început să pună, la nesfârşit, bucata finală din *Simfonia I* de Brahms, pe care el, cu atâta generozitate, îi îngăduise s-o păstreze. Probabil era singurul ei album acum. Toată seara, muzica aceea se strecură prin tavanul subţire ca hârtia, nobilul şi tragicul corn francez amestecându-se în capul meu cu flautul antifonal, pătrunzător ca un glas de pasăre, şi umplându-mi spiritul cu o tristeţe şi o nostalgie aproape mai intense decât oricare altele simţite până atunci. M-am gândit la momentul în care fusese compusă muzica aceea. Era o muzică ce, printre altele, vorbea despre o Europă a zilelor fericite, scăldată în lumina puţin roşiatică a tihnitelor asfinţituri – despre copile cu codiţe împletite şi şorţuleţe, săltând în docare, despre excursii în luminişurile din Pădurea Vieneză şi despre berea tare bavareză, despre doamne din Grenoble cu umbreluţe, plimbându-se la marginea sclipitoare a gheţarilor din Alpii cei înalţi, şi despre călătoriile cu balonul, despre veselie, despre vertiginoasele valsuri, despre vinul din Mosella, despre Johannes Brahms însuşi, cu barbă şi o ţigară de foi în gură, contemplându-şi acordurile titanice, pe sub crengile desfrunzite, autumnale,

nle fagilor din Hofgarten. Era o Europă de o dulceață aproape de neconceput – o Europă pe care Sofia, înecându-se acum în tristețea ei, în odaia de deasupra mea, nu se putea s-o fi cunoscut.

Când m-am dus la culcare, fonograful încă mai cânta. Iar când fiecare dintre discurile zgâriate de șelac ajungea la capăt, îngăduindu-mi, în răgazul de până începea următorul, să-i aud suspinele inconsolabile ale Sofiei, mă suceam și mă învârteam în pat, întrebându-mă din nou cum o ființă omenească muritoare putea fi potirul care să cuprindă atâta cantitate de durere. Mi se părea aproape imposibil ca Nathan să fi putut inspira această suferință atât de ascuțită și, totodată, atât de devastatoare. Dar în mod clar că asta făcuse, ceea ce îmi ridica o nouă problemă. Căci dacă, după cum spuneam, mă simțeam alunecând deja în acea maladivă și istovitoare situație cunoscută ca dragoste, nu era oare o nebunie din partea mea să visez că voi putea câștiga afecțiunea, și cu atât mai mult că voi împărți patul cu ea, unei femei atât de neclintit atașate de amintirea iubitului ei? Ideea avea ceva de-a dreptul indecent, ca și când aș fi pornit un asediu asupra unei femei recent îndoliate. În mod sigur, Nathan ieșise din scenă, dar nu era o înfumurare din partea mea să sper că voi umple eu golul? Printre altele, mi-am amintit că aveam atât de puțini bani. Chiar dacă aș fi putut străpunge bariera durerii ei, cum mă așteptam să îi fac curte acestei foste înfometate, cu gustul ei pentru restaurantele selecte și discuri scumpe de fonograf?

În sfârșit, muzica încetă, ea se opri din plâns, la rândul ei, iar scârțâitul necontenit al arcurilor îmi spuse că se culcase. Am rămas treaz încă mult timp, ascultând zgomotele blânde ale nopții din Brooklyn – un câine urlând în depărtare, o mașină trecând pe stradă, niște hohote de râs, nu foarte tare, de la un bărbat și o femeie la marginea parcului. M-am gândi la Virginia, la casa părintească. Somnul m-a furat pe nesimțite, dar am dormit neliniștit, într-adevăr haotic, trezindu-mă o dată într-o beznă neobișnuită, pentru a descoperi că eram gata de o caraghioasă penetrație falică – printre cute, sau un tiv, sau o încreștitură umedă – a pernei mele, care nu mai era la locul ei. Apoi din nou am adormit,

numai pentru a mă trezi cu o tresărire cu puțin înainte de ivirea zorilor, în tăcerea de mormânt al acelui ceas, cu inima bătându-mi puternic în piept și cutremurat de un fior, holbându-mă drept în tavanul deasupra căruia dormea Sofia, înțelegând cu foarte cruda limpezime a celui care visează că ea era condamnată.

Capitolul 3

Stingo! Ei, Stingo!

Târziu, în aceeaşi dimineaţă – o însorită duminică de iunie – le-am auzit vocile dincolo de uşă, trezindu-mă din somn. Vocea lui Nathan, apoi a Sofiei:

— Stingo, deşteptarea! Scoală-te, Stingo!

Deşi nu era încuiată, uşa era zăvorâtă cu un lanţ de siguranţă, noaptea, iar de unde stăteam eu, pe pernă, puteam vedea faţa radioasă a lui Nathan, care se zgâia la mine prin deschizătura largă.

— Scoal' şi fii deştept!, zicea vocea. Sus pe punte, puştiule! Hai sus şi să-i dăm bătaie, băiete. Mergem la Coney Island![1]

În spatele lui am auzit-o pe Sofia, ca un ecou subţire şi cristalin al lui Nathan:

— Scoal' şi fii deştept! Hai sus şi să-i dăm bătaie!

Comanda ei a fost urmată de un chicot mic, ca un clinchet de argint, după care Nathan începu să zgâlţâie uşa şi lanţul.

— Haide, *crackere*, sus pe punte! Nu poţi să zaci toată ziua aici sforăind ca un bătrân câine de vânătoare din Sud.

Vocea lui împrumută tonurile siropoase, artificiale din inima Dixielandului – un accent care, chiar şi în urechile mele amorţite de somn, dar totuşi sensibile, suna ca rezultatul unei imitaţii remarcabil de pricepute.

[1] Coney Island – plajă cu vedere la ocean, din sudul Brooklynului.

— Mişcă oasele alea leneşe, dulceaţă!, îngâna el tărăgănat, ca un om cu gura plină. Pune-ţ' costumu' de scaldă. O s'ne-nhame moş Pompey caii la trăsură şi-o s'luăm un mic picnic, colo, jos, la malu' mării.

Eram, ca s-o spun în termeni moderaţi, ceva mai puţin decât înveselit de toată povestea. Insultele lui mârâite cu o seară în urmă şi în general purtarea lui urâtă cu Sofia se amestecaseră nepermis în visele mele toată noaptea, sub diverse măşti şi deghizamente insinuante, iar ca acum să mă trezesc şi să văd aceeaşi faţă urbană de la mijloc de secol, îngânând aceste nenaturale lirisme antebelice, era, pur şi simplu, mai mult decât puteam îndura. Am sărit din aşternut şi m-am năpustit la uşă.

— Ieşi afar' de-aici!, am strigat eu. Lasă-mă în pace!

Am încercat să-i trântesc uşa în nas, dar Natham proptise ferm un picior în deschizătură.

— Ieşi afară!, am ţipat din nou. Al dracului tupeu mai ai, să faci aşa ceva. Scoate-ţi afurisitul de picior din uşă şi lasă-mă dracului în pace!

— Stingo, *Stingo*, continuă vocea în cadenţe blânde, reîntorcându-se la stilul Brooklyn. Stingo, uşurel! N-am vrut să te supăr, băiete. Haide, deschide. Hai să bem o cafea, să ne împăcăm şi să fim prieteni!

— Nu vreau să fiu prieten cu tine!, am urlat eu la Nathan şi-am izbucnit într-un acces de tuse.

Pe jumătate înecat de flegma şi gudronul celor trei pachete de Camel pe zi, mă şi miram că mai puteam totuşi articula. În timp ce-mi rupeam mai departe plămânii, ciudat de stingherit de horcăitul de anghină pe care-l scoteam, am început să simt efectul întârziat al surprizei – şi nu puţin neplăcute – că mizerabilul de Nathan se materializase ca un geniu rău alături de Sofia şi părea să fie încă o dată stăpân pe situaţie şi gata să dea noi ordine. Pentru cel puţin un minut, poate mai mult, m-am zguduit şi m-am zbătut în ghearele unui spasm pulmonar, silit fiind să îndur, totodată, umilinţa de a mă supune lui Nathan în rolul de savant într-ale medicinei.

— Ai o tuse de fumător înrăit, *crackere*. Ai, de asemenea, faţa descompusă şi trasă a unei persoane dependente de

nicotină. Uită-te la mine o secundă, *crackere*, uită-te drept în ochii mei.

L-am fulgerat cu privirea prin pupilele îngustate fără grabă și înceţoşate de furie și dezgust.

— Nu-mi mai spune..., am început, dar vorba mi-a fost tăiată de un alt acces sfâșietor de tuse.

— Descompus, ăsta-i cuvântul, continuă Nathan. Păcat, pentru un tip care arăta așa de bine. Înfățișarea descompusă ți se trage de la privarea treptată de oxigen. Ar trebui să te lași de fumat, *crackere*. Duce la cancer de plămâni. Și la afecțiuni cardiace.

(În 1947, poate vă mai amintiți, adevăratul efect pernicios al fumatului asupra sănătății abia fusese presupus de medici, iar avertismentul în privința potențialului său coroziv și vătămător, dacă se rostea, era întâmpinat de persoanele rafinate cu un soi de scepticism amuzat. Era doar o poveste de adormit copiii, din aceeași familie cu aceea care îi imputa masturbării năpaste ca acneea, negii sau nebunia. Prin urmare, deși remarca lui Nathan m-a înfuriat de două ori, la momentul acela, îngrămădind, în opinia mea, și imbecilitatea peste simpla răutate, îmi dau seama acum ce ciudat de profetică a fost de fapt, cât a fost de tipică acelei inteligențe capricioase, țicnite, chinuite, dar ascuțite și magistrale, pe care aveam s-o cunosc și împotriva căreia m-am văzut și eu, prea adesea, silit să lupt. Cincisprezece ani mai târziu, legănându-mă în mrejele unei bătălii cu succes împotriva dependenței mele de țigări, aveam să-mi amintesc de avertismentul lui Nathan – din anumite motive, chiar de cuvântul descompus – ca de o voce din mormânt.) Acum totuși, cuvintele sale erau ca o invitație la omucidere.

— Nu-mi mai spune *cracker!*, am strigat, când mi-am recăpătat glasul. Eu sunt un Phi-Beta-Kappa[1] de la Duke University. N-am nevoie să-ți ascult insultele găunoase. Acum dă piciorul la o parte din ușă și lasă-mă în pace!, am continuat, căznindu-mă să-i urnesc piciorul din deschizătură. Și n-am nevoie de niciun sfat de doi bani despre țigări!, i-am mai gâjâit prin tubul încărcat și inflamat al laringelui meu.

[1] Asociație onorifică (fondată în 1776) a studenților de colegiu și absolvenți, ai cărei membri sunt aleși pe baza înaltelor realizări academice.

Atunci, în Nathan se petrecu o transformare uluitoare. Manierele sale deveniră deodată spăsite, civilizate, aproape pline de căință.

— Bine, Stingo, îmi pare rău, zise el. Îmi pare rău, pe bune. N-am vrut să-ți rănesc sentimentele. Iartă-mă, bine? N-am să mai folosesc cuvântul ăla. Sofia și cu mine voiam doar să-ți oferim un prietenos bun venit într-o frumoasă zi de vară.

În mod cert, această subită schimbare la el mă lăsase fără răsuflare și poate că aș fi simțit că nu făcea decât să se desfăteze cu o altă formă de sarcasm dacă instinctul nu mi-ar fi spus că era sincer. De fapt, am simțit că suferea mai degrabă de-o căință exagerată, cum li se întâmplă de obicei oamenilor ca, după ce au sâcâit fără chibzuință un copil, să-și dea seama că au provocat o suferință reală. Însă nu voiam să mă las convins.

— Valea!, i-am spus sec și ferm. Vreau să fiu singur.

— Îmi pare rău, bătrâne, pe bune. Glumeam, doar, cu împunsătura aia cu *crackerul*. N-am vrut să te insult cu adevărat.

— Nu, Nathan chiar n-a vrut să te insulte, i se alătură glasul de clopoțel al Sofiei.

Se dădu la o parte din spatele lui Nathan, venind într-un loc în care o puteam vedea bine. Ceva din înfățișarea ei îmi făcu din nou inima să tresalte. Spre deosebire de portretul nefericirii adânci pe care îl prezentase cu o seară înainte, acum era pur și simplu îmbujorată de bună dispoziție și veselie, datorită miraculoasei întoarceri a lui Nathan. Puteai aproape să-i simți forța bucuriei; emana din corpul ei în mici scântei vizibile și în ușoare înfiorări – în sclipirea ochilor ei și în buzele ei însuflețite, ca și în gloriosul trandafiriu care îi colora obrajii asemenea unui fard. Fericirea asta, laolaltă cu expresia ademenitoare de pe fața ei radioasă, era ceva ce chiar și în starea mea de răvășire de dimineață am găsit că e neîndoielnic seducătoare – nu, irezistibilă.

— Te rog, Stingo, se rugă ea, Nathan n-a vrut să te jignească, să-ți rănească sentimentele. Noi am vrut doar să ne împrietenim și să te scoatem pe afară, într-o zi de vară frumoasă ca asta. Te rog. *Te rog*, vino cu noi!

Nathan se relaxă – am simțit cum își trage piciorul din deschizătura ușii – și atunci m-am relaxat și eu, nu fără un ascuțit junghi de invidie totuși când l-am văzut cum o apucă deodată pe Sofia pe după mijloc și începe să-i mozolească obrazul. Cu pofta leneșă a unui vițel care visează lingând un drob de sare, el își plimbă nasul mare pe fața ei, ceea ce o făcu să pufnească într-un hohot de râs, vesel ca refrenul unui colind, iar când i-a gâdilat lobul urechii cu vârful roz al limbii, ea scoase cea mai fidelă imitație a torsului unei pisici pe care o auzisem sau o văzusem vreodată. Era un tablou năucitor. Cu doar câteva ore mai devreme, omul fusese cât pe ce să-i ia beregata.

Sofia m-a dat gata. Am rămas neajutorat în fața rugăminții ei și am mormăit un morocănos:

— Bine, bine.

Apoi, tocmai când mă pregăteam să scot lanțul și să-i las să intre, mi-am schimbat gândul.

— Cară-te d-aci!, i-am zis lui Nathan. Îmi datorezi scuze.

— Dar *mi-am cerut* scuze, răspunse el cu voce respectuoasă. Am *spus* că n-o să te mai numesc *cracker*.

— Nu numai de-asta, i-am replicat eu. Despre partea cu linșajul și toată porcăria aia. Despre Sud. E o insultă. Ce-ar fi dacă eu ți-aș spune că un tip cu un nume ca al tău, Landau, nu poate fi altceva decât un ticălos de cămătar gras, cu nasul coroiat, pornit să-i tragă-n piept pe toți non-evreii. Te-ar înfuria asta. Porcăriile astea au două sensuri. Îmi mai datorezi o dată scuze.

Mi-am dat seama că devenisem un pic cam infatuat, dar am rămas de neclintit.

— Okay, îmi pare rău *și* pentru aia, zise el expansiv, cu căldură. Știu că am cam sărit calul cu asta. Hai s-o uităm, okay? Îți cer iertare, pe cinstite. Dar să știi că noi am vorbit serios că vrem să te scoatem la o mică plimbare astăzi. Uite, de ce să n-o lăsăm așa cum e? E încă devreme. De ce n-o iei ușurel, te îmbraci și-apoi vii sus, la Sofia în cameră. O să bem toți trei o bere sau altceva. Apoi o să mergem la Coney Island. O să luăm prânzul într-un restaurant bun, cu specific marin, pe care-l știu eu, apoi o să mergem la plajă. Am un prieten care face bani în plus lucrând ca salvamar, duminica.

O să ne lase să ne aşezăm într-o parte specială a plajei, unde nu mai sunt alţi oameni care să-ţi arunce nisip în ochi când trec pe lângă tine. Aşa că hai odată!

Prefăcându-mă încă îmbufnat am răspuns:

— Mă mai gândesc.

— Ah, fii cavaler, vino!

— Bine, am zis, o să vin.

După care am adăugat un călduţ:

— Mersi.

În timp ce mă bărbieream şi mă aranjam, am reflectat cu nedumerire la această ciudată răsturnare de situaţie. Ce motiv ascuns a provocat acest gest de bună-credinţă?, mă întrebam. Să fi fost Sofia cea care l-a îndemnat pe Nathan să facă pasul ăsta cordial, probabil ca să şteargă impresia neplăcută pentru purtarea de aseară? Sau el urmărea să obţină altceva? Deja mă obişnuisem destul de bine cu mersul lucrurilor prin New York ca să păstrez în minte posibilitatea ca Nathan să nu fie decât un soi de escroc, care urmărea doar să obţină ceva atât de comun şi de evident ca banii. (Asta m-a făcut să-mi verific finanţele, respectiv cele puţin peste patru sute de dolari pe care le ascunsesem în spatele dulăpiorului cu medicamente, într-o cutie de feşe sterile Johnson & Johnson. Prada, în bancnote de zece şi de douăzeci, era neatinsă, stârnindu-mi ca de obicei pofta de a fredona încetişor un cântecel simpatic de înmormântare, în memoria patronului meu spectral, Artiste, putrezit de mult, devenit praf şi pulbere, în aceşti mulţi ani trecuţi de la moartea lui, în Georgia.) Dar asta părea o bănuială nejustificată, după observaţia făcută de Morris Fink despre banii cu ghiotura pe care-i avea Nathan. Toate aceste posibilităţi îmi fluturau prin minte în timp ce mă pregăteam, cu oarecare presimţiri rele, să mă întâlnesc cu Sofia şi Nathan. Într-adevăr, îmi spuneam că ar fi trebuit să stau acasă şi să lucrez, să încerc să aştern câteva cuvinte pe hârtia aia galbenă, care se căsca înaintea mea, chiar dacă ar fi fost doar nişte însemnări fără sens şi întâmplătoare. Dar Sofia şi Nathan, pur şi simplu, îmi luaseră cu asalt imaginaţia. Singurul lucru ce mă preocupa cu adevărat era drăgăstoasa *détente*[1] dintre ei doi,

[1] Destindere, relaxare (lb. franceză, în original).

restabilită la doar câteva ore după cea mai aspră scenă de conflict între amanți pe care mi-aș fi putut-o imagina dincolo de cortina unei opere italiene de proastă factură. Apoi m-am gândit că amândoi s-ar fi putut să fie de-a dreptul țicniți, sau niște proscriși precum Paolo și Francesca[1], prinși amândoi în cursa vreunei ciudate căi de pierzanie.

Morris Fink s-a arătat la fel de dornic de a oferi informații ca de obicei, deși nu deosebit de lămuritoare, când am dat peste el în hol, tocmai când ieșeam din cameră. În timp ce schimbam câteva banalități, am auzit pentru prima oară bătând un clopot de biserică, îndepărtat, dar deslușit, venind dinspre Flatbush Avenue. Deopotrivă pătrunzător și amintindu-mi de duminicile sudiste, mi-a și tăiat puțin avântul, de vreme ce aveam ferma impresie că sinagogile nu erau echipate cu clopotnițe. Pentru o clipă, am închis ochii, în timp ce dangătele se așterneau peste liniște, gândindu-mă la o familiară biserică de cărămidă, dintr-un orășel de pe malul unui râu, la evlavia și la tihna duminicală, la micuții mieluși creștini, cu picioarele ca niște lujeri de floare, strânși la tabernaculul prezbiterian cu cărțile lor de istorie ebraică și catehism iudaic. Când am deschis din nou ochii, Morris îmi explica:

— Nu, asta nu-i sinagogă. Asta-i Biserica olandeză reformată, de la intersecția lui Church Avenue cu Flatbush. Nu trag clopotele decât duminica. Eu mă mai duc pe-acolo uneori, când se ține câte o slujbă. Sau Școala de duminică. Cântă până-și pier mințile. *Iisus mă iubește.* Căcaturi din astea. Femeiuștile alea olandeze reformate sunt a-ntâia. Multe dintre ele arată ca și când ar avea nevoie de o transfuzie de sânge... Sau o injecție de carne fierbinte.

Pufni libidinos.

— Cimitirul e drăguț totuși. Vara e răcoare acolo. Unii dintre puii ăștia sălbatici de evrei se duc acolo, noaptea, și se regulează.

— Păi, Brooklynul are din toate, nu-i așa?, am zis eu.

— Mda. Toate religiile. Evrei, irlandezi, italieni, olandezi

[1] Francesca de Rimini și Paolo Malatesta, cuplu de îndrăgostiți care apare în *Divina Comedie* a lui Dante Alighieri.

reformați, negrotei, de toate. O grămadă de negrotei vin acum aici, de când cu războiul. În Williamsburg. În Brownsville. În Bedford-Stuyvesant, astea-s locurile în care se mută. Maimuțe nenorocite, așa-i numesc eu. O, cât îi urăsc pe negroteii ăștia! Maimuțe!

Se cutremură și își dezveli dinții în ceea ce am presupus a fi o imitație a rânjetului simian. Tocmai în clipa aceea, acordurile regale, sărbătorești, ale *Muzicii apelor* lui Händel se revărsară pe scări, din camera Sofiei. Și, foarte înăbușit, am auzit de deasupra râsul lui Nathan.

— Văd c-ai reușit să-i cunoști pe Sofia și pe Nathan, zise Morris.

Am admis că, într-un fel, i-am cunoscut.

— Și ce părere ai de Nathan? Nu te-a frecat la icre de te-a înnebunit?

O lumină neașteptată licări în ochii aceia opaci și își coborî glasul, conspirativ.

— Știi ce cred eu că e? Un golem, asta e. O specie de golem.

— Golem? Ce naiba e golemul?

— Păi, nu știu să-ți spun exact. E un ăla de-al evreilor, un... cum îi zice? – nu chiar religios, ci un soi de *monstru*. A fost inventat, asta e, ca Frankenstein, știi, numai că a fost inventat de un rabin. L-a făcut din lut sau vreun soi de rahat din ăsta, numai că arată ca un om. În orice caz, nu poți să-l controlezi. Vreau să spun, uneori se poartă normal, exact ca un om obișnuit. Dar în adâncul lui, e un blestemat de *monstru* evadat. Asta e un golem. Asta voiam să spun despre Nathan. Se poartă ca un blestemat de golem.

Amintindu-mi vag de ceva, i-am cerut lui Morris să-și dezvolte teoria.

— Păi, în dimineața asta, devreme, știi, cred că tu dormeai, o văd pe Sofia intrând în cameră la Nathan. Camera mea e chiar vizavi și pot vedea totul. Era pe la șapte și jumătate sau opt. Îi auzisem certându-se aseară, așa că știam că Nathan a plecat. Ei, ghici ce văd dup-aia? Ce să văd? Sofia plângând, ușurel, dar totuși plângând, să-i iasă ochii din cap. Se duce în camera lui Nathan, lasă ușa deschisă și se culcă. Dar ghici unde se culcă? Pe pat? Nu! Direct pe podea! Se culcă pe podea,

în cămașa ei de noapte, și se ghemuiește ca un copil mic. Eu stau cu ochii pe ea o vreme, vreo zece, cincisprezece minute – știi, crezând că e o dementă din partea ei să fie în camera lui Nathan, culcată pe podea în felul ăla–, și deodată, jos, în stradă, aud o mașină oprind în fața casei și, când mă uit pe fereastră, îl văd pe Nathan, fain frumos. L-ai auzit când a intrat? A făcut un tărăboi grozav, tropăind, și bușind, și înjurând în barbă.

— Nu, dormeam buștean, am răspuns eu. Problema mea cu zgomotele aici – în crater, cum îi spui tu – pare să fie mai ales pe verticală. Drept deasupra capului. Restul casei nu se aude, slavă cerului.

— Oricum, Nathan urcă scările și se duce în camera lui. Trece de ușă și o găsește pe Sofia, ghemuită și culcată pe podea. Se duce până la ea și stă acolo – ea e trează – și i-auzi ce spune. Zice: „Ieși afară de-aici, târfo!". Sofia nu răspunde, doar stă culcată acolo și plânge, bănuiesc, iar Nathan zice din nou: „Mișcă-ți fundul de-aici, putoare, eu plec". Sofia tot nu zice nimic și începe s-o aud cum plânge și iar plânge, apoi îl aud pe Nathan zicând: „Număr până la trei, curvo, și, dacă nu te-ai ridicat și n-ai dispărut de-aici și din fața ochilor mei, o să-ți tăbăcesc curul până te las lată". Și apoi el numără până la trei, ea tot nu se mișcă, și el atunci se lasă în genunchi și începe să-i care la palme de s-o rupă în bătaie.

— În timp ce ea stătea *culcată* acolo?, l-am întrerupt eu.

Începusem să-mi doresc ca Morris să nu fi simțit nevoia să-mi împărtășească povestea asta. Stomacul mi se strângea cu subită greață; deși nu sunt pentru violență, am fost aproape învins de impulsul de-a alerga la etaj, unde, acompaniat de vioiul *bourrée* din *Muzica apelor*, să exorcizez cumva golemul spărgându-i capul cu un scaun.

— Vrei să spui că a *bătut-o* de-adevăratelea pe fata aia, când ea stătea acolo așa?

— Mda, i-a tot cărat la palme. Cu toată puterea. Chiar peste gură, o plesnea și-o plesnea.

— Și tu de ce n-ai *făcut* ceva?, l-am întrebat.

Șovăi, își drese glasul, apoi răspunse:

— Păi, dacă vrei să știi, eu sunt un laș la chestii fizice. N-am decât un metru șaptezeci înălțime, pe când Nathan... e

un ticălos uriaş. Dar să-ţi spun un lucru: *chiar* m-am gândit să chem poliţia. Sofia începuse să geamă, mistriile alea peste meclă trebuie să fi durut al dracului. Atunci m-am hotărât să cobor până aici şi să chem poliţia de la telefon. N-aveam nimic pe mine, nu port nimic când dorm. Aşa că m-am dus la şifonier şi mi-am luat un halat de baie şi papucii – încercând să mă mişc repede, înţelegi? Ştii, mă gândeam că poate o *omoară*. Cred c-am lipsit cam un minut, că la început nu mi-am putut găsi blestemaţii de papuci. Apoi m-am întors iar la uşă... Ghici ce văd!

— N-am idee.

— De data asta e pe dos. E viceversa, mă înţelegi? De data asta, Sofia stă în fund, cu picioarele încrucişate sub ea, iar Nathan e cumva ghemuit pe podea şi are capul îngropat chiar în crăcana ei. Nu vreau să spun că i-o *clefăie*. Plânge! Stă cu faţa în jos, chiar acolo, şi plânge ca un copil. Şi de data asta, Sofia îi mângâie părul ăla negru al lui şi şopteşte: „Nu-i nimic, nu-i nimic". Iar apoi Nathan zice: „O, Doamne, cum am putut să-ţi fac aşa ceva? Cum am putut să te lovesc?". Chestii din astea. Apoi: „Te iubesc, Sofia, te iubesc". Şi ea nu spunea decât „Nu-i nimic", şi scotea mici chicoteli, iar el, cu nasul în fofoloanca ei, plângea şi spunea iar şi iar: „O, Sofia, te iubesc atât de mult". *Uah*, aproape că-mi venea să vărs tot micul dejun.

— Şi dup-aia?

— N-am mai putut să mă mai uit. Când au terminat toată porcăria asta şi s-au ridicat de pe podea, am ieşit şi mi-am luat un ziar de duminică, m-am dus cu el în parc şi am citit aproape un ceas. Nu voiam să mai am nimic de-a face cu nici unul dintre ei. Dar înţelegi ce vreau să spun? Vreau să spun...

Făcu o pauză, iar ochii lui mă interogară ursuzi, ca pentru a descoperi ce interpretare dădeam acelei măşti demonice. N-aveam niciuna. Atunci, Morris spuse, hotărât:

— Un golem, dacă mă întrebi pe mine. Un blestemat de golem.

M-am clătinat până sus, într-un mic vârtej de emoţii vijelioase, schimbătoare. Îmi tot spuneam că nu mă puteam

încărdăși cu indivizii ăia descreierați. În pofida faptului că Sofia se înstăpânise pe imaginația mea, în pofida singurătății mele, eram sigur că ar fi fost o nesăbuință să le caut prietenia. Simțeam asta nu doar pentru că mi-era teamă să nu mă trezesc absorbit spre epicentrul unei astfel de relații volatile și distructive, ci și pentru că trebuia să înfrunt crudul adevăr că eu, Stingo, aveam alt iepure de împușcat. Venisem în Brooklyn declarat să „scriu orice-ar fi", cum mă încurajase bietul Farrell, nu să joc rolul nenorocitului în plus, într-o melodramă denaturată. M-am hotărât să le spun că nu aveam să merg cu ei la Coney Island, totuși; și cu acestea, aveam să-i dau afară din viața mea, politicos, dar definitiv, explicându-le limpede că eu eram un spirit solitar care nu trebuia deranjat niciodată.

Am bătut la ușă și am intrat când ultimul disc încetă să mai cânte, iar marea corabie cu trompetele ei triumfale dispărea, după un ultim cot, pe Tamisa. Camera Sofiei m-a izbit imediat în mod plăcut. Deși recunoșteam prostul gust când dau cu ochii de el, aveam foarte puțin simț al „gustului" în privința decorului; totuși, pot să spun că Sofia izbutise un soi de triumf asupra rozului neobosit. În loc să lase rozul s-o covârșească, ea i se împotrivise, stropind camera cu alte culori, complementare, cu oranj, verde și roșu – ici, un raft de cărți de un stacojiu-strălucitor, colo o cuvertură de pat de culoarea caisei – și astfel învinsese omniprezenta și puerila culoare impusă de proprietăreasă. Mi-a venit să izbucnesc în râs când am văzut cum umpluse netoata culoare de camuflaj a Marinei cu atâta veselie și căldură. Și apoi erau florile. Flori pretutindeni – narcise, lalele, gladiole; se înălțau din vaze așezate pe măsuțe joase și din suporturile atârnate pe pereți. Camera era înmiresmată de florile proaspete și, cu toate că erau multe, nu aveai deloc senzația unei camere de bolnav printre toate aceste corole; păreau, în schimb, festive, în perfectă armonie cu veselia din restul camerei.

Apoi mi-am dat brusc seama că nu se vedea nici urmă de Sofia sau de Nathan. Tocmai când mă minunam eu așa, am auzit un chicotit și am văzut un paravan japonez dintr-un colț îndepărtat al camerei tremurând scurt. Iar din spatele paravanului, ținându-se de mână, afișând zâmbete uniforme

de vodevil, au ieşit Sofia şi Nathan, dansând la unison, şi purtând cele mai fermecător croite haine pe care le văzusem vreodată. Mai degrabă nişte costume, erau hotărât demodate – al lui fiind unul de flanel cenuşiu cu dungulițe albe, la două rânduri, genul care se impusese în modă, cu mai bine de cincisprezece ani în urmă, de către prinţul de Wales; al ei, compus dintr-o fustă plisată de satin de culoarea prunei, din aceeaşi perioadă, o jachetă de flanel albă pentru iahting şi o beretă burgund, lăsată pe o sprânceană. Totuşi, aceste două relicve nu dădeau deloc impresia de haine vechi, ci în mod clar erau scumpe şi prea bine croite ca să fie altceva decât făcute pe comandă. M-am simţit dezolat în cămaşa mea albă Arrow, cu mânecile suflecate, şi cu pantalonii largi, banali.

— Nu-ţi face griji, zise Nathan, câteva clipe mai târziu, în timp ce scotea o sticlă de bere de un litru de la frigider, iar Sofia aşeza pe masă brânză şi biscuiţi. Nu-ţi face griji în privinţa hainelor. Nu-i cazul să te simţi prost, pentru că noi ne-am gătit aşa. E doar o toană de-a noastră.

Mă tolănisem comod într-un fotoliu, uitând cu desăvârşire de hotărârea mea de a pune capăt scurtei noaste cunoştinţe. Ce a cauzat această răsturnare de situaţie, mi-e aproape cu neputinţă să explic. Cred că a fost o combinaţie de factori. Camera încântătoare, neaşteptata costumaţie burlescă, berea, prietenia pe care mi-o arăta demonstrativ Nathan şi solicitudinea lui de a-şi repara greşeala, nimicitorul efect al Sofiei asupra inimii mele – toate acestea îmi anihilaseră puterea voinţei. Astfel am devenit din nou marioneta lor.

— E doar un mic hobby de-al nostru, continuă el să-mi explice peste sau prin muzica nesofisticată a lui Vivaldi, în timp ce Sofia îşi făcea de lucru în chicinetă. Astăzi purtăm haine de la începutul anilor treizeci. Dar avem haine şi pentru anii douăzeci, şi pentru perioada Primului Război Mondial, pentru Gay Nineties[1], ba chiar mai devreme de atât. De regulă, ne îmbrăcăm aşa numai duminica sau în zi de sărbătoare, când ieşim împreună.

— Şi nu se uită lumea lung la voi?, am întrebat. Şi nu e cam scumpă costumaţia?

[1] Denumirea nostalgică pentru a desemna deceniul 1890 din America, văzut ca prosper şi aristocrat.

— Firește că se uită lumea lung, zise el. E și asta o parte din distracție. Câteodată – ca în cazul costumelor din Gay Nineties – stârnim o adevărată senzație. Cât despre costuri, nu sunt mult mai scumpe decât hainele obișnuite. Pe deasupra, mai e și croitorul de pe Fulton Street, care face tot ce-i cer, câtă vreme îi duc tiparele potrivite.

Am dat din cap, cu simpatie. Deși probabil un pic exhibiționist, părea un divertisment absolut nevinovat. Cu siguranță cu înfățișarea lor splendidă, accentuând și mai mult contrastul dintre trăsăturile lui măslinii levantine și frumusețea ei blondă, luminoasă, Sofia și Nathan atrăgeau privirile când erau împreună, în aproape orice erau îmbrăcați.

— A fost ideea Sofiei, continuă să mă lămurească Nathan, și n-a greșit. Oamenii arată precum o gloată șleampătă pe stradă. Toți sunt la fel, niște salopete umblătoare. Haine ca acestea au individualitate. Stil. De-aceea e distractiv când se holbează oamenii la noi.

Se opri ca să-mi umple paharul cu bere.

— E important cum te îmbraci. E o parte din specificul nostru omenesc. Și atunci, de ce să nu fie și o chestie de frumusețe, ceva care să-ți placă realmente să faci? Și poate că, în același timp, le faci plăcere și celorlalți. Deși ăsta e un aspect secundar.

În fine, mare-i grădina lui Dumnezeu, cum mă obișnuisem să aud din copilărie. Îmbrăcăminte. Frumusețe. Specificul omenesc. Ce mai discurs de la un om care, în urmă cu atât de puțin timp, vorbea murdar și, dacă era să-l cred pe Morris, o făcuse să sufere în mod odios pe delicata făptură care forfotea acum pe lângă noi cu farfurii, tăvi și brânză, îmbrăcată ca Ginger Rogers într-un film vechi. Acum nici că se putea să fie mai prietenos și mai plăcut. Și relaxându-mă complet, simțind cum berea începe să-mi străbată efervescentă membrele, am recunoscut față de mine însumi că exista un oarecare sens în ceea ce spusese el. După hidoasa uniformitate în îmbrăcăminte de după război, mai ales într-o cursă de oameni ca McGraw-Hill, ce ar fi fost cu adevărat mai înviorător pentru ochi decât puțină ciudățenie, un strop de excentricitate? Încă o dată (vorbesc acum din punctul

de vedere avantajos, dar întârziat, pe care trecerea timpului ți-o aduce asupra lucrurilor), Nathan formula mici prevestiri despre lumea care avea să vină.

— Uită-te la ea, mă îndemnă el, nu e o frumusețe? Ai mai văzut vreodată așa o păpușică? Hei, păpușică, vino până-aici.

— Am treabă, nu vezi?, zise Sofia învârtindu-se grăbită prin odaie. Pregătesc *le fromage*[1].

— Hei! Trase o fluierătură puternică și ascuțită, de-mi țiuriră urechile. Hei, vino până-aici! Îmi făcu șmechereşte cu ochiul. Nu pot să-mi țin mâinile departe de ea.

Sofia veni și i se așeză în poală.

— Dă-mi un sărut, zise el.

— Un sărut, atâta tot, zise ea și-l țocăi rapid pe colțul gurii. Poftim! Un sărut, atâta meriți.

Când ea i se foi în poală, el îi mestecă ușor lobul urechii și o strânse tare de mijloc, făcându-i fața ei adorabilă să se lumineze atât de vizibil încât aș fi putut jura că-i răsucise vreun soi de întrerupător.

— Nu-mi pot ține mâinile departe de *ti-ne-e-e*, fredonă el.

Ca și alții, mă simt stingherit de o etalare de afecțiune care se face doar în intimitate – sau de ostilitate, de altfel –, mai ales când eu sunt singurul privitor. Am luat o gură zdravănă de bere și mi-am ferit privirile; ei, firește, au aterizat pe patul imens, cu lasciva cuvertură de culoarea caisei, unde noii mei prieteni tranzacționaseră cele mai multe dintre aceste acțiuni și care fusese monstruosul utilaj care-mi provocase mare parte din recentul meu disconfort. Poate că reînnoitul meu acces de tuse m-a trădat sau bănuiesc că Sofia mi-a simțit stingherealа, în orice caz, a sărit din poala lui Nathan spunând:

— Destul! Ți-ajunge atât, Nathan Landau. Gata cu săruturile.

— Haide, se plânse el, încă unul.

— Nici unul, zise ea dulce, dar ferm. O să ne terminăm berea și un pic de *fromage*, apoi o să mergem cu toții să luăm metroul și să luăm prânzul la Coney Island.

[1] Brânza (lb. franceză, în original).

— Trișoare ce ești, zise el, pe ton glumeț. Tachinezi omul. Ești mai rea decât orice mică *yenta* care a ieșit vreodată din Brooklyn.

Se întoarse și se uită cu prefăcută seriozitate la mine:

— Ce crezi despre asta, Stingo? Eu sunt ăsta d-aici, apropiindu-mă de treizeci de ani. Mă îndrăgostesc nebunește de o *shiksa*[1] poloneză, iar ea își ține dulcea comoară ferecată cu șapte lacăte, ca și micuța Shirley Mirmelstein, cu care am încercat să mă cuplez cinci ani încheiați. Ce crezi despre asta?

Și din nou făcu șmecherește cu ochiul.

— Veste proastă, am improvizat pe un ton glumeț. E o formă de sadism.

Deși sunt sigur că mi-am păstrat expresia feței sub control, am fost în mare măsură surprins de propria-mi revelație: Sofia nu era evreică! Nu că mi-ar fi păsat mai puțin dacă ar fi fost într-un fel sau altul, dar chiar eram surprins și exista ceva nedeslușit negativ și egoist în reacția mea. Precum Gulliver printre hounyhnhnmi[2], mai degrabă m-aș fi crezut un personaj unic în acest uriaș arondisment semitic și m-am simțit descumpănit că în casa Yettei se mai adăpostea cineva care nu era evreu. Deci Sofia era o *shiksa*. Ei bine, ciocul mic!, mi-am spus eu cu o mirare stăpânită.

Sofia ne-a așezat în față un platou cu pătrățele de pâine prăjită peste care topise mici explozii solare de brânză asemănătoare cu Cheddar. Cu bere, aveau un gust deosebit de bun. Am început să mă încălzesc de la dispoziția generală convivială, ușor alcoolică a micului nostru grup, ca un câine de vânătoare care trece de la umbra rece, neplăcută, în arșița de la miezul zilei.

— Când am întâlnit-o pe asta de-aici, zise Nathan, când ea se așează pe covorașul de lângă fotoliul lui și i se sprijini mulțumită de picior, era o zdrențăroasă, numai piele și os, și cu un covrigel de păr în creștet. Și-asta se întâmpla la un an și jumătate după ce rușii eliberaseră prizonierii din lagărul în care era ea. Cât cântăreai, scumpo?

---

[1] Termen folosit odinioară peiorativ, astăzi satiric, desemnând o tânără atrăgătoare non-evreică, puicuță, gagică (în idiș).

[2] Cai inteligenți care apar în satira lui Jonathan Swift, *Călătoriile lui Gulliver*.

— Treizeci şi opt. Treizeci şi opt de kilograme.

— Da, treizeci şi opt. Îţi poţi închipui? Era un *spectru*.

— Şi acum câte kilograme ai, Sofia?, am întrebat-o eu.

— Cincizeci.

— Cincizeci de kilograme, reluă Nathan, ceea ce tot nu e de ajuns la constituţia şi înălţimea ei. Ar fi trebuit să aibă vreo cincizeci şi cinci, dar ajunge ea şi acolo, ajunge ea. O să facem noi din ea o fătucă americană hrănită cu lapte, cât de curând.

Cu un gest leneş, afectuos, îşi trecu degetele prin şuviţele de păr de culoarea untului galben, care se ondulau de sub marginea beretei sale.

— Da, frate, era o *epavă* când am luat-o prima oară. Poftim, bea nişte bere, scumpo. Asta o să te ajute să te îngraşi.

— Eram cu adevărat o epavă, interveni Sofia, pe un ton emoţionant de deschis. Arătam ca o vrăjitoare bătrână – adică, ştii, chestia aia care alungă păsările. Sperietoare de ciori? Abia de mai aveam păr în cap, picioarele mă dureau. Aveam... ştiu în franceză, *le scorbut*...

— Scorbut!, exclamă Nathan. Vrea să spună că avea scorbut, de care s-a vindecat de îndată ce ruşii au preluat controlul...

— *Scorbut*, adică scorbut, aveam. Îmi pierd *dinţii!* Şi tifos. Şi scarlatină. Şi anemie. Pe *toate*. Eram o adevărată *epavă*.

Îşi enumerase bolile fără nicio urmă de autocompătimire, ci cu o copilărească seriozitate, de parcă recita numele unor animale de companie.

— Dar atunci l-am întâlnit pe Nathan, iar el a avut grijă de mine.

— Teoretic, fusese salvată de îndată ce lagărul fusese eliberat, îmi explică el. Asta însemna că nu mai urma să moară. Dar apoi a rămas într-o tabără de sinistraţi multă vreme. Şi erau mii de persoane acolo, zeci de mii, şi, pur şi simplu, nu existau facilităţile medicale s-o ajute să uite de tot răul făcut de nazişti atâtor trupuri. Aşa că, anul trecut, când a sosit aici, în America, ea încă mai prezenta un serios, dar chiar serios, caz de anemie. De-asta îmi dădeam seama.

— După ce-ţi dădeai seama?, am întrebat, sincer interesat de expertiza lui.

Nathan îmi explică, scurt, clar, și cu o modestie neprefăcută, pe care am găsit-o cuceritoare. Nu că era doctor, zise el. Era, mai degrabă, licențiat în științe la Harvard, cu o diplomă de masterat în biologia celulară și genetică. De pe urma rezultatelor personale în acest domeniu al cercetării ajunsese să se angajeze la Pfizer, o firmă cu sediul în Brooklyn și una dintre cele mai mari companii farmaceutice din State. Cam atât, așadar, despre studiile lui. Nu pretindea să aibă cunoștințe nici ample, nici aprofundate în domeniul medical și avea o părere proastă despre obiceiul amatorilor de a se aventura în diagnosticarea bolilor; pregătirea lui totuși îl făcuse mai mult decât informat în ceea ce privește inconstanța chimică și indispozițiile corpului omenesc, astfel încât, în clipa în care dăduse cu ochii de Sofia („dulceața asta", murmură el cu nespusă grijă și blândețe, răsucindu-i o șuviță din păr), ghicise, cu mare precizie, după cum s-a dovedit ulterior, că înfățișarea ei devastată era rezultatul unei grave anemii.

— Am dus-o la un doctor, un prieten de-al fratelui meu, care predă la Columbia Presbyterian. Se ocupă de bolile de nutriție.

O notă de mândrie, deloc respingătoare în sensul de autoritate calmă pe care o sugera, se strecură în glasul lui Nathan.

— El a spus că nimerisem perfect diagnosticul. O deficiență critică de fier. Am trecut-o pe dulceața asta de-aici pe doze masive de sulfat de fier și ea a început să înflorească precum un trandafir.

Făcu o pauză și se uită la ea.

— Un trandafir. O roză. O roză al dracului de frumoasă.

El își trecu degetele peste buzele ei și le plimbă apoi peste frunte, miruind-o cu un sărut.

— *Doamne*, ești atât de atrăgătoare, murmură el, ești cea mai *grozavă*.

Ea își ridică privirea la el. Arăta incredibil de frumoasă, dar cumva obosită și trasă. M-am gândit la orgia ei de mâhnire de noaptea trecută. Ea îi mângâie ușor încheietura mâinii lui, albăstrită de vene.

— Îți mulțumesc, *Monsieur* Cercetător Principal la Compania Charles Pfizer, zise ea.

Din nu ştiu ce motiv, nu m-am putut abţine să nu gândesc: Iisuse Hristoase, Sofia dragă, va trebui să-ţi găsim un profesor de conversaţie.

— Şi îţi mulţumesc pentru că m-ai cauzat să a înfloresc ca o roză, adăugă ea după o clipă.

Dintr-odată mi-am dat seama de ce Sofia repeta ca un ecou multe dintre spusele lui Nathan. Pentru că el era profesorul ei de conversaţie, un fapt care a devenit mai evident acum, când l-am auzit începând s-o corecteze în detaliu, ca un extrem de meticulos şi foarte răbdător preparator de la Şcoala Berlitz.

— Nu „să *a* înfloresc", îi explică el, doar „să înfloresc". Eşti atât de bună încât ar cam fi timpul să fii *perfectă*. Trebuie să începi să înveţi doar când şi unde să adaugi particula „a" la verbul infinitiv, şi când să o sari. Şi e greu, înţelegi tu, pentru că în engleză nu există nicio regulă clară şi absolută. Trebuie să-ţi foloseşti instinctul.

— Instinctul?, repetă ea.

— Trebuie să-ţi foloseşti *urechea*, pentru ca în final să-ţi devină instinct. Stai să-ţi dau un exemplu. Poţi să spui „m-ai *făcut* să înfloresc", dar nu „m-ai *cauzat* să înfloresc". Nu există nicio regulă pentru asta, înţelegi. E doar una dintre chichiţele limbii, pe care o să le deprinzi tu, cu timpul.

— Aşa o limbă!, gemu ea şi, prefăcându-se îndurerată, îşi strânse fruntea în palmă. Prea multe cuvinte. Vreau să spun doar cuvinte pentru *vélocité*[1]. Vreau să spun „repede". „Rapid". „Iute". Toate acelaşi lucru! Scandalos!

— „Fulgerător", am adăugat eu.

— Ce zici de „expeditiv"?, completă Nathan.

— „Grăbit", am continuat.

— Şi „trecător", zise Nathan, deşi e cam poetic.

— „Alert"!, am zis eu.

— Încetaţi!, zise Sofia râzând. Prea multe cuvinte, engleza asta. În franceză e atât de simplu, spui doar „*vite*".

— Mai bem nişte bere?, mă întrebă Nathan. Terminăm şi sticla cealaltă şi pe urmă mergem la Coney Island şi stăm la plajă.

[1] Viteză, rapiditate (lb. franceză, în original).

Am observat că Nathan nu bea deloc, dar aproape că mă punea în încurcătură cu generozitatea de a-mi turna din Budweiserul său, având neîncetat grijă ca paharul meu să fie întotdeauna plin până sus. Cât despre mine, în timpul acela scurt, începusem să capăt o amețeală benignă, furnicătoare, atât de surprinzător de intensă încât am început să mă îngrijorez un pic, încercând să-mi țin în frâu euforia. Era de fapt o exaltare, un avânt până la cer și înapoi; simțeam că plutesc, dus pe brațe fraterne, care mă țineau într-o îmbrățișare plăcută, iubitoare, înțelegătoare. În bună parte, ceea ce mi se întâmpla era, desigur, din cauza alcoolului care mă înhățase în gheare fără nicio delicatețe. Restul provenea din toate acele elemente amestecate care alcătuiau ceea ce, în perioada aceea atât de împovărată de jargonul psihanalizei, începusem să recunosc a fi *gestalt*: starea de bine pe care mi-o insufla ziua însorită de iunie, pompa extatică a concertului improvizat de domnul Händel pe malul fluviului și această sărbătorească odăiță, ale cărei ferestre deschise lăsau să pătrundă parfumul copacilor în floare, mireasmă care îmi stârnea acea senzație a inefabilei promisiuni și a certitudinii, pe care nu-mi amintesc s-o mai fi simțit decât o dată sau de două ori după ce-am depășit vârsta de douăzeci și doi de ani – sau hai să zicem douăzeci și cinci –, când ambițioasa carieră pe care o schițasem pentru mine însumi părea, atât de adesea, a fi doar consecința unei sminteli vrednice de milă.

Și, mai presus de toate, bucuria mea izvora dintr-o altă sursă, pe care n-o mai cunoscusem de când venisem să locuiesc la New York, cu multe luni înainte, și pe care crezusem că o abandonasem pentru totdeauna – prietenia, familiaritatea, timpul plăcut printre prieteni. Armura de aroganță fragilă, cu care mă înconjurasem cu atâta îndârjire, simțeam cum se sfărâmă și cade. Cât de minunat era, m-am gândit eu, că se întâmplase să dau peste Sofia și Nathan – acești noi tovarăși plini de căldură, de spirit și de vioiciune – și ce poftă aveam să întind mâinile și să-i îmbrățișez pe amândoi la piept (pentru moment, cel puțin, în ciuda disperatei mele pasiuni pentru Sofia), o poftă încărcată de cel mai sincer sentiment frățesc, curat, practic lipsit de orice accente

carnale. Bătrâne Stingo, am murmurat, rânjind prosteşte la Sofia, dar toastând pentru mine însumi cu înspumatul Bud, te-ai întors pe tărâmul celor vii!

— *Salut*, Stingo!, zise Sofia, dând peste cap, drept răspuns, paharul de bere pe care Nathan o îndemnase să-l ia.

Şi zâmbetul grav şi încântător pe care mi-l oferi, cu dinţii albi strălucindu-i pe o faţă curată şi fericită, dar încă purtând umbrele privaţiunilor, m-a emoţionat atât de profund încât am scos un zgomot involuntar şi gâtuit de mulţumire. Mă simţeam aproape de mântuirea absolută.

Totuşi, sub dispoziţia mea de zile mari, eram în stare să simt că era ceva în neregulă. Oribila scenă dintre Sofia şi Nathan de cu o seară înainte ar fi trebuit să-mi fie un avertisment destul de clar că prietenească noastră reuniune, cu râsul, dezinvoltura şi blânda ei intimitate, nu reflecta deloc adevărata stare de lucruri dintre ei. Dar sunt o persoană prea adesea uşor dusă în eroare de mascarada exterioară, gata să cred în astfel de amăgiri ca aceea că înspăimântătoarea explozie la care fusesem martor nu fusese decât o lamentabilă, dar rară rătăcire în relaţia dintre doi îndrăgostiţi, al cărei ton general era, de fapt, inimioare şi floricele. Presupun că adevărul este că, în adâncul sufletului meu, mi-era atât de dor de prietenie – eram atât de îndrăgostit de Sofia şi atras cu o asemenea fascinaţie perversă de acest dinamic, vag excentric, malefic de irezistibil tânăr care era marea ei iubire – încât nu îndrăzneam să le privesc relaţia altfel decât în cea mai roz lumină. Chiar şi aşa, spuneam, tot puteam simţi că exista în mod cert ceva care nu se lega. Dincolo de veselie, tandreţe, solicitudine, simţeam o tulburătoare tensiune în cameră. Şi nu mă refer la vreo tensiune care-i privea direct, în acel moment, pe cei doi amanţi. Dar exista o tensiune, o încordare enervantă, şi mare parte părea să emane dinspre Nathan. Devenise distrat, fără stare; se ridică şi se jucă un pic cu discurile pentru fonograf, schimbă Händel cu Vivaldi, într-o evidentă agitaţie goli repede un pahar cu apă, se aşeză la loc şi bătu darabana pe pantaloni, în ritmul cornurilor sărbătoreşti.

Apoi se întoarse brusc spre mine, cercetându-mă pătrunzător cu ochii lui tulburi şi sumbri, şi zise:

— Nu ești decât un pârlit de mârlan sudist, nu-i așa?

După o pauză și cu un început din acea maimuțăreală de tărăgănare a rostirii cu care mă hărțuise înainte, adăugă:

— Știi, mă interesați voi, ăștia, tipii confederați. Voi toți – iar aici apăsă pe „toți" –, voi *toți* mă interesați foarte, foarte mult.

Am început să ard, sau să trăiesc, sau să simt ceea ce cred că se exprimă de obicei prin a mocni. Nathan ăsta era incredibil! Cum putea fi atât de bădăran, atât de lipsit de bun-simț – așa o jigodie? Ceața euforică mi se evaporă dintr-odată, ca mii și mărunte balonașe de săpun care s-ar fi spart brusc. Porcul ăsta!, am gândit eu. Chiar mă prinsese în cursă! Cum altfel se explica schimbarea asta vicleană de dispoziție dacă nu că voia să mă încolțească? Era ori neîndemânatic, ori șiret: nu exista altă cale de a înțelege atacul ăsta verbal după ce eu insistasem cu atâta tărie și atât de recent că o condiție a prieteniei noastre – dacă putea fi numită astfel – era să renunțe să se mai ia de Sud. Încă o dată în mine urcă valul indignării până în gât, ca un os regurgitat, deși am mai făcut o ultimă tentativă de a fi răbdător. Am băgat cărbuni sub accentul meu din Tidewater și i-am spus:

— 'Ai, Nathan, moșule, și voi, ăștia, sufletele din Brooklyn, ne interesați pe noi, băieții, d-acas' de la noi, din Sud.

Replica avu un clar efect advers asupra lui Nathan. Nu doar că n-a fost amuzat, ci ochii lui au scos fulgere războinice; m-a țintuit cu o asemenea implacabilă suspiciune, încât, pentru o clipă, aș fi putut să jur că-l văd în pupilele alea strălucitoare pe ciudatul, pe momârlanul, pe străinul detestat care eram după părerea lui.

— O, futu-i, am zis eu, dând să mă ridic. O să plec...

Dar mai înainte să apuc să pun paharul pe masă și să mă ridic, mă înșfăcase de încheietura mâinii. Nu era o strânsoare aspră sau dureroasă, dar mă trăgea în jos, cu toate acestea, și insistent, și mă ținea imobilizat în fotoliu. Era ceva disperat de stăruitor în strânsoarea aceea, care m-a înghețat.

— Nu-i deloc de glumă, zise el.

Vocea, deși stăpânită, era, am simțit, încărcată de-o emoție furtunoasă. Apoi, următoarele lui cuvinte, rostite cu deliberată, aproape comică încetineală, au sunat ca o incantație:

— Bobby... Weed... *Bobby Weed*! Tu crezi că Bobby Weed nu merită nimic mai mult decât încercarea ta... de... umor?

— Nu *eu* am început cu accentul culegătorilor de bumbac, i-am replicat.

Şi am continuat în gând: Bobby Weed! Pe mă-sa! Acum o să se inflameze pe tema Bobby Weed. Mai bine-o şterg de-aici.

Atunci, în clipa aceea, Sofia, de parcă simţind probabil sinistra schimbare din dispoziţia lui Nathan, s-a grăbit să vină lângă el şi i-a pus o mână pe umăr, o mână tremurătoare, speriată, conciliantă.

— Nathan, zise ea, gata cu Bobby Weed. Te rog, Nathan! O să te dea peste cap, tocmai când ne simţeam aşa de bine!

Îmi aruncă o privire suferindă:

— Toată săptămâna n-a vorbit decât despre Bobby Weed. Nu-l pot face să se oprească.

Întorcându-se iar spre Nathan, îl rugă:

— Te rog, iubitule, ne simţeam atât de bine!

Dar Nathan nu se lăsa deviat.

— Ei, şi, Bobby Weed?, mă întrebă el pe mine.

— Păi, ce-i cu el, pentru Dumnezeu?, am gemut eu şi m-am ridicat smulgându-mă din strânsoarea lui.

Începusem să mă uit către uşă şi la toate mobilele dintre noi, schiţându-mi rapid în minte cea mai scurtă cale pentru o ieşire de urgenţă.

— Mersi pentru bere, am mormăit.

— O să-ţi spun eu ce-i cu Bobby Weed, stărui Nathan.

N-avea de gând să-mi dea voie să ies din încurcătură şi îmi turnă mai multă bere înspumată în pahar, punându-mi-l forţat în mână.

Expresia lui încă părea destul de calmă, dar îşi trăda agitaţia lăuntrică prin arătătorul păros, pe care şi-l mişca didactic, sub nasul meu:

— O să-ţi spun eu ce-i cu Bobby Weed, Stingo, prietene. Ascultă aici! Voi, albii din Sud, o s-aveţi de dat multe răspunsuri când o veni vorba de astfel de bestialităţi. Vrei să negi? Atunci ascultă. Spun asta ca unul al cărui popor a suferit în lagărele morţii. Spun asta ca un om care este profund îndrăgostit de o persoană care le-a supravieţuit.

Întinse mâna şi îi înconjură încheietura Sofiei, în vreme ce

degetul arătător al celeilalte mâini își continuă mâzgăliturile filiforme prin aer, pe deasupra obrazului meu.

— Dar, în primul rând, spun asta ca Nathan Landau, cetățean obișnuit, biolog cercetător, ființă omenească, martor la inumanitatea omului față de om. Spun că soarta lui Bobby Weed în mâinile sudiștilor albi americani este la fel de infinit barbară ca orice faptă comisă de naziști în timpul cârmuirii lui Adolf Hitler! Ești de acord cu mine?

Mi-am mușcat obrazul, străduindu-mă să-mi păstrez calmul.

— Ce s-a întâmplat cu Bobby Weed, Nathan, am răspuns eu, a fost oribil. De nespus! Dar nu văd niciun rost în a încerca să pui semnul egal între un rău și altul, nici în a mă pune să stabilesc vreo stupidă scală de valori. Ambele sunt groaznice! Vrei să-ți iei degetul din ochii mei?

Îmi simțeam fruntea umezindu-se și febrilă.

— Și nu pot suferi chestia cu plasa asta mare pe care încerci s-o arunci ca să prinzi tot ce numești tu „voi, albii sudiști". Și-al dracului să fiu dacă o să-ți înghit asta! Sunt *sudist* și sunt *mândru* de asta, dar nu sunt unul dintre acei nemernici, acei *troglodiți* care i-au făcut ce i-au făcut lui Bobby Weed! M-am născut în Tidewater, Virginia, și, scuză-mi expresia, mă socotesc un gentleman! De asemenea, scuză-mă, dar aiureala asta simplistă a ta, *ignoranța* asta venind de la cineva atât de evident de inteligent ca tine, chiar mă *scârbește*!

Mi-am auzit glasul urcând, tremurând, devenind strident și scăpându-mi de sub control și m-am temut de un alt acces de tuse dezastruos, în timp ce l-am urmărit pe Nathan ridicându-se calm, cât era de înalt, astfel încât acum ne priveam ochi în ochi.

În pofida poziției lui, înclinată amenințător în față, și a faptului că mă întrecea și-n volum, și în statură, simțeam o poftă grozavă să-i ard un pumn în bot.

— Nathan, dă-mi voie să-ți spun eu ție ceva. Te scalzi acum în cel mai ieftin soi de liberalism newyorkez și rahat ipocrit. Cu ce drept judeci tu milioane de oameni, din care majoritatea mai degrabă ar muri decât să-i facă rău unui negrotei!

— Ha!, ripostă el. Vezi, e şi-n tiparul vorbirii voastre. *Negrotei!* Eu consider asta *atât* de jignitor!

— Aşa le *spunem* noi, acolo. Nu cu *intenţia* de a-i jigni. Bine, *neee-gro-tei*. Oricum, am continuat nerăbdător, ce-ţi dă ţie dreptul să judeci? *Eu* consider *asta* atât de jignitor.

— Ca evreu, mă socotesc o autoritate în privinţa durerii şi a suferinţei.

Se opri şi, când se uită la mine, mi se păru că văd pentru prima oară dispreţ în privirea lui şi-un dezgust din ce în ce mai mare.

— Cât priveşte divagaţia asta cu „liberalismul newyorkez", cu „rahatul ipocrit", o consider o replică inconsistentă, debilă şi de tot râsul, la o acuzaţie cinstită. Chiar nu eşti în stare să vezi simplul adevăr? Chiar nu eşti în stare să deosebeşti adevărul în cumplitele lui forme? Şi dacă ăsta e modul tău de a refuza responsabilitatea în moartea lui Bobby Weed, atunci e la fel ca al germanilor care dezaprobau Partidul Nazi, chiar şi când urmăreau, nepăsători şi fără să protesteze, cum bătăuşii vandalizau sinagogile şi comiteau *Kristallnacht*. Nu poţi să vezi adevărul despre tine însuţi? Despre Sud? La urma urmelor, nu cetăţenii statului New York au fost cei care l-au distrus pe Bobby Weed.

Mare parte din cele spuse – mai ales despre „responsabilitatea" *mea* – erau deformate, iraţionale, încrezute şi groaznic de greşite, totuşi, spre aproape completa mea amărăciune la acel punct, am descoperit că nu îi pot da un răspuns. Pe moment, am fost demoralizat. Am scos un bizar ciripit din fundul gâtlejului şi m-am dus, cu genunchii muiaţi, într-o împleticeală cu totul lipsită de graţie, până la fereastră. Slab, neputincios, chiar dacă lăuntric clocoteam de mânie, m-am căznit să-mi găsesc cuvintele. În zadar.

Am luat o înghiţitură zdravănă din paharul cu bere, aproape golindu-l, uitându-mă cu ochii împăienjeniţi de frustrare în jos, la pajiştile însorite, pastorale, din Flatbush, la foşnitorii sicomori şi arţari, la străzile pitoreşti, toate uşor însufleţite de vânzoleala de duminică dimineaţa: jucători de baseball îmbrăcaţi modest, biciclete agitate, plimbăreţii de pe alei pătaţi de soarele ce săgeta prin frunzişul de deasupra. Mireasma ierbii proaspăt cosite era bogată,

dulceagă, cald-verde la nări, amintindu-mi despre peisajele de țară și depărtări – câmpuri și drumeaguri de țară nu foarte deosebite, probabil, de acelea pe unde hoinărise tânărul Bobby Weed, pe care Nathan mi-l plantase în creier ca pe o leziune care zvâcnea continuu. Și, gândindu-mă la Bobby Weed, m-am simțit copleșit de o disperare amară, paralizantă. Cum putuse acest demonic Nathan să invoce umbra lui Bobby Weed într-o zi fermecătoare ca asta?

Îi ascultam vocea lui Nathan în spatele meu, ridicată acum, terorizantă, amintindu-mi de aceea a unui om de nimic, pe jumătate isteric, organizator al tineretului comunist, cu gura ca un buzunar sfâșiat, pe care îl auzisem odată în Union Square țipând la empireul gol.

— Sudul de azi a abdicat de la orice drept de conexiune cu rasa umană, îmi perora Nathan. Fiecare sudist alb poartă răspunderea pentru tragedia lui Bobby Weed. Niciun sudist nu e scutit de responsabilitate.

M-am cutremurat violent, mâna mi-a zvâcnit, și mi-am urmărit berea pleoscăind uleios în pahar. O mie nouă sute patruzeci și șapte. Unu, nouă, patru, șapte.

În vara aceea, cu aproape douăzeci de ani înainte ca orașul Newark să ardă din temelii și sângele de negrotei să curgă stacojiu în gurile de scurgere din Detroit, era posibil – dacă erai născut în Dixie și erai sensibil, educat și conștient de istoria ținutului natal, înfricoșătoare și fără frică de Dumnezeu – să te usture o astfel de biciuire verbală, chiar dacă știai că era în mare parte tributară prezumțioasei renașteri aboliționiste, care își aroga o superioritate morală atât de igienică încât să provoace un tolerant și totuși lipsit de veselie amuzament.

Într-o formă mai puțin violentă, în subtile împunsături și în disprețuitoare calomnii de salonaș, sudiștii care se aventuraseră la nord erau siliți să îndure astfel de asalturi exploatatoare pentru vina lor lăuntrică dintr-o epocă de disconfort nepotolit, care a luat sfârșit, oficial, într-o dimineață din august 1963, când pe North Water Street, în Edgartown, Massachusetts, soția tinerică, bălaie, cu gropițe la genunchi, a comandorului clubului de iahturi, un proeminent bancher

şi investitor brahmin[1], a fost văzută fluturând un exemplar al cărţii lui James Baldwin, *Data viitoare, focul*, în timp ce-i spunea unei prietene, pe un ton crispat de dezolare, aceste cuvinte: „Draga mea, asta o să ni se întâmple la toţi!".

Această declaraţie incompletă nu mi-ar fi părut chiar atât de omniscientă pe atunci, în 1947. La vremea aceea, monstrul negru picotea, deşi începuse să se mişte, însă nu era privit încă drept o problemă a Nordului. Probabil adevăratul motiv – deşi, sincer, aş fi putut pune zăbală porcăriilor intolerante ale yankeilor care-mi mai ieşeau în cale (chiar şi blândul bătrân Farrell şi-o luase, cu câteva uşor caustice şfichiuri) – chiar simţeam în adâncul inimii mele o adevărată povară de ruşine din pricina tovărăşiei pe care fusesem silit s-o leg cu toţi acei subumani anglo-saxoni puri, care fuseseră schingiuitorii lui Bobby Weed. Acei georgieni din topor – întâmplător locuitori ai aceleiaşi coaste cu păduri de pini de lângă Brunswick, locul unde salvatorul meu, Artiste, fusese pus la muncă grea, suferise şi murise – îl făcuseră pe băiatul de numai şaisprezece ani, Bobby Weed, una dintre ultimele şi cu siguranţă dintre cele mai de neuitat victime ale justiţiei linşajului la care Sudul avea să fie martor. Crima de care fusese învinuit, foarte asemănătoare cu a lui Artiste, fusese atât de clasică încât să ia aspectul unui grotesc clişeu: îi făcuse ochi dulci, sau o molestase, sau îi pricinuise vreo supărare în alt fel (de fapt, acuzaţia n-avea să fie niciodată scoasă la lumină, deşi era mult mai puţin gravă decât un viol) fiicei fără minte, pe nume Lula – alt clişeu! dar adevărat: faţa jalnică, de iepure, a Lulei se uitase urât din paginile a şase ziare metropolitane –, a unui proprietar de prăvălie de la o răspântie de drumuri, care instigase imediat la acţiune, în calitatea lui de tată ultragiat, lepădăturile locale.

Citisem despre acea răzbunare medievală ţărănească doar cu o săptămână în urmă, stând în picioare într-un metrou care ducea în Lexington Avenue, strivit între o femeie imposibil de grasă cu o sacoşă de cumpărături S. Klein şi un mic portorican care lingea o acadea, într-o jachetă de

[1] Membrul unei elite sociale şi culturale, în special un descendent al unei familii din vechea New England.

debarasator de restaurant, a cărui briantină cu miros de gardenie înflorită plutise dulceag până la nările mele când se aplecase peste ziarul meu, *Mirror*, savurând odată cu mine fotografiile diabolice publicate. Pe când mai era viu, lui Bobby Weed îi tăiaseră penisul și testiculele și i le îndesaseră în gură (imaginea asta nu era publicată), iar când a fost pe punctul de a muri, deși se spunea că fusese conștient tot timpul, îi gravaseră pe piept cu lampa de sudură un „L" șerpuit – „L" de la ce? „Linșaj?", „Lula?", „Lege și Ordine"? Când Nathan încă mai urla la mine, mi-am amintit că ieșisem, aproape împleticindu-mă, din metrou și la lumina soarelui de afară, pe Eighy-sixth Street, printre miresmele de cârnați vienezi, de Orange Julius și de metal încins de la grilajele metroului, trecând fără să văd pe lângă filmul lui Rossellini, pentru care bătusem atâta cale. N-am mai intrat la cinematograf în după-amiaza aceea.

În schimb, m-am trezit la Gracie Square, pe promenadă, lângă râu, holbându-mă ca în transă la hidoșenia municipală a insulelor fluviului, incapabil să-mi șterg din minte imaginea ciopârțitului Bobby Weed, în timp ce murmuram – la nesfârșit, se pare – versete din *Apocalipsa* pe care o învățasem pe dinafară pe când eram băiat: *Și (Dumnezeu) va șterge orice lacrimă din ochii lor și moarte nu va mai fi; nici plângere, nici strigăt, nici durere nu va mai fi*[1]... Probabil reacția fusese exagerată, dar – ah, Doamne, chiar și așa, *nu* putusem să plâng.

Vocea lui Nathan, încă bătându-mă la cap, își făcu din loc spre auz:

— Uite, nici măcar în *lagărele de concentrare* brutele care le conduceau nu s-ar fi coborât la o *asemenea* bestialitate!

S-ar fi coborât? Nu s-ar fi coborât? Mi se părea că n-avea nicio importanță și mă săturasem de ceartă, de fanatismul pe care nu eram în stare să-l contracarez sau să mă pun la adăpost de el, de viziunea cu Bobby Weed și – în pofida faptului că nu simțeam niciun fel de complicitate cu abominabila crimă din Georgia – dintr-odată mi s-a făcut lehamite de un trecut, un loc și o moștenire în care nu puteam crede și pe

[1] *Apocalipsa după Ioan*, 21:4.

care nu le puteam scruta. Acum simțeam o poftă prostească de-ai arunca lui Nathan în față restul de bere din pahar. Abținându-mă cu greu, mi-am încordat umerii și am spus, pe un ton de dispreț glacial:

— Ca membru al unei rase care a fost atât de pe nedrept persecutată timp de secole pentru presupunerea neîntemeiată că l-ar fi crucificat pe Hristos, *tu* – da, *tu*, fir-ai să fii! – ar trebui să-ți dai seama cât de impardonabil este să condamni un singur *popor*, oricare, pentru *tot*!

Și m-am trezit deodată atât de turbat de mânie încât am spus ceva ce, în acel an al chinurilor de demult, pentru evreii pe care doar câteva luni îi despărțiseră de crematorii, era încărcat cu destulă jignire incendiară ca să mă facă să-mi regret cuvintele de îndată ce mi-au ieșit de pe buze. Dar nu mi le-am retras.

— Și asta e valabil pentru *orice* popor, am zis eu, pe Dumnezeul meu, chiar și pentru germani!

Nathan tresări, apoi se roși mai tare la față, iar eu am crezut că venise clipa confruntării finale. Exact atunci însă, Sofia a salvat miraculos întreaga situație sumbră plonjând în costumul ei cu croială de studentă din campus și aterizând între noi doi.

— Încetați discuția asta imediat, ceru ea. Încetați! E prea serioasă pentru duminică.

În purtările ei era zburdălnicie, dar mi-am dat seama că vorbea serios.

— Uitați de Bobby Weed. Trebuie să vorbim despre lucruri *fericite*. Trebuie să mergem la Coney Island, și să înotăm, și să mâncăm, și să petrecem minunat!

Se răsuci cu o piruetă spre golemul furibund și am rămas surprins și considerabil ușurat să văd cât de rapid putea ea să lepede rolul de fată rănită, docilă, și să-l înfrunte propriu-zis pe Nathan, într-un mod jucăuș, începând să-l manipuleze doar prin farmecul ei irezistibil și prin frumusețe, și încă cu *brio*.

— Ce știi tu despre lagărele de concentrare, Nathan Landau? Absolut nimic. Nu mai vorbi despre locurile acelea. Și încetează să mai țipi la Stingo. Încetează să mai țipi la Stingo despre Bobby Weed. Destul! Stingo n-are absolut

nicio legătură cu Bobby Weed. Stingo e *dulce*. Și *tu* ești dulce, Nathan Landau, și *vraiment, je t'adore*[1].

Am observat, în vara aceea, că, în anumite împrejurări care aveau legătură cu misterioasele vicisitudini ale minții și dispoziției lui, Sofia era în stare să execute pe Nathan asemenea trucuri de alchimie încât el se transforma aproape instantaneu – căpcăunul gălăgios devenea Făt-Frumos. Și femeile europene își comandă soții, dar cu o subtilitate seducătoare, necunoscută majorității femeilor americane. Acum, ea îl ciupi ușurel de obraz și, ținându-i mâinile întinse cu vârfurile degetelor ei, se uită la el apreciativ, iar de pe fața lui începură să dispară roșeața ca de sfeclă a pasiunii colerice pe care o descărcase asupra mea.

— *Vraiment, je t'adore, chéri*, zise ea blând, și apoi, trăgându-l de încheieturile mâinilor, fredonă cu cel mai vesel gras al zilei: Hai la plajă! Hai la plajă! Să facem *castele de nisip*!

Și furtuna se termină, norii negri se risipiseră departe, și în camera cu pete de culoare, unde perdelele scoteau un ușor păcănit, bătute de o subită briză care sufla în rafale dinspre parc, pătrunse cea mai însorită bună dispoziție. Când ne-am îndreptat către ușă, toți trei, Nathan – aducând puțin a jucător de noroc spilcuit scos dintr-un număr vechi al revistei *Vanity Fair* –, petrecându-și brațul lung pe după umerii mei, mi-a oferit o scuză atât de directă și de onorabilă încât n-am putut să nu-l iert pentru insultele veninoase, pentru ofensele bigote și nedrepte și pentru celelalte greșeli.

— Bătrâne Stingo, sunt doar un măgar, un *măgar*!, mugi el în urechea mea, neplăcut de tare. Fără *intenție*, sunt un *shmuck*[2], e obiceiul prost pe care l-am căpătat să le spun diverse lucruri oamenilor fără a ține cont de sensibilitatea lor. Știu că nu e *totul* rău, acolo, în Sud. Hei, o să-ți promit ceva. O să-ți promit că nu-ți mai sar niciodată în cap pe tema cu Sudul! Okay? Sofia, ești martor!

Strângându-mă de umăr, ciufulindu-mi părul cu degete care mi se mișcau pe scalp de parcă ar fi frământat aluat și

[1] Cu adevărat te ador (lb. franceză, în original).
[2] Termen vulgar pentru penis, în idiș și în poloneză.

vârându-şi nasul nobil ca un iatagan în cavitatea de coral a urechii mele, ca un schnauzer supradimensionat şi grotesc de afectuos, căzu în ceea ce începusem să identific drept dispoziţia lui comică.

În cea mai bună stare de spirit, am mers spre staţia de metrou – Sofia, între noi, ţinându-ne de braţ pe amândoi – şi el s-a întors la acel accent dulce-bolovănos, pe care-l imita cu aşa o fantastică precizie; dar fără niciun sarcasm, de data asta, fără vreo intenţie de a mă înţepa, iar intonaţia, maimuţărită cu destulă acurateţe cât să ducă de nas un nativ din Memphis sau Mobile, m-a făcut să mă înec de râs. Însă talentul lui nu era doar acela de a imita; ceea ce emana de la el şi era atât de nostim era produsul unei inventivităţi uluitoare. Cu dicţia grosolană, umflată, abia inteligibilă pe care am auzit-o adesea bolborosind din gâtlejurile tuturor genurilor de ţărănoi de pe la noi, el se lansă într-o improvizaţie deopotrivă amuzantă şi atât de ucigător de precisă şi obscenă, că în hilaritatea mea chiar am dat uitării că totul era pe seama aceloraşi oameni pe care îi luase la refec cu doar câteva momente înainte, cu nemiloasă furie lipsită de orice umor. Sunt sigur că Sofiei i-au scăpat multe dintre nuanţele scenetei interpretate de el, dar, molipsită de veselia generală, mi s-a alăturat, umplând Flatbush Avenue cu hohote răsunătoare, năvalnice. Şi toate acestea – începusem să-mi dau seama vag – erau menite de a ne purifica binefăcător de emoţiile rele şi ameninţătoare care se ridicaseră clocotitoare în camera Sofiei.

Timp de o intersecţie şi jumătate, pe cea mai aglomerată stradă, într-o zi de duminică, cu traficul redus, Nathan a creat un întreg scenariu desprins parcă din sudul munţilor Apalaşi, un soi de Dogpatch[1] concupiscent, care se petrecea pe întuneric, în care Pappy Yokum se transformase într-un fermier bătrân, chitit să se zbenguie cu o fiică pe care Nathan – întotdeauna avizat medical – o botezase Ochi Roz[2].

— Ţi-a supt vreodată mădularul una cu buză de iepure?, se hlizi Nathan, cam prea tare, înmărmurind o pereche de

[1] Serie de benzi desenate (1934–1977), Dogpatch fiind numele unei comunităţi din comuna primitivă de oameni leneşi, care nu vor să aibă nimic de-a face cu progresul.

[2] În engleză, *pink eye* înseamnă conjunctivită acută.

matroane *haddasah*[1], care studiau vitrinele, și care trecură pe lângă noi aruncându-ne priviri disperate, în timp ce Nathan naviga mai departe pe valurile inspirației, cu vânt în pânze, de data asta imitând-o pe Doică.

— Iar a lăsat-o cu burta la gură pe scumpetea mea!, boci el ca o femeie, vocea fiindu-i un facsimil perfect – mergând până la schițarea perfectă a unui falsetto – al vocii unei neveste și victime slabe de minte și uitate de Dumnezeu, nenorocite de căsătorie, istorie și degenerescență.

La fel de cu neputință de reprodus ca și calitatea exactă a unei fraze muzicale, interpretarea hilară și deșucheată a lui Nathan – și forța ei, pe care abia o pot sugera – își avea originea într-o disperare transcendentă, deși eu abia începeam să-mi dau seama de asta. Lucrul de care îmi dădeam însă bine seama, în timp ce râsul nebun țâșnea din mine valuri-valuri, era că toată parodia era un soi de specie genială – și asta era ceva pentru consacrarea căreia aveam să aștept alți douăzeci de ani, în incandenscenta interpretare a lui Lenny Bruce[2].

Pentru că era trecut bine de amiază, Nathan, Sofia și cu mine am decis să amânăm „gurmetul" cu fructe de mare mai spre seară. Ca să umplem timpul rămas, am cumpărat niște frankfurteri cușer lungi și frumoși, cu varză acră și Coca-Cola, de la o tarabă, și le-am luat cu noi, în metrou. În tren, care era înțesat de newyorkezi flămânzi de soare, cărând colaci de salvare uriași și umflați și copii mici smiorcăiți, am izbutit să găsim un loc pe care ne-am putut așeza toți trei unul lângă altul și să ne molfăim mâncarea umilă, dar gustoasă. Sofia își mânca hotdogul ei cu sinceră preocupare, în vreme ce Nathan, révenit din zborul în înalturi, începu să mă descoase, ca să mă cunoască mai bine, în uruitul trenului. Acum era prevenitor, curios fără a fi supărător, iar eu am răspuns lejer întrebărilor. Ce mă adusese în Brooklyn? Ce făceam, din ce trăiam? Păru încântat și impresionat să afle

[1] Organizație a femeilor evreice, fondată la New York în 1912. Denumirea îi vine de la numele ebraic al reginei Estera și care însemna „mirt".

[2] Comedian american de origine evreiască, a satirizat nemilos în show-urile lui toate aspectele sensibile ale societății americane, ca viața, sexul, religia și relațiile dintre rase.

că eram scriitor, cât despre mijloacele de trai eram tentat să adopt iarăşi dialectul dulceag din plantaţiile de bumbac şi să-i spun ceva de genul „Păi, vezi tu, a fost sclavul ăla negru – neee-gru – pe care l-am avut eu, şi care a fost vândut...". Dar m-am gândit că asta ar fi putut să-l zgândărească pe Nathan şi să creadă că-l luam peste picior, ceea ce l-ar fi putut monta iarăşi, dezlănţuindu-i monologul, care devenise niţel cam exasperant, aşa că doar am zâmbit puţin, învăluindu-mă în mister, şi i-am răspuns:

— Am sursa mea de venituri.

— Eşti scriitor?, întrebă el din nou, cu un sincer entuziasm.

Dând din cap ca şi când s-ar fi minunat de toate acestea, se aplecă peste poala Sofiei şi mă apucă de braţ. Şi nu m-am simţit deloc stingherit sau emoţionat când îşi plimbă ochii lui negri, vii, într-ai mei şi-mi spuse, strigând:

— Ştii, cred că vom deveni buni prieteni!

— Oh, cu toţii o să devenim buni prieteni!, interveni deodată ca un ecou Sofia.

Faţa îi radia fermecător, în timp ce trenul plonja spre lumina soarelui, ieşind din claustrofobicul tunel în mlaştinile maritime de la sud de Brooklyn. Obrazul ei era foarte aproape de al meu, îmbujorat de mulţumire, şi, când încă o dată ne-a luat de braţ pe mine şi pe Nathan, m-am simţit în termeni îndeajuns de intimi ca să-i îndepărtez de la colţul gurii un firişor de varză murată, rămas atârnat de buză.

— O, o să devenim *cei mai buni* prieteni!, ciripi Sofia peste zgomotul asurzitor al trenului.

Şi mă strânse mai tare de braţ, un gest în care cu siguranţă nu era nici urmă de flirt, dar conţinea ceva care era mai mult decât... ei bine, un gest obişnuit. Puteţi s-o numiţi gest de încurajare din partea unei femei care, sigură de dragostea ei pentru un altul, este de acord să accepte o nouă cunoştinţă, drept companion, în sfera privilegiată a încrederii şi afecţiunii ei.

Al dracului compromis, am gândit eu, cugetând la nedreptatea cruntă a faptului că tocmai unul ca Nathan devenise custodele unui trofeu atât de preţios, dar chiar şi cu această firimitură gustoasă era mai bine decât fără pâine

deloc. I-am răspuns Sofiei cu o strânsoare de braț a dragostei mele neîmpărtășite și, făcând asta, mi-am dat seama că eram atât de excitat încât începuseră să mă doară testiculele. Mai devreme, Nathan îmi spusese că-mi va face el rost de o fată la Coney Island, o „bucățică fierbinte" pe care știa că o chema Leslie; era o consolare la care merita să visezi, am presupus eu cu stoicismul alergătorului care iese mereu pe locul al doilea, ascunzându-mi decent, cu o mână lăsată să atârne leneș, tumescența pantalonilor. În pofida acestei frustrări, am încercat să mă conving, cu parțial succes, că eram fericit; cu siguranță eram mai fericit decât fusesem vreodată în viața mea. Ca atare, eram dornic să aștept oricât va fi nevoie și să descopăr ce alte bucurii mai aveau să urmeze, să văd ce aveau să-mi mai aducă duminici ca aceasta – împletită printre celelalte zile promițătoare ale verii grăbite. Mă lăsasem toropit. Eram ușor înflăcărat de apropierea Sofiei, de brațul ei gol, umed, lipit de al meu, și de parfumul pe care îl răspândea – un parfum nerafinat, tulburător, cu o vagă aromă de plante, ca cimbrul. Fără îndoială, vreo iarbă poloneză obscură. Plutind pe valul dorinței absolute, am alunecat într-o visare cu ochii deschiși, în care mi se perindau în mare viteză prin minte frânturi de amintiri, sclipind scurt, din scena la care asistasem, inoportun, dar nevăzut, în ajun; Sofia și Nathan, întinși pe cuvertura de culoarea caisei – nu-mi puteam scoate din minte imaginea asta! – și cuvintele lor, aversa furioasele lor cuvinte de iubire!

Apoi, nimbul erotic ce-mi înconjura visarea a pălit, a dispărut, și alte cuvinte mi-au răsunat în urechi, făcându-mă să mă trezesc brusc, tresărind. Ieri, la un moment dat, în pandemoniul de avertismente turbate și porunci asurzitoare, printre strigăte, murmure înăbușite și rugăminți stăruitoare, oare *chiar* îl auzisem pe Nathan rostind cuvintele pe care acum mi le-aminteam cu un fior de groază? Nu, fusese mai târziu, mi-am dat eu seama, și durase doar o clipă în comparație cu ceea ce mi se părea acum nesfârșitul lor conflict, atunci când vocea lui ajunsese la mine prin tavan, tunătoare, ca bufniturile grele, măsurate, ale cadenței unor pași de defilare, strigând pe un ton care putea fi socotit o parodie a angoasei existențiale dacă nu ar fi avut rezonanțele

unei groaze depline, neprefăcute: „Tu... nu... vezi... Sofia... că... murim! *Murim*!".

M-am cutremurat violent, ca şi cum cineva ar fi deschis brusc în spinarea mea, în crucea iernii, un portal spre pustiurile arctice. Nu era ceva într-atât de grandios ca să poată fi numit premoniţie – senzaţia aceasta cleioasă care m-a năpădit şi care mi-a întunecat ziua rapid, deopotrivă cu mulţumirea simţită până atunci –, dar dintr-odată am fost destul de tulburat, nelalocul meu, ca să-mi doresc cu disperare să scap, să sar din tren. Dacă, în panica mea, chiar aş fi făcut asta, sărind jos la prima staţie şi alergând înapoi la casa Yettei Zimmermann ca să-mi fac bagajele şi să fug, povestea aceasta ar fi sunat altfel sau, mai degrabă, n-ar mai fi fost nimic demn de povestit. Dar m-am lăsat să merg mai departe spre Coney Island, asigurându-mă astfel că dau o mână de ajutor la îndeplinirea profeţiei Sofiei despre noi trei, că vom deveni „cei mai buni prieteni".

Capitolul 4

În Cracovia, pe când eram copil, îmi spuse Sofia, familia noastră locuia într-o casă foarte veche, pe o stradă veche şi întortocheată, nu departe de universitate. Era o casă foarte veche, sunt sigură că temeliile cel puţin fuseseră construite cu multe secole înainte. E ciudat, ştii, că aceea şi asta de-acum, a Yettei Zimmermann, sunt singurele case în care am locuit vreodată – case *adevărate*, vreau să spun – în toată viaţa mea. Pentru că, ştii, am fost născută acolo şi mi-am petrecut toată copilăria acolo şi după aceea, când m-am măritat, tot acolo locuiam, înainte să vină nemţii şi să fiu silită să mă mut, o vreme, la Varşovia. Adoram casa aia, era liniştită şi plină de umbre înalte până la al patrulea cat, când eram eu foarte mică, iar eu aveam o cameră a mea. Peste drum mai era o casă veche, şi avea nişte hornuri strâmbe, şi în vârful lor îşi făcuseră cuib nişte berze. Berze, aşa le zice, nu? Ciudat, obişnuiam să confund tot timpul cuvântul ăsta cu „picioroange", în engleză. Mă rog, îmi amintesc de berzele de pe hornurile casei de vizavi şi cum semănau ele cu berzele din cartea mea de poveşti, de Fraţii Grimm, pe care o citeam în germană. Îmi amintesc asta foarte, foarte clar cărţile alea şi culoarea de pe afară, şi pozele cu animale şi păsări, şi oamenii de pe copertă. Puteam citi în germană mai înainte să învăţ să citesc în poloneză şi ştii că am şi vorbit germana înainte de a vorbi poloneza, aşa că prima oară când am mers la şcoala de maici râdeau de mine din pricina accentului meu nemţesc?

Ştii, Cracovia este un oraş foarte vechi, iar casa noastră se afla nu departe de piaţa centrală, unde în mijloc este clădirea aia frumoasă, care a fost construită în Evul Mediu – *Sukiennice* îi zice în poloneză, care cred că în engleză se traduce „Palatul stofelor", unde aveau o piaţă cu toate tipurile de postavuri şi de ţesături. Tot acolo mai e şi-un turn cu ceas, la Biserica Sf. Maria, foarte înalt, care în loc de clopote au oameni adevăraţi, vii, care ies afară, pe un soi de terasă cu balustradă, şi oamenii ăştia care ies afară suflă din trâmbiţe şi anunţă ora. E un sunet care se aude foarte frumos, noaptea. E cumva depărtat şi trist, ştii, ca trompetele dintr-o suită pentru orchestră a lui Bach, care mă face întotdeauna să mă gândesc la vremurile foarte de demult şi la cât de misterioasă e treaba asta cu timpul. Când eram mică, stăteam întinsă în pat, pe întuneric, în camera mea şi ascultam zgomotul făcut de copitele cailor pe strada de sub fereastra mea – nu erau prea multe automobile în Polonia pe atunci – şi, când începea să-mi fie somn, auzeam oamenii suflând în trâmbiţe din turnul orologiului, foarte trist şi îndepărtat, şi mă gândeam la timp – la mister, ştii. Ori stăteam întinsă şi mă gândeam la orologii. Pe hol, aveam o pendulă foarte veche, pe un soi de piedestal, care aparţinuse bunicilor mei, şi o dată i-am deschis cutia de la spate şi m-am uitat înăuntru când mergea, şi am văzut o mulţime de pârghii, rotiţe şi bijuterii – cred că erau mai ales rubine – strălucind şi reflectând soarele. Şi noaptea, întinsă pe pat, mă gândeam la mine însămi înăuntrul pendulei – imaginează-ţi, aşa ceva de la un copil! –, unde pluteam prin aer pe un arc şi urmăream pârghiile mişcându-se şi diversele rotiţe întorcându-se, şi vedeam rubinele, roşii, strălucitoare şi mari cât capul meu. Şi adormeam, în cele din urmă, cu pendula asta în visele mele.

O, sunt atât de multe amintiri din Cracovia, atât de multe, că nici nu pot începe să le descriu! Au fost vremuri minunate, anii aceia dintre războaie, chiar şi pentru Polonia, care e o ţară săracă şi a suferit de, ştii, un complex de inferioritate. Nathan crede că exagerez despre vremurile bune pe care le-am avut – face atâtea glume despre Polonia –, dar eu îi spun despre familia mea şi despre cum trăiam într-un mod

foarte civilizat, *cel mai bun* mod de viață pe care ți-l poți închipui, pe cuvânt. „Ce făceați să vă distrați, duminica?", mă întreabă el pe mine. „Azvârleați cu cartofi stricați în evrei?" Vezi, singurul lucru pe care îl poate el gândi despre Polonia este cât de antisemitică a fost și face glume de-alea despre asta, care mă fac pe mine să mă simt atât de prost. Pentru că e adevărat, adică toată lumea știe că Polonia are antisemitismul ăsta foarte puternic și mă face pe mine groaznic de rușinată în multe feluri, ca pe tine, Stingo, când ai această *misère*[1] pentru oamenii colorați de acolo, în Sud. Dar eu i-am spus lui Natham că, da, e adevărat, chiar e adevărat ce spune despre istoria asta rea din Polonia, dar că trebuie să priceapă – *vraiment*, trebuie să priceapă că nu toți polonezii erau așa, că sunt oameni buni și cumsecade, ca familia mea care... Oh, e așa un lucru urât de care să vorbim. Mă face să mă gândesc cu tristețe la Nathan, el e... obsedat, așa că mă gândesc că trebuie să schimb subiectul...

Da, familia mea. Mama și tata erau amândoi profesori la universitate, și de aceea aproape toate amintirile mele au legătura asta cu universitatea. Este una dintre cele mai vechi universități din Europa, a fost înființată foarte demult, în secolul al paisprezecelea. Eu n-am cunoscut niciun altfel de viață, în afară de a fi fiica profesorilor și probabil că de aceea amintirile mele despre acele vremuri sunt atât de onorabile și civilizate. Stingo, cândva trebuie să te duci în Polonia și s-o vezi și să scrii despre ea. E atât de frumoasă. Și atât de tristă. Închipuie-ți, acei douăzeci de ani când am crescut acolo au fost singurii douăzeci de ani când Polonia a fost vreodată liberă. Vreau să spun, după *secole!* Presupun că de aceea obișnuiam să-l aud pe tata atât de des zicând: „Astea sunt vremuri însorite pentru Polonia". Pentru că totul era liber pentru prima oară, vezi, în universități și în școli – puteai studia orice doreai să studiezi. Și presupun că ăsta e unul dintre motivele pentru care oamenii erau în stare să se bucure de viață atât de mult, studiind și învățând, și ascultând muzică, și plecând la țară, în aer liber, duminicile, primăvara și vara. Uneori m-am gândit că iubesc muzica

[1] Nefericire (lb. franceză, în original).

la fel de mult cât iubesc viața, pe cuvânt. Eram mereu la concerte. Când eram mică, în casa aia, casa veche, stăteam noaptea trează, în patul meu, și o ascultam pe mama cântând la pian, la parter – Schumann sau Chopin, asta cânta, sau Beethoven, sau Scarlatti, sau Bach, era o pianistă minunată – și stăteam trează, ascultând muzica frumoasă, care se auzea încet, răspândindu-se prin casă, și mă simțeam atât de bine la căldură și în siguranță. Credeam că nimeni nu are o mamă și un tată mai minunați decât ai mei sau o viață mai bună. Și mă gândeam că o să cresc și ce-o să mă fac când n-am să mai fiu copil, probabil aveam să devin nevastă, și să devin profesoară de muzică, la fel ca mama. Asta ar fi fost așa o viață frumoasă de trăit, mă gândeam eu, să poți să cânți muzică frumoasă, și să predai, și să fii căsătorită cu un profesor bun, ca tata.

Nici unul dintre părinții mei nu se născuse în Cracovia. Mama era din Lodz, iar tata, din Lublin. S-au cunoscut la Viena, pe când erau studenți. Tata studia Dreptul, la Academia austriacă de științe, iar mama studia muzica, în oraș. Amândoi erau catolici practicanți, așa că am fost crescută foarte credincioasă și mă duceam la mesă mereu și la școala de la biserică, dar asta nu înseamnă că eram, știi, fanatică, apucată. Credeam foarte mult în Dumnezeu, dar mama și tata erau, nu știu care-i cuvântul exact în engleză, ăsta... *dur*, da, dur, *aspri*. Nu erau așa. Erau liberali – ba chiar, ai putea zice, chiar socialiști – și întotdeauna votau cu laburiștii sau cu democrații. Tata îl ura pe Pilsudski[1]. Spunea că pentru Polonia este o teroare mai mare decât Hitler, și a băut o mulțime de șnapsuri ca să sărbătorească atunci când Pilsudski a murit. El era un pacifist, tata, și chiar dacă vorbea despre acele vremuri însorite pentru Polonia, știam că, *au fond*[2], era posomorât și îngrijorat. O dată, l-am auzit vorbind cu mama – trebuie să fi fost în preajma lui 1933 – și l-am auzit spunându-i cu voce sumbră: „Asta nu poate dura. O să fie război. Soarta nu i-a îngăduit niciodată Poloniei să fie prea mult timp fericită". A spus acestea în germană, îmi

[1] Józef Pilsudski (1867–1935), mareșal, ministru de război și premier al Poloniei după Primul Război Mondial, când a instaurat o dictatură militară.
[2] În adâncul sufletului (lb. franceză, în original).

amintesc. În casa noastră, vorbeam în germană mai des decât în poloneză. *Français* am învățat să vorbesc aproape perfect la școală, dar vorbesc germana chiar mai ușor decât franceza. A fost influența Vienei, vezi, unde tata și mama au stat atât de mult, apoi tata era profesor de Drept și germana era mai mult limba erudiților. Mama era o minunată bucătăreasă în stilul vienez. O, erau și câteva mâncăruri bune poloneze pe care le gătea, dar bucătăria poloneză nu este tocmai *haute cuisine*, așa că îmi amintesc de mâncarea pe care o gătea ea în marea bucătărie pe care o aveam noi în Cracovia – *Wiener Gulash Suppe și Schnitzel*, și, oh! mai ales îmi amintesc de acel minunat desert pe care-l făcea ea și care se numea *pudding Metternich*, și în care punea castane, unt și coji de portocală.

Știu, poate că sună obositor că spun asta tot timpul, dar mama și tata erau oameni minunați. Nathan, știi, e bine acum, e calm, e într-unul dintre timpurile lui bune – perioade se spune? Dar când e într-unul dintre timpurile lui rele, ca atunci când l-ai văzut tu prima oară – când e într-una dintre *tempêtes*[1] ale lui, cum le spun eu, începe să țipe la mine și mereu mă numește scroafă poloneză antisemită. O, limbajul ăsta, și cum mă face el pe mine, cuvinte pe care nu le-am auzit niciodată înainte, nici în engleză, nici în idiș, în nimic! Dar întotdeauna e „împuțită de scroafă poloneză, *nafka*[2]ordinară, *kurveh*[3], mă omori, mă omori cum i-ați omorât voi, jegoșii de polonezi, întotdeauna pe evrei! Și eu încerc să-i vorbesc, dar el nu vrea s-asculte, doar stă așa, scos din minți de turbare, iar eu am știut întotdeauna că n-are rost, în timpuri din astea, să-i vorbesc despre polonezii buni, ca tata. Papa s-a născut la Liublin, pe când aparținea rușilor, și erau mulți, mulți evrei acolo care au suferit oribilele acelea pogromuri împotriva lor. Odată, mama mi-a spus mie – pentru că tata nu vorbea niciodată despre lucrurile astea – că, pe când era el tânăr, el și fratele lui, care era preot, și-au riscat viețile ascunzând trei familii evreiești de furia pogromului, de soldații cazaci. Dar eu știu că, dacă aș încerca să-i pun asta lui Nathan într-una

[1] Crize de nervi, izbucniri de mânie (lb. franceză, în original).
[2] Târfă (idiș).
[3] Idem.

dintre *tempêtes*, n-ar face decât să țipe la mine și mai mult și m-ar numi scroafă jegoasă de polacă mincinoasă. O, trebuie să fiu atât de răbdătoare cu Nathan atunci – știu că atunci devine foarte bolnav, că nu-i e bine – și doar mă întorc cu spatele și îmi țin gura și mă gândesc la altceva, așteptând să-i treacă *tempête*, când va fi bun și atât de drăguț cu mine din nou, atât de plin de *tandresse*[1] și de iubitor.

Trebuie să fi trecut vreo zece ani de atunci, cu un an sau doi înainte să înceapă războiul, când l-am auzit prima oară pe tata spunând *Massenmord*[2]. Era după ce apăruseră știrile din ziare despre înspăimântătoarea distrugere pe care naziștii o făcuseră în Germania asupra sinagogilor și a magazinelor evreilor. Îmi amintesc că tata a zis mai întâi ceva despre Liublin și despre pogromurile pe care le văzuse acolo, apoi a spus: „Mai întâi de la est, acuma de la vest". De data asta, va fi *ein Massenmord*". Nu mi-am dat prea bine seama ce voia să spună prin asta, presupun că oarecum din cauză că în Cracovia exista un ghetou, dar în care nu erau atâția evrei ca în alte locuri și, oricum, nu mă gândeam că ei ar fi cu adevărat diferiți, sau că ar fi victime, sau că ar fi persecutați. Presupun că eram ignorantă, Stingo. Mă măritasem cu Casimir – știi, m-am măritat de foarte, foarte tânără și presupun că eram încă o fetiță și credeam că viața aceea minunată, atât de confortabilă, sigură și ferită de primejdii avea să dureze o veșnicie. Mama, și Papa, și Casimir, și Zosia – Zosia, asta e, știi, numele de alint de la Sofia –, toți trăind fericiți în casa mare, mâncând *Wiener Gulash Suppe* și studiind, și învățând, și ascultând Bach – oh, pentru totdeauna. Nu înțeleg cum de-am putut să fiu atât de proastă. Casimir era asistent universitar la matematică și l-am cunoscut când mama și tata au dat o petrecere pentru unul dintre tinerii profesori de la universitate. Când Casimir și cu mine ne-am căsătorit, ne-am făcut planuri să mergem la Viena, cum făcuseră și mama cu tata. Avea să fie foarte asemănător cu modul în care își făcuseră ei studiile. Casimir voia să-și ia gradul *supérieur* în matematică la Academia austriacă, iar

[1] Tandrețe (lb. franceză, în original).
[2] Ucidere în masă (lb. germană, în original).

eu aveam să studiez muzica. Cântam și eu la pian, încă de când aveam opt sau nouă ani, și aveam să studiez cu o foarte faimoasă profesoară, *Frau* Theimann, care o învățase și pe mama și care mai preda și atunci, deși era foarte bătrână. Dar în anul acela a venit *Anschlussul*, iar nemții au intrat în Viena. Începuse să fie foarte înfricoșător, iar tata a zis că mai mult ca sigur aveam să intrăm în război.

Atât de bine îmi aduc aminte de ultimul an când încă mai eram cu toții la Cracovia! Cumva, tot nu puteam crede că acea viață pe care o duceam împreună avea să se schimbe. Eram atât de fericită cu Casimir – Kazik – și îl iubeam foarte mult. Era atât de generos și de iubitor, și atât de inteligent – vezi, Stingo, cum sunt eu atrasă numai de bărbați inteligenți! Nu pot să spun dacă l-am iubit pe Kazik mai mult decât pe Nathan – îl iubesc pe Nathan atât de mult că mă doare inima – și poate că n-ar trebui să facem așa ceva, să comparăm o dragoste cu alta. Ei, bine, l-am iubit pe Kazik profund, profund și nu puteam îndura gândul c-o să vină războiul atât de curând și că s-ar putea să fie și Kazik soldat. Așa că ne-am alungat gândul din minte și, în anul acela, am ascultat concerte și am citit multe cărți, și am mers la teatre, și am făcut lungi plimbări prin oraș, iar în aceste plimbări am început să învăț să vorbesc ruseşte. Kazik își începuse viața la Brest-Litovsk, care fusese atât de multă vreme rusesc, iar el vorbea limba la fel de bine ca și poloneza, și m-a învățat destul de bine. Nu ca tatăl meu, care, de asemenea, trăise sub ruși, dar îi ura atât de mult încât refuza să le vorbească limba, numai dacă n-avea încotro. Oricum, în acest timp, eu am refuzat să mă gândesc că viața aceea s-ar putea sfârși. Ei bine, știu că urmau să fie niște schimbări, dar schimbări naturale, știi, cum ar fi să ne mutăm din casa părinților mei și să ne facem o casă a noastră și o familie. Dar asta am crezut că avea să se întâmple după război, dacă avea să fie vreunul, pentru că sigur războiul avea să fie foarte scurt și nemții aveau să fie învinși și, curând după aceea, Kazik și cu mine vom pleca la Viena și vom studia așa cum plănuiserăm.

Am fost atât de proastă să gândesc așa ceva, Stingo! Eram ca unchiul Stanislaw, care a fost fratele tatei și era colonel în trupele călare poloneze. El a fost unchiul preferat

al tatei, atât de plin de viață și cu râs puternic, și cu un soi de minunat și naiv sentiment despre măreția Poloniei – *la gloire, tu comprends, la patrie*[1], et cetera, de parcă Polonia nu fusese niciodată sub prusaci și austrieci, și ruși, atâția ani, ci avea *continuité* ca Franța sau ca Anglia, sau ca alte locuri ca ele. El ne vizita, la Cracovia, în uniforma lui cu sabie și cu mustața de husar, și vorbea foarte tare și râdea mult, și spunea că nemții aveau să primească o lecție dacă încercau să se bată cu Polonia. Cred că tata ar fi continuat să fie drăguț cu unchiul – știi, să încerce să-i cânte în strună –, dar Kazik avea o mentalitate foarte directă, foarte logică, și se certa cu unchiul Stanislaw, în mod prietenesc, și îl întreba cum aceste trupe călare aveau să aibă vreun succes, când nemții vor intra cu unitățile de Panzere și tancuri. Iar unchiul meu spunea că tot ce conta era terenul, iar cavaleria poloneză știa cum să facă manevre pe acest pământ familiar ei, dar că nemții vor fi complet pierduți pe teritoriu străin, și uite așa trupele poloneze aveau să-i respingă pe nemți. Și tu știi ce s-a întâmplat, când a avut loc confruntarea aia – *une catastrophe totale*[2], în mai puțin de trei zile. Oh, totul a fost atât de prostesc, atât de vitejesc și atât de zadarnic. Toți oamenii și caii aceia! Și atât de trist, Stingo, trist...

Când soldații nemți au intrat în Cracovia – asta a fost în septembrie 1933 –, am fost cu toții șocați și speriați și bineînțeles că am urât lucrul ăsta care ni se întâmplase nouă, dar am rămas calmi și am sperat să fie bine. Adevărat, această parte n-a fost chiar atât de rea, Stingo, vreau să spun la început, pentru că noi păstram credința că nemții ne vor trata decent. Nu bombardaseră orașul, cum făcuseră cu Varșovia, așa că ne simțeam un pic mai speciali și protejați, cruțați. Soldații germani aveau purtări foarte bune și îmi amintesc că tata a spus că asta dovedea ceea ce credea el de atâta vreme. Și anume că soldatul german moștenise tradiția vechii Prusii, care avea un cod al onoarei și decență, așa că n-o să facă rău niciodată civililor sau să fie cruzi cu ei. De asemenea, ne făcea să rămânem calmi auzind acei mii de soldați nemți vorbind germana, care pentru familia noastră

[1] Gloria, înțelegi, patria (lb. franceză, în original).
[2] O catastrofă naturală (lb. franceză, în original).

era aproape ca limba nativă. Așa că ne-am panicat la început de tot, dar apoi ni s-a părut că nu era așa de rău. Tata a suferit groaznic atunci când a aflat veștile despre ceea ce se întâmplase în Varșovia, dar a zis că trebuie să ne vedem de viețile noastre, după obiceiurile noastre. A spus că nu-și făcea iluzii în legătură cu ce credea Hitler despre intelectuali, dar a zis că în alte locuri, ca Viena și Praga, multor profesori din universități li se permisese să-și continue munca, iar el s-a gândit că și el, și Casimir aveau să poată face la fel. Dar după ce au trecut săptămâni și săptămâni de-a rândul, și nimic nu s-a întâmplat, am văzut că, de data asta, în Cracovia avea să fie bine, tolerabil adică.

Într-o dimineață de noiembrie, am plecat la mesa de la Biserica Sfânta Maria, adică biserica aceea cu trâmbițe, știi. În Cracovia, mă duceam la mesă destul de des și m-am dus de multe ori și după ce au venit nemții, ca să mă rog să se termine războiul. Poate că sună egoist și groaznic pentru tine, Stingo, dar cred că voiam să se termine războiul mai ales ca eu și Kazic să ne putem duce la Viena, la studii. O, firește că exista un milion de alte motive pentru care să mă rog, dar oamenii sunt egoiști, știi, și m-am simțit foarte norocoasă că familia mea fusese cruțată și că era în siguranță, așa că nu-mi doream decât să se termine războiul pentru ca viața să poată continua ca în zilele bune. Dar când m-am rugat la mesa din dimineața aceea, am avut o... *une prémonition* – da, se zice la fel, o premoniție și m-am simțit cuprinsă de o senzație de înfricoșare, care creștea încet. Nu știam de ce anume mi-era frică, dar dintr-odată rugăciunea mi s-a oprit în gât și am putut simți vântul suflând în biserică în jurul meu, foarte umed și rece. Și atunci mi-am amintit ce-mi cauzase spaima, ceva ce mi-a răsărit brusc în minte, ca un fulger orbitor. Pentru că mi-am amintit că, în dimineața aceea, noul guvernator general al districtului Cracoviei, un om pe nume Frank, ceruse profesorilor de la universitate să se adune în *cour de maison*, știi, curtea universității, unde aveau să li se spună noile reguli pentru cadrele didactice sub ocupație. Nimic important. Urma să fie o simplă adunare. Trebuia să fie prezenți acolo, în dimineața aceea. Tata și Kazik auziseră despre asta numai cu o zi înainte și li se păruse perfect

rezonabil, şi nici unul nu se gândise la asta prea mult. Dar acum, în străfulgerarea aceea a mea, am simţit ceva foarte, foarte rău şi am fugit din biserică în stradă.

Şi, oh, Stingo!, acum să-ţi spun: niciodată nu i-am mai văzut pe tata şi pe Kazik de atunci, niciodată. Am fugit, nu era departe, iar când am ajuns la universitate, era o mulţime uriaşă de oameni lângă poarta principală din faţa curţii. Strada era închisă traficului şi înţesată de uriaşele dube nemţeşti şi sute şi sute de soldaţi germani cu puşti şi mitraliere. Exista o *barrière*, iar soldaţii aceia germani nu voiau să mă lase să trec şi tocmai atunci am văzut-o pe femeia aceea mai în vârstă pe care o cunoşteam bine, doamna profesor Wochna, al cărei soţ preda *la chimie*. Era înnebunită şi plângea, şi a căzut în braţele mele, spunând: „O, s-au dus cu toţii, au fost luaţi! Toţi!". Şi mie nu-mi venea să cred, nu-mi venea să cred, dar o altă soţie de profesor a venit lângă noi, şi plângea şi ea, şi a zis: „Da, e adevărat. Au fost luaţi, l-au luat şi pe soţul meu, profesorul Smolen". Şi atunci am început să cred, încetul cu încetul, şi am văzut dubele acelea închise pornind în josul străzii, către vest, şi atunci am crezut de-a binelea şi am strigat, şi mi-am pierdut şi eu capul, de asemenea. Am dat fuga acasă şi i-am spus mamei, şi amândouă am căzut, plângând, una în braţele celeilalte. Mama a zis: „Zosia, Zosia, unde au plecat? Unde i-au dus?". Şi eu i-am spus că nu ştiam, dar abia peste o lună am aflat. Tata şi Kazik fuseseră duşi în lagărul de concentrare de la Sachsenhausen şi am aflat că amândoi fuseseră împuşcaţi şi ucişi în ziua de Anul Nou. Ucişi doar pentru că erau polonezi şi profesori. Au mai fost duşi acolo mulţi alţi profesori, o sută optzeci în total, cred, şi mulţi nu s-au mai întors nici ei acasă. Nu la mult timp după asta, ne-am mutat la Varşovia – era nevoie să găsesc ceva de lucru...

După toţi anii ăia lungi, în 1945, când războiul s-a sfârşit şi eu eram în centrul ăla din Suedia pentru persoanele dislocate, mi-am amintit de atunci când tata şi Kazik fuseseră ucişi şi mi-am amintit de toate lacrimile pe care le vărsasem, şi m-am întrebat de ce, după toate câte mi s-au întâmplat, nu mai puteam plânge. Asta era adevărat, Stingo, nu mai simţeam nicio emoţie. Eram dincolo de orice sentiment, de

parcă nu mai exista nici o lacrimă în mine s-o vărs pe pământ. În locul acela, în Suedia, m-am împrietenit cu o evreică din Amsterdam, care a fost foarte bună cu mine, mai ales după ce am încercat să mă omor. Presupun că n-am încercat cu toată convingerea, m-am tăiat la încheietura mâinii cu un ciob, dar n-am sângerat mult și această evreică mai bătrână mi-a arătat multă prietenie și toată vara am vorbit o grămadă împreună. Ea fusese în lagărul de concentrare de unde venisem și eu și unde își pierduse două surori. Nu înțeleg cum a supraviețuit, fuseseră atâția evrei uciși acolo, știi, milioane și milioane de evrei, dar cumva ea supraviețuise ca și mine, ca și alți câțiva, foarte puțini, dintre noi. Vorbea foarte bine engleza, pe lângă germană, și atunci am început să învăț engleza, de vreme ce știam că probabil aveam să ajung în America.

Era foarte evlavioasă femeia asta și se ducea mereu să se roage la sinagoga pe care o aveau în tabără. Mi-a spus că încă mai credea foarte mult în Dumnezeu și, odată, m-a întrebat dacă eu nu cred în El – în Dumnezeul creștin – la fel cum credea ea în Dumnezeul ei, Dumnezeul lui Avraam. Spunea că toate lucrurile care i se întâmplaseră îi întăriseră și mai mult credința în El, deși cunoscuse evrei care simțeau că Dumnezeu abandonase lumea. Și eu i-am răspuns, da, odinioară crezusem în Hristos și în Sfânta lui Maică, de asemenea, dar acum, după acești ani, eram ca evreii aceia care credeau că Dumnezeu plecase pentru totdeauna. I-am spus că Hristos își întorsese fața de la mine și că nu mă mai puteam ruga Lui, așa cum o făcusem odinioară, în Cracovia. Nu mai puteam să mă rog Lui sau să mai plâng. Și când m-a întrebat de unde știu că Hristos și-a întors fața de la mine, i-am spus că știam eu – că știam eu că numai un Dumnezeu, numai un Iisus care nu are nicio milă și căruia nu-i mai pasă de mine ar fi putut îngădui ca oamenii pe care i-am iubit să fie uciși și să mă lase pe mine să trăiesc cu o asemenea vinovăție. Era groaznic că muriseră cum muriseră, dar vina asta era mai mult decât puteam eu îndura. *On peut souffrir*[1], dar și suferința are o limită.

[1] Poți să înduri (lb. franceză, în original).

Ai putea probabil să crezi că asta-i un fleac, Stingo, dar să îngădui să moară cineva fără un rămas-bun, un *adieu,* un singur cuvânt, sau o mângâiere, sau înţelegere, e cumplit de îndurat. Le-am scris tatălui meu şi lui Kazik, la Sachsenhausen, multe scrisori, dar se întorceau mereu ştampilate pe spate cu „Necunoscut". Nu voiam să le spun decât că îi iubeam foarte mult, mai ales pe Kazik, nu pentru că l-aş fi iubit pe el mai mult decât pe Papa, ci pentru că ultima oară când fuseserăm împreună ne certaserăm rău şi asta era îngrozitor. Noi aproape că nu ne certam niciodată, dar eram căsătoriţi de aproape trei ani şi presupun că e firesc să te mai ciondăneşti din când în când. Oricum, în noaptea de dinainte de ziua aceea nenorocită ne certaserăm rău, nici măcar nu-mi mai amintesc din ce cauză, pe cuvânt, şi eu îi spusesem lui „*Spadaj*" – ceea ce în poloneză e ca şi când ai spune „Du-te dracului" –, iar el ieşise valvârtej şi în noaptea aceea n-am dormit în aceeaşi cameră. Şi nu l-am mai văzut nici măcar o dată după aceea. Deci asta mi s-a părut atât de greu de suportat, faptul că nu am avut parte nici măcar de o despărţire cum se cuvine, nici un sărut, nici o îmbrăţişare, nimic. O, ştiu că dragul meu Kazik era sigur că încă îl mai iubeam şi ştiu că el mă mai iubea, dar cumva este cu atât mai rău că a trebuit să sufere, ca şi mine, din cauză că n-a mai ajuns la mine ca să mi-o spună, ca să ne spunem amândoi că ne iubeam.

Astfel, Stingo, am trăit multă vreme cu această foarte, foarte mare vinovăţie, de care nu pot scăpa, chiar dacă acum ştiu că nu are nicio noimă, aşa cum spunea şi femeia aceea evreică din Suedia când încerca să mă facă să văd că dragostea pe care o aveam era cel mai important lucru, nu cearta noastră prostească. Dar eu tot mai am vinovăţia asta puternică. E curios, Stingo, tu ştii că am învăţat să plâng din nou şi cred că asta înseamnă, probabil, că sunt iar fiinţă omenească. Probabil numai atât, în sfârşit. O bucăţică de fiinţă omenească, dar, da, o fiinţă omenească. Adesea plâng singură când ascult muzică fiindcă îmi aduce aminte de Cracovia şi de toţi acei ani care s-au dus. Şi, ştii, există o bucată muzicală pe care nu pot s-o ascult fiindcă mă face să plâng atât de mult că mi se înfundă nasul, mi se taie

respirația, iar lacrimile îmi curg șiroaie. E discul cu Händel pe care l-am primit de Crăciun, *Știu că Mântuitorul meu trăiește*, care mă face să plâng pentru toată vinovăția mea și, de asemenea, pentru că știu că Mântuitorul meu nu trăiește și că trupul meu va fi nimicit de viermi, iar ochii mei nu-L vor mai vedea niciodată din nou pe Dumnezeu...

La vremea despre care scriu, agitata vară a lui 1947, când ea mi-a povestit atât de multe lucruri despre trecutul ei și când eram sortit să cad în mreje, ca vreun nefericit gândac de iunie, în incredibila pânză de păianjen a emoțiilor care alcătuiau relația dintre Sofia și Nathan, ea lucra într-un cotlon mai retras din Flatbush ca recepționeră la cabinetul doctorului Hyman Blackstock (*né*[1] Bialystock). La momentul acela, Sofia era în America de mai puțin de un an și jumătate. Doctorul Blackstock era reflexoterapeut și un imigrant venit de multă vreme din Polonia. Pacienții lui includeau numeroși imigranți cu vechime, dar și refugiați evrei sosiți mai de curând. Sofia obținuse slujba la acest doctor la scurtă vreme după ce debarcase în New York, în primele luni ale anului trecut, când fusese adusă în America sub auspiciile unei organizații internaționale de asistență și ajutor. La început, Blackstock (care vorbea o poloneză fluentă, pe lângă idișul *mamaloshen*[2]) fusese mai degrabă exasperat de faptul că agenția îi trimisese o tânără femeie, care era o *goy*[3] și care nu știa decât o brumă de idiș, învățat într-un lagăr de concentrare. Dar, fiind un om cumsecade, fără îndoială impresionat de frumusețea ei, de starea ei de plâns și de faptul că vorbea o germană fără cusur, o angajase pe acest post – de care ea avea nevoie ca de aer, fiindcă nu poseda decât veșmintele subțiri care-i fuseseră date la centrul persoanelor dislocate din Suedia. Blackstock își făcuse griji degeaba; în numai câteva zile, Sofia conversa cu pacienții în idiș de parcă s-ar fi născut într-un ghetou. În plus, închiriase o cameră ieftină la Yetta Zimmermann – prima ei casă adevărată, după șapte ani – cam la aceeași

[1] Născut (lb. franceză, în original).
[2] Limbă maternă (în idiș, în original).
[3] Non-evreu (în idiș, în original).

dată când primise slujba. Programul de lucru de numai trei zile pe săptămână îi îngăduia Sofiei să câştige bani doar cât să-şi ducă zilele, cum se spune, în schimb îi oferea nişte zile libere în plus pentru a-şi îmbunătăţi engleza la un curs gratuit de la Brooklyn College şi, în general, să se integreze în viaţa acelui însufleţit, vast şi agitat cartier.

Mi-a spus că ea nu se plictisea niciodată. Era hotărâtă să uite nebunia trecutului – sau cel puţin atât cât avea să-i permită mintea ei vulnerabilă, în care amintirile se săpaseră adânc – astfel încât uriaşul oraş deveni Lumea Nouă pentru ea, atât în sens figurat, dar şi practic. Din punct de vedere fizic, simţea că era încă destul de şubredă, dar asta n-o împiedica să se împărtăşească din plăcerile din jurul ei ca un copil lăsat în voia lui într-un salon de îngheţată. *Muzica*, în special; simplul fapt de a dispune de muzică, spunea ea, o umplea lăuntric cu o senzaţie de desfătare, cum simţi numai când ştii că urmează să ai parte de o masă copioasă. Până să-l întâlnească pe Nathan, nu-şi putuse permite un fonograf, dar nu contase; la micul radio portabil, ieftin, pe care şi-l cumpărase, se difuza o muzică fermecătoare de către posturile acelea cu iniţiale bizare, pe care ea nu reuşea niciodată să le înveţe corect: WQXR, WNYC, WEVD[1] – şi la care bărbaţi cu voci mătăsoase anunţau magicele nume ale tuturor titanilor şi regilor muzicii de armoniile cărora fusese atât de mult timp lipsită; până şi o compoziţie devenită banală, precum *Simfonia neterminată* a lui Schubert sau *Eine Kleine Nachtmusik*, o emoţiona, umplând-o de un reînnoit extaz. Şi, bineînţeles, mai erau şi concertele de la Academia de muzică, iar, vara, de la Stadionul Lewisohn, din Manhattan, o muzică extraordinară şi atât de ieftină că era, practic, gratuită; muzică precum *Concertul pentru vioară* de Beethoven, susţinut într-o seară pe stadion de Yehudi Menuhin, cu o asemenea pasiune, focoasă, vorace şi asemenea tandreţe încât, cum stătea acolo, singură, aproape de marginea de sus a amfiteatrului, tremurând un pic sub cerul liber, simţise o seninătate, o senzaţie a tihnei lăuntrice care o uimise, deopotrivă cu revelaţia faptului că mai existau

[1] Posturi de radio locale, din New York, care difuzează muzică clasică.

lucruri pentru care să merite să trăiască, și că ar fi putut cu adevărat aduna cioburile împrăștiate din viața ei și să le reconstituie într-o nouă Sofia, dacă i se dădea fie și o jumătate de șansă.

În acele prime luni, Sofia era singură o mare parte din timp. Dificultățile ei cu engleza (curând depășite) o făceau timidă, dar, chiar și așa, era mulțumită să fie singură mult timp. Într-adevăr, se răsfăța cu solitudinea, de vreme ce intimitatea fusese un lucru care-i lipsise enorm în ultimii ani. Tot în acei ani, fusese lipsită de cărți, de aproape orice fel de tipărituri, și începuse să citească lacomă, abonându-se la un ziar polono-american și frecventând o librărie din apropiere de Fulton Street, care avea și o mare bibliotecă de împrumut. Gusturile ei se îndreptau mai ales către traducerile scriitorilor americani, iar prima carte pe care o terminase, își amintea ea, fusese *Manhattan Transfer*, a lui Dos Passos. Urmaseră *Adio arme*[1], *O tragedie americană*[2] și *Despre timp și rău*, a lui Wolfe, acesta din urmă tradus atât de jalnic în poloneză încât fusese silită să încalce jurământul făcut, în lagărul de concentrare, că nu va mai citi niciodată în viața ei ceva în germană, și să citească o versiune germană, pe care o putuse obține de la o bibliotecă de cartier. Poate pentru că traducerea aceea fusese izbutită și bogată sau poate din pricină că lirismul lui Wolfe, tragic și deopotrivă optimist, și viziunea lui cuprinzătoare asupra Americii erau exact ceea ce avea nevoie sufletul Sofiei în acel moment – ea fiind o nou-venită pe aceste țărmuri, cu doar rudimentare cunoștințe despre peisajul țării și extravaganța lui gargantuescă –, *Despre timp și rău* îi plăcuse cel mai mult dintre toate cărțile citite în iarna și primăvara acelea. Într-adevăr, Wolfe îi câștigase într-atât imaginația încât se hotărâse să citească și *Privește, înger, către casă*, în engleză, dar renunțase repede la acea corvoadă, pe care-l găsise extrem de chinuitor. Pentru inițiați, engleza americană este o limbă crudă și ortografia ei capricioasă și idiosincrasiile ei nu sunt nicăieri mai absurd de evidente decât pe o pagină

[1] Celebru roman al lui Ernest Hemingway.
[2] Roman de Theodore Dreiser.

tipărită, iar abilitățile Sofiei la citit și scris rămâneau mereu în urma vorbirii ei excentrice – după mine, cuceritoare.

Întreaga ei experiență în ceea ce privea America era New Yorkul – mai ales Brooklynul – și, în cele din urmă, ajunsese să iubească orașul și să fie în egală măsură îngrozită de el. În întreaga ei viață cunoscuse doar două așezări urbane – micuța Cracovie, în gotica sa tihnă, și mai târziu mormanul de sfărâmături fără nicio formă din Varșovia de după *Blitzkrieg*. Cele mai dragi amintiri ale ei – respectiv cele pe care îi plăcea să le treacă în revistă – își aveau rădăcinile în orașul ei natal, suspendate imemorial într-o friză a vechilor acoperișuri și a străzilor și aleilor lui întortocheate. Anii dintre Cracovia și Brooklyn o forțaseră – aproape ca un tratament pentru a nu-și pierde mințile – să încerce să șteargă din memorie acele zile. În acest sens, spunea că în primele zile petrecute la casa cu odăi de închiriat a Yettei, când se trezea într-un pat nefamiliar, înconjurată de pereți roz nefamiliari, în timp ce asculta, somnoroasă, uruitul îndepărtat al traficului de pe Church Avenue, secunde bune nu era în stare să recunoască sau să numească nici pe ea însăși, nici împrejurimile și că se simțea ca într-o transă somnolentă, ca fecioara fermecată dintr-o poveste a Fraților Grimm din copilăria ei, transportată după o vrajă nocturnă într-un nou și necunoscut regat. Apoi, clipind des cu un sentiment în care mâhnirea și voioșia erau bizar întrepătrunse, își spunea: Nu ești în Cracovia, Zosia, ești în America. Și se dădea jos din pat ca să înfrunte pandemoniul metroului și pacienții doctorului reflexoterapeut Blackstock. Și vastitatea frumos înverzită, primitoare, forfotitoare, murdară a Brooklynului.

La venirea primăverii, Prospect Park, atât de la îndemână, a devenit refugiul preferat al Sofiei – minunat, își amintea ea, un loc sigur de plimbare, în zilele acelea, pentru o blondă singuratică și atrăgătoare. În lumina încețoșată de polen, împestrițată cu umbre de verde cu ape aurii, uriașii salcâmi și ulmi care se ridicau deasupra pajiștii și a ierbii unduioase păreau pregătiți să adăpostească o *fête champêtre*[1] într-un

[1] Serbare câmpenească (lb. franceză, în original).

tablou de Watteau[1] sau de Fragonard[2], și sub unul dintre copacii aceștia maiestuoși, în zilele ei libere de la sfârșitul săptămânii, Sofia se așeza, la prânz, la un minunat picnic. Mi-a mărturisit, mai târziu, cu o vagă undă de rușine, că devenise de-a dreptul obsedată, înnebunită după mâncare, de îndată ce sosise în oraș. Știa că trebuie să manifeste prudență în alimentație. La centrul pentru persoane dislocate, doctorul de la Crucea Roșie suedeză care avusese grijă de ea spusese că malnutriția ei era atât de severă încât îi provocase probabil dezechilibre mai mult sau mai puțin permanente în metabolism; o avertizase că trebuie să se ferească de consumul rapid de mâncare, mai ales de grăsimi, oricât de puternică ar fi fost tentația. Dar asta făcuse totul și mai amuzant pentru ea, un joc plăcut, când intra, la prânz, într-unul dintre acele strașnice magazine de delicatese de pe Flatbush și făcea cumpărături pentru masa ei în aer liber din Prospect Park. Erau atâtea lucruri de mâncare, o asemenea varietate și abundență, încât de fiecare dată i se tăia respirația, ochii i se încețoșau de emoție și alegea, fără grabă, cu o elaborată gravitate, din această risipă epopeică de hrană, opulentă, puternic aromată: de aici, un ou umplut, de colo, o felie de salam, o jumătate de pâine de secară, negricioasă și lucioasă. Un cârnat nemțesc, Bratwurst. Lebăr Braunschweiger. Niște sardine. Pastramă fierbinte. File de somon afumat. Un covrig, vă rog. Strângându-și punga de hârtie la piept, repetând avertismentul medical ca pe o litanie în mintea ei – „Adu-ți aminte ce a spus dr Bergström, nu te *îndopa*" –, mergea, metodic, până în cel mai îndepărtat colț al parcului sau lângă un canal de scurgere al lacului uriaș, și acolo – mestecând cu mare stăpânire de sine, cu papilele gustative subjugate în redescoperire – deschidea *Studs Lonigan*[3], la pagina 350, unde rămăsese.

Își regăsea, încetul cu încetul, drumul înapoi. În toate

[1] Jean-Antoine Watteau (1684–1721), pictor francez care a revitalizat stilul baroc târziu, în ceea ce avea să devină cunoscut ca rococo. Este creditat ca inventator al genului de *fêtes galantes*: scene de un farmec bucolic și idilic, în care domnește un aer de teatralitate.

[2] Jean-Honoré Fragonard (1732–1806), pictor francez a cărui manieră rococo se distinge prin seninătate, exuberanță și heonism.

[3] Trilogie (de romane) scrisă de James T. Farrell.

sensurile cuvântului *renaştere*, pe care le trăia, avea o oarecare letargie şi, într-un fel, neajutorarea unui nou-născut. Neîndemânarea ei era ca a unui paraplegic care învaţă din nou să-şi folosească mâinile şi picioarele. Lucruri mărunte, ridicol de neînsemnate, continuau s-o pună în încurcătră. Uitase cum să potrivească şi să încheie cu fermoar cele două părţi ale jachetei care-i fusese dată. Stângăcia mâinilor sale care bâjbâiau pe lângă obiecte o îngrozea, iar într-un rând izbucnise chiar în lacrimi când, încercând să scoată o loţiune cosmetică dintr-un tub obişnuit de plastic, strânsese din neatenţie tubul cu atâta forţă încât conţinutul o împroşcase din cap până-n picioare şi îi făcuse totuna rochia nouă. Dar îşi revenea. Ocazional, mai avea dureri în oase, în tibii şi în glezne, mai ales, şi mersul ei încă mai prezenta o şovăială care părea legată de indolenţa şi epuizarea care o copleşiseră de atâtea ori şi pe care şi le dorea cu disperare pierdute, odată şi-odată. Totuşi, chiar dacă nu se putea spune că trăia într-o permanentă revărsare de lumină solară, o metaforă răsuflată pentru sănătatea înfloritoare, era la o distanţă confortabilă şi sigură de bezna abisală în care aproape se rătăcise. Mai exact, acestea se întâmplau cu numai un an în urmă, când, în lagărul abia eliberat, în ultimele ore din acea existenţă pe care nu mai voia să şi-o amintească, o voce rusească – un bas-bariton, dar aspru, coroziv ca soda caustică – străpunsese prin delirul ei, trecuse prin năduşeala şi febra patului mizer din cotineaţa aşternută cu paie în care zăcea, pentru a murmura deasupra ei, pe un ton impresionant „Cred că şi asta e terminată". Pentru că încă din clipa aceea ştiuse că, într-un fel, nu era terminată – un adevăr scos la lumină acum, spunea ea, cu uşurare (întinsă leneş pe iarba de la marginea lacului), de timidele şi totuşi voluptuoasele chiorăituri de foame care precedau clipa înălţătoare a primei muşcături, când nările îi fremătau amuşinând mirosul sărat al murăturilor, şi al muştarului, şi al chimenului din pâinea evreiască de secară Levy.

Însă o după-amiază târzie din iunie aproape că pusese capăt dezastruos echilibrului precar pe care îl concepuse pentru ea. Un aspect al vieţii oraşului care trebuia să fie înregistrat negativ în registrul impresiilor ei era metroul.

Ura trenurile subterane ale New Yorkului din cauza negrelii care le acoperea și a zgomotului pe care îl făceau, dar chiar și mai mult din pricina apropierii claustrofobice a atâtor corpuri omenești, a înghesuielii și a înghiontelii cărnurilor de la ceasurile de vârf, care păreau să neutralizeze, dacă nu chiar să desființeze intimitatea la care tânjise atât de multă vreme. Își dădea seama că era o contradicție în faptul că o persoană care trecuse prin toate cele prin care trecuse ea era atât de pretențioasă, se ferea de contactul cu epidermele străine, de atingerea străină. Dar așa era și nu-și putea înăbuși ce simțea; făcea și aceasta parte din noua ei identitate. O ultimă hotărâre pe care o luase în supraaglomeratul centru pentru refugiați suedez fusese aceea de a-și petrece tot restul vieții evitând mulțimile de oameni; zgomotosul BMT își bătea joc de o idee atât de absurdă. Într-o seară, pe când se întorcea acasă, devreme, de la cabinetul doctorului Blackstock, urcase într-un vagon și mai înțesat ca de obicei, o cușcă umedă și fierbinte, ticsită nu numai cu mulțimea obișnuită de brooklynezi asudați, în cămăși cu mâneci scurte și cu gâturile goale, de toate culorile și aspectele suferinței docile, dar curând și cu o ceată mare de liceeni urlători, cu echipamente de baseball, care năvăliseră în tren la o stație din centru, croindu-și drum în toate direcțiile, cu o asemenea forță brutală încât senzația de înghesuială devenise aproape insuportabilă. Împinsă fără milă spre capătul intervalului, strivită între torsuri ca de cauciuc și brațe nădușite și lipicioase, se trezise că se împiedică și pășește pe platforma umedă, întunecoasă, dintre vagoane, făcută sandvici între două forme omenești a căror identitate, la modul abstract, încerca s-o determine, tocmai când trenul scârțâi, oprindu-se încet și zguduit, iar luminile se stinseră. Fu cuprinsă de o frică îngrețoșătoare. Un sonor fior de supărare în vagon, manifestat prin gemete ușoare și oftaturi, fu înecat imediat de uralele zgomotoase ale băieților, la început atât de asurzitoare și apoi atât de nesfârșite, încât Sofia, imobilizată fără scăpare în cea mai neagră beznă, pricepu imediat că nici un strigăt sau protest n-avea s-o ajute acum, când simțea din spatele ei o mână strecurându-se pe sub fusta ei, în sus, între coapse.

Dacă era nevoie de vreo consolare, chibzuise ea, mai târziu, era aceea că fusese cruțată de panica altminteri cu siguranță acaparatoare, într-un astfel de tumult, în căldura sufocantă din jur și într-un metrou oprit și cufundat în beznă. Poate chiar ar fi gemut ca și ceilalți. Dar mâna cu degetul mijlociu rigid – lucrând cu abilitatea și graba unui chirurg, incredibil de hotărâtă în timp ce pipăia și sonda – a avut grijă de asta, făcând simpla panică să fie înlocuită în mintea ei de o șocată și oripilată neîncredere a oricui ar suferi un asemenea viol digital. Pentru că asta era: nu o întâmplătoare și stângace pipăială, ci un asalt rapid și direct asupra vaginului ei, ca s-o spunem pe-a dreaptă, pe care degetul cuiva fără trup îl scormonea ca un soi de malefică și neastâmpărată rozătoare, ocolind rapid mătasea, apoi intrând cât era de lung, provocându-i durere, dar mai puțin durere cât un soi de stupefacție hipnotică. Vag conștientă de unghii, se auzi exclamând un „Vă rog", sigură de banalitatea, chiar supiditatea cuvântului chiar în clipa în care-l rostea. Toată întâmplarea nu durase, probabil, mai mult de treizeci de secunde, până când scârboasa labă se retrăsese și ea rămăsese tremurând într-o beznă sufocantă din care i se părea că n-avea să se mai întoarcă la lumină niciodată. Habar n-avea cât durase până se aprinseseră iarăși luminile – cinci minute, poate zece –, dar când se aprinseră și trenul se urnise din loc, hurducând pasagerii, își dăduse seama că nu exista nici cea mai mică șansă să-l cunoască pe atacatorul ei, înghițit de zecile de spinări bărbătești și de umeri, și de burți din jurul ei. Cumva, reușise să coboare din tren la următoarea stație.

Un viol direct, convențional, i-ar fi încălcat mai puțin spiritul și identitatea, se gândise ea mai târziu, ar fi umplut-o cu mai puțină oroare și repulsie. Nici o atrocitate la care fusese martoră în ultimii cinci ani și nici un ultragiu pe care ea însăși îl suferise – și avusese parte de amândouă, cu duiumul, nenumărate – nu o căliseră împotriva acestei insulte grosolane. Un viol tipic, față în față, oricât de dezgustător, ar fi permis, cel puțin, mica satisfacție de a-i cunoaște chipul atacatorului, de a-l face și pe el să știe că i-l știa, lăsând la o parte șansa pe care i-o dădea ca, printr-o grimasă sau o

privire intensă sau chiar prin lacrimi, să-i transmită *ceva*: ură, frică, blestem, scârbă, poate chiar zeflemea. Dar acest atac anonim în întuneric, această penetrare alunecoasă și lipsită de trup, pe la spate, ca o înjunghiere în spate de la vreun bandit abject, necunoscut victimei pentru totdeauna – nu, clar ar fi preferat (mi-a spus ea, la mai multe luni după aceea, când depărtarea de întâmplare îi permitea s-o privească destinsă, ba chiar cu un dram de umor) un penis. Episodul fusese destul de rău, în sine, dar l-ar fi putut depăși cu mai multă tărie dacă ar fi survenit într-un alt moment al vieții ei. Dar acum, amărăciunea ei era sporită de modul în care se stricase fragilul echilibru al recent restabilitului ei psihic, de modul în care această jefuire a sufletului ei (căci o simțea și în suflet, nu doar în trup) nu doar că o împinsese iarăși spre *cauchemar* – coșmarul din care se chinuise atât să scape, sustrăgându-i-se încet, delicat –, dar și simboliza efectiv, în răutatea sa desfrânată, însăși natura acelei lumi de coșmar.

Ea, care fusese atât de multă vreme goală și, din când în când, chiar și în sensul literar al cuvântului, și care în cele câteva luni de când se afla în Brooklyn se îmbrăcase, cu atâta trudă, în siguranță de sine și stabilitate mintală, prin acest act, o știa, fusese din nou despuiată. Și simțise încă o dată răceala de gheață în spirit. Fără a da vreo explicație – și fără să spună nimănui, nici măcar Yettei Zimmermann, ce se întâmplase –, îi ceruse doctorului Blackstock o săptămână liberă și se vârâse în pat. Zi după zi, în perioada cea mai plăcută și mai înmiresmată a verii, ea a zăcut în pat, cu storurile trase până jos, nelăsând să pătrundă decât o geană de lumină gălbuie. N-a mai dat drumul la radio. Mânca puțin, nu citea nimic și se dădea jos din pat doar ca să-și încălzească ceaiul pe plita electrică. În umbra adâncă în care se învăluise, asculta pocnetul mingii izbite de bâta de baseball și strigătele băieților de pe terenul de sport din parc, dormita și se gândea la perfecțiunea aproape ca de uter a acelei pendule în care, pe când era copil, se strecurase în imaginația ei, plutind pe un resort de oțel, ca să privească pârghiile, rotițele, rubinele. Pândind amenințător la marginea conștiinței, stăteau forma și umbra, năluca lagărului – căruia îi șterse până și numele

din vocabularul ei privat, pe care foarte rar îl mai folosea sau se mai gândea la el, ştiind că i-ar fi putut permite să-i încalce graniţa memoriei numai cu riscul de a-şi pierde, ceea ce însemna a-şi lua viaţa. Dacă lagărul s-ar fi apropiat de ea prea mult, aşa cum i se întâmplase în Suedia, oare ar mai fi avut puterea de a rezista ispitei sau ar fi luat din nou ciobul şi, de data asta, n-ar mai fi lucrat de mântuială? Întrebarea asta o ajuta să-şi umple orele cât a zăcut acolo, în acele zile, privind în tavan, unde scăpărări de lumină, strecurându-se de afară, înotau ca nişte peştişori în dezolantul roz.

Providenţial însă, muzica a ajutat-o să se salveze, cum mai făcuse şi în trecut. În a cincea sau a şasea zi – nu-şi amintea decât că era o sâmbătă –, se trezise după o noapte agitată, bântuită de vise confuze, ameninţătoare şi, ca dintr-un vechi obicei, întinsese mâna şi dăduse drumul micuţului aparat de radio Zenith, pe care îl păstra la căpătâiul patului. O făcuse fără voie, din simplu reflex; motivul pentru care expulzase muzica în acele zile de depresie malignă era că descoperise că nu putea suporta contrastul dintre frumuseţea abstractă şi totuşi incomensurabilă a muzicii şi dimensiunea aproape palpabilă a disperării ei dureroase. Dar, fără s-o ştie ea, probabil fusese deschisă şi receptivă la misterioasa putere terapeutică a lui W.A. Mozart, M.D.[1], căci de la primele fraze ale muzicii sale – magnifica *Sinfonia Concertante* în mi bemol major – s-a înfiorat de o încântare naturală, necomplicată. Şi a ştiut instantaneu de ce, de ce enunţul acela sonor şi nobil, atât de bogat cu disonanţele neobişnuite, glaciale, îi inundase spiritul cu uşurare, recunoştinţă şi bucurie. Căci, în afară de frumuseţea ei intrinsecă, era o lucrare a cărei identitate o căutase timp de zece ani. Făcuse o pasiune aproape nebună pentru piesa aceasta când ansamblul din Viena vizitase Cracovia, cu un an sau cam aşa ceva înainte de Anschluss. Stând în sala de concerte, ea ascultase atunci lucrarea pentru prima oară, ca în transă şi deschizând larg uşile şi ferestrele sufletului, pentru a lăsa să intre acele armonii luxuriante, împresurate şi neliniştite, şi acele viguroase disonanţe, inepuizabil însufleţite. În acea perioadă

[1] Abreviere al titlului de *Medicine Doctor* — Doctor în Medicină.

a tinereții ei, în care descoperea continuu comori muzicale, aceasta fusese un tezaur proaspăt făurit și suprem. Totuși, nu mai auzise a doua oară piesa aceea, căci, la fel ca toate celelalte, *Sinfonia Concertante* și Mozart, și tânguiosul, dulcele dialog dintre vioară și violă, și flautele, coardele, cornii cu glas sumbru, toate fuseseră spulberate de vântul războiului într-o Polonie atât de pustiită, atât de sufocată sub perna răului și a distrugerii, încât însăși noțiunea de muzică era o excrescență ridicolă.

Astfel, în acei ani ai cacofoniei, în Varșovia dărâmată de bombardament și mai târziu, în lagăr, amintirea acestei lucrări muzicale se stinsese, chiar și a titlului său, pe care îl confundase, mai apoi, cu titlurile altor piese de muzică pe care le cunoscuse și le iubise cândva demult, până când nu-i mai rămăsese decât o nedeslușită, dar prețuită, amintire a unui moment de extaz imposibil de retrăit, din Cracovia, dintr-o altă eră. Dar în camera ei, în dimineața aceea, răsunând cu voioșie prin laringele de plastic al micuțului radio ieftin, o făcuse să se ridice brusc în capul oaselor, cu inima iuțindu-și bătăile și cu o nefamiliară senzație în jurul gurii, despre care apoi și-a dat seama că era un zâmbet. Rămăsese așa minute în șir, ascultând, zâmbind, încremenită, vrăjită, în timp ce extazul imposibil de retrăit era trăit din nou și, încetul cu încetul, îi topise cumplita suferință. Când muzica se terminase, își notase grijulie numele lucrării, așa cum o anunța crainicul, apoi se dusese la fereastră și ridicase storurile. Privind afară, la careul de baseball de la marginea parcului, se trezise întrebându-se dacă va avea vreodată destui bani ca să cumpere un fonograf și un disc cu *Sinfonia Concertante*, după care înțelese că fie și numai un asemenea gând, în sine, era un semn că începea să iasă din umbre.

Dar gândind aceasta, își mai dădea seama de un lucru, și anume că mai avea încă multă cale de făcut. Muzica poate că îi înviorase spiritul, dar izolarea ei în întuneric o făcuse să-și simtă trupul slăbit și răscolit. Un oarecare instinct îi spunea că asta se datora faptului că mâncase atât de puțin, încât efectul era aproape ca al unui post negru; dar chiar și așa, nu-și putea explica și o speriau pierderea apetitului, oboseala, junghiurile ascuțite din oasele gambelor, dar mai

ales subitul debut al menstrei, cu multe zile mai devreme decât ar fi trebuit şi cu sângele curgând atât de abundent că semăna cu o hemoragie în toată regula. Să fi fost, oare, efectul violului suferit?, se întreba ea. În ziua următoare, când s-a întors la muncă, s-a hotărât să-l roage pe doctorul Blackstock s-o examineze şi să-i sugereze un tratament. Nu era complet afonă într-ale medicinei şi, ca atare, îşi dădea seama de ironia faptului că solicita ajutorul unui reflexoterapeut, dar la reticenţele de genul acesta privind competenţa doctorului care o angajase renunţase, de nevoie, chiar de când se angajase şi când avea nevoie disperată de o slujbă. Ştia, cel puţin, că tot ce făcea el era legal şi că din mulţimea suferinzilor care intrau şi ieşeau din cabinetul lui (inclusiv mai mulţi poliţişti), unii măcar păreau să beneficieze de pe urma manipulărilor spinale, din toate apăsările, întinderile, răsucirile şi celelalte manevre corporale pe care le dirija el pe masa de altar a cabinetului său. Mai important era faptul că el era una dintre puţinele persoane pe care le cunoştea îndeajuns de bine cât să îi ceară un sfat, de orice fel. Aşadar, era oarecum dependentă de el – şi asta în afară de salariul sărăcăcios. Dincolo de asta, ea chiar se ataşase de doctor, într-un mod amuzat şi îngăduitor.

Blackstock, un bărbat de vreo cincizeci şi cinci de ani, robust, chipeş, cu o chelie distinsă, era unul dintre aleşii Domnului al cărui destin îl condusese de la sărăcia lucie a unui *shteetl*[1] din Polonia rusificată la cele mai mari satisfacţii pe care succesul material american le putea oferi. Un dandy a cărui garderobă cuprindea veste brodate, eşarfe ample şi garoafe la butonieră, foarte bun interlocutor şi inepuizabil povestitor de glume şi anecdote (povestioare mai ales în idiş), părea să fie înconjurat de o aură de optimism şi de bună dispoziţie, încât, într-adevăr, răspândea un soi de flux luminos. Era un fermecător lubric, un colecţionar obsedat de tot soiul de farafastâcuri şi favoruri şi executa pentru pacienţii lui, pentru Sofia sau pentru oricine ar fi vrut să vadă, mici scamatorii iscusite şi trucuri, bazate pe iuţeala de mână.

[1] Localitate cu populaţie predominant evreiască, din Europa de Est.

În chinuitorul ei proces de tranziție, Sofia putea fi descurajată de o bună dispoziție atât de energică și de fără hotar, de glumele și farsele acelea răsuflate, dar, dincolo de toate acestea, ea vedea doar o dorință copilărească de a fi iubit, încât n-ar fi putut fi vreodată supărată din pricina asta; de altfel, în pofida naturii indecente a umorului său, el fusese singura persoană, după atâția ani, care o făcuse să râdă sincer.

În ceea ce privește darea de mână, era amuțitor de franc. Probabil numai un om cu o inimă atât de bună putea să recite catalogul posesiilor sale lumești fără să sune odios, dar el era în stare s-o facă, într-o engleză pestriță și guturală al cărei accent dominant, așa cum învățase urechea Sofiei să discearnă, era brooklynez:

— Patruzeci de mii de dolari pe an venit brut; casă de șaptezeci și cinci de mii de dolari în cea mai elegantă zonă din St. Albans, Queens, fără credit ipotecar, cu covoare din perete în perete plus lumină artificială în fiecare cameră; trei mașini, inclusiv un Cadillac Fleetwood cu toate accesoriile, și un Chris-Craft[1] de zece metri, în care pot dormi confortabil șase oameni. Toate acestea plus cea mai drăguță și mai cuceritoare nevastă pe care a dăruit-o vreodată cuiva Dumnezeu. Iar eu, un tânăr sărăntoc evreu, flămând, un sărman *nebbish*[2] cu cinci dolari în buzunar când am pus piciorul pe Insula Ellis, fără să cunosc pe absolut nimeni aici. Spune-mi! Spune-mi de ce n-aș fi cel mai fericit om din lume? De ce n-aș vrea să-i fac pe oameni să râdă și să fie fericiți ca mine?

Așa-i, nu avea absolut niciun motiv, gândise Sofia, într-o bună zi din iarna aceea în timp ce se întorcea la cabinet stând alături de Blackstock în Cadillac după o vizită la casa lui din St. Albans.

Se dusese împreună cu el să-l ajute la sortarea unor acte la cabinetul auxiliar pe care-l amenajase la el acasă și acolo o întâlnise pentru prima oară pe soția doctorului – o femeie grăsună, vopsită blond, pe nume Sylvia, îmbrăcată

[1] Barcă cu motor, produsă de compania *Chris-Craft Industries*.
[2] Un nimeni, o persoană ignorată de toată lumea (idiș).

cu prost gust în pantaloni bufanți de mătase ca o dansatoare din buric turcoaică. Ea o condusese pe Sofia să-i vadă casa, prima în care punea piciorul de când era în America. Era un straniu labirint de organdi și creton, sclipind în amiaza mare în penumbra purpurie a unui mausoleu, unde cupidoni trandafirii zâmbeau prosteşte de pe pereți către un pian cu coadă, roşu ca mașinile de pompieri, unde fotoliile cu tapițerie excesiv căptușită luceau sub linţoliile foliilor protectoare de plastic transparent și unde porțelanurile de la baie erau negre ca smoala. Mai târziu, în Cadillacul Fleetwood, cu uriașa monogramă, *HB*, pe uşile din față, Sofia îl urmărise fascinată pe doctor cum se foloseşte de telefonul lui portabil – instalat recent, experimental, doar pentru câțiva clienți selecți – devenit în mâinile lui Blackstock o ustensilă neîntrecută de amor. Mai târziu, Sofia își amintise și dialogul, adică replicile lui, când obținuse legătura cu locuința lui din St. Albans.

— Sylvia, scumpo, aici Hymie. Mă auzi bine și clar? Te iubesc, odorul meu nepreţuit. Pupicuri, pupicuri, iubito. Fleetwoodul este acum pe Liberty Avenue, unde tocmai trece pe lângă Cimitirul Bayside. Te ador, scumpo. Uite-aici un pupic pentru dragostea mea. (*Ţoc, ţoc!*) Te mai sun peste câteva minute, dulceață.

Iar, peste scurt timp:

— Sylvia, iubito, aici Hymie. Te ador, odorul meu nepreţuit. Acum, Fleetwoodul e la intersecția dintre Linden Boulevard și Utica Avenue. Ce ambuteiaj fantastic! Te sărut, iubito. (*Ţoc, ţoc!*) Îți trimit multe, multe pupicuri. Ce? Spui că te duci la cumpărături în New York? Cumpără ceva frumos de îmbrăcat pentru Hymie, frumoasa mea scumpă. Te iubesc, draga mea. O, iubito, am uitat, ia Chryslerul. Buick-ului i s-a stricat pompa de benzină. Terminat definitiv, odorul meu.

După aceea, către Sofia, mângâind receptorul:

— Ce senzațional instrument de comunicare!

Blackstock era cu adevărat un om fericit. O adora pe Sylvia mai mult decât pe sine. Numai faptul că nu avea copii, îi mărturisise el, odată, Sofiei, îl împiedica să fie *absolut* cel mai fericit om de pe pământ...

După cum se va vedea la momentul potrivit (iar faptul

este important pentru povestirea de față), Sofia mi-a spus o grămadă de minciuni în vara aceea. Probabil ar trebui să spun că se consola cu unele evadări, care îi erau necesare ca să-și păstreze pacea sufletească. Sau poate mințile. Cu siguranță n-o învinuiesc, căci după revelațiile ulterioare, minciunile ei păreau de înțeles și n-aveau nevoie de scuze. Fragmentul de mai sus, despre primii ei ani de viață în Cracovia, de exemplu – solilocviu pe care am încercat pe cât posibil să-l transcriu exact –, este, acum nu mai am nicio îndoială, în mare parte din lucruri adevărate. Dar conține unul sau două falsificări semnificative, deopotrivă cu o lacună crucială, așa cum va deveni, în cele din urmă, foarte clar. De fapt, constat acum, recitind o parte a celor scrise de mine până acum, observ că Sofia mi-a servit o minciună la numai câteva clipe după ce am făcut cunoștință. Adică atunci când, după oribila ceartă cu Nathan, își ridicase către mine privirile disperate și-mi declarase că Nathan era „singurul bărbat cu care am făcut dragoste, în afară de soțul meu". Deși neimportantă, afirmația aceea nu fusese adevărată (avea să admită ea, mult mai târziu, mărturisind că, după ce soțul ei fusese împușcat de naziști – un adevăr –, ea avusese un amant în Varșovia), iar eu aduc problema în discuție nu dintr-o insistență pedantă asupra adevărului absolut, ci pentru a indica faptul că Sofia aborda cu multă fereală problema sexului și, astfel, să sugerez în acest punct cât de greu îi venea ei să-i spună lui Blackstock despre afecțiunea înfricoșătoare care o lovise și care, simțea ea, trebuia să fie rezultatul violului suferit de ea în metrou.

O punea pe jar ideea de a-și dezvălui secretul – chiar și lui Blackstock, un om de profesie și, mai mult, o persoană în care știa că putea avea încredere. Profund oripilată de ceea ce i se întâmplase, nici cele douăzeci de luni din lagăr – cu degradarea zilnică, inumană, și goliciunea la care fusese supusă – n-o puteau face să se simtă mai puțin pângărită. Într-adevăr, se simțea acum încă mai neajutorat umilită pentru că se gândise la Brooklyn ca la un mediu „sigur" și, mai mult, rușinea nu-i era nici pe departe ușurată de faptul că era catolică și poloneză, și un vlăstar al locului și al timpului ei – cu alte cuvinte, o tânără femeie educată

în spiritul înfrânărilor puritane şi al tabuurilor sexuale de neclintit, ca acele fecioare baptiste din Alabama.

(Avea să-i revină lui Nathan, mi-a spus ea mai târziu, Nathan, cu senzualitatea lui dezinhibată şi fierbinte, meritul de a fi desferecat erotismul din ea, pe care, de altfel, ea nici nu visase că-l are.) Pe lângă această ruşine lăuntrică din cauza violului, se adăuga şi neconvenţionalul, ca să spun doar atât, grotescul *mod* în care fusese atacată – iar jena pe care o simţea la gândul că va trebui să-i spună totul doctorului Blackstock devenea aproape insuportabilă.

Dar, cumva, cu ocazia altei vizite la St. Albans, în Cadillac, vorbind mai întâi într-o poloneză rigidă şi formală, reuşi să-l pună la curent cu faptul că o îngrijora starea ei de sănătate, cu letargia, durerile din oasele gambelor şi cu sângerarea ei, după care îi vorbi, aproape în şoaptă, despre episodul din metrou. Şi aşa cum presupusese, Blackstock nu pricepu imediat sensul cuvintelor ei. Atunci, cu greutate, şovăind şi poticnindu-se, situaţie care abia mult mai târziu avea să dobândească, în sine, o uşoară notă comică, ea îl făcu să înţeleagă că, nu, actul nu se consumase în maniera obişnuită. Cu toate acestea, nu era mai puţin revoltător şi nu-i zdruncina mai puţin psihicul din pricina neobişnuitului mod în care se petrecuse. „Doctore, nu înţelegi?", şoptise ea acum în engleză. Era chiar *şi mai* revoltător tocmai din cauza asta – zisese ea, cu ochii înotând în lacrimi –, dacă el reuşea cumva să se dumirească la ce se referea.

— Vrei să spui..., o întrerupse el, cu un deget...? N-a făcut-o cu...?

Şi făcu o pauză, cu delicateţe, căci, în ceea ce privea sexul, Blackstock nu era un bădăran. Iar când Sofia îi repetă tot ceea ce îi spusese, el se uitase la ea cu compasiune şi murmurase ca pentru el, cu foarte multă amărăciune:

— *Oy, vey*[1], ce *farshtinkener*[2] lume mai e şi asta!

Rezultatul acestei mărturisiri a fost că Blackstock a încuviinţat fără să stea pe gânduri că violul pe care îl suferise ea, aşa ciudat cum fusese, ar fi putut, într-adevăr,

[1] Vai, vai (idiş).
[2] Mizerabilă (idiş).

să provoace simptome ca acelea care începuseră s-o sâcâie pe ea, mai ales sângerarea abundentă. Punctual, opinia lui de medic era că trauma ei, localizată în regiunea pelvisului, determinase o deplasare, minoră, dar care nu trebuia ignorată, a osului sacru, ceea ce dusese la o presiune fie pe al cincilea, fie pe primul nerv sacral, probabil pe ambele; în orice caz, consecința era cu siguranță de natură să conducă la pierderea apetitului, oboseala și durerile în picioare de care se plânsese ea, în timp ce sângerarea nu era decât o ratificare triumfală a celorlalte simptome. Evident, îi spuse el Sofiei, niște proceduri de manipulare a coloanei erau necesare pentru a restabili funcționarea normală a nervilor și pentru a o readuce pe pacientă la ceea ce numi el (pitoresc, chiar și pentru urechile neexperte ale Sofiei) „deplina înflorire a sănătății". Două săptămâni de tratament chiropractic, o asigură el, și va fi ca nouă. Sofia îi devenise ca o rudă, mărturisi el, așa că nu avea să-i ia niciun sfanț. Și ca s-o binedispună, stărui să asiste la cel mai nou număr al său de prestidigitație, în care un buchet de mătase multicoloră dispăru deodată, ca prin minune, din mâinile lui pentru a reapărea, după o clipită, în chip de drapele miniaturale ale Națiunilor Unite, desfășurându-se încet pe un fir de ață pe care el îl scotea din gură. Sofia izbuti de bine, de rău să râdă apreciativ, dar în momentul acela se simțea atât de deznădăjduit abătută, atât de suferindă, încât credea că o să-și piardă mințile.

Nathan a pomenit odată despre faptul că întâlnirea dintre el și Sofia fusese „cinematică". Prin asta voia să spună că nu se cunoscuseră aidoma celor mai mulți oameni, împinși unii spre alții de circumstanțele comune ale educației, ale școlii, ale locului de muncă sau ale cartierului în care locuiau, ci în acel mod încântător, pur întâmplător, al romanticilor necunoscuți din visurile hollywoodiene, al acelor viitori îndrăgostiți ale căror destine se întrepătrund din prima clipă a întâlnirii lor accidentale: John Garfield și Lana Turner, de exemplu, în mod hotărât sortiți unul altuia de când și-au încrucișat privirile într-o cafenea de la șosea; sau, mai fantastic, William Powell și Carol Lombard, în patru labe la bijutier, dându-se cap în cap, în timp ce căutau fără

succes un diamant căzut pe jos. De partea cealaltă, Sofia atribuia convergența drumurilor lor doar efectului medicinei chiropractice. Dar ia să presupunem, reflecta ea uneori, că toate metodele terapeutice ale doctorului Blackstock și ale tânărului său asociat, doctorul Seymour Katz (care venea la cabinet după program, pentru a da o mână de ajutor la tratarea prodigiosului șuvoi de suferinzi), ar fi dat rezultat, să presupunem că lanțul evenimentelor care conduseseră de la degetul vandal până la osul sacral și apoi până la al cincilea nerv lombar presat nu doar că s-ar fi dovedit că *nu* e o himeră chiropractică, dar s-ar fi sfârșit în triumf, cu satisfacție și cu refacerea sănătății drept rezultat al celor două săptămâni în care doctorul Blackstock și Katz îi frământaseră, îi întinseseră și îi bumbăciseră deranjata ei șiră a spinării.

Tămăduită în acest mod, nu l-ar mai fi întâlnit niciodată pe Nathan, fără îndoială. Dar necazul a fost că, în urma tuturor procedurilor viguroase la care se supusese, ea se simțise, dimpotrivă, mai rău. Ba chiar într-atât de rău încât își învinsese ezitările, ca nu cumva să-l rănească pe Blackstock în mândria lui, și îi comunicase că nici unul dintre simptome nu cedase, ci, de fapt, deveniseră mai supărătoare și alarmante.

— Dar, scumpa mea copilă, exclamase Blackstock, clătinând din cap, *trebuie* să te simți mai bine!

Trecuseră două săptămâni de tratament, iar când Sofia i-a sugerat doctorului, cu mari reticențe, că probabil avea nevoie de un doctor în medicină, un adevărat diagnostician, el a fost apucat de cea mai apropiată aproximare a turbării pe care o văzuse Sofia vreodată la acel om, patologic de blajin.

— Un doctor în medicină, asta vrei? Vreun *gozlin*[1] din Park Slope, care-o să te jefuiască și de ultimul gologan! Fată dragă, mai bine te-ai duce la un veterinar!

Spre disperarea ei, el i-a propus apoi s-o trateze cu un generator de impulsuri, un aparat nou-inventat, cu înfățișare complicată, de forma unui mic frigider, cu multe cabluri și cadrane, despre care se presupunea că va rearanja structura

[1] Derbedeu (idiș).

moleculară a oaselor din coloana ei și pe care doctorul tocmai îl achiziționase („pe bani frumușei", zisese el, adăugând o expresie la bagajul ei de cunoștințe idiomatice) de la sediul chiropracției mondiale, undeva în Ohio sau Iowa – state pe care ea întotdeauna le confunda.

În dimineața acelei zile în care era programată să se supună îmbrățișării macabre a generatorului de impulsuri, se trezise simțindu-se extraordinar de epuizată și de bolnavă, cu mult mai rău decât până atunci. Era ziua ei liberă, așa că stătu în pat, dormitând până la amiază, trezindu-se de-a binelea abia pe la douăsprezece. Își aducea limpede aminte că în dimineața aceea, în toropeala ei febrilă de slăbiciune – un somn pe jumătate, în care Cracovia de demult se amesteca straniu, fără noimă, cu prezența zâmbitoare și mâinile modelatoare ale doctorului Blackstock –, îl tot visase misterios de obsedant pe tatăl ei. Foarte serios, glacial, cu gulerul lui înalt și scrobit, cu ochelarii lui de profesor, ovali și fără rame, și costumul negru, de mohair, mirosind a fum de țigară, o admonesta în germană cu aceeași interminabilă stăruință pe care i-o știa din copilărie; părea s-o avertizeze despre ceva – să fi fost preocupat oare de boala ei? –, dar de fiecare dată când se străduia să se ridice ca un înotător din adâncul somnului, cuvintele lui piereau ca bulele de aer din amintirea ei și rămânea doar cu năluca din ce în ce mai ștearsă a tatălui ei, neprietenos și sever, cumva chiar vag amenințător.

În cele din urmă – dar mai ales ca să alunge această viziune obsedantă –, se sili să se dea jos din pat și să înfrunte frumoasa zi de vară, copleșitoare și îmbătătoare. Era nesigură pe picioarele ei și descoperi că, din nou, își pierduse cu totul pofta de mâncare. Își dăduse seama de mai multă vreme de paloarea pielii sale, dar, în dimineața aceea, o privire aruncată în oglinda din baie o îngrozise de-adevăratelea, aducând-o în pragul panicii: fața îi era lipsită de orice însuflețire trandafirie a vieții, precum craniile albite de vreme ale străvechilor călugări pe care îi văzuse în cavoul subteran al unei biserici italiene.

Cu un fior iernatic care o străbătu prin toate oasele, până în vârful degetelor – uscate și lipsite de culoare, observă ea

brusc – şi până în tălpile reci, strânsese tare din ochi, cu convingerea înăbuşitoare şi absolută că era pe moarte. Şi îşi ştia chiar şi numele maladiei. Am leucemie, se gândi ea, mor de leucemie ca vărul meu, Tadeusz, şi tot tratamentul doctorului Blackstock e doar o mascaradă binevoitoare. El ştie că sunt pe moarte şi toată terapia lui e doar prefăcătorie. Un început de isterie, aproape perfect divizată între ironia de a muri de o astfel de insidioasă şi inexplicabilă maladie, după toate celelalte boli cărora le supravieţuise şi, la urma urmelor, în atât de multe feluri, cele pe care le văzuse, le cunoscuse şi le îndurase. Şi acestui gând reuşi să-i adauge ideea perfect logică, deşi chinuitoare şi exasperantă, că un astfel de sfârşit era probabil singura cale sinistră pentru a desăvârşi autodistrugerea pe care ea fusese incapabilă s-o ducă la capăt cu mâna ei.

Însă cumva izbutise să-şi recapete stăpânirea de sine şi să alunge acest gând morbid în cel mai îndepărtat cotlon al minţii. Depărtându-se încet din faţa oglinzii, îşi privi narcisistic o ultimă sclipire a frumuseţii pe care şi-o ştia şi care încă se mai afla sub masca de ceară, iar asta îi dădu un lung moment de confort. Era ziua în care avea lecţie de engleză la Colegiul Brooklyn şi, cu scopul de a dobândi tăria necesară pentru detestata călătorie cu metroul şi pentru lecţia în sine, ea îşi impuse să mănânce. A fost o obligaţie îndeplinită printre valuri de greaţă, dar ştia că *trebuia* să se silească să înghită: ouăle cu şuncă, pâinea integrală şi laptele degresat, pe care le scoase cu nervozitate pe masa chicinetei sale înghesuite.

Şi în timp ce mânca, avu o inspiraţie – cel puţin în parte stârnită de simfonia lui Mahler care se difuza în acel moment la concertul de prânz al postului WQXR. Fără să-i fie clar de ce, o serie de coarde sumbre, care vibrau în timpul părţii andante a simfoniei, îi reaminti de remarcabilul poem care i se citise, în urmă cu câteva zile, la sfârşitul lecţiei de engleză, de către profesor, un tânăr absolvent pasionat, gras, răbdător şi conştiincios, căruia învăţăceii îi spuneau domnul Youngstein. Fără îndoială din cauza abilităţii ei în alte limbi, Sofia era de departe cel mai bun elev din grupa aceea pestriţă de ucenici care se chinuiau să înveţe, o adunătură poliglotă,

dar în principal formată din refugiați vorbitori de idiș din toate colțurile distruse ale Europei; excelența ei îl atrăsese, neîndoielnic, pe domnul Youngstein spre ea, deși Sofia nu era deloc atât de puțin conștientă de sine cât să nu își dea seama că simpla ei prezență fizică fusese cea care provocase asupra tânărului evidentul efectul tulburător.

Agitat și rușinos, deși era atât de vizibil îndrăgostit de ea, nu-i făcuse niciun avans, în afară de a-i sugera, cu stângăcie, în fiecare zi de cursuri, să mai rămână câteva clipe după terminarea lecției ca să-i poată citi ceea ce el numea „poezii americane reprezentative". Iar lectura o făcea cu o voce emoționată, intonând încet versuri din Whitman, Poe, Frost și alții în silabe clar enunțate, deși nemelodioase și aspre, în vreme ce ea asculta cu deosebită atenție, adesea mișcată profund de această poezie care, din când în când, îi revela încântătoare nuanțe noi ale sensului limbajului, dar și de stângacea și curtenitoarea pasiune a domnului Youngstein pentru ea, exprimată prin priviri pofticioase de satir aruncate din spatele monstruoșilor săi ochelari prismatici. Ea se trezi deopotrivă mișcată și nefericită de această dragoste novice, pironită locului, și putea răspunde numai la poezie, pentru că, pe lângă faptul că nu avea decât vreo douăzeci de ani, sau cam așa, pe puțin cu zece ani mai tânăr decât ea, era din punct de vedere fizic neatrăgător – adică enorm supraponderal, lăsând la o parte ochii grotesc de astigmatici. Simțirea lui pentru poezie totuși era atât de profundă, atât de sinceră, încât cu greu ar fi putut să nu reușească să comunice esența versurilor, iar Sofia se lăsase captivată mai ales de melodicitatea aparte a unui poem care începea așa:

Cum n-am stat să aștept Moartea,
A oprit ea, binevoitoare, în fața mea;
Nu eram în trăsura ce ne purta
Decât noi doi și Nemurirea[1].

Adora să-l asculte pe domnul Youngstein citind poezia

[1] *Because I Could Not Stop For Death*, poem de Emily Dickinson (1830–1886).

şi voia cu adevărat s-o citească şi ea, în mult îmbunătăţita ei engleză, ca şi alte poeme ale aceluiaşi autor, astfel încât s-o înveţe pe de rost. Dar aici a fost o micuţă confuzie. Ei îi scăpase una dintre inflexiunile profesorului. Sofia înţelesese că acest scurt poem, această viziune fermecătoare, elaborată simplu, cu reverberantul sunet al eternităţii, era opera unui poet american al cărui nume de familie era identic cu al unuia dintre nemuritorii romancieri ai lumii. Prin urmare, în camera ei de la Yetta, amintindu-şi de poezie în ziua aceea, din pricina acelor acorduri sumbre de coarde ale lui Mahler, se hotărâse să meargă, înainte să înceapă ora de engleză, la biblioteca Colegiului Brooklyn şi să arunce o privire prin opera acestui minunat artizan, pe care îl credea, în ignoranţa ei, a fi bărbat. O astfel de inofensivă confuzie, mi-a spus ea mai târziu, a constituit de fapt o piesă esenţială în asamblarea definitivă a micului mozaic care s-a dovedit a fi tabloul întâlnirii ei cu Nathan.

Îşi aducea aminte de tot, foarte clar – ieşind din căldura de pârţuri a detestatului metrou în campusul însorit, cu dreptunghiurile lui întinse de iarbă verde răscoaptă, cu mulţimea studenţilor de la cursurile de vară, cu arborii şi aleile cu flori. Întotdeauna simţise ceva mai mult decât linişte aici decât în celelalte părţi ale Brooklynului; deşi colegiul semăna tot atât de mult cu venerabila Universitate Jagellon din trecutul ei cum seamănă un micuţ cronometru cu un vechi cadran solar acoperit de muşchi, splendida degajare şi lipsă de griji a gloatei de studenţi, freamătul său dintre orele de curs, înfăţişarea şi atmosfera sa academică o făceau pe Sofia să se simtă bine, relaxată, acasă.

Grădinile erau oaze paşnice şi înflorite în agitaţia haotică a Brooklynului. În ziua aceea, pe când traversa capătul grădinilor pe drumul ei spre bibliotecă, a zărit în treacăt ceva care, de atunci, i-a rămas întipărit atât de trainic în minte, încât se întreba dacă nu fusese, de asemenea, o ultimă legătură la modul mistic cu Nathan şi cu iminenţa apariţiei lui în viaţa ei. Ceea ce văzuse, nici măcar după standardele decenţei Colegiului Brooklyn şi ale anilor '40 nu era şocant, iar Sofia era nu atât uluită, cât nemaipomenit de agitată, de parcă senzualitatea rapidă şi disperată a micii scene ar

fi avut puterea să atâțe tăciunii unui foc dinăuntrul ei, pe care îl crezuse înăbușit aproape pentru totdeauna. Fusese o simplă privire aruncată fugar, acel instantaneu color a doi superbi tineri negri, sprijiniți de trunchiul unui copac: cu brațele pline de manuale școlare și totuși abandonați unul altuia ca David și Bathsheba, stăteau strâns îmbrățișați și se sărutau cu foamea nesățioasă a animalelor care își devoră reciproc trupurile, iar limbile lor ieșeau în afară și se explorau una pe alta, săgețile de carne întrezărindu-se prin mantia neagră a părului fetei care curgea în cascadă.

Clipa trecuse. Simțindu-se ca și cum ar fi fost înjunghiată în piept, Sofia își smulsese ochii de la ei. Se grăbi pe aleea aglomerată, conștientă că roșise ca și cum ar fi avut febră și că inima i-o luase la galop. Era de neexplicat și alarmantă această excitare sexuală pe care o simțea în fiecare fibră a trupului ei. După ce atâta vreme nu simțise *nimic*, după ce trăise atât de multă vreme cu dorința amorțită! Dar acum focul îi ardea până și în vârful degetelor, alergând prin ea din cap până-n picioare, dar mai ales pârjolea în miezul făpturii sale, undeva pe lângă pântec, unde nu mai simțise o poftă atât de insistentă de nenumărate luni, de ani în șir.

Însă incredibila emoție se evaporase rapid. Îi trecuse în clipa în care intrase în bibliotecă și cu mult înainte de a-l întâlni pe bibliotecarul din spatele biroului – un nazist. Nu, bineînțeles că nu era nazist, nu doar pentru că insigna gravată în alb-negru îl identifica drept domnul Sholom Weiss, ci pentru că... păi, ce să fi căutat un nazist la biblioteca Colegiului Brooklyn, distribuind volum după volum? Dar Sholom Weiss, un bărbat trecut de treizeci de ani, palid și acru, cu agresive rame de ochelari de baga și un cozoroc verde deasupra ochilor, era un duplicat așa de reușit al oricărui birocrat ursuz, greoi, de neînduplecat și pe jumătate monstru dintre cei pe care îi cunoscuse ea, în anii trecuți, și avea senzația stranie că fusese aruncată înapoi în Varșovia de pe timpul ocupației. Fără îndoială că acest moment de *déjà-vu*, această identificare instantanee a făcut-o să devină atât de repezită și de nestăpânit. Simțindu-se din nou sufocant de slăbită și bolnavă, îl întrebase pe Sholom Weiss, cu o voce șovăielnică, unde ar putea fi cartoteca în

care ar putea găsi titlurile poetului american din secolul al XIX-lea, Emil Dickens.

— În camera de cartotecă, prima uşă la stânga, mormăise Weiss, fără să zâmbească, apoi, după o pauză lungă, adăugă: Dar n-ai să găseşti nicio astfel de fişă.

— N-am să găsesc nicio astfel de fişă?, repetă Sofia după el, uluită.

După un moment de tăcere, întrebă:

— Poţi să-mi spui de ce?

— *Charles* Dickens este un scriitor *englez*. Nu există *niciun* poet american cu numele de Dickens.

Vocea lui fusese tăioasă şi ostilă ca o incizie.

Simţindu-se traversată de o senzaţie de greaţă, ameţeală şi o periculoasă furnicătură prin mâini şi picioare ca uşoara înţepătură a mii de ace mici, Sofia privi cu o curiozitate detaşată cum faţa lui Sholom Weiss, posomorât inflexibilă în expresia de antipatie ca dăltuită în piatră, începe să plutească uşor, desprinzându-se de gât şi de hotarul gulerului. Mi-e atât de rău, îşi zisese în gândul ei ca răspunzându-i unui doctor invizibil, plin de solicitudine, dar izbutise să îi spună, gâtuit, bibliotecarului:

— Sunt sigură că există un poet american Dickens.

Gândindu-se apoi că acele versuri vibrante, cu muzica lor în miniatură, plină de tristeţe şi regret, despre mortalitate şi timp, sunt probabil la fel de cunoscute unui bibliotecar american ca orice altceva, ca obiectele dintr-o gospodărie, sau ca un imn patriotic, sau ca propriul trup, Sofia simţi că deschide gura, gata să-i recite *Cum n-am stat să aştept Moartea...*

Îi era oribil de rău. Şi nu băgase de seamă că, în intervalul de câteva secunde ce-a urmat replicii ei, se înregistraseră undeva, în interiorul creierului nemărinimos al lui Sholom Weiss, modul stupid în care ea îl contrazisese şi insolenţa de a-l contrazice.

Mai înainte de a mai putea adăuga ceva, îi auzi vocea ridicându-se în ciuda oricărei reguli de bibliotecă de a păstra liniştea şi provocând o îndepărtată, nedesluşită întoarcere de capete. O şoaptă aspră – arţăgoasă, otrăvită cu o inutilă rea voinţă –, replica lui a venit încărcată de toată indignarea

necioplită a funcționarului mărunt învestit cu un dram de autoritate.

— Ascultă, eu ți-am *spus*, zicea vocea, că nu există *nicio astfel de persoană!* Vrei să-ți fac o *schemă* pe înțeles? Eu îți *spun* asta, mă *auzi?*

Sholom Weiss ar fi putut crede cu ușurință că o făcuse praf cu spusele lui. Pentru că, dezmeticindu-se câteva momente mai târziu din leșinul care o pusese la podea, Sofia încă îi mai auzea cuvintele ricoșând nebunește prin teastă, și abia de își dădu seama că leșinase chiar în clipa în care el terminase de țipat la ea. Dar totul acum era întors cu susul în jos, dezarticulat, iar ea nici nu prea mai știa unde se află. Biblioteca, da, cu siguranță, acolo se afla, dar ea părea să stea culcată, incomod, pe un soi de canapea sau banchetă de la fereastră, nu departe de biroul în fața căruia se prăbușise, și era atât de slăbită, și în jurul ei se răspândea așa o miasmă dezgustătoare, un iz acru, pe care nu-l putu identifica până când, încetul cu încetul, simțind pata umedă pe pieptarul bluzei sale, își dădu seama că vomitase ultima masă. O carapace umedă de vomă îi inundase pieptul ca un mâl puturos.

Dar chiar în clipa în care sintetiza această informație, își mișcă ușor capul, cu nepăsare, conștientă de altceva, o voce, o voce de bărbat, răsunătoare, puternică, tunând și fulgerând împotriva siluetei chircite, năduşind vârtos, care stătea cu spatele la ea, dar pe care o recunoscu, vag, după cozorocul verde, acum pus strâmb pe frunte, ca fiind Sholom Weiss. Și ceva neînduplecat, poruncitor și din cale afară de furios din vocea bărbatului, pe care abia-l putea vedea din poziția ei adăpostită, îi provocă un straniu și plăcut fior pe șira spinării chiar și atunci, când stătea întinsă în neajutorarea ei, amorțită și sleită de puteri.

— Nu știu cine ești, Weiss, dar te porți urât. Am auzit fiecare nenorocit de cuvânt pe care i l-ai spus, stăteam chiar aici! Și am auzit fiecare intolerabil de mojic și de urât lucru pe care tu i l-ai spus fetei. Nu ți-ai dat seama că e străină, stârpitură ticăloasă de *momzer*[1] ce ești, ești un *shmuck!*

[1] Bastard (idiș).

Un mic grup se strânsese în jurul lor, iar Sofia a văzut că bibliotecarul tremura de parcă a fi fost în bătaia unui vânt sălbatic.

— Eşti un jidov, Weiss, un *jidov,* ca lepădăturile alea josnice care îi fac de ocară pe evrei. Fata asta, fata asta delicată şi frumoasă de aici, cu mici dificultăţi de limbaj, te-a întrebat ceva foarte cuviincios, iar tu ai tratat-o ca pe un rahat în care ai călcat. Ar trebui să-ţi sparg capul ăla imbecil! Ai tot atâta treabă pe lângă cărţi ca un instalator!

Deodată, spre uimirea ei moleşită, Sofia îl văzu pe bărbatul acela îndesându-i cozorocul lui Weiss peste urechi, lăsându-l atârnând în jurul gâtului, ca un apendice de celuloid nefolositor.

— *Putz*[1] mic şi rău ce eşti, zise necunoscutul, plin de dispreţ şi dezgust, tu ai face pe *oricine* să verse!

Sofia trebuie să-şi fi pierdut cunoştinţa încă o dată, fiindcă următorul lucru pe care şi-l amintea era mângâierea degetelor lui Nathan, o mângâiere blândă, puternică şi minunat de expresivă, spre marea ei jenă, murdărite cu firişoare de vomă, totuşi nesfârşit de alinătoare şi liniştitoare, lipindu-i pe frunte ceva ud şi rece.

— Eşti în regulă, draga mea, şopti el, o să fii *în regulă.* Nu-ţi face griji pentru nimic. A... eşti atât de frumoasă, cum ai reuşit să fii atât de frumoasă? Acum nu te mişca, eşti bine, ai avut doar un mic acces. Nu trebuie decât să rămâi întinsă şi să-l laşi pe doctor să se ocupe de tot. Poftim, aşa-i mai bine? Vrei o gură de apă? Nu, nu, nu încerca să spui nimic, doar relaxează-te, şi o să fii bine într-o clipă.

Vocea vorbea mereu şi mereu, un monolog blând, alintător, mângâietor, al cărei murmur îi insufla o stare de linişte; era ca un refren duios, într-adevăr atât de calmant încât curând nici nu se mai simţi stingherită de faptul că mâinile străinului erau mânjite cu voma ei acră şi verzulie, şi cumva regreta că singurul gând căruia îi dăduse glas când deschisese prima oară ochii fusese imposibil de prostescul: *„Oh, cred c-am să mor."*

— Nu, *n-ai să mori,* spunea el din nou, cu vocea aceea

[1] Puţă (idiş).

plină de infinită și răbdătoare forță, în vreme ce degetele îi aduceau o răcoare neobișnuit de plăcută pe frunte. N-ai să mori, o să trăiești o sută de ani. Cum te cheamă, păpușă? Nu, nu-mi spune acum, doar stai nemișcată și fii frumoasă. Ai pulsul bun, regulat. Uite, încearcă să bei o gură de apă...

Capitolul 5

Să fi fost la vreo două săptămâni după ce mă instalasem confortabil în noua mea locuință roz, când am primit o altă înștiințare de la tata. Era o scrisoare fascinantă în sine, deși ar fi fost imposibil să-mi dau seama atunci ce importanță va avea, în cele din urmă, asupra relației mele cu Nathan și Sofia și asupra torentului de evenimente care aveau să aibă loc pe la sfârșitul verii aceleia. Ca și ultima lui scrisoare din care am citat – cea despre Maria Hunt –, și mesajul de acum avea legătură cu moartea și, precum epistola mai veche despre Artiste, îmi transmitea vești despre ceea ce putea fi considerat o moștenire sau o parte dintr-o moștenire. O să transcriu mare parte din ea mai jos:

Fiule, acum zece zile, dragul meu prieten și opozant politic și filosofic, Frank Hobbs, a căzut mort la biroul său de pe șantierul naval. Nu avea decât 60 de ani, o vârstă pe care am început cu disperare s-o percep ca fiind, de fapt, în primăvara vieții. Dispariția lui a fost un mare șoc pentru mine și resimt adânc pierderea. Desigur că opiniile lui politice erau deplorabile, situându-l cu vreo 15 kilometri mai la dreapta lui Mussolini, ca să zic așa, dar în afară de acestea era ceea ce noi, care ne-am născut în ținut, am numit întotdeauna „un prieten de ispravă" și o să-mi lipsească grozav prezența lui masivă, generoasă deși bigotă, de când mergeam împreună cu mașina la serviciu. Era, în multe privințe, un om cu destin

tragic, singur, un văduv, şi încă plângând moartea singurului său copil, Frank jr, care poate-ţi mai aminteşti că s-a înecat, pe când nu avea treizeci de ani, nu de mult, într-un accident la pescuit, pe braţul Albermarle[1]. Frank sr n-a lăsat niciun urmaş şi tocmai acest fapt este esenţa scrisorii mele şi, într-o oarecare măsură, motivul pentru care îţi scriu.

Avocatul lui Frank m-a chemat la el, în urmă cu vreo câteva zile, ca să mă informeze, spre enorma mea surprindere, că sunt principalul beneficiar al bunurilor sale. Frank a avut puţini bani puşi deoparte şi nicio investiţie, fiind, ca şi mine, doar un individ din lumea bună care muncea pentru o leafă în interiorul sau poate ar trebui să spun călare pe monstruosul leviatan cunoscut ca mediul de afaceri american. Astfel, regret că nu-ţi dau veşti că ai să primeşti foarte curând un cec gras, care să-ţi mai uşureze grijile, cât lucrezi tu în podgoria literaturii. Mulţi ani totuşi, Frank a fost proprietarul şi stăpânul absent al unei mici ferme de arahide aflate în Comitatul Southampton, un loc aparţinând familiei lui Hobbs de pe vremea Războiului Civil. Această fermă mi-a lăsat-o Frank mie, spunând în testament că, deşi pot face orice vreau cu ea, spera din toată inima că voi continua să îngrijesc de fermă aşa cum o făcuse şi el, nu neapărat pentru modestul profit care poate fi obţinut de pe 60 de acri ai plantaţiei de arahide, ci pentru a mă bucura de ţinutul frumos şi înverzit în care este situată ferma şi deopotrivă de încântătorul pârâu plin de peşte. Trebuie să fi ştiut cât de mult apreciam eu proprietatea aceea, pe care am vizitat-o de multe ori, de-a lungul anilor.

Acest gest extraordinar şi emoţionant din partea lui Frank mă tem că m-a pus totuşi în încurcătură. Deşi mi-ar plăcea să fac tot ce mi-ar sta în puteri ca să-i îndeplinesc dorinţa lui Frank şi să nu vând plantaţia, nu ştiu dacă eu mai sunt în stare, din punct de vedere psihic, să mă mai ocup de fermă după atâţia ani (deşi, când eram flăcău, în N.C., eram învăţat cu munca grea de la lopată şi hârleţ), chiar şi în calitate de stăpân absent, cum a fost Frank. Tot cere multă

[1] Unul dintre cele şapte braţe principale ale estuarului Albermarle, în Virginia, prin care mai multe râuri se varsă în Oceanul Atlantic.

muncă și atenție, și dacă lui Frank îi plăcea la nebunie asta, eu am treaba mea, la care mă pricep, aici, pe șantierul naval. Din multe privințe este, bineînțeles, o propunere atractivă. Există, la fața locului, doi arendași negri foarte capabili și de încredere, iar echipamentul este în stare bună. Clădirea principală este bine întreținută și ar reprezenta o ideală casă de odihnă pentru weekend, mai ales ținând cont de apropierea de pârâul excelent pentru pescuit. Arahidele sunt acum o sursă bunicică de profit, mai ales de când ultimul război a deschis atâtea noi căi de folosire a legumelor. Frank, îmi amintesc eu, vindea cea mai mare parte din recoltă plantatorilor din Suffolk, unde ajungea ca să ajute la săturarea nevoii devoratoare a Americii de unt de arahide Skippy. Mai sunt și niște porcine care, de asemenea, produc cele mai bune șunci din toată creștinătatea. Pe lângă acestea, mai sunt câțiva acri plantați cu soia și bumbac, ambele cu recoltă încă profitabilă, așa că poți să-ți dai seama că sunt o mulțime de aspecte comerciale ale situației – în afară de cele estetice și recreative – care mă ispitesc să mă ocup de agricultură după patruzeci și ceva de ani de absență din hambare și de pe câmp. Cu siguranță n-o să mă îmbogățească, deși bănuiesc că s-ar putea, într-o mică măsură, să rotunjesc un venit tare afectat de nevoile sărmanelor tale mătuși din N.C. Însă ezit din pricina serioaselor probleme și rețineri mai sus-pomenite. Și asta mă aduce, Stingo, la a-ți vorbi despre posibilul sau potențialul tău rol în deciderea acestei dileme, până acum nerezolvate.

Ceea ce-ți propun eu este să vii la fermă și să locuiești acolo, ca proprietar în absența mea. Aproape că-ți simt de pe acum tristețea când citești aceste rânduri și-ți văd privirea care spune că „dar eu nu știu absolut nimic despre cultivarea arahidelor". Sunt perfect conștient că propunerea s-ar putea să nu ți se pară deloc potrivită pentru tine, mai ales de când ai ales să-ți legi soarta ca literat printre yankei. Dar te rog să chibzuiești la propunerea mea, nu pentru că nu ți-aș respecta nevoia de independență când ai plecat să trăiești în Nordul barbar (după mine), ci pentru că îmi doresc sincer să te pot ajuta în privința nemulțumirii pe care o exprimi în ultimele scrisori, cum am dedus-o eu, că nu prea înfloreștinici spiritual,

nici (bineînțeles) financiar. Cu o singură excepție, îndatoririle tale ar fi minime, de vreme ce Hugo și Lewis, cei doi negrotei care locuiesc acolo de ani buni, împreună cu familiile lor, țin bine în mână frâiele chestiunilor practice ale fermei, așa încât rolul tău s-ar reduce la acela de gentleman fermier, a cărui activitate de căpetenie, sunt convins, ar fi scrierea romanului aceluia despre care îmi spui că te-ai apucat. Mai mult (și am păstrat asta pentru acum), te rog să chibzuiești la un ultim avantaj, și anume proximitatea fermei de vechiul așezământ al „bătrânului profet Nat"[1], acel negru misterios care i-a băgat în sperieți de-au tremurat chiloții pe ei (dacă-mi ierți expletivul exact) tuturor proprietarilor de sclavi din Virginia, cu ani în urmă. Nimeni nu știe mai bine ca mine fascinația ta pentru „bătrânul profet" și nu pot uita cum, chiar și-atunci când erai la liceu, îți petreceai toată ziulica studiind hărți și scheme și adunând și cea mai mică informație pe care erai în stare s-o capeți privitor la acel extraordinar personaj. Ferma lui Hobbs e doar la o aruncătură de băț de locul de unde a pornit profetul în crunta sa misiune sângeroasă și cred că, dacă ți-ai stabili reședința acolo, ai găsi din belșug toată atmosfera și informațiile de care ai nevoie pentru cartea aceea pe care sunt sigur că, până la urmă, o vei scrie. Te rog să te gândești bine la această propunere, fiule. Nu-i nevoie să mai spun, nici n-am intenția să ascund interesul personal care mă îndeamnă să-ți fac oferta. Am foarte mare nevoie de un supraveghetor pentru fermă, dacă e s-o păstrez până la urmă. Dar dacă lucrul ăsta e adevărat, în aceeași măsură nu pot ascunde plăcerea indirectă pe care o simt gândindu-mă la faptul că tu, crescând pentru a deveni scriitor, așa cum am vrut să fiu și eu, dar n-am putut, ai putea avea o șansă minunată de a trăi chiar în ținutul acela, pentru a simți, a vedea și a mirosi chiar pământul care a dat naștere acelui neînțeles și extraordinar om de culoare...

Nat Turner, căpetenia răscoalei sclavilor sau a insurecției din Southampton, din 1831. Turner știa să scrie și să citească și ținea deseori predici în biserică; în urma unor „viziuni" (de unde supranumele de „profet"), a declarat că a primit poruncă dumnezeiască să-i instige pe sclavii negri la uciderea tuturor albilor; masacrul ce-a urmat, înăbușirea răscoalei și represaliile albilor constituie subiectul romanului lui Styron, *Confesiunile lui Nat Turner* (1966).

Într-un fel, propunerea era deosebit de tentantă și n-o puteam tăgădui. În scrisoarea lui, tata inclusese și câteva diapozitive Kodachrome ale fermei; înconjurat și umbrit de l'agi uriași, vechiul și încăpătorul conac de pe la mijlocul secolului al nouăsprezecelea arăta de parcă nu ar fi avut nevoie de nimic – lăsând la o parte o zugrăveală nouă – pentru a deveni locuința confortabilă a cuiva care ar fi putut pătrunde cu ușurință în marea tradiție sudistă a scriitorilor-fermieri. Tihna plăcută ca de sorg în floare a locului (gâște plimbându-se prin iarba de vară mustind de sevă, un portic somnolent cu un leagăn, bătrânii Hugo și Lewis trimițând un rânjet larg, cu dinți albi ca varul și gingii rozalii, pe deasupra volanului unui tractor plin de noroi) m-au străpuns direct, pentru o clipă, cu lama de pumnal a nostalgiei după Sudul rural. Ispita a fost și pătrunzătoare, și puternică și a durat tot timpul cât am citit scrisoarea, de încă două ori, și cât am cugetat din nou la casă și la frumoasa ei pajiște, toate suspendate parcă într-o ceață lăptoasă și idilică – posibil rezultatul supraexpunerii filmului.

Dar, deși scrisoarea m-a atins chiar la inimă și în același timp poseda, în termeni practici, o convingătoare logică, mi-am dat seama că trebuia să refuz invitația tatei. Dacă scrisoarea ar fi sosit cu vreo câteva săptămâni mai devreme, atunci când mă aflam la pragul cel mai de jos al vieții mele, după ce fusesem concediat de la McGraw-Hill, poate că n-aș fi lăsat să-mi scape ocazia. Dar lucrurile se schimbaseră acum radical și mă împăcasem în mod fericit cu mediul înconjurător. Prin urmare, am fost silit să-i răspund tatei un soi de *Nu* plin de regrete. Acum, privind retrospectiv la acel timp al făgăduințelor, îmi dau seama că au fost trei factori responsabili pentru neașteptata mea mulțumire. Fără o anumită ordine ori semnificație, aceștia au fost: (1) subita iluminare în privința romanului meu, a cărui prognoză de până atunci fusese opacă și încăpățânat inflexibilă; (2) descoperirea Sofiei și a lui Nathan și (3) anticiparea satisfacției sexuale garantate pentru prima oară în toată viața mea nesatisfăcută.

Ca să încep cu începutul, voi spune câteva cuvinte despre cartea aceea pe care tot încercam s-o încep. În cariera mea

de scriitor, am fost dintotdeauna atras de temele morbide – sinucidere, viol, crimă, viața de soldat, căsătorie, sclavie. Chiar din acele momente de început am știut că prima mea scriere va fi condimentată cu o oarecare morbiditate – aveam sentimentul în sânge, am putea chiar să-l numim „simțul tragicului" –, dar, ca să fiu absolut sincer, aveam doar o foarte vagă idee despre ce anume ardeam într-atât de dorință să scriu. Este adevărat că păstram în minte o foarte valoroasă componentă pentru o lucrare de ficțiune: un loc. Priveliștile, sunetele, mirosurile, luminile și umbrele, apele adânci și mai puțin adânci ale coastei natale, Tidewater, toate mă îndemnau stăruitor să le dau o realitate fizică, așternându-le pe hârtie și abia îmi puteam stăpâni pasiunea – era aproape ca o furie – de a le scrie odată. Însă în ceea ce privește personajele și povestea, o narațiune consistentă prin care să-mi pot întreține aceste imagini vii din trecutul meu recent, n-aveam nici urmă. La douăzeci și doi de ani, mă simțeam cu puțin mai mult decât un nerv descărnat, expus, plăpând, înalt de un metru optzeci și cântărind vreo 70 de kilograme, fără prea multe de spus, de fapt. Strategia mea inițială era jalnic de dispersată, lipsită de logică și de plan ferm, substituită de o foame amorfă de a face dintr-un târgușor sudist ceea ce făcuse James Joyce în miraculosul lui microcosmos[1]. Pentru cineva de vârsta mea, nu era o ambiție cu totul lipsită de merite, lăsând la o parte faptul că, până și la cel mai modest nivel de realizare pe care doream să-l ating, părea să n-am nicio șansă să inventez replica din Dixieland a lui Stephen Dedalus și a nepieritorilor soți Bloom.

Dar după aceea – și oh, cât de adevărat este că cei mai mulți dintre scriitori devin, mai devreme sau mai târziu, exploatatorii tragediilor altora – a venit (sau s-a dus) Maria Hunt. Murise tocmai în momentul în care aveam cel mai mult nevoie de acel minunat șoc psihologic cunoscut ca inspirație. Și, astfel, vreme de câteva zile după ce aflasem despre moartea ei, în timp ce șocul se estompa și eu deveneam în stare să adopt ceea ce s-ar putea numi o

[1] Referire la romanul *Ulysses* (1918–1920) al lui James Joyce, în care, redusă la extrem, „acțiunea" este relatarea unei zile obișnuite din viața lui Leopold Bloom, în Dublin.

viziune profesionistă asupra sfârșitului ei grotesc, m-am simțit copleșit de un sentiment fabulos al descoperirii. Am citit și răscitit tăietura din ziar pe care mi-o trimisese tata, înfierbântându-mă de entuziasm la ideea că Maria și familia ei ar putea servi drept personaje exemplare în distribuția romanului meu. Tatăl disperat și mai curând o ruină de om, un alcoolic cronic și, de asemenea, amator de fuste; mama, ușor dezaxată și o bigotă înrăită, cunoscută în clasa de mijloc înstărită, în societatea rurală și în vârful ierarhiei episcopale a orașului pentru faptul că suferea în tăcere și o tolera de multă vreme pe ibovnica soțului, aceea, la rândul ei, o făptură mărginită, dornică de parvenire; și, în sfârșit, fiica, sărmana răposată Maria, osândită de la bun început și victimă, din pricina întregului hățiș al neînțelegerilor, a ranchiunei meschine și a jignirilor răzbunătoare care sunt în stare să facă viața unei familii burgheze cel mai aproape model de iad pe pământ – Dumnezeule, am gândit eu, era absolut miraculos, un dar căzut din cer! Și am realizat, spre deliciul meu, că, oricât de nepremeditat, deja pusesem cap la cap prima parte a cadrului în care să cuprind acest peisaj tragic: ferfenițitul articol despre călătoria cu trenul, pasajul pe care îl îndrăgisem și-l recitisem de atâtea ori, cu tâmpă absorbire, avea să reprezinte acum sosirea în oraș a trupului neînsuflețit al eroinei noastre, dezgropat din cimitirul săracilor din New York și expediat într-un vagon de marfă pentru înmormântarea finală din orașul unde se născuse. Mi se părea prea bun să fie adevărat. O, la ce oportunism de jefuitori de cadavre sunt predispuși scriitorii!

Chiar mai înainte de a pune scrisoarea tatălui meu jos, pentru ultima oară, am scos un suspin de încântare și am simțit clocindu-se următoarea scenă, atât de palpabilă, încât aproape că puteam întinde mâna s-o ating, ca pe un ou de aur rotunjor în creierul meu. M-am întors la blocurile mele de hârtie galbenă de scrisori, am ridicat un creion. Trenul avea să sosească în gara de la marginea râului, un peron trist, în arșița soarelui, plin de vânzoleală și praf. Așteptând trenul, vor fi un tată îndoliat, inoportuna ibovnică, un dric, un onctuos antreprenor de pompe funebre și probabil încă o persoană... O slugă de încredere, o femeie. O bătrână

negresă? *Scârța-scârța* făcea pe hârtie creionul virginal Venus Velvet.

Îmi amintesc de primele săptămâni din casa Yettei cu o remarcabilă limpezime. Mai întâi de toate, pentru izbucnirea magnifică de energie creatoare, abandonul inocent și tineresc cu care am fost în stare să scriu, într-un timp atât de scurt, primele cincizeci sau șaizeci de pagini ale cărții. Niciodată n-am scris repede sau cu ușurință și nici acum nu făcusem vreo excepție, căci și de data asta fusesem silit să caut, deși insuficient, cuvântul potrivit și am suferit din pricina ritmurilor și a subtilității bogatei, dar nebinevoitoarei noastre limbi, greu de îmblânzit de altfel; cu toate acestea, eram stăpânit de o neobișnuită, neînfricată încredere în mine și scriam mai departe bucuros, în timp ce personajele pe care începusem să le creez păreau să capete o viață a lor, iar atmosfera umedă și caldă a acelei veri din Tidewater dobândea o realitate deopotrivă uimitoare și aproape materială, de parcă s-ar fi desfășurat în fața ochilor mei într-un film tridimensional în culori stranii. Cât de dragă îmi este azi imaginea mea din acele începuturi, aplecat deasupra pupitrului de învățătoare austeră din acea strălucitoare cameră roz, șoptind melodios (cum mai fac și acum) frazele și propozițiile pe care le născoceam, încercându-le pe limbă ca un versificator obsedat și, în tot timpul acesta, rămânând extraordinar de mulțumit în ideea că fructul acelei fericite trude, oricare ar fi stângăciile ei, avea să constituie cea mai grozavă și mai importantă străduință omenească – Romanul. Binecuvântatul Roman. Sfântul Roman. Atotputernicul Roman. Oh, Stingo, cât te invidiez, așa cum erai în acele după-amiezi de demult ale perioadei Primului Roman (cu mult înainte de vârsta mijlocie și de amorțitele perioade de acalmie, de inaniție, de posomorâtă lehamite de ficțiune și de abandon epuizat al egoului și al ambițiilor), când aspirația la nemurire îți impulsiona fiecare cratimă, fiecare punct și virgulă, iar tu aveai o credință ca de copil în frumusețea pe care te simțeai menit s-o aduci pe lume.

Un alt aspect despre care îmi amintesc atât de bine, de la începutul ședерii mele la Yetta, a fost sentimentul lipsei de

constrângeri și de siguranță – și acesta, sunt sigur, rezultat tot al prieteniei mele cu Sofia și Nathan. Gustasem deja din ele atunci, duminica, în camera Sofiei. Pe când zumzăisem în stupul McGraw-Hill, fusese ceva bolnav, o autoflagelare în retragerea mea din lume într-o sferă a propriei fantezii și a singurătății; după criteriile mele, fusese nefiresc, pentru că eu sunt o persoană sociabilă majoritatea timpului, înclinată sincer către prietenie, dar în mod egal speriată de aceeași groază de singurătate care îi face pe oameni să se căsătorească sau să se înscrie la Rotarieni[1]. Atunci, în Brooklyn, ajunsesem la punctul în care aveam acută nevoie de prieteni și îi găsisem, alinându-mi astfel angoasele reprimate și îngăduindu-mi să lucrez. Cu siguranță, numai cea mai bolnavă și mai nesociabilă persoană poate sfârși o muncă grea, zi după zi, fără a contempla cu groază perspectiva unei camere cufundate în tăcere, între patru pereți goi. După ce am așternut pe hârtie micul meu tablou funerar, încordat, sumbru, atât de pătruns de deznădejde omenească și de durere a pierderii, am simțit că îmi câștigasem dreptul la câteva beri și la tovărășia Sofiei și a lui Nathan.

Totuși, a trebuit să treacă un timp considerabil – pe puțin câteva săptămâni – până să fiu sortit să mă angrenez iarăși cu noii mei companioni în febra aceleiași intensități emoționale care amenințase să ne mistuie pe toți trei la prima noastră întâlnire.

Când a izbucnit iarăși furtuna, a fost oribil – mult mai amenințătoare decât cearta și momentele de furie neagră pe care le-am descris –, și întoarcerea ei explozivă aproape că m-a buimăcit total. Dar asta, mai târziu. Între timp, ca o extensie florală a camerei roz în care locuiam, un bujor care-și deschide petalele, eu înfloream în satisfacție creatoare. Încă un amănunt: nu mai aveam să-mi bat capul cu zgomotul nestăpânit al partidelor de sex de deasupra. Timp de un an sau cam așa, cât Sofia și Nathan își păstraseră camerele de la etaj, coabitaseră într-un mod mai curând ocazional, flexibil, fiecare păstrându-și apartamente separate, dar dormind

[1] Rotary Club (din 1905, în Statele Unite) – asociație a specialiștilor și oamenilor de afaceri dintr-un oraș, organizată pentru coordonarea activității și implicarea în serviciul comunității.

împreună în patul în care li se părea cel mai firesc să doarmă sau cel mai convenabil.

Este probabil o reflectare a moralității severe din acea perioadă faptul că, în ciuda relativ tolerantei atitudini a Yettei față de sex, Sofia și Nathan se simțiseră constrânși să locuiască, teoretic, separat – despărțiți de numai cei câțiva metri de hol acoperit cu linoleum –, în loc să se mute împreună într-una dintre camerele închiriate, unde n-ar mai fi trebuit să joace formala șaradă a prietenilor devotați lipsiți de orice interes carnal. Dar aceasta era încă o epocă a venerării legăturii prin căsătorie și a legitimității stricte, reci, ca de marmură, și să nu uităm că ne aflam în Flatbush, un loc la fel de înclinat spre extremele bunei-cuviințe și spre iscodirea vecinilor ca și cel mai izolat și înapoiat orășel din inima continentului american. Casa Yettei ar fi căpătat o reputație proastă dacă ar fi răsuflat în cartier că doi „necăsătoriți" locuiau împreună. Așadar, holul de la etaj era pentru Sofia și Nathatn mai curând un scurt cordon ombilical între ceea ce, de fapt, erau două jumătăți ale unui mare apartament cu două camere. Ceea ce făcea acum șederea în casă mai odihnitoare și mai tihnită pentru mine era faptul că prietenii mei își transferaseră amândoi atât aranjamentele de culcare, cât și ritualurile amoroase asurzitoare în patul din camera lui Nathan – o încăpere nici pe departe la fel de veselă ca a Sofiei, dar acum, odată cu venirea verii, era o idee mai răcoroasă, zicea Nathan. Slavă Domnului, am gândit eu, gata cu orgasmele comentate care să-mi tulbure munca și liniștea.

În acele prime săptămâni, am reușit cu succes să-mi tăinuiesc dragostea pentru Sofia. Am ascuns cu atâta grijă focul pasiunii pentru ea încât sunt sigur că nici ea și nici Nathan n-au fost capabili să detecteze foamea mocnită de care sufeream în fiecare moment când mă aflam în prezența ei. Printre altele pentru că, la vremea aceea, eram rizibil de lipsit de experiență și nici măcar în spiritul divertismentului sau al competiției sexuale n-aș fi făcut niciodată vreun avans unei femei care-și dăruise atât de clar inima altuia. În primul rând pentru că exista chestiunea simplă a ceea ce concepeam eu drept copleșitoarea superioritate de vârstă a lui Nathan.

Și asta nu era o problemă banală. Când ai douăzeci și ceva de ani, o diferență de câțiva ani cântărește mult mai mult decât ți se pare la alte vârste; adică faptul că Nathan avea în jur de treizeci de ani, iar eu n-aveam decât douăzeci și doi îl făcea pe el considerabil „mai în vârstă", pe când dacă am fi avut amândoi peste patruzeci de ani, diferența de vârstă n-ar mai fi contat. De asemenea, trebuie să specific acum că și Sofia era cam de vârsta lui Nathan. Ținând seama de toate aceste considerații, deopotrivă cu purtarea dezinteresată pe care o afișam, sunt aproape sigur că niciodată nu le trecuse prin minte nici Sofiei, nici lui Nathan că eu aș putea fi un concurent serios la dragostea ei. Prieten, da. Iubit? Ar fi râs amândoi. Probabil din toate aceste motive Nathan nu părea niciodată să ezite când trebuia să mă lase singur cu Sofia, ba chiar ne încuraja tovărășia ori de câte ori era el plecat. Avea tot dreptul să fie atât de încrezător, cel puțin în timpul acelor prime săptămâni, de vreme ce Sofia și cu mine nu schimbam niciodată mai mult decât ocazionale atingeri cu vârful degetelor, în ciuda arzătoarelor mele dorințe. Devenisem un bun ascultător și sunt sigur că detașarea mea prefăcut castă mi-a îngăduit, în cele din urmă, să aflu tot atât de multe despre trecutul Sofiei cât aflase și Nathan (poate chiar mai mult).

— Îți admir curajul, băiete, mi-a spus Nathan într-o dimineață, în camera mea. Pe cuvânt că admir ceea ce faci, că te-ai apucat să scrii și tu despre Sud.

— Ce vrei să spui?, am întrebat eu cu sinceră curiozitate. Ce-i atât de curajos în a scrie despre Sud?

Turnam cafea pentru amândoi, într-una dintre acele dimineți din timpul săptămânii de după ieșirea noastră la Coney Island. În ciuda obiceiului, de vreo câteva zile mă trezeam imediat ce răsărea soarele, înghiontit spre masa de scris de acea nestare galvanică pe care am descris-o, și scriam șnur timp de două ore sau mai mult. Terminasem deja unul dintre acele fantastice (pentru mine) sprinturi – vreo mie de cuvinte – care aveau să caracterizeze acest stadiu al creației cărții, mă simțeam rămas un pic fără suflu și, prin urmare, faptul că Nathan bătuse la ușa mea, în timp ce se ducea spre serviciu, a însemnat o bine-venită diversiune.

Apăruse la uşa mea, ca acum, vreo câteva dimineţi la rând şi pe mine mă bucurau abaterile astea din drum ale lui. Se trezea foarte devreme în zilele astea, îmi explicase el mie, ca să plece la laboratorul Pfizer din pricina unei foarte importante culturi de bacterii pe care trebuia s-o studieze. Încercase să-mi descrie experimentul în detaliu – era ceva în legătură cu lichidul amniotic şi fetusul unui iepure, incluzând chestii bizare despre enzime şi transferul de ioni –, dar renunţase, râzând înţelegător, când, după ce mă băgase în amănunte dincolo de agerimea mea, mi-a observat expresia de stingherealã şi plictiseală. Eşecul conexiunilor mintale necesare fusese vina mea, nu a lui Nathan, căci el vorbise clar şi coerent. Numai că eu aveam prea puţină înclinare sau răbdare pentru abstracţiunile ştiinţifice, lucru pe care cred că îl respingeam, în sinea mea, la fel de mult cum invidiam anvergura şi universalitatea minţii lui Nathan. De exemplu, abilitatea lui de a trece de la enzime la literatura de calitate, aşa cum o făcuse acum.

— Nu cred că e aşa o mare scofală că scriu despre Sud, am continuat eu, câtă vreme e locul pe care îl cunosc cel mai bine. Ăle bătrâne câmpuri dă bumbac d-acas'.

— Nu la asta mă refeream, răspunse el. Ci, pur şi simplu, că eşti la sfârşitul unei tradiţii. Poate crezi că nu ştiu nimic despre Sud după felul în care am sărit la gâtul tău duminica trecută atât de vehement şi, aş putea adăuga, de neiertat, când cu Bobby Weed. Dar acum îţi vorbesc despre altceva – despre scris. Literatura sudistă, ca forţă, o să dispară peste vreo câţiva ani. Un alt gen va apărea ca să-i ia locul. De aceea spun că ai mare curaj să scrii într-o tradiţie pe sfârşite.

Mă simţeam puţin enervat, deşi enervarea mea era mai puţin din pricina logicii şi adevărului celor pe care le afirma el, dacă erau într-adevăr logice şi adevărate, şi mai mult din cauză că un astfel de verdict literar venea de la un cercetător biolog la o companie farmaceutică. Mi se părea că nu era deloc în măsură să judece. Dar când i-am servit, moderat şi cu un oarecare amuzament, obiecţia standard a estetului literar, el m-a încolţit din nou, foarte direct.

— Nathan, tu eşti un nenorocit de expert în *celule*, am protestat eu, ce naiba ştii tu despre genuri literare şi tradiţii?

— În *De rerum natura*[1], Lucreţiu subliniază un adevăr crucial privind examinarea vieţii. Şi anume că omul de ştiinţă care se preocupă exclusiv de ştiinţă, care nu se poate bucura şi îmbogăţi prin artă, este un om prost întocmit. Un om incomplet. Şi eu cred asta, Stingo, amice, şi probabil de aceea îmi pasă de tine şi de scrisul tău.

Făcu o pauză şi întinse către mine o brichetă de argint, care părea destul de scumpă, aprinzând-o la capătul Camelului pe care-l ţineam între buze.

— Fie-mi iertat că sunt complice la obiceiul tău mizerabil; port asta la mine ca să aprind arzătoarele Bunsen, zise el glumeţ, apoi continuă. De fapt, ţi-am ascuns ceva. Am vrut să mă fac şi eu scriitor, până când, pe la jumătatea studiilor de la Harvard, mi-am dat seama că n-o să fiu niciodată un Dostoievski, aşa că mi-am întors mintea pătrunzătoare către tainele clocotitoare ale protoplasmei omeneşti.

— Deci, chiar plănuiai să scrii, am zis eu.

— La început, nu. Mamele evreilor sunt foarte ambiţioase când e vorba de fiii lor şi toată copilăria mea s-a presupus că o să devin un mare violonist – un al doilea Heifetz sau Menuhin. Dar, sincer, îmi lipsea scânteia, geniul, deşi mi-a rămas din asta o mare pasiune pentru muzică. După aceea m-am hotărât să devin scriitor şi eram vreo câţiva din ăştia la Harvard, câţiva foarte dedicaţi nebuni după cărţi, în anul al doilea, aşa că o vreme am fost cufundaţi adânc în viaţa literară. O drăguţă creşă Bloomsbury[2] în Cambridge. Eu am scris nişte poezii şi o mulţime de nuvele execrabile, ca toţi colegii mei. Fiecare dintre noi se gândea că o să ajungă să-l întreacă pe Hemingway. Dar, până la urmă, eu am avut destul bun-simţ să-mi dau seama că, decât să copiez un scriitor de ficţiune, mai bine încercam să devin emulul lui Pasteur. S-a dovedit că adevăratele mele talente erau în ştiinţă. Prin urmare, am schimbat direcţia, specializându-mă,

[1] *Despre natura lucrurilor*, lucrare în care poetul şi filosoful latin Lucreţius (99–55 î.Hr.) dezvoltă concepţia atomistă a lui Epicur (inventând chiar şi sinonimul „epicurism" pentru „atomism").

[2] District rezidenţial la nord de centrul Londrei, devenit faimos prin asocierea sa cu un influent grup de scriitori, artişti şi intelectuali, printre care Virginia Woolf, E. M. Forster şi John Maynard Keynes, de la începutul secolului al XX-lea.

în loc de engleză, în biologie. Asta a fost o alegere norocoasă, sunt absolut sigur de asta. Pot să realizez acum că singurul avantaj pe care-l posedam era faptul că sunt evreu.

— Evreu?, l-am întrerupt. Ce vrei să spui?

— Oh, numai că sunt foarte sigur că scriitura evreilor o să fie forța principală în literatura americană în următorii ani.

— Oh, chiar așa?, am făcut eu puțin defensiv. De unde știi? De asta ai spus că am curaj să scriu despre Sud?

— N-am spus că scriitura evreiască o să fie *singura* forță, doar *principala* forță, răspunse el prietenește și degajat, iar eu nu încerc să-ți sugerez nicidecum că n-ai putea să adaugi ceva semnificativ la tradiția ta. Doar că istoric și etnic, evreii se vor impune pe plan cultural în acest val postbelic. Așa e scris, atâta tot. Există un roman care deja dă tonul. Nu este o carte fundamentală, este o carte mică, dar de proporții admirabile, și este lucrarea unui tânăr scriitor de-o inteligență absolut incontestabilă.

— Cum se cheamă?, am întrebat și cred că vocea mea avea un ton indispus când am adăugat: Și cine-i strălucitul scriitor?

— Cartea se numește „Omul suspendat", răspunse el, și e scrisă de Saul Bellow.

— Ei, să fiu eu al naibii!, am comentat cu accent de sudist și am sorbit din cafea.

— Ai citit-o?, mă întrebă el.

— Desigur, am mințit eu cu seninătate privindu-l în ochi.

— Și cum ți s-a părut?

Mi-am înăbușit un căscat prefăcut.

— Destul de subțire.

De fapt, eram foarte conștient de romanul acela, dar meschinăria care îl afectează atât de frecvent pe scriitorul nepublicat mi-a îngăduit să nu-i arăt decât ranchiună pentru ceea ce suspectam că era aprecierea critică binemeritată a cărții.

— E o carte foarte *urbană*, am adăugat, foarte *specială*, știi, e un pic prea tare mirosul străzilor prin ea.

Dar a trebuit să recunosc față de mine însumi că afirmațiile lui Nathan mă tulburaseră, în timp ce-l urmăream tolănit

cu atâta dezinvoltură în fotoliul din fața mea. Dar dacă, am gândit eu, bastardul ăsta isteț are dreptate și vechea și nobila moștenire literară de care-mi legasem eu soarta într-adevăr secătuise, oprindu-se cu un scârțâit și strivindu-mă pe mine, umilitor, sub decrepitele-i roți? Nathan păruse să fie atât de sigur și de bun cunoscător și despre alte chestiuni, așa că se putea ca și în cazul ăsta profeția lui să fie corectă. Și, într-o subită și sumbră viziune – cu atât mai înjositoare din pricina ostentativei sale competitivități –, m-am văzut pe mine alergând pentru un șters loc zece într-o întrecere literară, tușind în praful ridicat de ropotul hoardei mai iuților de picioare Bellow-i, Schwartz-i, Levy-i și Mandelbaum-i.

Natham îmi zâmbea. Părea să fie un zâmbet cât se poate de prietenos, fără nimic sardonic în el, dar pentru o clipă am simțit cu intensitate în prezența sa ceea ce deja mai simțisem și ceea ce aveam să mai simt și altă dată – un moment fugar, în care ceea ce era atractiv și fascinant în el părea perfect contrabalansat de altceva sinistru, subtil și nedefinit. Apoi, ca și când ceva fără formă și umed se furișase în cameră, însă dispăruse imediat, m-am eliberat de strania senzație și i-am zâmbit și eu. Era îmbrăcat cu ceea ce cred că se numește costum Palm Beach, de culoarea căprioarei, elegant croit și vizibil scump, ceea ce îl ajuta să pară nu doar un văr îndepărtat al acelei sălbatice ființe pe care o văzusem prima oară cu numai câteva zile în urmă, cu părul zbârlit, în pantaloni largi, urlând la Sofia, pe hol. Dintr-odată, scandalul acela, acuzațiile lui demente — *Îți desfaci gaura aia a ta pentru un șarlatan de doctor cârpaci și de doi bani!* – mi se păreau atât de ireale, ca replicile unui personaj principal împuțit dintr-un film de demult, pe jumătate uitat. (Ce voise să spună prin cuvintele alea grotești? Mă întrebam dacă o să aflu vreodată.) Cum zâmbetul ambiguu încă-i adăsta pe față, mi-am dat seama că omul acesta poza într-o personalitate enigmatică mult mai exasperantă și mai complicată decât întâlnisem eu vreodată.

— Ei, bine, cel puțin nu mi-ai spus că romanul a murit, am zis, în cele din urmă, tocmai când o frază muzicală, celestă și tandră, începuse să plutească foarte încet din camera de deasupra, forțându-ne să schimbăm subiectul.

— Asta-i Sofia, care a pus muzică, zise Nathan. Am încercat s-o conving să doarmă cât mai mult în dimineţile când nu trebuie să se ducă la lucru. Dar zice că nu poate. De când cu războiul, zice că n-o să mai poată niciodată să doarmă până târziu.

— Ce cântă?

Era sâcâitor de familiar, ceva din Bach, pe care ar fi trebuit să-l pot numi singur, având în vedere că fusese prima mea carte de muzică din copilărie, pe care însă o uitasem inexplicabil.

— E din Cantata 147, care se numeşte *Iisus, bucuria sufletului*[1].

— Vă invidiez pentru fonograful ăla, am zis eu, şi pentru discurile alea. Dar sunt al naibii de scumpe. O simfonie de Beethoven m-ar costa mare parte din ceea ce obişnuiam să numesc leafa pe-o săptămână.

Atunci mi-a venit ideea că lucrul care cimentase şi mai mult înrudirea pe care o simţeam între Sofia, Nathan şi mine, în aceste câteva zile de la naşterea prieteniei noastre, fusese pasiunea comună pentru muzică. Numai Nathan era amator de jazz, dar în general mă refer la muzica aşa-zis clasică, în marea tradiţie, nimic din ceea ce este popular şi foarte puţin din ceea ce s-a compus după Franz Schubert, Brahms constituind o excepţie remarcabilă. Ca şi Sofia, ca şi Nathan, mă aflam la momentul acela al vieţii – înaintea rockului sau reînvierii folkului – când muzica era mai mult decât mâncarea şi băutura, era un narcotic esenţial şi ceva care semăna cu suflarea divină. (Am omis să menţionez cât de mult din timpul meu liber de la McGraw-Hill, sau timpul de după orele de program, fusese petrecut prin magazinele de discuri, furând ore de muzică în sufocantele cabine de audiţie pe care le aveau pe vremea aceea.) Muzica era pentru mine, în acest moment al vieţii mele, aproape la fel de importantă în ea însăşi ca şi raţiunea de a exista, încât, dacă aş fi fost prea mult privat de ea, de una sau alta dintre acele armonii pătrunzătoare, sau de vreuna dintre miraculos brodatele tapiserii baroce, aş fi comis fără ezitare fărădelegi periculoase.

[1] *Herz und Mund und Tat und Leben* (lb. germană).

— Colecțiile voastre de discuri îmi lasă gura apă, am zis cu hotărât.

— Știi, băiete, ești bine-venit să le asculți oricând.

Mi-am dat seama că în ultimele câteva zile el îmi spunea „băiete" uneori. Lucrul ăsta îmi plăcea, în secret, mai mult decât își putea el închipui. Cred că în crescânda mea afecțiune pentru Nathan, eu, copil unic, începusem să văd în el ceva din fratele mai mare pe care nu-l avusesem niciodată – mai mult, un frate ale cărui farmec și căldură depășeau cu mult ceea ce era imprevizibil și bizar în el, încât eram gata să-i uit excentricitățile.

— Uite, continuă el, consideră hogeacul meu și hogeacul Sofiei ca două locuri...

— Al tău ce?, am întrebat eu.

— Hogeac.

— Ce-i asta?

— Hogeac. Știi tu, o cameră.

Era prima oară când auzeam cuvântul folosit în argou. *Hogeac*. Chiar îmi plăcea cum sună.

— Oricum, consideră-te bine-venit sus acolo oricând ți se năzare să asculți discuri în timpul zilei, când Sofia și cu mine suntem plecați la muncă. Morris Fink are o cheie de rezervă. I-am spus să te lase să intri oricând vrei.

— Oh, asta-i chiar prea mult, Nathan, am izbucnit eu, dar, Doamne – *îți mulțumesc*.

Eram mișcat de generozitatea aceasta – nu, aproape covârșit. Fragilele discuri din vremea aceea încă nu evoluaseră la articolele noastre ieftine de consum risipitor. Oamenii, pur și simplu, nu erau atât de mână largă cu discurile lor în zilele acelea. Erau prețioase, și niciodată în viața mea nu-mi fusese pusă la dispoziție atâta muzică; propunerea lui Nathan mă umplea de-o bucurie vecină cu voluptatea. Nici libertatea de a alege oricare dintre femeile acelea cu carne roz și pârguite la care visasem vreodată nu mi-ar fi ațâțat într-atât de seducător poftele.

— Poți fi sigur c-*o* să mă port cu ele cu mare grijă, m-am grăbit eu să adaug.

— Am încredere în tine, zise el, deși chiar va trebui să ai grijă. Șelacul ăla nenorocit e încă foarte ușor de spart.

Prezic că se va produce ceva inevitabil peste vreo doi ani: un disc incasabil.

— Asta ar fi grozav, am spus.

— Nu doar atât, nu doar incasabil, dar şi comprimat – făcut în aşa fel încât să poţi asculta o simfonie întreagă, să zicem, sau o cantată completă de Bach pe o singură parte a unui singur disc. Sunt sigur c-or să vină şi astea, zise el, ridicându-se din fotoliu, adăugând în intervalul de câteva minute profeţia sa despre discurile LP celei despre renaşterea literaturii evreilor. Mileniul muzical e la un pas distanţă, Stingo.

— Doamne, nu ştiu cum să-ţi mulţumesc, am zis eu sincer impresionat.

— Las-o baltă, băiete, răspunse el şi privirea i se ridică în direcţia muzicii. Nu-mi mulţumi mie, ci Sofiei. Ea m-a învăţat să preţuiesc muzica de parcă ea ar fi inventat-o, de parcă nu mi-ar fi păsat niciodată de ea mai înainte. La fel cum m-a învăţat şi despre haine, despre atât de multe lucruri....

Se opri şi ochii îi deveniră luminoşi, depărtaţi.

— Despre *toate*. Viaţa! Doamne, nu e incredibilă?

Exista în vocea lui uşorul exces de reverenţă pe care îl folosim uneori când vorbim despre supremele capodopere; totuşi, când i-am dat dreptate, murmurând un „Da, este", Nathan n-ar fi putut bănui nici pe departe nefericita şi geloasa mea pasiune.

După cum am spus, Nathan mă încurajase să îi ţin companie Sofiei, aşa că nu aveam nicio remuşcare – după ce pleca la serviciu – să ies în hol şi să strig către ea o invitaţie. Era joi – una dintre zilele ei libere de la cabinetul doctorului Blackstock, iar când vocea ei pluti în jos peste balustradă, am întrebat-o dacă vine cu mine să luăm prânzul în parc, după ora douăsprezece. Ea mi-a strigat un vesel „Okay, Stingo!", după care mi-a fugit din minte. Sincer, gândurile mele erau la pântec, la sâni, la burtă şi la buric, şi la fund, mai precis la cele aparţinând nimfei sălbatice pe care o întâlnisem pe plajă, cu o duminică în urmă, „bucăţica fierbinte" pe care mi-o servise Nathan, spre marea mea bucurie.

În pofida poftelor mele trupeşti, m-am întors la masa

mea de scris și am încercat să mai mâzgălesc vreun ceas sau două aproape, dar nu chiar neatent la mișcările, la venirile și plecările celorlalți ocupanți ai casei – Morris Fink bodogănind ceva răutăcios în barbă, în timp ce mătura porticul din față, Yetta Zimmermann clămpănind pe scări din apartamentul ei de la catul al treilea pentru a trece în revistă imobilul, balena Moishe Muskatblit plecând tropăind grăbit la *yeshiva*[1] lui, fluierând incredibil *Serenada măgarului*, cu note armonioase, de clopoțel. La puțin după aceea, când eu făceam o pauză de lucru și stăteam în fața ferestrei care dădea spre parc, am văzut una dintre cele două infirmiere, Astrid Weinstein, întorcându-se obosită din schimbul de noapte de la Spitalul King's County. Nici nu închisese bine ușa în urma ei, în camera de vizavi de a mea, că și cealaltă infirmieră, Lillian Grossman, ieși în graba mare din casă, pe drumul spre serviciul ei, la același spital. Era greu de spus care dintre ele era mai neatrăgătoare – masiva și ciolănoasa Astrid, cu înfățișarea ei rozalie și expresia plângăcioasă pe o față ca o dală de piatră, sau Lillian Grossman, uscată ca o vrabie înfometată și cu o expresie rea, înnegurată, care cu siguranță aducea prea puțină mângâiere suferinzilor din grija ei. Urâțenia lor îți sfâșia inima. Nu mai era ghinionul meu, am reflectat eu, să fiu sub un acoperiș atât de frustrant, atât de lipsit de promisiuni erotice. La urma urmelor, eu o aveam pe *Leslie!* Am început să nădușesc și am simțit că răsuflarea mi se tulbură, iar ceva în pieptul meu într-adevăr se dilată dureros, ca un balon care se umfla rapid.

Astfel am ajuns la problema satisfacerii sexuale, care este un alt punct pe care l-am anunțat ceva mai devreme și pe care îl consideram a fi o parte bogată a realizării noii mele vieți în Brooklyn. În sine, această saga, sau episod, sau fantezie, nu avea legătură directă cu Sofia și Nathan, așa că am tot ezitat s-o consemnez, socotind-o probabil o componentă externă pe care ar fi mai potrivit s-o păstrez pentru altă narațiune și alt timp. Dar e atât de strâns prinsă în urzeala și starea sufletească a verii aceleia, încât să privez această povestire

[1] Școală evreiască tradițională, dedicată mai ales studierii textelor sacre, literaturii rabinice și a Talmudului.

de realitatea ei ar fi precum gestul de a deposeda un corp omenesc de vreun membru – nu unul esențial, dar la fel de important, să zicem, ca unul dintre cele mai utile degete. De altfel, chiar acum, în timp ce enumăr aceste reticențe, simt un imbold, un sens care-mi scapă în această experiență și erotismul ei disperat, în a căror relatare s-ar putea să existe lucruri semnificative de spus despre acea epocă de frustrare sexuală.

În orice caz, cum stăteam acolo, în dimineața aceea, tumescent printre fazele efortului meu creator întrerupt, am simțit că mi se acordase o răsplată neprețuită pentru vigoarea și sârguința cu care îmbrățișasem Arta. Ca orice scriitor care face două parale, eram pe cale să primesc o gratificație, acest necesar întăritor în munca grea – la fel ca mâncarea și băutura –, care să-mi reînvie mintea istovită și să-mi îndulcească toată viața. Bineînțeles, prin asta mă refer la faptul că pentru prima oară, după atât de multe luni în New York, în sfârșit, sigur și categoric, aveam să fac și eu sex. De data asta, nu mai era nicio îndoială. În câteva *ore*, la fel de sigur cum soarele apune seara, pistilul meu avea să se înfigă ferm în crinul alb evreiesc, remarcabil de frumos, sexual emancipat, de douăzeci și doi de anișori, pe nume Leslie Lapidus (rimați, vă rog, cu „ține-o dreaptă-n sus").

La Coney Island, în duminica aceea, Leslie Lapidus îmi garantase virtual – așa cum eu aveam să demonstrez curând – posesia gloriosului ei corp și stabiliserăm o întâlnire joia următoare, seara. În intervalul acesta – așteptând a doua întâlnire cu o excitare de-a dreptul scandaloasă, m-am simțit puțin bolnav și am început să fac și febră, când și când, nu foarte ridicată, dar reală – mă îmbătasem mai ales cu o singură propoziție: de data asta voi reuși sigur. Mă asigurasem de succes. Era ca și făcut! De data asta nu avea să mai fie niciun impediment; bucuria nebună de a păcătui cu o fată evreică, dotată cu o piele fierbinte, pântec dornic, ochi adânci și picioare magnifice, bronzate în nuanțe de ocru-caisă, care promiteau să stoarcă viața din mine, nu era o fantezie stupidă: era un *fait accompli*, practic deja consumat, în afară de groaznica așteptare de până joi. În scurta, dar agitata mea viață sexuală nu experimentasem niciodată ceva

asemănător siguranței cuceririi (rară pentru orice tânăr, la vremea aceea) și senzația era excepțională. S-ar putea vorbi despre flirt, despre emoția vânătorii, despre deliciile și provocările seducției greu câștigate; fiecare își are răsplata specifică. Sunt multe de spus totuși despre delectarea anticipării fără grabă care însoțește faptul că știi că totul e gata și în așteptare și, ca să spunem așa, deja în mâna ta. Astfel, în timpul acelor ore în care nu eram scufundat în romanul meu, mă gândeam la Leslie și la întâlnirea care era din ce în ce mai aproape, mă închipuiam pe mine sugând sfârcurile acelor sâni evreiești „grei ca pepenii", atât de dragi lui Thomas Wolfe, și mă învăpăiam, în febra mea, luminând ca un felinar scobit într-un bostan.

Încă un amănunt: aproape că nu mai eram eu însumi, nutrind senzația *dreptății* acestei perspective. Orice artist devotat, oricât de fără bani, mi se părea mie, merita cel puțin asta. Mai mult, se părea, după toate aparențele, că, dacă-mi jucam bine cărțile, rămâneam stăpânitul și nobilul cavaler exotic pe care Leslie îl găsise atât de înnebunitor de afrodiziac la prima noastră întâlnire, dacă nu comiteam nicio prostie grosolană, atunci acest dar de la Dumnezeu sau de la Iehova avea să devină parte dintr-un aranjament regulat, funcționând chiar zilnic. Aș fi avut hârjoneli în fân grozave dimineața și după-amiaza, iar toate acestea n-ar fi putut decât să-mi îmbunătățească rezultatele producției mele literare, în pofida doctrinei sumbre predominante, privitoare la „sublimarea" sexuală. De acord, deci mă cam îndoiam că relația avea să implice prea mult din iubirea care dă aripi, căci atracția mea față de Leslie era în mare măsură de natură primitivă, lipsindu-i dimensiunea poetică și idealistă a tăinuitei mele pasiuni pentru Sofia. Leslie mi-ar fi îngăduit, pentru prima oară în viața mea, să gust în liniște, într-un mod explorator, acele varietăți ale experienței trupești care până acum nu existaseră decât în capul meu ca într-o vastă și orgiastică enciclopedie a desfrâului, neîncetat răsfoită. Prin Leslie, aveam să-mi ostoiesc o foame de bază, de prea multă vreme păcălită fără milă. În timp ce așteptam întâlnirea hotărâtoare de joi, amintirea imaginii ei ajunsese să reprezinte pentru mine posibilitatea obsedantă a comuniunii

sexuale care ar fi anulat modul de farsă teatrală în care eu îmi transportasem penisul prost controlat, nesatisfăcut şi tumefiat prin peisajul lunar îngheţat sexual de la începutul deceniului 1940.

Cred că o scurtă reflecţie asupra acestui deceniu ar prinde bine aici, servind ca temelie pentru a ajuta să explic efectul iniţial devastator al lui Leslie asupra mea. S-au scris multe amintiri colerice de către supravieţuitorii sexului anilor *cincizeci* şi, în mare parte, lamentaţiile lor sunt îndreptăţite. Dar anii patruzeci au fost cu mult mai răi, o perioadă cu totul sinistră pentru Eros, întinzând o punte instabilă, la vremea aceea, între puritanismul strămoşilor noştri şi zorii pornografiei publice. Sexul în sine ieşea din cămăruţa privată, dar neştiinţa în a-l trata ducea la o nefericire universală. Faptul că simbolul epocii a devenit Mica Domnişoară Ată-Penis – acel exemplar obraznic care provoca la masturbare o întreagă generaţie de tineri de aceeaşi vârstă, excitaţi şi agitaţi, îngăduind libertăţi umede, dar trântind neabătut chepengul de oţel peste tainiţa marelui premiu, suspinând în triumf în timp ce se furişează înapoi în dormitorul ei (O, membrană intactă! O, dârele argintii de melc pe chiloţii de mătase!) –, nu e vina nimănui anume, ci doar a istoriei, dar totuşi este o serioasă deficienţă a acelor ani. Privind retrospectiv, schisma apare complet îngrozitoare şi ireconciliabil completă. Pentru prima oară în lumea consemnată, societatea permitea, ba chiar încuraja, proximitatea neîngrădită a trupurilor, dar încă mai interzicea satisfacerea poftelor trupeşti. Pentru prima oară, automobilele aveau o banchetă mare, tapiţată, în partea din spate. Aceasta a creat o tensiune şi o frustrare fără precedent în relaţiile dintre sexe. Era o perioadă crudă pentru purtătorul de sabie aspirant, mai ales când era tânăr şi sărac.

S-ar fi putut, şi bineînţeles că se făcea, să se recurgă la o „profesionistă" şi cei mai mulţi dintre tinerii din generaţia mea avuseseră una – de regulă, numai o dată. Ceea ce era atât de minunat la Leslie, printre alte lucruri, era promisiunea ei explicită, asigurarea imediată că prin ea avea să mi se ofere salvarea de unica şi jalnica mototolire pe care o experimentasem şi care prin definiţie întâmplătoare

ar putea fi numită contact sexual, dar despre care știam, în adâncul inimii, că nu fusese deloc așa. Fusese doar o înjositoare copulație. Iar partea oribilă a chestiunii este că, deși în sens clinic s-ar putea spune că *s-a obținut* o penetrație totală, mi-a fost cu desăvârșire oprit extazul final pe care îl exersasem atât de des, manual, încă de la paisprezece ani. Pe scurt, mă consideram literalmente un anormal: un adevărat *demi-vièrge*[1]. Nu era vorba de nicio patologie aici, nimic care să aibă vreo legătură cu refularea psihică care m-ar fi putut face să caut îngrijiri medicale. Nu, blocajul orgasmic era o simplă chestiune de a fi fost înșelat atât de spaimă, cât și de sufocanta calitate a *Zeitgeist*[2]-ului, care făcea sexul în America la jumătatea secolului o ditamai și coșmarescă Mare a Sargaselor de vinovăție și temeri. Eram un licean de șaptesprezece ani când am debutat. Comedia, jucată cu o curvă bătrână și obosită de pe plantațiile de tutun, într-o cameră de doi dolari noaptea dintr-un hotel ieftin din Charlotte, Carolina de Nord, s-a soldat cu un fiasco nu doar din cauza întârâtărilor ei posace, în timp ce eu pompam de zor călare pe șalele ei îmbătrânite, că mă mișcam „mai încet ca o broască-țestoasă cu genunchii rupți", nu numai pentru că eram desensibilizat de oceanele de bere pe care le băusem ca să-mi potolească anxietatea inițială, dar, în plus, mărturisesc, și din cauză că în timpul preliminariilor mele abțiguite, o combinație de tactici de întârziere și de teamă de boli venerice m-a făcut să-mi pun două prezervative – un detaliu pe care l-am descoperit, spre marea mea derută, când ea m-a basculat, în cele din urmă, de pe ea.

În afară de acel dezastru, în după-amiaza în care o întâlnisem pe Leslie Lapidus, experiența mea de până atunci fusese tipic sărmană și nerodnică. Ceea ce vrea să însemne, tipic pentru anii patruzeci. Avusesem parte de un oarecare număr de giugiuleli, cum se spunea pe atunci, prin balcoanele mai multor cinematografe; alteori, rătăcit în tunelul întunecat, tainic și stufos al drumeagului amorezilor locali, obținusem, cu un puls accelerat nebunește și degete

[1] Fapt împlinit (lb. franceză, în original).
[2] Semivirgin (lb. franceză, în original), termen desemnând în general femeile cu comportament promiscuu, dar care-și păstrează virginitatea.

furtive, preț de câteva secunde, ceea ce era cunoscut drept „țâță goală"; și, o dată, adulmecând triumful, dar aproape leșinând de epuizare, am izbutit să mă lupt până am scos un sutien Maidenform, însă numai pentru a descoperi o pereche de sâni falși și un piept băiețesc, plat ca o paletă de ping-pong. Amintirea sexuală care mă făcea fleașcă în acel anotimp din Brooklyn, ori de câte ori ridicam, nenorocit, stăvilarele, era aceea a unui întuneric neliniștitor, a nădușelii, a murmurelor de reproș, a benzilor și bretelelor de elastic dur, a micilor încheietoare metalice și a capselor care zgâriau pielea, a interdicțiilor șoptite, a erecțiilor la rece, a fermoarelor blocate și a miasmei calde a secreției din glandele inflamate și obstrucționate.

Puritatea mea era o constantă Golgotă lăuntrică. În calitate de copil unic la părinți, spre deosebire de cei care, în mod firesc, își văzuseră surorile goale, eu încă nu văzusem o femeie complet dezbrăcată – asta inclusiv bătrâna prostituată din Charlotte, care purtase un combinezon pătat și urât mirositor pe tot timpul desfășurării acțiunii. Uitasem fanteziile pe care le plăsmuisem în legătură cu prima mea țiitoare. Nu idealizasem „feminitatea" după moda prostească a vremii și, prin urmare, sunt sigur că nu prevăzusem c-o să mă culc cu vreo castă fecioară Floare-de-măceș[1] numai după o scurtă excursie pe la altar. Cândva în viitorul de aur, probabil că am cugetat eu, am să întâlnesc o fată veselă și drăgălașă, care, pur și simplu, mă va primi în ea cu frenetice urale, neîngrădite de embargoul plasat asupra cărnii ei de către micile protestante urâcioase, care mă torturaseră pe banchetele din spate ale vreo douăzeci de mașini. Însă mai exista o chestiune despre care n-aveam nicio idee. Încă nu mă gândisem că fata visurilor mele va fi lipsită de orice inhibiție în ceea ce privește *limbajul*; partenerele mele din trecut ar fi fost incapabile să rostească un cuvânt ca „sân" fără să roșească. Într-adevăr, fusesem obișnuit să tresar neplăcut surprins când o femeie spunea „la dracu'!" și vă închipuiți, astfel, emoțiile mele când Leslie Lapidus, la nici două ore

[1] *Zeitgeist* (lb. germană), spiritul timpului, caracteristica unei perioade sau a unei generații.

după ce făcuserăm cunoștință, și-a întins splendidele-i picioare pe nisip ca o leoaică tânără și, studiindu-mi fața cu ochii ei migdalați, cu toată desfrânarea neascunsă a târfei păgâne a Babilonului, la care nici nu visasem vreodată, mi-a sugerat în termeni incredibil de scabroși aventura care mă aștepta. Ar fi imposibil să-mi exagerez șocul, în care spaima încremenită, neputința de a-mi crede urechilor și o plăcere furnicătoare se amestecaseră torențial. Numai faptul că eram prea tânăr pentru o ocluzie coronariană mi-a salvat inima, care a încetat să mai bată secunde critice.

Dar nu stupefianta candoare a lui Leslie mi-a turnat foc în vene. Atmosfera care plutea asupra micului triunghi de nisip rezervat pe care prietenul lui Nathan, salvamarul Morty Haber, îl îngrădea în după-amiezile de duminică, prefăcându-l într-un mic sanctuar privat, se umpluse cu cea mai porcoasă conversație pe care mi-a fost dat s-o aud vreodată în ceea ce ar putea fi numită companie mixtă. Altceva mă aprinsese, ceva mai serios și mai complex. Era privirea ei fierbinte, care conținea atât provocare directă, cât și așteptare, o privire ca o invitație nudă, ca un lasou aruncat lasciv în jurul gâtului meu. Ea însemna direct acțiune, iar când mi-am revenit în fire, i-am răspuns, cu rostirea aceea laconică, detașată, a gentlemenilor din Virginia, cu care îmi dădeam seama (sau eram destul de încrezut să-mi închipui asta) o captivasem de la bun început:

— Păi, scumpo, de vreme ce pui problema așa, presupun că aș putea să-ți dau o îmbrățișare caldă sub cearșafuri.

Ea nu putea ști cum îmi bătea mie inima după această periculoasă deconectare din dialog. Atât dialectul, cât și dicția mea conțineau o viclenie cu aparență de adevăr, dar reușiseră s-o amuze din cale-afară pe Leslie și, evident, s-o cucerească. Vorbirea mea studiată și exagerată au menținut-o, alternativ, ba chicotind amuzată, ba fascinată, în timp ce stăteam leneși pe nisip. Proaspăt ieșită de pe băncile colegiului, fiica unui fabricant de obiecte de plastic turnat, constrânsă de vicisitudinile vieții și de recentul război să călătorească nu mai departe de Brooklyn decât lacul Winnepesaukee, New Hampshire (unde, mi-a spus ea râzând, se dusese zece veri la rând la tabăra Nehoc – un patronim foarte răspândit, citit

de la coadă la cap), ea spusese că eram prima persoană din Sud cu care schimbase vreodată un cuvânt.

Începutul acelei după-amiezi de duminică rămâne unul dintre cele mai plăcute momente tulburi dintr-o viață întreagă de momente tulburi. Coney Island. Douăzeci și șase de grade și aerul sclipind auriu, efervescent. Mireasmă de floricele de porumb, mere în caramel și varză murată – și Sofia, trăgându-mă de mânecă, apoi repetând gestul cu Nathan, stăruind să mergem să ne dăm în toate mașinăriile din parcul de distracții, ceea ce am și făcut. Steeplechase Park! Ne-am riscat gâturile nu o dată, ci de două ori în Trenulețul Groazei, am amețit de n-am mai știut de noi într-o drăcie numită Aruncătorul, al cărui braț de fier ne-a aruncat pe toți trei în spațiu, într-o gondolă, unde ne-am învârtit pe orbite neregulate, strigând ca din gură de șarpe. Cursele îi stârneau Sofiei o stare care o depășea cu mult pe cea a simplei bucurii. Niciodată n-am mai văzut astfel de mașinării care să scoată de la cineva, chiar și de la un copil, asemenea veselie, asemenea teroare deplină, asemenea beatitudine viscerală, necomplicată. Striga în culmea încântării, cu țipete înalte, minunate, revărsându-se dintr-o primitivă sursă de extaz cu adevărat dincolo de senzațiile normale ale unui pericol plăcut. Se ținea strâns de Nathan, își îngropa capul în cotul lui, râdea și țipa, până au început să-i șiroiască lacrimile pe obraji. Cât despre mine, m-am ținut bine până la un punct, însă am dat înapoi la săritura cu parașuta din turn, de la șaizeci de metri înălțime, relicvă de la Expoziția Mondială din 1939, care o fi fost perfect sigur, dar pe mine mă lua cu amețeală și cu greață numai când mă uitam la el.

— Stingo, laşul!, a strigat Sofia și m-a tras de braț, dar nici rugăminţile ei nu m-au urnit.

Lingând o înghețată pe băț, i-am urmărit pe Sofia și pe Nathan în hainele lor de modă veche făcându-se din ce în ce mai mici, în timp ce erau ridicați de cabluri de ghidare sub paraşutele umflate de vânt; s-au oprit în vârf, ținuți în loc pentru un moment înfricoșător ca în acel tic-tac al ceasului de dinainte ca osânditul să cadă prin trapa spânzurătorii, apoi s-au repezit spre pământ, făcând aerul să vâjâie. Țipătul Sofiei, purtat peste gloata forfotitoare de pe plaja de

dedesubt, putea fi auzit și de pe corăbiile din larg. Saltul a fost pentru ea beția finală și a vorbit despre asta până când a rămas fără suflu, tachinându-mă pentru lipsa de nerv: — „Stingo, habar n-ai ce-i *distractiv*! – în timp ce mergeam de-a lungul promenadei podite de-a lungul plajei, împingându-ne și înghiontindu-ne prin mulțimea exponatelor de curiozități omenești, slăbănogi, corpolenți, atrăgători, cu cărnuri pestrițe și unduitoare.

În afară de Leslie Lapidus și Morty Haber, ceilalți vreo șase tineri întinși pe plajă în jurul turnului de salvamar al lui Morty erau la fel de necunoscuți pentru Nathan și Sofia cât erau și pentru mine. Morty – agresiv-prietenos, zdrahon, păros, imaginea perfectă a salvamarului – ne-a făcut cunoștință cu cei trei tineri bronzați în șorturi de baie Lastex, pe nume Irv, Shelley și Bert, și cu cele trei fete delicioase, plinuțe, cu pielea de culoarea mierii, care mi s-au recomandat ca fiind Sandra, Shirley și – apoi, *ah!* – Leslie. Morty era mai mult decât îndatoritor, dar la ceilalți remarcam ceva nedefinit, neparticipativ, ba chiar ostil (fiind sudist, eram obișnuit să strâng de multe ori mâna, spontan, cu toată lumea, în timp ce ei, în mod clar, nu erau și îmi acceptau palma de parcă le-aș fi întins un pește). În timp ce studiam grupul, fără voia mea am simțit, în același timp, o ușoară, dar certă stinghereală din cauza constituției mele osoase și a palorii ereditare a pielii. Alb ca un dijmaș, cu coatele trandafirii și genunchii roși, m-am simțit șters și deshidratat printre acele trupuri atât de bogate și de neted ciocolatii, atât de mediteraneene, lucind ca delfinii sub uleiul de plajă Coppertone. Cât de tare le invidiam pigmentația care le îngăduia să aibă culoarea aceea plăcută pe tors ca de lemn de nuc lăcuit.

Mai multe perechi de ochelari cu ramă de corn, fluxul general al conversației și cărțile risipite în jur (printre care *Funcția orgasmului*) m-au făcut să deduc că mă aflam printre indivizi cu studii superioare, și am avut dreptate. Erau cu toții fie proaspăt absolvenți, fie într-alt fel legați de Colegiul Brooklyn. Leslie totuși frecventa Colegiul Sarah Lawrence. Ea făcea, de asemenea, excepție și de la răceala generală pe care o simțeam față de mine. Somptuoasă într-un îndrăzneț

(pe vremea aceea) costum de baie din două piese de nailon alb, care lăsa să se vadă, cel puțin cât eram în stare să zăresc la o aruncătură iute de ochi, primul buric de femeie matură pe care îl văzusem vreodată la cineva viu, era singura din grup care primi prezentarea făcută de Morty Haber cu altceva mai călduros decât o privire de neîncredere dezorientată. Rânjise, mă măsurase din cap până-n picioare cu o privire splendid de directă și apoi, cu o bătaie de palmă peste a mea, mă pofti să mă așez lângă ea. Transpira încinsă sub soarele fierbinte și emitea un miros moscat femeiesc care m-a țintuit imediat, captivat ca un bondar. De parcă-mi înghițisem limba, m-am uitat la ea cu simțurile flămânde. Cu adevărat, era iubirea mea din copilărie, Miriam Bookbinder, apărută acum, în pârg, cu hormonii adulți în perfectă orchestrație. Sânii îi erau făcuți pentru un ospăț. Adâncitura dintre ei, șanțul mitic pe care nu-l văzusem niciodată atât de aproape, se perlase cu o rouă fină. Voiam să-mi îngrop nasul în acel piept evreiesc umed și să scot sunete gâtuite, de descoperire și de bucurie.

Apoi, când Leslie și cu mine am început să vorbim neprotocolar (despre literatură, îmi amintesc asta, pornind de la remarca ajutătoare a lui Nathan că eram scriitor), am conștientizat că principiul atracției contrariilor era foarte valabil. Evreică și *goy* în gravitație magnetică. Nu încăpea îndoială – căldura pentru mine care a radiat dinspre ea aproape imediat, o vibrație, una dintre acele rapide și palpabile senzații de coeziune pe care le trăiești o dată în viață. Dar aveam, de asemenea, și lucruri simple în comun. Ca și mine, Leslie își luase licența în engleză; scrisese o teză despre Hart Crane[1] și era bună cunoscătoare a poeziei. Atitudinea ei însă era înviorător de neacademică și relaxată. Asta ne-a îngăduit să avem un schimb de păreri pe un ton degajat, plăcut, deși atenția mi-era atrasă mereu și mereu către acei uluitori sâni, apoi către buric, un potir perfect din care, într-o fantezie de-o microsecundă, am lipăit niște Kool-Aid de lămâie sau alt nectar asemenea, cu limba. În

[1] Hart Crane (1899–1932), poet american, autor al poemului *The Bridge (Podul)*, în care dă expresie celor mai însemnate mituri americane.

timp ce discutam despre un alt laureat al Brooklynului, Walt Whitman, am descoperit că-mi vine ușor să nu acord toată atenția celor ce-mi spunea Leslie. La colegiu și în alte părți, jucasem această solemnă și mică șaradă culturală de prea multe ori ca să nu știu că era un preludiu, o pipăire preliminară a sensibilităților reciproce în care substanța celor spuse de unul dintre noi era mai puțin importantă decât aproximativa autoritate cu care erau rostite cuvintele. În realitate, un dans ritualic de împerechere îngăduia minții să hoinărească, nu numai ca în cazul de față asupra bogatei carnații a lui Leslie, dar și ca organ de simț al celor care rămâneau nerostite în fundal. Pentru că de-abia înțelegeam cuvintele, nu mi-a venit crede urechilor și inițial am bănuit că aud din altă parte vreun nou joc verbal, până când mi-am dat seama că nu era niciun fel de glumă, exista o sumbră seriozitate în umbra acelor frânturi conversaționale, aproape fiecare dintre ele începând cu „Psihanalistul meu spunea...".

Poticnită, trunchiată, discuția m-a năucit și în același timp m-a menținut vrăjit; în plus, francheța ei în privința sexului era cu desăvârșire nouă pentru mine, încât am simțit că mi se întâmplă un fenomen pe care nu-l mai trăisem de când aveam vreo opt ani: îmi ardeau urechile. Conversația, pe ansamblu, a reprezentat o nouă experiență care m-a impresionat cu atâta forță încât mai târziu, în aceeași noapte, întors în camera mea, am scris-o, cuvânt cu cuvânt, din memorie – notite care, acum îngălbenite și palide, le-am redescoperit din trecut, deopotrivă cu alte asemenea suvenire, precum scrisorile de la tata. Deși mi-am făgăduit să nu bombardez cititorul cu prea multe din voluminoasele însemnări pe care le-am făcut în vara aceea (e un instrument obositor, care întrerupe șirul, simptomatic pentru o imaginație amorțită), am făcut o excepție în situația aceasta particulară, transcriindu-mi memorandumul exact așa cum l-am scris, ca pe o dovadă inatacabilă a modului în care vorbeau unii oameni în 1947, anul de naștere al psihoanalizei în America postbelică.

Fata pe nume Sandra: „Psihanalistul meu spune că problema mea de transfer a trecut de la stadiul ostil la cel

afectiv. El zice că, de obicei, asta înseamnă că analiza ar putea merge de acum încolo cu mai puține bariere și reprimări".

Lungă tăcere. Lumina orbitoare a soarelui, pescărușii pe fundalul unui cer azuriu. Un firișor de fum la orizont. O zi minunată, având neapărat nevoie de un imn închinat ei însăși, ca Oda bucuriei *a lui Schiller. Pentru numele lui Dumnezeu, ce-i doare pe copiii ăștia? N-am mai văzut o asemenea posomorâre, o asemenea disperare, o asemenea solemnitate scorțoasă dezamăgită. În cele din urmă, cineva rupe lunga tăcere.*

Băiatul pe nume Irv: „Nu deveni prea afectuoasă, Sandra. S-ar putea să te trezești cu scula doctorului Bronfman în tine".

Nimeni nu râde.

Sandra: „Asta nu-i amuzant, Irving. De fapt, ceea ce ai spus e de-a dreptul nerușinat. O problemă de transfer nu e o chestiune de râs".

Încă o tăcere lungă. Sunt siderat. În viața mea n-am auzit aceste patru cuvinte rostite într-un grup mixt. De asemenea, n-am auzit niciodată despre transfer. Simt cum scrotul meu prezbiterian se face mic. Personajele astea sunt cu adevărat fără complexe. Dar dacă-i așa, de ce sunt atât de posace?

„Psihanalista mea *spune că orice problemă de transfer este serioasă, indiferent dacă e afectivă sau ostilă. Ea spune că e o dovadă că nu ți-ai depășit dependența oedipiană". Asta a venit de la fata pe nume Shirley, nu atât de fermecătoare ca Leslie, dar cu țâțe trăsnet. Așa cum arăta T. Wolfe, fetele evreice au pieptul extrem de bine dezvoltat. Cu excepția lui Leslie totuși, toți dau impresia că sunt la o înmormântare. O observ pe Sofia ceva mai deoparte, pe nisip, ascultând discuția. Toată fericirea simplă pe care a avut-o în parcul de distracții i-a dispărut de pe chip. Are și ea o expresie mohorâtă pe fața ei frumoasă și nu spune nimic. E atât de frumoasă, chiar și când e prost dispusă. Din când în când, ea privește spre Nathan – pare să-l caute, să se asigure că mai e aici –, apoi se încruntă când ceilalți vorbesc.*

Trăncăneală la întâmplare:

„Psihanalistul meu spune că motivul pentru care mi se pare greu să juisez este că sunt fixată pregenital". (Sandra)

„Nouă luni de analiză și descopăr că nu pe mama vreau s-o fut, ci pe mătușa Sadie." (Bert) (Râs domol)

„Înainte să încep ședințele de psihanaliză, eram complet frigidă, vă puteți închipui? Acum, nu mă gândesc decât la futai. Wilhelm Reich m-a transformat într-o nimfomană, vreau să spun mi-a grefat sexul pe creier."

Aceste ultime cuvinte, rostite de Leslie în timp ce se întorcea pe burtă, au avut un efect asupra libidoului meu care avea să facă pentru totdeauna insipid cuvântul afrodiziac. Eram dincolo de simpla dorință, purtat departe într-o poftă trupească mai curând vecină cu leșinul. Oare să nu fi știut ce-mi făcea cu acest limbaj de concubină, cu aceste spurcate, neprețuite cuvinte care luau cu asalt ca niște lănci ascuțite bastionul decenței mele creștine, cu dureroasele lui reprimări și restricții? Eram atât de copleșit de surescitare încât întregul peisaj însorit – înotătorii, valurile cu creste albe, chiar și un bâzâitor aeroplan care târa după el un banner cu FIORI ÎN FIECARE SEARĂ LA HIPODROMUL APEDUCT – a fost deodată scăldat într-o lumină pornografică, de parcă ar fi fost privit printr-un filtru de un albastru-livid. M-am holbat lung la Leslie, în noua ei poziție – picioarele lungi și bronzate îmbinându-se frumos cu pernițele tari ale fundului, o rotunjime amplă, simetrică și care, la rândul ei, curgea lin în jos, apoi în sus, în spinarea arămie, ușor pistruiată, lucioasă ca de focă. De bună seamă îmi anticipase pofta de a-i mângâia spatele (dacă nu chiar palma nădușită cu care deja îi masam în minte dosul ei admirabil), pentru că își întoarse curând capul spre mine și-mi spuse:

— Hei, unge-mă și pe mine, vrei? M-am ultraîncins.

Din acest moment al intimității alunecoase – când i-am întins loțiunea pe umeri și în josul șirei spinării până la începutul șanțului dintre fese, un locșor cu o idee mai deschis la culoare, apoi cu degete fremătătoare în aer pe deasupra noadei și mai departe, spre misterioasa regiune dintre coapse, strălucind de transpirație –, după-amiaza aceea rămâne în amintire ca o bufonerie străvezie, dar încărcată de plăcere.

Aveam cutii de bere de la un bar de pe promenada podită și, bineînțeles, asta a ajutat la a-mi prelungi euforia; chiar și

când Sofia şi Nathan mi-au spus la revedere – Sofia arătând albă la faţă şi nefericită şi scuzându-se că îi e puţin rău – şi au plecat brusc, eu am continuat să plutesc în înalturi, pe un nor de exaltare. (Îmi amintesc totuşi că plecarea lor a stârnit, pentru un moment, o tăcere jenantă în grupul rămas pe nisip, o tăcere întreruptă de o remarcă a cuiva: „Aţi văzut numărul ăla de pe braţul ei, tatuajul acela?") După o altă jumătate de oră, mă săturasem până peste cap de discuţia psihanalitică, iar acoolul şi mintea mea preocupată de lucruri simple mi-au dat curaj s-o întreb pe Leslie dacă n-ar vrea să se plimbe cu mine până într-un loc în care să putem sta de vorbă şi să fim singuri. Ea încuviinţă, de vreme ce şi ea se afumase niţel, şi am sfârşit într-o cafenea la marginea plajei, unde Leslie a băut un 7-Up, iar eu am dat o mână de ajutor la umflarea valului ardorii mele turbate, turnând în mine cutie după cutie de Budweiser. Dar am să las încă vreo câteva dintre notiţele mele febrile să continue opereta din după-amiaza aceea:

Leslie şi cu mine suntem în barul unui restaurant numit Victor's, iar eu m-am cam îmbătat. Nu m-am mai simţit niciodată într-atât de galvanizat sexual. Driada aceasta evreică are mai multă senzualitate în vârful unuia dintre expresivele ei degete mari decât toate virginele ţinute sub cheie pe care le-am cunoscut vreodată în Virginia şi Carolina de Nord laolaltă. De asemenea, este din cale-afară de inteligentă, ceea ce întăreşte observaţia făcută undeva de Henry Miller[1] *că sexul este numai în cap; de exemplu, cu fetele proaste, sexul e prost. Conversaţia noastră are fluxuri şi refluxuri, în valuri maiestuoase ca marea – Hart Crane, sex, Thomas Hardy, sex, Flaubert, sex, Schopenhauer şi Nietzsche, sex, Huckleberry Finn, sex. Am îndreptat asupra ei flacăra pură a intelectului meu. În mod evident, dacă nu ne-am fi aflat într-un loc public, aş fi avut-o chiar în clipa asta. Peste masă, o ţin de mână, care e umedă, parcă de esenţa pură a dorinţei. Vorbeşte cam repede, în ceea ce am învăţat să detectez a fi*

[1] Henry Miller (1891–1980), scriitor american, devenit celebru pentru că s-a rupt de genurile literare existente, creând un gen mixt în care se împletesc povestirea, elementele autobiografice, critica socială şi misticismul.

accentul înaltei societăți din Brooklyn, mai asemănător cu acela folosit în Manhattan. Are expresii faciale încântătoare, simpatic întrerupte de multe rânjete. Adorabil! Dar ceea ce chiar mă dă gata e faptul că în intervalul leneș al unei ore am auzit-o spunând la diverse momente cuvinte pe care nu le-am auzit în viața mea rostite de-o femeie. Nici nu mi se mai pare că sună într-adevăr porcos odată ce m-am obișnuit cu ele. Printre acestea sunt „sculă", „să fuți" și „s-o sugi". De asemenea, a spus, în aceeași perioadă de timp, expresii ca „s-o ia la cioc", „să facă laba" (ceva ce avea legătură cu Thoreau[1]), „să-i facă un oral", „să-i dea limbi", „să-nghită sperma" (Melville) (Melville?). Ea vorbește cel mai mult, deși îmi susțin și eu partea de dialog și sunt în stare, cu un soi de nepăsare studiată, să emit într-un rând „zvâcnetul cocoșelului meu", conștient chiar în clipa în care o spun, incredibil de excitat, că e prima așa-zisă obscenitate fără perdea pe care am rostit-o vreodată în prezența unei femei. Când plecăm de la Victor's, sunt făcut bine și destul de temerar cât să-mi petrec brațul pe după mijlocul ei gol. Făcând asta, chiar îi mângâi cumva, ușor, fundul, iar ea îmi răspunde strângându-mi afectuos mâna cu brațul ei și, de asemenea, cu sclipirea aceea din ochii ei orientali pe care și-i ațintește demonic asupra mea, și atunci sunt sigur că am descoperit în sfârșit, miraculos, o femeie liberă de oribilele convenții și cucernicii care năpăstuiesc cultura asta ipocrită a noastră...

Sunt ușor rușinat să descopăr că, aparent, aproape nici una dintre cele de mai sus n-a fost scrisă cu o cât de mică urmă de ironie (chiar eram capabil de „ceva ușor"), ceea ce indică poate numai cât de oportună a fost întâlnirea aceasta cu Leslie, sau cât de bătută în cap și de totală era pasiunea mea subită – sau numai cum lucra mintea mea ușor impresionabilă la vârsta de douăzeci și doi de ani. În orice caz, când Leslie și cu mine ne-am întors de la plajă, lumina după-amiezii târzii, încă tremurând de valurile de arșiță, inunda nisipul din jurul turnului salvamarului, de unde

[1] Henry David Thoreau (1817–1862), filosof american, eseist, scriitor, naturalist, cunoscut în special pentru cartea sa *Walden*, în care meditează asupra unei vieți simple, în mijlocul naturii.

acum plecase deprimatul grup de psihoanalizați, lăsând în urmă un exemplar pe jumătate îngropat în nisip din *Partisan Review,* tuburi consumate de balsam pentru nas și sticle goale de Cola împrăștiate. Așadar, zăbovind acolo împreună în dogoarea afinității legate ca prin vrajă între noi, am mai petrecut vreun ceas sau pe aproape, încercând să reînnodăm firele conversației, amândoi foarte conștienți că făcuserăm, în această după-amiază, primul pas din ceea ce trebuia să fie o călătorie împreună într-un teritoriu sălbatic și netrecut încă pe hartă. Stăteam întinși unul lângă altul, cu burta în jos. În timp ce eu trasam delicat, cu vârful degetelor, ovaluri pe gâtul ei, simțindu-i pulsul, ea ridică mâna și o mângâie pe a mea, pentru ca imediat să o aud spunând:

— Psihanalistul meu zicea că omenirea va fi întotdeauna propriul ei dușman, până când nu învață că fiecare ființă omenească are nevoie, *enfin,* doar de un futai fantastic.

Mi-am auzit propria voce, răspunzând distant, dar sincer:

— Psihanalistul tău trebuie să fie foarte înțelept.

Multă vreme, ea rămase tăcută, după care se întoarse ca să mă privească drept în față și să rostească, în sfârșit, cu dorință neprefăcută, acea lascivă, dar directă invitație, care mi-a făcut inima să se oprească în loc și m-a dezechilibrat la minte și la simțuri:

— Pariez că *tu* i-ai putea trage unei fete un futai fantastic.

Și atunci ne-am dat, cumva, întâlnire pentru joia următoare, seara.

Sosise joi dimineață, după cum am povestit, cu senzația apropierii extazului, a unei promisiuni aproape de neîndurat. Stând acolo, la masa mea roz de scris, am izbutit totuși să-mi ignor febra și agitația bolnăvicioasă și să-mi țin sub control fanteziile destul de mult ca să mai scriu serios vreo două sau trei ore. La câteva minute după ora douăsprezece, mi-am dat seama de o senzație de gol în capul pieptului. Nu auzisem niciun sunet de la Sofia toată dimineața. Fără îndoială că-și petrecuse majoritatea timpului cu nasul în vreo carte, continuându-și cu sârguință autoeducația. Abilitatea ei de a citi în engleză, departe de a fi perfectă, se îmbunătățise

nemăsurat în anul de când îl întâlnise pe Nathan; în general, nu mai recurgea la traduceri în poloneză și era acum absorbită de antologia *Portable Faulkner*, ediția îngrijită de Malcolm Cowley, care știam că o captiva și o nedumerea deopotrivă.

— Frazele alea, îmi spusese ea, care se întind și iar se întind, ca un șarpe nebun!

Era însă o cititoare destul de avizată pentru a se minuna de complexitatea narațiunii lui Faulkner și de puterea lui tumultuoasă. Eu aproape că învățasem pe dinafară volumul acela, care în colegiu mă catapultase în toată opera lui Faulkner, și, la recomandarea mea – în metrou sau în altă parte, în acea memorabilă duminică a primei noastre întâlniri –, Nathan cumpărase un exemplar și i-l dăduse Sofiei la începutul săptămânii. De atunci, în vreo câteva rânduri, când ne adunaserăm toți trei, avusesem marea plăcere s-o ajut pe Sofia să-l deslușească pe Faulkner, nu doar explicându-i părți din ocultul idiom indigen din Mississippi, dar și indicându-i unele direcții corecte prin care ea putea pătrunde în dumbrăvile minunate și în desișurile de trestie ale retoricii marelui scriitor.

În pofida dificultății, ea era emoționată și impresionată de asaltul furtunos pe care proza lui îl făcea asupra minții ei.

— Scrie ca..., știi, ca un *posedat!*, îmi spusese ea, după care adăugase: E foarte clar că *el* n-a fost niciodată psihanalizat.

Nasul i se încreți de dezgust când rosti această observație, evident făcând aluzie la grupul de tineri de pe plajă care o jignise atât de tare, duminica din urmă. Eu nu-mi dădusem seama, la momentul acela, dar același colocviu freudian care mă fascinase și, cel mai mult, mă amuzase pe mine fusese, pur și simplu, odios pentru Sofia și o făcuse să fugă de la plajă împreună cu Nathan.

— Indivizii ăia ciudați și scârboși, tot zgândărindu-și micile... cruste de pe bube, mi se plânsese ea când Nathan nu era prin preajmă. Nu pot suferi tipul ăsta de – și aici am crezut c-o să folosească o bijuterie de expresie – *nefericire nemeritată!*

Deși știam exact ce voise să spună, am fost surprins de aprinderea și ostilitatea ei, întrebându-mă – acum, când urcam scările ca s-o scot la picnicul stabilit – dacă nu se

datorase numai unui soi de dezacord ireconciliabil, rămas în mintea ei din religia severă pe care ştiam că o abandonase.

Nu voiesem s-o iau pe Sofia prin surprindere, dar uşa camerei sale era întredeschisă şi, cum am văzut că era îmbrăcată – „decent" cum obişnuiesc să spună fetele –, am intrat fără să mai bat. Într-un halat de casă, sau capot, ea stătea în colţul cel mai îndepărtat al camerei mari, pieptănându-se în faţa unei oglinzi. Era cu spatele la mine şi, pentru o clipă, am fost sigur că nu-şi dăduse seama de prezenţa mea, în timp ce îşi netezea şuviţele blonde şi lucioase cu un mic sfârâit, abia perceptibil în neclintirea ceasului amiezii. Supraîncărcat cu un reziduu lasciv – revărsat, cred, din visările mele cu ochii deschişi despre Leslie –, am simţit impulsul subit de a mă strecura în spatele Sofiei şi de a o săruta pe gât, prinzând în palme sânii ei plini. Dar chiar şi gândul acesta era de neconceput şi mi-am dat seama, cu întârziere, pe când stăteam acolo şi mă holbam în tăcere, că era destul de grav din partea mea că mă strecurasem aşa şi îi violasem intimitatea, aşa că m-am anunţat tuşind uşor. Ea se întoarse de la oglindă cu o exclamaţie de sperietură şi arătându-mi o faţă pe care n-am s-o uit niciodată în viaţa mea. Amuţit, am zărit – din fericire, numai pentru o clipă – o hârcă a cărei faţă, în partea de jos, era toată scofâlcită şi pungită, lăsând din gură o despicătură zbârcită şi având o expresie de senilitate tremurătoare. Era o mască, îmbătrânită şi jalnică.

Am fost literalmente pe punctul de a da un ţipăt, dar ea mi-a luat-o înainte, scoţând un zgomot ca de înecat, în timp ce-şi duse palmele la gură şi fugi la baie. Am rămas în loc, strivit de stingherealã şi câteva momente lungi am ascultat zgomotele înfundate din spatele uşii de la baie, abia acum dându-mi seama că la fonograf cânta încet sonata pentru pian a lui Scarlatti. Apoi:

— Stingo, când o să-nveţi să baţi la uşa unei doamne?, am auzit-o eu strigând, mai degrabă tachinându-mă decât într-adevăr supărată.

Şi atunci – abia atunci – mi-am dat seama la ce fusesem martor. I-am fost chiar recunoscător că nu-mi arăta nicio mânie şi am fost rapid mişcat de această generozitate de spirit, întrebându-mă care ar fi fost reacţia mea dacă *eu* aş

fi fost surprins fără dinții *mei* în gură. Iar în clipa aceea, Sofia ieși din baie, cu obrajii încă ușor îmbujorați, dar liniștită, chiar radioasă, toate componentele atrăgătoare ale feței sale reunite într-o fericită apoteoză a tehnicii dentare americane.

— Hai să mergem în parc, zise ea, *leșin* de foame. Sunt... *avatarul* foamei!

„Avatarul" era, bineînțeles, esențialmente faulknerian și am fost atât de impresionat de modul în care folosise ea cuvântul și de frumusețea ei restaurată, că m-am trezit revărsând din gâtlej niște hohote stridente și gâjâite de râs.

— Braunschweiger cu pâine de secară și cu muștar, am zis eu.

— Pastramă fierbinte!, replică ea.

— Salam și șvaițăr cu pâine neagră, am continuat, și cu murături pe jumătate acrite.

— Încetează, Stingo, mă omori!, strigă ea, râzând cu un clinchet de aur. Hai să mergem!

Și am plecat în parc, trecând întâi pe la Himelfarb's Deluxe Delicatessen.

Capitolul 6

Prin fratele lui mai mare, Larry Landau, Nathan reuşise să-i facă rost Sofiei de superbul set de proteze dentare. Şi cu toate că diagnosticul lui Nathan, perspicace, deşi neprofesional, determinase cu atâta acurateţe natura maladiei Sofiei, la foarte scurtă vreme de la întâlnirea lor în biblioteca Colegiului Brooklyn, tot fratele lui avusese contribuţia esenţială la găsirea unui leac şi pentru această problemă. Larry, pe care aveam să-l cunosc mai târziu, în vara aceea, în nişte circumstanţe foarte stranii, era chirurg urolog, cu o clientelă numeroasă şi prosperă în Forest Hills. Un bărbat la vreo treizeci şi cinci de ani, fratele lui Nathan poseda un strălucit record în domeniul său, fiind odată angajat – ca asistent universitar la Colegiul Medicilor şi al Chirurgilor din Columbia – într-o cercetare în privinţa funcţionării rinichilor, cu rezultate foarte originale şi valoroase, prin care atrăsese asupra sa, de la o vârstă destul de tânără, atenţia entuziasmată a cercurilor de specialişti. Nathan îmi pomenise odată despre treaba asta vorbind admirativ, evident preţuindu-şi fratele şi fiind foarte mândru de el. Larry servise, de asemenea, şi în război, cu merite deosebite. Ca locotenent-major în corpul medicilor Marinei, izbutise asemenea fapte de ispravă în domeniul chirurgical, la bordul unui portavion lovit fatal, în largul Filipinelor, în timpul atacurilor kamikaze ale japonezilor; pentru acestea, câştigase Crucea Marinei Militare – decoraţie rareori primită de un ofiţer medic (un evreu până-n

vârful unghiilor, într-o marină antisemită) –, şi încă una care, în 1947, când amintirile despre război şi glorie mai erau încă răsunătoare şi proaspete, reprezenta un motiv în plus pentru Nathan de a se mândri.

Sofia mi-a spus că nu aflase cum îl chema pe Nathan decât la multe ore după ce o salvase, la bibliotecă. Lucrul de care îşi amintea mai bine şi mai clar despre acea primă zi, ca şi din zilele care au urmat, a fost tandreţea lui cu adevărat extraordinară. La început – probabil numai pentru că îşi amintea cum se aplecase el asupra ei şi murmurase „Lasă-l pe doctor să se ocupe de toate" –, ea nu-şi dăduse seama că acele cuvinte fuseseră spuse pe un ton de glumă, aşa că avusese impresia că el *era* doctor, asta chiar şi mai târziu, când, cu un soi de blândeţe poruncitoare, o ţinuse la braţul lui, şoptindu-i cuvinte liniştitoare şi încurajatoare când se întorseseră la Yetta cu taxiul.

— Trebuie să te reparăm, îşi amintea ea că-i spusese, cu un ton pe jumătate glumeţ, care îi adusese pe buze prima umbră de zâmbet de când leşinase. Nu poţi hoinări prin Brooklyn leşinând prin biblioteci şi speriind lumea de moarte.

Deslusise o dorinţă sinceră de sprijin în glasul lui, atât de prietenos şi de benign, atât de *grijuliu*, şi toată prezenţa sa inspira o asemenea încredere instantanee, încât, atunci când s-au întors în camera ei (fierbinte şi înăbuşitoare în bătaia razelor oblice ale soarelui de după-amiază, unde ea simţise din nou că o ia cu leşin şi se lăsase moale în braţele lui), ea nu avusese nici cea mai mică senzaţie de disconfort când îl simţise descheindu-i nasturii rochiei murdare şi i-o dăduse jos, iar apoi, împingând-o delicat, dar ferm, o aşezase pe pat, unde ea se întinsese, numai în slip. Se simţea deja mult mai bine, greaţa îi dispăruse. Dar chiar şi zăcând acolo şi uitându-se în sus, la străin, încercând să-i răspundă zâmbetului său întrebător şi trist, simţea cum toropirea grea ca de plumb şi lipsa de vlagă de dinainte continuau să-i stăpânească tot trupul, până-n măduva oaselor.

— De ce sunt atât de obosită?, se auzise ea întrebându-l cu glas slab. Ce am?

Încă mai credea că el era doctor şi îi considera privirea

tăcută, vag mâhnită, îndreptată asupra ei, ca fiind o diagnoză, profesională, până când își dăduse brusc seama că ochii lui erau ațintiți asupra numărului de pe brațul ei. Imediat (și asta fusese ciudat, pentru că se dezobișnuise de mult să mai conștientizeze numărul acela) făcuse o mișcare cu mâna pentru a și-l acoperi, însă mai înainte de a duce gestul până la capăt, el o apucase blând de încheietură ca să-i ia pulsul, cum făcuse și la bibliotecă. Nu spusese nimic o vreme, iar ea se simțise în perfectă siguranță și în largul ei în strânsoarea lui de mână, calmă, dormitând cu vorbele lui în urechi, întremătoare, alinătoare, cu acea bine-venită notă jucăușă:

— Doctorul crede că ai nevoie de o pastilă mare, care să îți aducă puțină culoare pe pielea asta albă și frumoasă.

Iarăși „doctorul"! Liniștită, ațipise, într-un somn fără vise, dar când, la câteva momente după aceea, se trezise și deschisese ochii, doctorul dispăruse.

— Oh, Stingo, îmi amintesc atât de bine, deși a trecut atât de mult timp, eu încă mai simt panica asta îngrozitoare. Și a fost atât de *straniu*, știi! Nici măcar nu făcuserăm cunoștință. Nici măcar nu-i știam *numele!* Fusesem împreună cu el o oră, sau poate mai puțin, iar acum plecase și eu aveam atacul ăsta de panică, panică profundă și teama că el s-ar putea să nu se mai întoarcă niciodată, că plecase pentru totdeauna. Era ca și cum ai pierde o persoană foarte apropiată.

Un oarecare capriciu romantic m-a îmboldit, mai presus de voia mea, să o întreb dacă se îndrăgostise atât de repede. Să fi fost ăsta exemplul perfect, am întrebat-o, al mitului acela fantastic, cunoscut drept dragoste la prima vedere?

Sofia răspunse:

— Nu, n-a fost exact așa – n-am simțit dragoste, atunci, nu cred. Dar, mă rog, s-ar putea să fi fost ceva foarte aproape de asta.

Făcu o pauză.

— Chiar nu știu. Ce prostie, într-un fel, să se întâmple așa ceva! Cum este posibil să stai lângă un bărbat patruzeci de minute și apoi să simți pustietatea asta în suflet când el

a plecat? *Absolument fou!*[1] Nu crezi? A fost *o nebunie* din partea lui să se întoarcă.

Un picnic în mişcare, gustarea noastră de prânz luată în toate cotloanele însorite şi umbrite din Prospect Park. Nu îmi mai pot aminti cât de multe picnicuri am luat Sofia şi cu mine – cu siguranţă o jumătate de duzină, poate mai multe. Nici nu mai ştiu foarte clar care au fost locurile unde ne întindeam pe iarbă – locurile adăpostite între stânci, viroagele, cărările izolate, pe unde ne-am dus pungile de hârtie maronie pătate de grăsime şi cutiile de lapte Sealtest, la jumătate de litru, şi antologia lui Oscar William de poezie americană, purtând multe urme de degete şi ferfeniţită pe la colţuri, cu care încercam să continui s-o şcolesc pe Sofia într-ale poeziei, ducând mai departe acţiunea inaugurată de împănatul domn Youngstein, cu luni înainte. Totuşi, există un loc de care îmi amintesc foarte bine – o peninsulă cu verdeaţă, de regulă neumblată la ora aceea din zi, care înainta mult în lac, unde vreo şase lebede mari, cu înfăţişare mai curând bătăioasă, se strecurau pe la marginea uscatului, precum gangsterii, printre trestii, întrerupându-şi înotul ca să urce legănat pe iarbă şi să capete prin cerşeală, pe întrecute, cu şuierături agresive din gâtlejurile lor fără voce, cojile cornurilor noastre cu mac sau alte resturi. Una dintre lebede, un mascul micuţ, mult mai puţin agil şi mai jigărit decât celelalte păsări, fusese pe deasupra şi rănit la un ochi – fără îndoială în urma unei întâlniri cu vreun biped sălbatic din Brooklyn – şi căpătase albeaţă, amintindu-i Sofiei de vărul Tadeusz din Lodz, care murise, cu mulţi ani în urmă, de leucemie.

Eu n-am fost în stare să fac saltul antropomorfic şi prin urmare n-am reuşit să înţeleg asemănarea dintre o lebădă şi o fiinţă omenească, oricare ar fi fost aceasta, însă Sofia jura că semănau ca două picături de apă, aşa că începuse să-i spună păsării Tadeusz şi-i murmura, scoţând mici cloncănituri din gât, în poloneză, în timp ce-i arunca resturi de mâncare din punga ei. Rareori o văzusem pe Sofia enervându-se, dar purtarea celorlalte lebede, dominatoare şi egoiste, atât

[1] Nebunie curată! (lb. franceză, în original)

de grase și de lacome, a înfuriat-o și a strigat înjurături în poloneză la nemernicele alea mari, favorizându-l pe Tadeusz, asigurându-se că primește o porție mai mare din resturile ei. Vehemența ei m-a surprins. N-am făcut legătura – pentru că nu puteam s-o fac, la vremea aceea – între protecția energică a celui umil și ceea ce i se întâmplase ei în trecut, dar campania ei de apărare a lui Tadeusz era amuzantă și extraordinar de înduioșătoare totodată. Chiar și așa, mai am un motiv, personal, pentru care schițez tabloul Sofiei între lebede. Îmi dau seama acum, după ce faptul mi-a ros îndelung mintea, că acolo, pe acel mic promontoriu, spre sfârșitul verii, în timpul uneia dintre lungile noastre ședințe de după-amiază, care a durat până la apusul soarelui, departe, în spatele nostru, dincolo de Bay Ridge și Bensonhurst, acolo a fost locul unde Sofia mi-a vorbit, cu o voce când disperată, când încrezătoare, dar mai mult disperată, despre ultima perioadă, de zbucium, a relației ei cu Nathan, pe care îl adora, dar care, chiar și atunci (atunci când vorbea cu mine), deși ajunsese să-l considere salvatorul ei, da, o distrugea... Când, spre nemărginita ei ușurare, el se întorsese în camera ei, în aceeași zi, o jumătate de oră mai târziu, se apropiase de pat și se uitase la ea, din nou cu ochii lui blânzi, și spusese:

— O să te duc să te vadă fratele meu. Okay? Am dat câteva telefoane.

Ea rămăsese perplexă. El se așezase iar pe pat, lângă ea.

— De ce o să mă duci la fratele tău?, întrebase ea.

— Fratele meu e doctor, răspunsese el, unul dintre cei mai buni doctori în viață. Te poate ajuta.

— Păi, tu..., începuse ea, dar se oprise. Am crezut...

— Ai crezut că sunt doctor, zise el. Nu, sunt biolog. Cum te simți?

— Mai bine, zise ea, mult mai bine.

Și asta era adevărat, nu în ultimul rând, își dăduse ea seama, datorită prezenței lui reconfortante.

Adusese cu el și o pungă de la băcănie, pe care o deschise acum, extrăgând conținutul rapid și îndemânatic și așezând lucrurile pe o tăblie mare, de la capul patului, care servea și de masă de bucătărie.

— Ce mai *mishegoss*[1], îl auzi ea spunând.

Ea începu să chicotească, pentru că el se pornise într-un număr comic, cu voce joasă, accentul lui devenind dintr-odată profund şi luxuriant evreiesc, în timp ce cataloga sticlele, cutiile de conserve şi cele de carton pe care le revărsa din pungă, cu faţa schimonosită într-o imitaţie perfectă a unui prăvălier bătrân din Flatbush, agasat, aproape orb, nervos şi zgârcit. Îi amintea de Danny Kaye (de atâtea ori îl văzuse pe acel actor, era una dintre obsesiile ei cinematografice), cu minunatul său repertoriu, ritmic şi absurd, iar ea încă se mai zguduia de râs pe muteşte, când el încetă şi se întoarse spre ea ţinând în mână o cutie cu etichetă albă, acoperită de broboane de gheaţă.

— *Consommé madrilène*, zise el, cu vocea dintotdeauna. Am găsit o băcănie unde o ţin la gheaţă. Vreau s-o mănânci. Iar după aceea, o să fii în stare să înoţi zece kilometri, ca Esther Williams[2].

Ea era conştientă că i se reîntorsese apetitul şi îşi simţea stomacul gol strângându-se de foame. Când el turnă consommé-ul într-unul dintre castroanele ei de plastic, ea se ridică într-un cot şi mâncă încântată, savurând supa rece şi gelatinoasă, care-i lăsa în gură un gust picant. În cele din urmă, îi spuse:

— Mulţumesc, mă simt mult mai bine acum.

Simţi din nou o asemenea intensitate în privirea lui, când şedea lângă ea, fără să vorbească o bucată insuportabilă de timp, încât, în pofida încrederii sale în el, începu să se simtă puţin neliniştită. Apoi, în cele din urmă, Nathan îi zise:

— Aş paria cu oricine o sută de dolari că ai o severă anemie. Posibil o deficienţă de acid folic sau de B12. Dar şi mai probabil de fier. Păpuşă, ai mâncat cum trebuie în ultima vreme?

Ea îi spuse că, în afară de o scurtă perioadă, cu vreo câteva săptămâni mai înainte, când, mai mult din voia ei, respinsese mâncarea, în ultimele şase luni mâncase mai sănătos şi mai cu poftă decât în toată viaţa ei.

[1] Nebunie, nonsens (idiş).

[2] Esther Williams (n. 1921), actriţă care apărea în filmele muzicale americane ca înotătoare.

— Am unele probleme, îi explică ea. Nu pot mânca multă grăsime de animale. Dar în rest e okay.

— Atunci sigur e o deficiență de fier, zise Nathan. Din ceea ce-mi descrii că ai mâncat, ai acid folic și B12 mai mult decât trebuie. Nu-ți trebuie decât o urmă fină din amândouă. Fierul însă e mult mai parșiv. Ar putea să-ți scadă dramatic nivelul de fier și să nu mai ai șansa de a-l recupera.

Se opri, probabil observându-i spaima de pe față (căci ceea ce îi spusese el o zăpăcise și o tulburase), și îi oferi un zâmbet de îmbărbătare.

— E unul dintre neajunsurile cel mai ușor de stăpânit odată ce i-ai prins năravurile.

— Năravurile?

— Odată ce ai înțeles care este problema. E foarte simplu de tratat.

Din nu se știe ce motiv, Sofia se rușina să-l întrebe cum îl cheamă, deși ardea de curiozitate. În timp ce stătea așa, lângă ea, aruncă o privire furișă spre fața lui și hotărî că era deosebit de atrăgătoare – inconfundabil o față de evreu, cu linii fine și simetrice, cu suprafața aproape netedă, în mijlocul căreia nasul mare, proeminent, era un ornament, la fel ca și ochii lui inteligenți și luminoși, care puteau să treacă de la compasiune la umor și înapoi cu atâta iuțeală și cu atâta naturalețe.

Încă o dată, prezența lui o făcu să se simtă mai bine; era toropită de oboseală, dar îi dispăruseră greața și răul general. Atunci, deodată, cum sta întinsă, avu, într-o doară, o inspirație strălucită. Mai devreme în aceeași zi, după ce se uitase la programul de radio din *Times*, fusese dezamăgită să vadă că, din cauza orei de engleză, avea să piardă un concert cu *Pastorala* lui Beethoven, difuzat în cadrul concertului de după-amiază de la WQXR. Era cumva ca atunci când redescoperise *Sinfonia Concertante*, însă cu o diferență. Își amintise simfonia atât de bine, din trecutul ei – iarăși, de la concertele acelea din Cracovia –, dar aici, în Brooklyn, pentru că nu avea fonograf și pentru că mereu părea să fie în locul nepotrivit și la momentul nepotrivit, *Pastorala* îi scăpase mereu, mereu ispitind-o, anunțându-se, dar rămânând neascultată, ca o minunată pasăre mută,

luându-şi zborul când pornea în urmărirea ei prin desişul unei păduri întunecate.

Acum îşi dăduse seama că, din cauza incidentului neplăcut din ziua aceea, ar putea cel puţin să asculte muzică: părea cu mult mai importantă în existenţa ei în clipa aceea decât această discuţie medicală, oricât de încurajatoare erau tonurile ei, aşa că spuse:

— Te superi dacă dau drumul la radio?

Nu terminase bine de vorbit, că el întinsese deja mâna peste ea şi dăduse drumul la aparat, cu o clipă înainte ca Orchestra din Philadelphia, cu murmur de coarde, iniţial şovăielnic, apoi căpătând amploare jubilantă, să înceapă acel psalm îmbătător închinat pământului în floare. Ea simţi atât de intens frumuseţea încât i se păru că murise. Îşi închisese ochii şi-şi ţinuse pleoapele strânse până la sfârşitul simfoniei, când îi deschisese iarăşi, îngreunaţi de lacrimile care i se adunau şi-i şiroiau pe obraji, dar incapabilă să şi le oprească în vreun fel sau să spună ceva de bun-simţ, sau coerent samariteanului care încă se mai uita la ea cu o preocupare serioasă şi răbdătoare. Uşor, el îi atinse dosul palmei cu degetele.

— Plângi pentru că muzica e atât de frumoasă?, o întrebă el. Chiar şi la radioul ăsta micuţ, de doi bani?

— Nu ştiu de ce plâng, îi răspunse ea după o lungă pauză, timp în care îşi venise în fire. Poate că plâng doar pentru că am făcut o greşeală.

— Ce vrei să spui, ce greşeală?, întrebă el.

Din nou aşteptă mult până să-i răspundă:

— O greşeală ascultând muzica. M-am gândit că ultima oară când am auzit această simfonie era la Cracovia, când eram foarte tânără. Acum, tocmai când o ascultam, mi-am dat seama că am mai auzit-o o dată, în Varşovia. Ni se interzicea să avem radiouri, dar într-o noapte am ascultat-o, la un post de radio din acelea interzise, de la Londra. Acum, mi-am amintit că a fost ultima oară când am ascultat muzică înainte de a pleca...

Şi se oprise. Ce naiba se apucase să-i spună străinului acestuia? Ce-i păsa lui? Îşi scoase un şervеţel Kleenex din sertarul noptierei şi se şterse la ochi.

— N-a fost un răspuns bun.

— Ai spus „înainte de a pleca"..., stărui el. Înainte de a pleca *unde?* Vrei să spui în locul unde ți-au făcut asta?

Și se uitase fix la tatuaj.

— Nu pot vorbi despre asta, zise ea brusc, regretând repezeala cu care rostise cuvintele, făcându-l pe el să se roșească și să murmure, cu voce tulburată:

— Îmi pare rău. Îmi pare *rău!* Sunt groaznic de băgăcios... Sunt un *măgar*, uneori. Un *măgar!*

— Te rog, nu spune asta, zise ea grăbită, rușinată de modul în care tonul ei îl zăpăcise. N-am vrut să fiu atât de...

Se oprise, bâjbâind după cuvântul potrivit în franceză, în poloneză, în germană și rusă, dar cu totul debusolată în engleză. Așa că spusese doar:

— Îmi pare rău.

— Am un deosebit talent de a-mi băga marele meu *schnoz*[1] în treburi care nu mă privesc, mormăi el, în timp ce ea urmări cum îi dispare treptat din obraji îmbujorarea de rușine. Apoi, zise abrupt: Uite, trebuie să plec. Am o întâlnire. Dar, ascultă... pot să mă întorc diseară? Nu-mi răspunde! O să mă întorc diseară.

Ea nu avusese cum să răspundă. După ce fusese luată pe sus (nu la figurat, ci la modul propriu, căci exact asta făcuse cu două ore mai devreme, cărând-o, bleagă, în brațe din bibliotecă până la bordura trotuarului unde făcuse semn unui taxi), nu mai putea decât să spună da și să dea din cap, și să zâmbească, un zâmbet care îi rămăsese încă pe față ascultându-l bocănind pe trepte în jos. După aceea, i se păru că timpul abia se târăște. Era uluită de însuflețirea cu care așteptase să audă din nou bocănitul încălțărilor lui, până când, pe la șapte seara, el se întorsese într-adevăr, aducând o altă pungă plină de la băcănie și două duzini din cei mai fermecători trandafiri galbeni cu tulpină lungă pe care-i văzuse ea vreodată. Acum se dăduse jos din pat și umbla prin cameră, căci își revenise aproape complet, însă el îi porunci să se relaxeze, spunându-i:

— Te rog, lasă-l pe Nathan să se ocupe de toate.

[1] Nas (idiș).

În momentul acela îi aflase numele. Nathan. *Nathan!* Nathan, Nathan!

Niciodată, niciodată, mi-a spus ea mie, nu avea să uite acea primă masă luată împreună, cina senzual concepută şi realizată de el, dintre toate alimentele simple, din ficat de viţel şi din praz.

— Sunt pline de fier, proclamă el, cu sudoarea ivită pe frunte, în timp ce se apleca asupra cratiţei care împroşca stropi fierbinţi în toate părţile. Nimic nu-i mai bun decât ficatul. Iar prazul... e *plin* de fier! O să-ţi îmbunătăţească şi timbrul vocii. Ştiai că împăratul Nero cerea să i se servească praz în fiecare zi, ca să-şi adâncească sonoritatea glasului? Şi să poată cânta cu mai mult sentiment când, la ordinul lui, Seneca a fost târât în urma cailor şi spintecat în patru? Stai jos. Nu te mai fâţâi de colo-colo!, porunci el. Ăsta e spectacolul *meu*. Tu ai nevoie de fier. *Fier!* De-asta vom mai avea la cină mâncare de spanac şi salată simplă.

Ea era captivată de felul în care Nathan, deşi foarte concentrat asupra gătitului, era în stare să mai strecoare observaţii despre gastronomie, cu detalii ştiinţifice, în mare măsură de nutriţie.

— Ficatul cu ceapă este, firește, standard, dar cu prazul, plăcinţică dragă, devine cu totul special. Prazul ăsta e greu de găsit, eu l-am luat din piaţa indiană. Este clar ca nasul de pe frumuşica, dar incredibil de palida ta faţă că ai nevoie de o masivă infuzie de fier. Prin urmare, spanac. S-au făcut nişte cercetări, nu de mult, care au venit cu o descoperire interesantă, şi-anume că acidul oxalic pe care-l conţine spanacul tinde să neutralizeze în mare măsură calciul, de care tu, probabil, ai de asemenea nevoie. Păcat, căci este totuşi încărcat cu atâta fier, încât o să simţi şocul *lui* oricum. La fel şi cu lăptucile...

Dar dacă cina, deşi excelentă în sine, a fost mai mult pentru întremare, vinul a fost ambrozie curată. În casa unde copilărise, în Cracovia, Sofia crescuse obişnuită cu vinul, tatăl ei având o înclinaţie hedonistă moştenită, care-l făcea să insiste (într-o ţară la fel de săracă în podgorii ca Montana) ca mâncărurile vieneze sofisticate şi adesea elegante ale mamei sale să fie însoţite, cu oarecare regularitate, de vinuri fine din

câmpiile Austriei și Ungariei. Dar războiul, care măturase atât de multe din viața ei, îi scosese din minte plăcerile simple ca vinul și de atunci nu se ostenise niciodată să-și recupereze obiceiul și să mai bea vreun vin, chiar dacă fusese ispitită să încerce, în suburbia Flatbush, ai cărei localnici se consacraseră lui Mogen David[1]. Dar habar n-avusese de *această*... această licoare a zeilor! Sticla pe care o adusese Nathan era de o asemenea calitate încât s-o facă pe Sofia să redefinească natura gustului; neavând habar de mistica vinurilor franțuzești, n-a simțit nevoia să afle de la Nathan că era un Château Margaux, sau că era din 1937 – ultima producție de vin de dinainte de război –, sau că îl costase uluitoarea sumă de paisprezece dolari (aproape jumătate din salariul ei pe-o săptămână, observă ea fără să-i vină să creadă când zări prețul pe etichetă), sau că i-ar fi putut aprecia mai bine buchetul dacă ar fi fost timp să-l decanteze întâi. Nathan continuă să vorbească, distrăgându-i atenția despre astfel de chestiuni. Dar ceea ce a știut sigur a fost că savoarea vinului i-a stârnit o senzație de încântare fără egal, o detașare și o căldură delicioasă care i se răspândi până în vârful picioarelor, validând toate maximele antice și curioase despre proprietățile tămăduitoare ale vinului. Amețită, cherchelită, se auzi spunându-i furnizorului ambroziei aceleia, spre sfârșitul mesei:

— Știi, după ce ai trăit o viață cuvioasă, ca de sfânt, și ai murit, asta îți dau probabil pentru a bea în paradis.

La care Nathan nu-i răspunse imediat, părând să fie plăcut amorțit și el, în timp ce se uita la ea, grav și gânditor, prin urmele de vin rubiniu din pahar:

— Nu „pentru a bea", o corectă el blând, doar „îți dau să bei". Apoi adăugă: Iartă-mă. Sunt un pedagog înrăit și frustrat.

Apoi, după ce terminaseră cina și spălaseră și vasele împreună, se așezaseră față în față, pe două scaune incomode, cu speteaza dreaptă, cu care era mobilată pe atunci camera. Deodată, atenția lui Nathan a fost atrasă de cele câteva

[1] Mogen David – podgorie din Westfield, New York, specializată în producția de vinuri fortificate (vinuri la care se adaugă spirtoase, de regulă brandy distilat din vin): sherry, madeira, marsala, vermut etc.

cărți înșirate pe un raft deasupra patului Sofiei – traducerile în poloneză ale lui Hemingway, Wolfe, Dreiser și Farrell. Ridicându-se pentru o clipă, cercetă curios cărțile. Spuse câteva lucruri care o făcură pe ea să înțeleagă că îi știa bine pe scriitorii aceia; vorbi cu entuziasm mai ales despre Dreiser, povestindu-i cum, în colegiu, el citise *O tragedie americană* pe nerăsuflate, „aproape nenorocindu-mi ochii cu această ocazie", și apoi, în mijlocul unei descrieri rapsodice a lui *Sister Carrie*, pe care ea nu-l citise încă, dar el insistase că era musai s-o facă (asigurând-o că era capodopera lui Dreiser), el se oprise brusc, în mijlocul frazei, uitându-se la ea cu ochi holbați și cu o expresie de clovn care o făcu să râdă, și spuse:

— Știi, n-am nici cea mai mică idee *cine ești tu*. Cu ce te ocupi, păpușă poloneză?

Ea făcu o pauză lungă înainte de a-i răspunde:

— Lucrez pentru un doctor, cu jumătate de normă. Sunt recepționeră.

— Un doctor?, repetase el cu vădit interes. Ce fel de doctor?

Ea simți că avea enorme dificultăți de a rosti cuvântul. Dar, în cele din urmă, spuse:

— Este... chiropractician.

Sofia aproape văzu fiorul care-l străbătu pe Nathan din cap până-n picioare la auzul răspunsului ei.

— Un chiropractician. *Un chiropractician!* Nu-i de mirare că ai necazuri.

Ea se trezi că încearcă să formuleze o scuză prostească și neconvingătoare.

— E un domn foarte amabil..., începu ea. E ceea ce numiți voi – și apelă brusc la idiș – un *mensh*[1]. Se numește dr Blackstock.

— *Mensh*, ne-*mensh*, zise el cu o privire plină de dispreț, o fată ca tine să lucreze pentru un *potlogar*...

— A fost singura slujbă pe care am găsit-o când am venit aici, se apără ea. Era tot ce puteam face!

Acum se auzi vorbind cu o oarecare iritare și cu patos și,

[1] Un om integru, decent (idiș).

fie ce spusese, fie bruscheța cu care o spusese, îl făcu pe el să murmure o scuză găbită:

— Știu, zise el, n-ar fi trebuit să spun asta. Nu este deloc treaba mea.

— Mi-ar fi plăcut ceva mai bun, dar n-am nicio pricepere, vorbi ea mult mai calm de data asta. Mi-am început educația, înțelegi, cu mult timp în urmă, dar n-am dus-o până la capăt. Sunt, cum vezi, o persoană foarte neterminată. Aș vrea cumva să predau, să predau muzica, să devin profesoară de muzică – dar asta e cu neputință. Așadar, sunt recepționeră în cabinetul lui. Nu-i chiar așa de rău, *vraiment* – deși mi-ar plăcea să fac ceva mai bun într-o zi.

— Îmi cer iertare pentru ce am spus, zise el.

Ea se uită lung la el, mișcată de stingherealа pe care părea s-o simtă pentru lipsa lui de tact. De când se știa și din câte își putea aminti, nu întâlnise niciodată pe cineva de care să fie atrasă imediat, ca acum. Exista ceva atât de fermecător de intens, energic și variat la Nathan – dominația lui neostentativă, dar fermă, maimuțăreala, fanfaronada comică despre chestiunile culinare și medicale, care, simțea ea, erau doar o mască subțire pentru a-și ascunde reala îngrijorare pentru sănătatea ei. Și, în sfârșit, această vulnerabilitate stângace și autoreproșul, care într-un fel nedeslușit îi aminteau de ale unui copil. Pentru o clipă, își dori ca el s-o fi atins din nou, apoi dorința se destrămă. Au păstrat amândoi tăcerea un timp îndelungat, ascultând doar zgomotele de afară, ale unei mașini care trecu încet pe stradă, ale ploii ușoare care se pornise și ale clopotelor unei biserici în depărtare, care lăsară nouă note să cadă deasupra întinderii Brooklynului, în aerul neclintit, reverberant, din miez de vară. Foarte departe, un tunet se rostogoli înăbușit deasupra Manhattanului. Se făcuse întuneric, iar Sofia aprinse solitara ei veioză.

Probabil nu era decât vinul serafic sau prezența calmă și neinhibatoare a lui Nathan, dar ea simți dorința să nu se oprească acolo, să continue să vorbească și, în timp ce vorbea, simți că engleza ei se scurgea mai mult sau mai puțin lin și cu o aproape neîmpiedicată autoritate, ca prin niște conducte remarcabil de eficiente, pe care habar n-avusese că le poseda.

— Nu mi-a rămas nimic din trecut. Absolut nimic. Deci, ăsta e unul dintre motivele pentru care, înțelegi, mă simt atât de incompletă. Tot ce vezi în camera asta este american, nou – cărțile, hainele mele, totul –, nu există absolut nimic rămas din Polonia, de când eram tânără. N-am nici măcar o poză din vremea aceea. Un lucru pe care îl regret foarte mult este pierderea albumului de fotografii pe care l-am avut cândva. Dacă aș fi putut să-l păstrez, aș putea să-ți arăt acum atât de multe lucruri interesante – cum era în Cracovia înainte de război. Tata era profesor la universitate, dar, de asemenea, și un fotograf talentat – un fotograf amator, dar foarte bun, știi, foarte sensibil. Avea un aparat extraordinar și foarte scump, Leica. Îmi amintesc una dintre fotografiile pe care le-a făcut și care se afla în albumul de care-ți spun, una dintre cele mai bune, a cărei dispariție o regret enorm, era cu mine și cu mama stând la pian. Aveam vreo treisprezece ani pe atunci. Trebuie să fi cântat la pian o compoziție pentru patru mâini. Arătam atât de fericite, îmi amintesc, mama și cu mine. Acum, într-un fel, numai amintirea fotografiei aceleia e un simbol pentru mine, un simbol a ce eram și ce aș fi putut fi și ce acum nu mai pot fi.

Făcu o pauză, cu o mândrie lăuntrică pentru fluiditatea cu care schimbase timpurile, și își ridică privirea spre Nathan, care se aplecase puțin în față, total absorbit de subita ei irupere.

— Trebuie să înțelegi clar, nu îmi plâng de milă. Sunt lucruri cu mult mai rele decât să nu fii în stare să termini studiile, să-ți faci o carieră, să nu devii cel care ai plănuit să fii. Dacă asta ar fi fost *tot* ce-am pierdut, aș fi absolut mulțumită. Ar fi fost minunat pentru mine să fi avut o carieră în muzică, așa cum mă gândisem c-o să am. Dar am fost împiedicată. Sunt șapte, opt ani de când n-am mai citit nicio notă muzicală și nici măcar nu știu dacă mai pot citi o partitură. Oricum, de aceea nu mai pot să-mi aleg o slujbă, așa că trebuie să lucrez așa cum fac acum.

După o clipă, el spuse, cu acea francheță dezarmantă pe care ea ajunsese s-o placă:

— Nu ești evreică, nu?

— Nu, răspunse ea. Credeai că sunt?

— La început, cred că am presupus că ești. Nu sunt multe blonde *goyim* care să umble prin Colegiul Brooklyn. Apoi, m-am uitat mai bine la tine, în taxi. Și m-am gândit că erai daneză, sau poate finlandeză, din Scandinavia de Est. Dar, ei bine... ai pometii ăștia slavici. În cele din urmă, prin deducție, te-am categorisit polacă, iartă-mă, am ghicit că ești de origine poloneză. Apoi, când ai pomenit de Varșovia, am fost sigur. Ești o foarte frumoasă polacă sau lady poloneză.

Ea zâmbi, conștientă de roșeața aprinsă din obrajii ei.

— *Pas de flatterie, monsieur*[1].

— Însă, continuă el, toate contradicțiile astea mi se par absurde. Ce Dumnezeu să caute o drăguță de *shiksa* poloneză lucrând la cabinetul unui chiropractician pe nume Blackstock, și de unde naiba ai învățat idiș? Și, în cele din urmă – și, la dracu', va trebui să accepți iar să-mi bag nasul, dar *chiar* îmi fac griji pentru sănătatea ta, nu înțelegi, și trebuie să știu toate lucrurile astea! –, în cele din urmă, ziceam, cum ai căpătat numărul ăla pe braț? Nu vrei să vorbești despre asta, știu. Nu-mi *place* că trebuie să întreb, dar cred că va trebui să-mi răspunzi.

Ea își lăsă din nou capul pe spate, sprijinindu-l de perna jegoasă a scaunului roz și scârțâitor. Probabil, se gândise cu resemnare, cu o ușoară exasperare, dacă i-ar fi povestit *în mare* cum stăteau lucrurile, cu răbdare și clar, s-ar fi terminat cu asta și, dac-ar fi avut noroc, ar fi fost scutită de alte întrebări despre chestiunile mai sumbre și mai complexe, pe care n-ar fi putut niciodată să le descrie ori să le dezvăluie nimănui. Probabil, de asemenea, era absurd sau jignitor ca ea să fie atât de enigmatică, atât de ostentativ îndârjită de a păstra secret ceva ce, la urma urmelor, ar trebui să fie, acum, cunoscut de aproape toată lumea. Chiar dacă era ciudat că oamenii de aici, din America, în ciuda tuturor faptelor devenite publice, a fotografiilor, a știrilor, tot nu păreau că știu ce se întâmplase decât în cel mai vag și superficial mod. Buchenwald, Belsen, Dachau, Auschwitz – numai niște stupide titluri de ziar. Inabilitatea asta de a înțelege la orice nivel real de conștientizare era un alt motiv pentru

[1] Fără lingușiri, domnule (lb. franceză, în original).

care ea vorbise atât de rar cuiva, lăsând la o parte durerea sfâşietoare pe care o simţea când trebuia să scormonească în partea asta a trecutului personal. Cât despre durerea în sine, ştia, înainte de a deschide gura, că orice va povesti îi va provoca o suferinţă aproape fizică – ca atunci când redeschizi o rană abia cicatrizată sau încerci să calci pe un picior rupt şi incomplet vindecat; totuşi, Nathan, la urma urmelor, îi demonstrase până acum că nu încerca decât s-o ajute; iar ea ştia că, într-adevăr, avea nevoie de acel ajutor – mai degrabă disperată nevoie – şi, astfel, îi datora cel puţin să-i schiţeze conturul istoriei sale recente.

Aşadar, după un timp, începu să vorbească, mulţumită de tonul lipsit de emoţii, cu adevărat comun, pe care era în stare să-l păstreze:

— În aprilie 1943, am fost trimisă în lagărul de concentrare din sudul Poloniei, numit Auschwitz-Birkenau. Se afla în apropiere de oraşul Oświęcim. Înainte de asta, locuisem în Varşovia. Locuisem acolo trei ani, de la începutul anului 1940, când părăsisem Cracovia. Trei ani înseamnă mult, dar mai aveau să treacă încă doi ani până la sfârşitul războiului. Adesea m-am gândit că aş fi trăit şi acei doi ani în siguranţă dacă n-aş fi făcut o teribilă *méprise* – iartă-mă, o greşeală. Greşeala asta a fost chiar foarte prostească şi mă urăsc pentru asta. Fusesem atât de grijulie, înţelegi. Avusesem atâta grijă încât sunt chiar un pic ruşinată s-o recunosc. Vreau să spun, până atunci fusesem, înţelegi, norocoasă. Nu eram evreică, nu eram în ghetou, aşadar nu puteam fi ridicată din motivele astea. De asemenea, nu lucram pentru partizani. *Franchement*, mi se părea că e mult prea periculos; se punea problema să fii implicat într-o situaţie în care... Dar nu vreau să vorbesc despre asta. Oricum, de vreme ce nu lucram pentru partizani, nu trebuia să-mi fac griji c-aş fi fost arestată nici pentru motivul ăsta. Am fost luată pentru un motiv care s-ar putea să ţi se pară foarte absurd. Am fost prinsă cu marfă de contrabandă, aducând carne în Varşovia dintr-un loc care aparţinea unui prieten, la ţară, chiar la marginea oraşului. Era absolut interzis să deţii carne, care era toată rechiziţionată pentru armata germană. Dar eu am riscat totuşi şi am încercat să introduc carnea pe ascuns în

oraș ca s-o ajut pe mama să se însănătoșească. Mama era foarte bolnavă de... cum îi spuneți voi?... *la consomption.*

— Tuberculoză, zise Nathan.

— Da. Făcuse tuberculoză și cu mulți ani înainte, când eram la Cracovia, dar îi trecuse. Apoi i-a revenit când ne-am mutat în Varșovia, știi, cu iernile alea foarte geroase, fără căldură, și treaba asta oribilă că aproape nu exista nimic de mâncare, totul mergând la nemți. De fapt, era atât de bolnavă încât toată lumea credea c-o să moară. Eu nu locuiam cu ea, ea stătea într-o casă din apropiere. M-am gândit că, dacă i-aș fi putut aduce carnea aia, s-ar mai fi întremat, așa că, într-o duminică, am ieșit în satul de la țară și am cumpărat o șuncă interzisă. Apoi am venit înapoi în oraș și am fost oprită de doi agenți de la Gestapo, iar ei au descoperit șunca. M-au pus sub arest și m-au adus la închisoarea Gestapoului din Varșovia. Nu mi s-a dat voie să mă întorc în locul unde locuiam și nu mi-am mai văzut mama niciodată. Mult mai târziu, am aflat că murise la vreo câteva luni după asta.

Aerul din încăperea în care stăteau devenise stătut și înăbușitor și, în timp ce Sofia vorbea, Nathan se ridică să deschidă larg fereastra, lăsând să pătrundă înăuntru o ușoară briză răcoroasă, care îndoia și scutura trandafirii galbeni aduși de el și care umplea camera de răpăitul ploii. Din burniță măruntă se transformase într-o aversă și, la mică distanță peste pajiștea din parc, fulgerele păreau să despice câte un stejar sau câte un ulm cu o explozie orbitoare, albă, de o clipă, aproape simultan cu bubuitul tunetelor. Nathan rămase la fereastră, privind afară la neașteptata furtună de seară, ținându-și mâinile la spate.

— Continuă, zise el. Te ascult.

— Am petrecut multe zile și nopți în închisoarea Gestapoului. După aceea, am fost deportată cu trenul la Auschwitz. Dura două zile întregi și o noapte ca să ajungi acolo, deși în vremuri normale trenul făcea doar șase sau șapte ore. Erau două lagăre separate la Auschwitz – locul numit chiar Auschwitz și lagărul aflat la vreo câțiva kilometri depărtare, numit Birkenau. Exista o deosebire între lagăre, după cum se poate înțelege, de vreme ce Auschwitz era folosit pentru munca silnică, iar Birkenau era folosit pentru

un singur lucru, şi anume pentru exterminare. Când am coborât din tren, am fost selectată să nu mă duc la... la... nu la Birkenau şi la...

Spre mâhnirea Sofiei, simţi că stratul subţire al calmului ei de faţadă începe să se cutremure şi să crape, iar stăpânirea ei de sine să se clatine; îşi dădu seama că în voce i se strecurase un tremur. Se bâlbâia. Dar îşi recăpătă rapid controlul:

— Să nu merg la Birkenau şi la camerele de gazare, ci la Auschwitz, la muncă. Asta pentru că eram de vârsta potrivită şi, de asemenea, sănătoasă. Am stat la Auschwitz douăzeci de luni. Când am sosit eu, toţi cei care fuseseră selectaţi să fie ucişi erau trimişi la Birkenau, dar, foarte curând după aceea, Birkenau a devenit locul unde numai evreii erau ucişi. Era un loc pentru exterminarea în masă a evreilor. Mai exista şi un al treilea, nu departe de acolo, o uriaşă *usine*, unde se fabrica... *synthétique... caoutchouc*, cauciuc artificial. Prizonierii din lagărul de la Auschwitz lucrau şi ei acolo, dar pentru prizonierii de la Auschwitz exista un scop principal, care era de a ajuta să fie exterminaţi *les juifs* la Birkenau. Aşadar, lagărul de la Auschwitz a fost alcătuit mai ales din ceea ce nemţii numeau arieni, care munceau să menţină crematoriile de la Birkenau. Să ajute la uciderea evreilor. Dar trebuie să se ştie că era prevăzut ca şi prizonierii arieni să moară până la urmă. După ce corpurile, şi puterile, şi *santé* se epuizau, şi ei erau *inutiles*, urmau şi ei să fie duşi să moară, de asemenea, prin împuşcare sau cu gaz, la Birkenau.

Sofia nu începuse să vorbească de prea multă vreme, dar dicţia i se descompusese rapid în franceză; se simţea extrem şi foarte profund obosită, dincolo de istovirea bolii sale – sau ce-o fi fost –, aşa că se hotărî să-şi scurteze şi mai mult cronica decât plănuise. Spuse:

— Numai că eu n-am murit. Presupun că am avut mai mult noroc decât alţii. Pentru o vreme, am avut o poziţie mult mai favorizată decât mulţi alţi prizonieri datorită cunoştinţelor mele de germană şi rusă, mai ales germană. Asta mi-a dat un avantaj, înţelegi, fiindcă pentru timpul ăla am mâncat mai bine şi am fost îmbrăcată ceva mai bine, şi am avut mai multă vigoare. Asta mi-a dat putere în plus să supravieţuiesc. Însă situaţia asta n-a durat mult, de fapt,

pentru că la sfârșit am fost ca toți ceilalți. Am flămânzit și, pentru că am flămânzit, am făcut *le scorbut* – scorbut cred că-i zice în engleză – și apoi am făcut tifos și, de asemenea, *la scarlatine*. Cum spuneam, am fost acolo pentru douăzeci de luni, dar am supraviețuit. Dacă ar fi fost douăzeci de luni și o zi, știu că aș fi murit.

Făcu o pauză.

— Acum, tu spui că am anemie, iar eu cred că ai dreptate. Pentru că, după ce am fost eliberată din locul ăla, a fost un doctor, un doctor de la Crucea Roșie, care mi-a spus să fiu foarte atentă, pentru că s-ar putea să dezvolt așa ceva, anemie, adică.

Își simți vocea epuizată stingându-se într-un suspin.

— Dar uitasem de asta. Am atâtea alte lucruri bolnave în trupul meu, că pur și simplu am uitat de asta.

Pentru o lungă vreme, amândoi păstrară tăcerea, ascultând rafalele de vânt și ropotul ploii. Spălat de furtună, aerul intra în valuri reci, proaspăt și curat, pe fereastra deschisă, aducând din parc miros de pământ ud. Vântul începu să scadă, iar tunetul se rostogoli apucând-o spre răsărit, către capătul îndepărtat al lui Long Island. Curând, din întunericul de afară nu se mai auzea decât un capricios zgomot de apă picurând, o briză ușoară și îndepărtatul fâșâit al cauciucurilor pe asfaltul umed.

— Ai nevoie de somn, zise el, iar eu o să plec.

Dar ea își aminti, după aceea, că nu plecase, cel puțin nu atunci. La radio se cânta ultima parte din *Nunta lui Figaro* și o ascultară amândoi, fără să vorbească. Sofia se întinsese acum pe patul ei, Nathan rămânând pe scaunul de alături – în timp ce fluturii de noapte se învârteau și fâlfâiau pe lângă becul cu lumină mohorâtă care atârna deasupra lor. Ea închise ochii și aținpi, trecând dincolo de prag într-un vis nepământean, dar netulburat, în care muzica veselă, binefăcătoare, se amesteca, într-o blândă confuzie, cu mirosul ierbii și al ploii. O dată, simți pe obrazul ei o mișcare la fel de delicată și ușoară ca a unei aripi de fluture de noapte, atingerea unor vârfuri de degete, care îi urmăriră pentru un moment trăsăturile, dar care n-a durat decât o secundă sau două – după care n-a mai simțit nimic. Și a dormit.

Acum însă devine din nou necesar să menționez că Sofia n-a fost chiar sinceră în povestirea evenimentelor trecute, nici dacă e să ținem cont de intenția ei de a prezenta lucrurile foarte pe scurt. Aveam să aflu asta mai târziu, când mi-a mărturisit că lăsase deoparte multe fapte esențiale în povestea pe carei-o spusese lui Nathan. Nu mințise într-adevăr (așa cum a făcut-o despre unul sau două aspecte importante din viața ei în relatarea pe care mi-o făcuse mie despre anii petrecuți la Cracovia). Nici nu născocise și nu distorsionase ceva important; e ușor să probezi aproape tot ce-i spusese ea lui Nathan în seara aceea. Observațiile ei scurte despre funcționarea lagărelor Auschwitz-Birkenau – deși, firește, mult simplificată – este, în mare, una fidelă realității și nici nu exagerase sau nu subestimase natura diverselor ei boli. Despre toate celelalte nu există niciun motiv de îndoială: mama sa, boala și moartea mamei sale, episodul despre carnea de contrabandă și arestarea ei de către nemți, urmată de rapida ei deportare la Auschwitz. Și atunci de ce lăsase deoparte anumite elemente și detalii pe care oricine s-ar fi așteptat să le includă? Oboseala și depresia din seara aceea, desigur.

Apoi, în ultimă instanță, poate c-au fost mai multe motive, dar cuvântul „vinovăție", cum am descoperit în vara aceea, era adesea dominant în vocabularul ei, iar acum îmi este clar că un hidos sentiment de vinovăție a guvernat întotdeauna relatările pe care a fost silită să le facă despre trecut. Am ajuns, de asemenea, la concluzia că ea încerca să-și vadă istoria recentă personală printr-un filtru al dezgustului de sine – aparent un fenomen deloc rar printre cei care au trecut prin același chin ca și ea. Simone Weil a scris despre acest soi de suferință: „Nenorocirea marchează sufletul până-n străfunduri cu disprețul, dezgustul, ba chiar și ura de sine și sentimentul de vinovăție pe care, logic, crima ar trebui să le producă, dar de fapt nu o face". Prin urmare, la Sofia, s-ar fi putut ca același complex de emoții s-o fi mânat să treacă sub tăcere anumite lucruri – vinovăția corozivă, deopotrivă cu o reticență simplă, dar pătimaș motivată. Sofia era în general foarte secretoasă în legătură cu răstimpul petrecut în măruntaiele iadului – secretoasă până la obsesie – și dacă

așa a vrut ea să fie, atunci era, Dumnezeu știe, o poziție pe care trebuia să i-o respecți.

Ar trebui să spun direct, acum, totuși – deși faptele vor fi cu siguranță dezvăluite pe măsură ce se derulează narațiunea de față – că Sofia era în stare să-mi divulge mie lucruri pe care nu i le-ar fi putut spune în viața ei lui Nathan. Pentru asta, motivul nu este unul complicat. Era atât de haotic îndrăgostită de Nathan încât sentimentul era aproape o demență, și adesea ascunzi de persoana pe care o iubești cele mai dureroase adevăruri despre tine însuți, dacă nu din alte motive, atunci măcar din dorința foarte omenească de a-i cruța suferințe inutile. Dar în același timp *existau* în trecutul ei circumstanțe și incidente despre care simțea nevoia să vorbească; cred că, fără să-și dea seama, era în căutarea cuiva care să țină locul acelor confesori religioși la care renunțase cu răceală. Eu, Stingo, eram exact persoana la îndemână pentru ceea ce îi trebuia. Privind retrospectiv, pot înțelege că, fără îndoială, ar fi fost de neîndurat, cu riscul chiar de a-și pierde mințile, dacă ar fi păstrat anumite lucruri numai pentru ea; aceasta a fost cu atât mai adevărat, cu cât vara s-a apropiat de sfârșit, cu vremea ei furtunoasă de emoții brutale, iar situația dintre Sofia și Nathan s-a deteriorat până la prăbușire. Atunci, când ea era mai vulnerabilă ca niciodată, nevoia ei de a da glas agoniei și vinovăției devenise tot atât de imperioasă ca începutul unui țipăt, iar eu eram întotdeauna în preajmă și dispus s-o ascult cu idolatria mea de câine și cu o ureche neobosită. De asemenea, începeam să văd că, dacă partea cea mai rea a coșmarului pe care îl trăise ea era deopotrivă de neînțeles și absurdă cât să pună la încercare – dar nu chiar să înfrângă –, buna-credință a unui suflet ușor influențabil ca al meu, de la Nathan n-ar fi găsit niciun dram de încuviințare. El ori n-ar fi crezut-o, ori ar fi socotit-o smintită. Poate chiar ar fi încercat s-o omoare. De exemplu, cum ar fi putut ea vreodată să-și adune mijloacele și tăria necesare pentru a-i povesti lui Nathan episodul în care ea se încurcase cu Rudolf Franz Höss, *Obersturmbannführer* SS, comandantul lagărului Auschwitz?

Să ne oprim puțin asupra lui Höss înainte de a ne întoarce la Nathan și Sofia, la primele lor zile și luni împreună și la

alte întâmplări. Höss va apărea şi mai târziu în naraţiunea noastră, personaj negativ principal de la Central Casting[1], dar poate că s-ar cuveni să ne ocupăm chiar acum de formarea acestui monstru gotic modern. După ce îl şterse din memoria ei o vreme îndelungată, mi-a spus Sofia, îi săgetase prin conştiinţă numai de curând, din pură întâmplare doar cu câteva zile înainte de a mă fi stabilit eu la ceea ce cu toţii ajunseserăm să numim Palatul Roz. Încă o dată, oroarea se petrecuse în metrou, la mare adâncime sub străzile din Brooklyn. Răsfoia un exemplar din revista *Look*, vechi de vreo câteva săptămâni, când imaginea lui Höss ţâşnise din pagină, provocându-i un asemenea şoc încât sunetul gâtuit care a ieşit din gâtlejul ei o făcuse pe femeia care stătea lângă ea să se cutremure rapid, din reflex. Höss era la câteva secunde depărtare de a da socoteala finală. Cu faţa încremenită într-o mască lipsită de expresie, cu cătuşe la mâini, slăbit şi neras, stând îmbrăcat în uniforma neîngrijită a închisorii, ex-comandantul era în mod clar pe punctul de a se îmbarca într-o călătorie crucială. Încolăcită în jurul gâtului său era o frânghie, care atârna de o austeră spânzurătoare metalică, în jurul căreia un grup de soldaţi polonezi făceau ultimele pregătiri pentru trecerea lui în lumea de dincolo. Uitându-se pe lângă silueta ponosită, cu o faţă deja moartă şi golită de expresie ca aceea a unui actor jucând rolul unui zombie în mijlocul unei scene, ochii Sofiei căutaseră, găsiseră şi apoi identificaseră fundalul neclar, dar nespus de familiar: forma scundă, înnegrită de funingine a crematoriului originar de la Auschwitz. Aruncase revista cât colo şi ieşise în goană din metrou la prima staţie, atât de tulburată de această obscenă violare a memoriei sale încât mersese fără ţintă pe aleile însorite din jurul muzeului şi ale grădinii botanice timp de mai multe ore înainte să-şi facă apariţia la cabinet, unde doctorul Blackstock îi comentase înfăţişarea răvăşită astfel: „Ai văzut vreo stafie?". După o zi sau două, totuşi izbuti să-şi alunge fotografia din minte.

[1] Companie de producţie de film, al cărei nume s-a transformat într-un termen de jargon, desemnând un generic sau un loc stereotip, unde cineva ar putea veni ca să toarne un tip specific de personaj, pentru un tip specific de film sau de producţie cinematografică.

Fără știrea Sofiei sau a lumii în general, în lunile de dinaintea procesului și a execuției sale, Rudolf Höss alcătuise un document care în relativ scurtul său cuprins spune la fel de mult ca orice altă lucrare despre un creier spălat în fascinația pentru totalitarism. Aveau să treacă ani până când să apară traducerea documentului în engleză (realizată excelent de Constantine FritzGibbon). Legată acum într-un volum intitulat *KL Auschwitz văzut de SS* – publicat de muzeul de stat polonez înființat astăzi în lagăr –, această anatomie a psihicului lui Höss este disponibilă pentru examinare tuturor celor care ar putea muri de setea de a cunoaște adevărata natură a răului. Cu siguranță ar trebui citită de toată lumea, de la profesori de filosofie, evangheliști, rabini, șamani până la istorici, scriitori, politicieni și diplomați, liberaliști de ambele sexe și convingeri, avocați, judecători, comici, directori de film, jurnaliști, pe scurt, oricine a cărui activitate are chiar și o legătură indirectă cu influențarea conștiinței semenului său – și asta i-ar include și pe mult iubiții noștri copii, acei incipienți lideri americani la nivelul anului opt de studii, cărora ar trebui să li se ceară s-o studieze deopotrivă cu *De veghe în lanul de secară*, *Hobbitul* și Constituția. Pentru că printre aceste confesiuni se va descoperi că noi chiar nu avem nicio cunoștință despre răul adevărat; răul portretizat în cele mai multe romane, piese de teatru și filme este mediocru, dacă nu contrafăcut, un aliaj de proastă calitate, compus în general din violență, fantezie, teroare nevrotică și melodramă.

Acest „rău imaginar" – ca s-o citez din nou pe Simone Weil – „este romantic și variat, în timp ce răul adevărat este mohorât, monoton, arid, plictisitor". Nu încape îndoială că aceste cuvinte îl caracterizează pe Rudolf Höss, ca și lucrările minții lui, un organism într-atât de zdrobitor de banal cât să fie paradigma tezei elocvent formulate de Hannah Arendt[1], la câțiva ani după spânzurarea lui. Höss n-a fost un sadic, n-a fost niciun om violent sau fioros de amenințător. S-ar fi putut spune că era de-o politețe amabilă. Într-adevăr, Jerzy

[1] Influent teoretician politic (1906–1975), a scris volumul *Eichmann in Jerusalem: A Report on the Banality of Evil*, publicat în 1994, prin care consacră expresia „banalitatea răului".

Rawicz, editorul polonez al autobiografiei lui Höss, el însuşi un supravieţuitor al Auschwitz-ului, are înţelepciunea să-şi combată foştii colegi deţinuţi pentru că în depoziţiile pe care le-au făcut l-au acuzat pe Höss că i-ar fi bătut şi torturat. „Höss nu s-ar fi coborât niciodată la asemenea metode", insistă Rawicz. „Avea îndatoriri mai importante de făcut." Comandantul era un bărbat de casă, după cum vom observa, dar unul dedicat orbeşte datoriei şi cauzei; astfel, a devenit un simplu servomecanism, pe care un aspirator moral îl curăţase atât de perfect, îi absorbise cu atâta succes fiecare moleculă de nelinişte interioară sau scrupul, încât propriile descrieri ale crimelor de nespus pe care le comitea zilnic par adesea să plutească în afara răului şi separat de el, ca nişte fantasme ale inocenţei cretinoide. Totuşi, chiar şi acest automat era făcut din carne, ca voi şi ca mine; fusese crescut creştin, aproape devenise preot catolic; din când în când îl luau cu asalt mustrările de conştiinţă, chiar şi căinţa, simptome ca la instalarea unei maladii bizare, şi tocmai această fragilitate, reacţia umană ce-l tulbură lăuntric pe implacabilul şi obedientul robot, asta ajută a-i face memoriile atât de fascinante, atât de îngrozitoare şi de educative.

Un cuvânt despre primii ani ai vieţii sale va fi de ajuns. Născut în 1900, în acelaşi an şi în aceeaşi zodie cu Thomas Wolfe („Oh, pierdută şi de vânt îndurerată, fantomă...[1]"), Höss era fiul unui colonel în rezervă din armata germană. Tatăl lui ar fi vrut să-l facă seminarist, dar a izbucnit Primul Război Mondial şi, când Höss nu era decât un puştan de şaisprezece ani, s-a înrolat în armată. A participat la lupte în Orientul Apropiat – Turcia şi Palestina – şi, la şaptesprezece ani, a devenit cel mai tânăr sergent din forţele armate germane. După război, a intrat într-o grupare naţionalistă militantă şi, în 1922, l-a întâlnit pe omul care avea să-l ţină în robie pentru tot restul vieţii lui: Adolf Hitler. Într-atât de rapid a fost Höss fascinat de idealurile naţionalism-socialismului şi de liderul acestuia, încât a devenit unul dintre primii membri de bună-credinţă şi devotat până-n pânzele albe ai partidului nazist. Probabil nu e de mirare că a comis prima sa crimă

[1] Din poemul *Look Homeward, Angel (Priveşte spre casă, îngere).*

foarte curând și a fost condamnat și trimis la închisoare. A învățat foarte devreme că uciderea era misiunea lui în viață. Victima a fost un profesor pe nume Kadow, șeful unei facțiuni politice liberale pe care naziștii o considerau potrivnică intereselor urmărite de ei. După ce a ispășit șase ani din sentința pe viață, Höss s-a orientat spre o carieră de fermier, în Mecklenburg, s-a căsătorit și a avut cinci copii. Anii păreau să treacă greu pentru Höss, acolo, lângă furtunoasa Baltică, printre ogoarele de orz și de grâu. Nevoia lui de o activitate mai interesantă i-a fost satisfăcută când, la mijlocul anilor 1930, s-a întâlnit cu un vechi prieten din zilele de la începutul *Bruderschaftului*, Heinrich Himmler, care l-a convins ușor pe Höss să-și abandoneze plugul și sapa și să guste din recompensele pe care le oferea SS-ul. Himmler, a cărui autobiografie îl dezvăluie a fi, printre altele, un evaluator la superlativ al asasinilor, a intuit cu siguranță în Höss un om croit pentru importantele proiecte de activitate pe care le avea în minte, căci următorii șaisprezece ani din viața lui Höss au fost petrecuți fie direct în lagărele de concentrare al căror comandant era, fie la vârful ierarhiei, în posturi care aveau legătură cu administrația. Înainte de Auschwitz, cel mai important post al său a fost la Dachau.

Höss a dezvoltat ceea ce s-ar putea numi o relație fructuoasă – sau cel puțin de simbioză – cu omul care avea să rămână superiorul lui direct: Adolf Eichmann. Acesta i-a cultivat talentele lui Höss, care au condus la unele dintre cele mai notabile progrese în *Die Todtentechnologie*[1]. În 1941, de exemplu, Eichmann a început să considere problema evreiască o sursă de intolerabilă vexațiune, nu numai din cauza evidentei imensități a misiunii care se apropia, ci și din cauza certelor dificultăți practice implicate în „soluția finală". Până în momentul acela, exterminarea în masă – condusă inițial de SS, dar la o scară relativ modestă – fusese îndeplinită fie prin împușcare, soluție care ridica unele probleme relativ la mizeria rezultată în urma vărsării de sânge, la neîndemânare și la ineficiență, fie prin introducerea monoxidului de carbon într-un spațiu închis etanș, o metodă

[1] Tehnologia morții (lb. germană, în original).

care era, de asemenea, ineficientă şi consumatoare de timp nepermis de lung. Höss a fost cel care, observând eficacitatea unui compus cianhidric cristalizat, numit Zyklon B, când era folosit sub formă de vapori împotriva şobolanilor şi a altor paraziţi care infestau Auschwitz-ul, i-a sugerat acest mijloc de lichidare lui Eichmann, care, potrivit lui Höss, a percutat la idee, deşi mai târziu a negat-o. (De ce un experimentator era atât de înapoiat, e greu de înţeles. Gazul cianogen era deja folosit în unele camere de execuţii americane de mai bine de cincisprezece ani.) Prefăcând nouă sute de prizonieri de război ruşi în cobai, Höss a descoperit că gazul era excelent, foarte potrivit pentru a te dispensa rapid de fiinţele omeneşti; după aceea, a fost folosit extensiv pe nenumăraţi deţinuţi deja aflaţi în lagăr, dar şi pe nou-sosiţii indiferent de origini, deşi după aprilie 1943, exclusiv pe evrei şi ţigani. Höss a fost, de asemenea, un inovator în utilizarea unor tehnici precum câmpurile minate miniaturale pentru a-i arunca în aer pe deţinuţii recalcitranţi sau evadaţi, gardurile de sârmă electrificate pentru a-i electrocuta şi – mândria lui – o haită de lupi alsacieni feroce şi dobermani pinsher, cunoscuţi ca Hundestaffel[1], care i-au adus lui Höss deopotrivă bucurii şi insatisfacţii (într-o agitaţie exagerată, care se regăseşte permanent în memoriile sale), de vreme ce câinii, deşi animale ale infernului în sălbăticia cu care fuseseră antrenaţi să sfâşie deţinuţii în bucăţi, deveneau leneşi şi de nestăpânit în unele momente şi erau, în plus, prea priceputi la a-şi găsi cotloane retrase unde să doarmă. Într-o mare măsură însă, ideile lui fertile şi inventive au avut îndeajuns succes cât să se poată spune că Höss – într-un perfect travesti al metodelor prin care Koch, Ehrlich, Roentgen şi alţii schimbaseră faţa ştiinţei medicale în timpul marii înfloriri germane din ultima jumătate a secolului anterior – a impus asupra întregului concept al uciderii în masă o durabilă metamorfoză.

În numele respectării semnificaţiei istorice şi sociologice, trebuie să subliniem că dintre toţi inculpaţii în acelaşi proces cu al lui Höss, la procesele postbelice din Polonia şi Germania – acei satrapi şi măcelari de ocazie, care au alcătuit

[1] Unitatea canină (lb. germană, în original).

unitățile SS de la Auschwitz și alte lagăre –, numai vreo câțiva erau de formație militari. Cu toate acestea, faptul n-ar trebui să surprindă. Militarii sunt capabili de crime abominabile; o dovedesc, numai în zilele noastre, Chile, My Lai[1], Grecia[2]. Dar este o vicioasă premisă „liberală" să echivalezi gândirea militară cu răul autentic și să faci din acesta din urmă apanajul exclusiv al locotenenților și al militarilor; răul secundar de care militarii sunt adeseori capabili este agresiv, romantic, melodramatic, dătător de fiori, orgasmic. Adevăratul rău, răul sufocant de la Auschwitz – mohorât, monoton, arid, plictisitor – a fost săvârșit aproape în exclusivitate de civili. Astfel aflăm că lista nominală a SS-iștilor de la Auschwitz-Birkenau nu conținea aproape niciun soldat de meserie, ci se compunea, în schimb, dintr-o reprezentare la scară mică a societății germane. În ea figurau chelneri, brutari, tâmplari, proprietari de restaurante, doctori, un funcționar de la bancă, o asistentă medicală, un lăcătuș, un pompier, un vameș, un juristconsult, un meșter de instrumente muzicale, un specialist în construcțiile de mașini, un asistent de laborator, proprietarul unei firme de transport cu camionul... lista continuă, plină de îndeletnicirile comune și familiare ale acelor cetățeni. Mai trebuie să adăugăm doar observația că lichidatorul de evrei numărul unu din istorie, obtuzul Heinrich Himmler, a fost crescător de găini...

Nicio revelație în toate acestea: în timpurile moderne, majoritatea relelor atribuite militarilor au fost elaborate cu avizul și consimțământul autorității civile. Cât despre Höss, acesta pare să fie un soi de anomalie, întrucât cariera lui de dinainte de Auschwitz fusese concomitent agricolă și militară. Dovezile arată că a fost excepțional de devotat și exact asta face acea riguroasă și inflexibilă atitudine a spiritului – conceptul de datorie și obediența mai presus de toate, adânc înrădăcinate și de neclintit în mintea oricărui bun soldat – din memoriile lui: demonstrează o dezolantă convingere. Citindu-i revoltătoarea cronică, te încredințezi

[1] Localitate unde un detașament al armatei americane a comis atrocități de neînchipuit în timpul războiului din Vietnam.

[2] Este vorba despre regimul dictatorial „Grecia coloneilor", prăbușit în 1974.

că Höss este sincer când își exprimă bănuielile, ba chiar repulsia sa secretă, față de una sau alta, gazarea aia, sau incinerarea de atunci, sau „selecția" cealaltă, și aceste negre îndoieli însoțesc actele pe care trebuie să le comită. Se simte cum, la pândă în spatele lui Höss în timp ce scrie, este prezent spectrul băiatului de șaptesprezece ani, tânărul strălucit, cu viitor promițător, *Unterfeldwebel*[1] într-o armată din altă epocă, în care noțiunile de onoare, de mândrie și de probitate erau întreținute în materialul codului prusac, și că băiatul este amuțit văzând depravarea de nespus în care s-a afundat bărbatul matur. Dar asta face parte din alt timp și din alt spațiu, alt Reich, iar băiatul este exilat în cele mai adânci umbre, groaza retrăgându-se și ștergându-se odată cu el, în timp ce osânditul ex-*Obersturmbannführer* scrie și scrie, neobosit, justificându-și faptele bestiale în numele autorității inumane, al datoriei, al obedienței oarbe.

Ești întrucâtva convins de indiferența acestei declarații: „Trebuie să subliniez că eu, personal, n-am urât niciodată evreii. Este adevărat că i-am privit ca pe dușmanii poporului nostru. Dar nu făceam nicio deosebire între ei și ceilalți prizonieri numai pentru că erau evrei, ci îi tratam pe toți la fel. N-am dat niciodată ordine separate. În orice caz, sentimentul urii este străin firii mele". În lumea crematoriilor, ura este o emoție insubordonată și de nestăpânit, incompatibilă cu monotonia muncii cotidiene. Mai ales dacă omul a permis să fie golit de toate aceste emoții disturbatoare, problema punerii unui ordin sub semnul întrebării sau al neîncrederii devine academică; el se supune imediat: „Când, în vara lui 1941, *Reichsführerul SS* [Himmler] însuși mi-a dat ordinul să pregătesc instalațiile la Auschwitz, unde ar putea avea loc exterminările în masă, și să mă ocup personal de îndeplinirea acestor exterminări, n-am avut nici cea mai mică idee despre amploarea sau despre consecințele lor. Era cu siguranță un ordin extraordinar și monstruos. Cu toate acestea, motivele din spatele programului de exterminare mi s-au părut juste. Nu m-am gândit la asta în momentul acela: mi se dăduse un ordin și trebuia să-l duc la îndeplinire. Dacă această

[1] Sergent de stat-major (lb. germană, în original).

exterminare în masă a evreilor a fost sau nu necesară, era un lucru despre care nu-mi puteam îngădui să-mi formez vreo opinie, pentru că îmi lipsea vederea de ansamblu necesară".

Și astfel a început carnajul, sub ochiul îngustat, atent și impasibil al lui Höss: „Trebuia să mă arăt rece și indiferent la evenimente care ar fi frânt inima oricărui posesor de sentimente umane. N-aș fi putut nici să mă uit în altă parte când mi se făcea frică, căci emoțiile mele naturale ar fi preluat controlul asupra mea. A trebuit să privesc rece, în vreme ce mamele cu copii râzând sau plângând intrau în camerele de gazare...

Într-un rând, doi copii mici erau atât de absorbiți de un joc încât au refuzat să se lase duși de lângă mama lor. Chiar și evreii de la Detașamentul Special șoviau să ia copiii pe sus. Privirea aceea imploratoare din ochii mamei lor, care cu siguranță știa ce se întâmplă, este ceva ce n-am să uit niciodată. Oamenii intraseră deja în camera de gazare și deveniseră agitați, iar eu a trebuit să acționez. Toată lumea se uita la mine. I-am făcut semn din cap sergentului de stat-major de serviciu, iar el a luat copiii care țipau și se zbăteau în mâinile lui și i-a dus în camera de gazare, însoțiți de mama lor, care plângea de ți se rupea inima. Mila mea era atât de mare încât îmi doream să dispar din locul acela. Totuși, n-aș fi putut să arăt nici cea mai mică urmă de emoție. [Arendt scrie: «Problema era cum să-și învingă nu atât conștiința, cât mila animalică pe care orice om normal o simte în prezența suferinței fizice. Stratagema folosită... era foarte simplă și probabil foarte eficientă; consta în a întoarce acele sentimente în direcția contrară, respectiv în a le îndrepta asupra sinelui. Astfel, în loc să spună: Ce groaznice lucruri le-am făcut oamenilor!, criminalii vor spune: Ce lucruri oribile a trebuit să văd în timpul îndeplinirii datoriilor mele, ce grea sarcină apăsa pe umerii mei!»] Eu a trebuit să văd totul. A trebuit să privesc, oră după oră, ziua și noaptea, îndepărtarea și arderea cadavrelor, extragerea dinților, tunderea părului, toată dezgustătoarea și interminabila procedură. A trebuit să stau ore nesfârșite în duhoarea înfiorătoare, în timp ce gropile comune erau deschise și cadavrele scoase afară și arse.

A trebuit să mă uit prin vizorul de observație al camerelor de gazare și să urmăresc procesul morții pentru că doctorii voiau ca eu să-l văd... *Reichsführerul SS* a trimis diverși înalți responsabili din conducerea partidului și ofițeri SS la Auschwitz ca să poată vedea și ei, cu ochii lor, procesul de exterminare a evreilor... Am fost întrebat de către ei, în repetate rânduri, cum puteam eu și oamenii mei să urmărim continuu aceste operații și cum de eram în stare să le suportăm. Răspunsul meu invariabil era că hotărârea de fier cu care trebuie să îndeplinim ordinele lui Hitler nu putea fi obținută decât prin înăbușirea tuturor emoțiilor omenești".

Și granitul ar fi fost tulburat de asemenea scene. O deznădejde convulsivă, dureri de cap, anxietate, îndoială paralizantă, cutremurări lăuntrice, un *Weltschmertz*[1] care depășește puterea de înțelegere – toate îl copleșeau pe Höss în timp ce procesul de îndeplinire a crimei ajunge la momentul său culminant. E cufundat în tărâmuri care transcend și rațiunea, și credința, și judecata sănătoasă, și pe Satan. Totuși, tonul lui este melancolic, elegiac: „Odată ce a început exterminarea în masă la Auschwitz, n-am mai cunoscut ce înseamnă fericirea. Dacă eram profund afectat de vreun incident, mă trezeam că mi-e cu neputință să mă mai întorc acasă la mine și la familia mea. Atunci mă urcam pe cal și goneam până îmi alungam din minte oribila scenă. Adesea, noaptea, mă plimbam prin grajduri și căutam să mă calmez printre animalele mele dragi. Când îmi vedeam copiii jucându-se fericiți sau observam încântarea soției mele pentru mezinul familiei, adesea îmi trecea prin minte gândul: Cât o să dureze fericirea noastră? Soția mea nu putea înțelege niciodată aceste dispoziții posomorâte ale mele și le atribuia vreunor neplăceri apărute la mine la muncă. Familiei mele, de bună seamă, nu îi lipsea nimic la Auschwitz. Orice dorință exprimată de soția sau de copiii mei era îndeplinită. Copiii puteau duce o viață liberă, fără oprelişti. Grădina soției mele era un paradis al florilor. Deținuții nu scăpau niciodată ocazia de a face vreun serviciu pentru soția și copiii mei și, astfel, să atragă atenția asupra lor. Nici un fost deținut n-ar putea spune vreodată

[1] Durere a lumii (lb. germană, în original).

că a fost în vreun fel sau la vreun moment prost tratat în casa noastră. Soției mele i-ar fi făcut cea mai mare plăcere din lume să dea câte un dar fiecărui deținut care avea vreo legătură cu gospodăria noastră. Copiii mă rugau permanent să le duc țigări deținuților. Îi îndrăgeau mai ales pe cei care lucrau în grădină. Întreaga mea familie arăta o intensă dragoste pentru agricultură și în special pentru animalele de toate felurile. În fiecare duminică, trebuia să mă duc la plimbare cu ei peste câmpuri ca să vizităm grajdurile și nu puteam niciodată omite adăposturile unde erau ținuți câinii. Cei doi cai ai noștri și mânzul erau cu deosebire îndrăgiți. Copiii țineau întotdeauna în grădină toate lighioanele pe care deținuții le aduceau neîncetat. Broaște-țestoase, jderi, pisici, șopârle: era întotdeauna câte ceva nou și interesant de văzut acolo. Vara, se bălăceau în bazinul din grădină sau în râul Sola. Dar cea mai mare bucurie a lor era când și tati se scălda împreună cu ei. El avea totuși atât de puțin timp pentru aceste plăceri copilărești...".

A fost dat ca în acest sălaș vrăjit să nimerească și Sofia la începutul toamnei anului 1943, într-un timp în care, noaptea, flăcările care se ridicau din crematoriile de la Birkenau ardeau atât de puternic, încât centrul militar german de comandă al regiunii, situat la o sută de kilometri depărtare de Cracovia, începuse să se teamă că focurile vor atrage raidurile aeriene dușmane, iar ziua, un zăbranic vinețiu de carne omenească arsă acoperea auriul soare autumnal, cernând peste grădină și peste bazinul copiilor, peste livadă și peste grajduri, peste gardurile vii, îngrețoșător de dulceagă, care se împrăștia peste tot, fără scăpare. Nu-mi amintesc ca Sofia să-mi fi povestit c-ar fi fost vreodată blagoslovită cu vreun cadou din partea lui *Frau* Höss, dar suntem îndreptățiți să credem în adevărul relatării lui Höss că, în timpul scurtei șederi a Sofiei sub acoperișul comandantului, ea, ca și alți deținuți, întocmai cum a pretins el, n-a fost în niciun fel sau în vreun moment prost tratată. Deși nici pentru asta, până la urmă, după cum s-a dovedit, nu existau prea multe motive de a-i fi recunoscătoare.

Capitolul 7

Acum poate înțelegi, Stingo, mi-a spus Sofia în prima noastră zi în parc, cum mi-a salvat Nathan viața. A fost fantastic! Eu eram așa, foarte bolnavă, leșinam, cădeam, și deodată vine... cum se numește?... Făt-Frumos și îmi salvează viața. Și a fost atât de ușor, înțelegi, ca prin vis, de parc-ar fi avut o baghetă magică pe care a fluturat-o deasupra mea și, la scurt timp, iată-mă bine, sănătoasă.

— Cât a durat?, am întrebat. Începând din momentul...

— Vrei să spui după ziua aceea în care m-a găsit? O, aproape că n-a durat deloc, pe cuvânt. Două săptămâni, trei săptămâni, ceva de genul ăsta. *Allez!* Pleacă de-aici!

Zvârli cu o pietricică în masculul cel mai mare și mai agresiv din cârdul lebedelor care invadaseră locul nostru de picnic de pe lac.

— Pleacă de-aici! Nu pot să-l sufăr pe-ăla, tu poți? *Un vrai gonif*[1]. Vino încoace, Tadeusz!

Scoase un mic cloncănit către favoritul ei jumulit, ademenindu-l cu rămășițele unui covrig. Șovăind, proscrisul înaintă legănat cu penele ciufulite și o privire oropsită, dintr-o parte, ciugulind firimiturile în timp ce ea vorbea. Eu ascultam cu atenție, chiar dacă aveam alte preocupări în perspectivă. Probabil pentru că apropiata mea întâlnire cu divina Lapidus mă făcea să oscilez între încântare și temere,

[1] Un adevărat șnapan (lb. engleză, *gonif* sau *ganef* provine din idișul *gannebh*, care înseamnă oportunist fără scrupule).

am încercat să domolesc ambele emoții bând mai multe cutii de bere – violând astfel regula pe care mi-o impusesem singur în privința alcoolului în timpul zilei sau în orele de lucru. Dar aveam nevoie de ceva care să-mi stingă focul anticipării monumentale și să-mi încetinească pulsul galopant.

M-am uitat la ceas, ca să descopăr cu un gol în capul pieptului că nu mai trebuia să treacă decât șase ore până când aveam să bat la poarta lui Leslie. Nori ca niște stropi de smântână, cu irizații ca pictate de Disney, pluteau liniștit spre ocean, desenând pete de umbre și lumini peste iarba grasă a micului promontoriu unde Sofia vorbea despre Nathan și eu ascultam, iar vuietul traficului de pe îndepărtatele bulevarde ale Brooklynului ajungea la noi cu un bubuit intermitent, foarte slab, ca o canonadă inofensivă de ceremonie.

— Pe fratele lui Nathan îl cheamă Larry, continuă ea. Este un om minunat, iar Nathan îl adoră. Nathan m-a dus să-l cunosc pe Larry în ziua următoare, la cabinetul lui din Forest Hills. El m-a examinat îndelung și tot timpul consultului îmi amintesc că spunea: „Cred că Nathan are dreptate în privința ta – e de-a dreptul remarcabil instinctul lui natural într-ale medicinei". Dar Larry nu era sigur. *Credea* că Nathan trebuie să aibă dreptate despre deficiența pe care o aveam. Eram groaznic de palidă atunci. S-a gândit că n-ar putea fi altceva, după ce i-am spus simptomele mele. Dar, firește, trebuia să se asigure. Mi-a stabilit o întâlnire cu un prieten de-al lui, un *spécialiste* de la Spitalul Columbia, spitalul prezbiterian. Acesta era un doctor al deficienței... nu...

— Un doctor specializat în deficiențe de nutriție, am spus eu, hazardându-mă să ghicesc.

— Da, exact. Doctorul ăsta se numește Warren Hatfield și a studiat medicina cu Larry, înainte de război. În orice caz, în aceeași zi ne-am dus împreună cu mașina, Nathan și cu mine, la New York, ca să-l vedem pe doctorul Hatfield. Nathan a împrumutat mașina lui Larry și m-a trecut podul spre Spitalul Columbia. O, Stingo, mi-aduc aminte de asta atât de bine, de călătoria aia cu Nathan până la spital. Mașina lui Larry este *décapotable* – știi, o limuzină decapotabilă – și toată viața mea, de când eram mică, în

Polonia, mi-am dorit să merg cu o decapotabilă, ca acelea pe care le văzusem în poze și în filme. Așa o ambiție prostească, da, să te plimbi cu o mașină deschisă, dar iată că, în acea frumoasă zi de vară, eu eram cu Nathan într-o decapotabilă, și soarele bătea în jos peste noi, și vântul îmi sufla prin păr. Era atât de straniu! Eu eram bolnavă, știi, dar mă simțeam bine! Vreau să spun, *știam* cumva că o să mă însănătoșesc. Și totul datorită lui Nathan.

Era la începutul după-amiezii, îmi amintesc. Nu mai fusesem niciodată în Manhattan decât cu metroul, noaptea, iar acum, din mașină, vedeam pentru prima oară râul pe lumină, și incredibilii zgârie-nori din centru, și avioanele pe cerul senin. Era așa de maiestuos și atât de frumos și emoționant, că-mi venea să plâng. Și mă uitam la Nathan cu coada ochiului când vorbea, foarte repede, despre Larry și despre toate acele lucruri nemaipomenite pe care le făcuse el ca doctor. Și apoi mi-a vorbit despre medicină și despre cum ar fi în stare să parieze pe orice că avusese dreptate în privința stării mele, și cum se va putea vindeca și et cetera. Și nu știu cum să descriu senzația aia pe care o aveam uitându-mă la Nathan în timp ce mergeam cu mașina pe Broadway. Presupun că i se spune... cum?... *venerație*, ăsta-i un cuvânt frumos. Venerație pentru că acest bărbat drăguț, blând, prietenos a venit la mine și, doar atât de grijuliu și de serios, ca să mă facă bine. El a fost salvatorul meu, Stingo, exact asta, și niciodată n-am avut un salvator înainte...

Și bineînțeles că *a avut* dreptate, știi. La Columbia, la spital, am stat trei zile în timp ce doctorul Hatfield a făcut testele, iar ele au arătat că Nathan avea dreptate. Mie îmi lipsea rău de tot fierul. O, îmi lipsesc mie și alte lucruri, de asemenea, dar nu sunt atât de importante. În principal, fierul. Și în cele trei zile cât am stat în spital, Nathan a venit în vizită în fiecare zi.

— Și ce ți-ai zis despre asta?, am întrebat eu.

— Despre care?

— Păi, nu vreau să par băgăreț, am continuat eu, dar mi-ai descris una dintre cele mai neobișnuite și mai drăguțe întâlniri *valvârtej* despre care am auzit vreodată. La urma urmelor, în momentul acela, erați încă doi străini, cum

s-ar zice. Nu-l cunoşteai într-adevăr pe Nathan, nu ştiai ce urmăreşte, în afară de faptul că, evident, era foarte atras de tine, ca să spunem doar atât.

Am făcut o pauză, apoi am continuat, încet:

— Încă o dată, Sofia, opreşte-mă dacă devin prea indiscret, dar m-am întrebat întotdeauna ce se întâmplă în mintea unei femei când îi iese în cale un bărbat grozav, puternic, atrăgător şi... ei bine, ca să folosesc din nou figura de-adineauri, te ia pe sus.

Ea tăcu un moment, cu chipul gânditor şi încântător. Apoi, spuse:

— Adevărul e că eram foarte zăpăcită. Trecuse atâta vreme – oh, atât de multă vreme – de când nu mai avusesem niciun, cum să spun... – se opri din nou, uşor fără cuvinte –, nicio *connection*[1] cu un bărbat, orice bărbat, ştii ce vreau să spun. Nu-mi păsase de asta prea mult, era o parte din viaţa mea care nu era teribil de importantă, de vreme ce aveam de pus laolaltă atât de multe rămăşiţe din viaţa mea. Sănătatea, în principal. La momentul acela, nu ştiam decât că Nathan îmi salva viaţa şi nu mă gândeam prea mult la ce o să se întâmple mai târziu. Oh, presupun că mă gândeam din când în când cât de îndatorată îi eram lui Nathan pentru toate astea, dar, ştii – şi e ciudat acum, Stingo –, toate acestea aveau de-a face cu *banii. Asta* era partea care mă zăpăcea cel mai tare. Banii. Noaptea, la spital, când stăteam întinsă în pat, rămâneam trează şi mă gândeam şi mă răzgândeam: Uite, sunt într-o rezervă. Iar doctorul Hatfield trebuie să coste sute de dolari. Cum o să plătesc vreodată pentru asta? Îmi închipuiam lucruri groaznice. Cel mai rău era să mă fi dus la doctorul Blackstock pentru un împrumut şi el să mă întrebe pentru ce, iar eu să fiu nevoită să-i explic că era pentru a plăti tratamentul ăsta, iar doctorul Blackstock să se supere pe mine pentru că m-am dus să mă trateze un doctor *medic*. Nu ştiu de ce, am mare drag de doctorul Blackstock, iar Nathan nu înţelege. Oricum, nu voiam să-l rănesc şi aveam vise aşa de negre în ceea ce priveşte banii...

Ei bine, nu-i nevoie să ascund nimic. În cele din urmă,

[1] Legătură, relaţie (lb. franceză, în original).

Nathan a plătit pentru tot – *cineva* trebuia s-o facă –, dar până în momentul în care să plătească el, nu mai era nimic pentru mine de care să mă simt prost sau rușinată. Ne iubeam, asta ca să fac scurtă o poveste lungă, și nici nu era prea mult de plătit, oricum, de vreme ce bineînțeles că Larry n-a vrut să ia nimic, apoi, la fel, nici doctorul Hatfield n-a cerut nimic. Noi eram îndrăgostiți și eu mă însănătoșeam înghițind multele pastile cu fier, ceea ce era tot ce-mi trebuia ca să mă facă *să a înfloresc* ca o rază.

Se opri, și un mic chicotit vesel îi scăpă de pe buze.

— Mizerabilul de infinitiv!, izbucni ea cu înduioșare, imitând modul în care o dăscălea Nathan. Nu „să a înfloresc", doar „să înfloresc".

— E cu adevărat incredibil, am spus eu, modul în care și-a luat răspunderea pentru tine. Nathan ar fi trebuit să fie doctor.

— A vrut să fie, murmură ea, după o scurtă tăcere, a vrut atât de mult să fie doctor!

Făcu o pauză și seninătatea ei de până atunci se încețoșă în melancolie.

— Dar asta-i altă poveste, adăugă ea, și o expresie înghețată și crispată îi străbătu iute chipul.

Am simțit numaidecât o schimbare de dispoziție, de parcă fericita amintire a primelor zile împreună cu Nathan ar fi fost umbrită (probabil la comentariul meu) de conștientizarea altui lucru – ceva tulburător, dureros, sinistru. Și chiar în clipa aceea, cu un oportunism dramatic pe care romancierul incipient din mine mai curând o aprecie, fața ei subit schimbată păru că se înecă în cea mai neagră dintre umbre, aruncată de unul dintre acei nori dolofani, ciudat colorați, care ascunse pentru o clipă soarele și ne atinse cu un fior autumnal. Sofia se cutremură scurt, convulsiv, și se ridică, rămânând în picioare, cu spatele la mine, strângându-și coatele în brațe cu îndoită forță, de parcă briza ușoară ar fi pătruns-o până în măduva oaselor. Fără voia mea – la expresia ei încruntată și la acest gest –, mi-am amintit din nou despre situația furtunoasă în care dădusem peste ei, cu numai cinci nopți mai înainte, și despre cât de multe mai rămăseseră încă de înțeles din această relație mistuitoare.

Existau atât de multe sclipiri şi licăriri imponderabile. Morris Fink, de exemplu. Cum rămânea cu acel oribil spectacol de marionete la care fusese el martor şi pe care mi-l descrisese – atrocitatea aceea pe care o văzuse el: Nathan bătând-o, în timp ce ea stătea întinsă pe podea? Cum se potrivea asta? Cum se încadra scena *aceea* cu faptul că în fiecare dintre zilele care urmaseră şi în care eu îi văzusem împreună pe Nathan şi pe Sofia, atributul „fermecaţi" părea doar o searbădă minimalizare a naturii relaţiei lor? Şi cum putuse bărbatul acesta, a cărui tandreţe şi bunăvoinţă iubitoare Sofia îşi amintea cu atâta emoţie încât, din când în când, în timp ce-mi vorbea, ochii i se umpleau de lacrimi –, cum putuse acest individ milostiv şi generos să devină teroarea vie pe care o întâlnisem eu în pragul uşii Yettei atât de recent?

Am preferat să nu mă opresc prea mult asupra chestiunii, ceea ce a fost foarte bine, pentru că norul multicolor şi-a văzut de drum spre răsărit, îngăduind luminii să se reverse iarăşi în jurul nostru; Sofia a zâmbit, de parcă razele soarelui îi risipiseră momentul de tristeţe, şi aruncând o ultimă bucăţică de covrig spre Tadeusz, spuse că ar trebui să ne întoarcem la Yetta. Nathan, declară ea cu o undă de însufleţire, adusese o fabuloasă sticlă de burgund pentru masa lor de seară, iar ea trebuia să facă nişte cumpărături de la A&P, de pe Church Avenue, pentru un cotlet bun care să meargă cu vinul; după ce făcea asta, adăugă ea, avea să se cuibărească în pat pentru tot restul după-amiezii, ca să-şi continue încrâncenata ei luptă corp la corp cu *Ursul*[1].

— Mi-ar plăcea să-l cunosc pe acest domn *Wiiil-iam* Faulkner, zise ea, în timp ce mergeam încet către casă, şi să-i spun că face viaţa foarte grea polonezilor când nu ştie să mai pună şi punct unei fraze. Dar, o, Stingo, cum poate să scrie omul ăsta! Simt că sunt în Misssissippi. Stingo, o să ne iei pe Nathan şi pe mine în Sud, cândva?

Prezenţa plină de viaţă a Sofiei se şterse, apoi dispăru din mintea mea odată ce-am ajuns la mine în cameră şi din nou mi-a stat inima de deznădejde când m-a lovit ca un baros unul dintre acele gânduri despre Leslie Lapidus. Fusesem

[1] *The Bear*, nuvelă de William Faulkner, publicată în 1942.

destul de fraier să cred că în după-amiaza asta, în timp ce orele care mai rămâseseră până la rendez-vous zburau pe lângă mine, obișnuita mea disciplină și putere de detașare îmi vor îngădui să-mi continui rutina, adică să compun scrisori pentru rudele din Sud ori să mâzgălesc în carnețelul cu însemnări, ori, pur și simplu, să mă tolănesc în pat și să citesc. Eram adânc cufundat în *Crimă și pedeapsă* și, cu toate că ambițiile mele ca scriitor fuseseră turtite zdravăn de stupefianta profunzime și de complexitatea cărții, trecuseră vreo câteva după-amiezi deja de când foram prin ea cu necontenită mirare admirativă, mare parte din uluirea mea fiind în directă legătură cu Raskolnikov[1], a cărui existență hărțuită și sărăcăcioasă la St.-Petersburg părea (mai puțin omorul) extrem de asemănătoare cu a mea în Brooklyn. Efectul asupra mea fusese într-adevăr atât de puternic încât chiar am meditat – și nu într-o doară, ci într-un moment de seriozitate, care m-a cam speriat – la consecințele fizice și spirituale asupra mea dacă și eu, la rândul meu, m-aș fi dedat la o mică omucidere, colorată de metafizici, înfigând un cuțit, să zicem, în pieptul vreunei bătrâne nevinovate ca Yetta Zimmermann. Viziunea arzătoare a cărții mă dezgusta și mă atrăgea înapoi deopotrivă, totuși, în fiecare după-amiază, atracția ei câștiga irezistibil în conflict. Și, atunci, este cel mai mare omagiu pentru modul în care Leslie Lapidus pusese stăpânire pe intelectul meu, pe însăși voința mea, faptul că, în după-amiaza aceasta, cartea a rămas neatinsă.

Și nici scrisori n-am scris, și nici nu mi-am trecut în carnet vreunul dintre rândurile acelea gnomice – mergând de la caustic până la apocaliptic, maimuțărind în stil ce era mai prost atât la Cyril Connolly[2], cât și la André Gide[3] – prin care mă străduiam să-mi păstrez mâna pentru o carieră subsidiară de memorialist. (De mult am distrus o mare parte din aceste scurgeri ale gândirii mele de tinerețe, păstrând doar vreo sută de pagini cu valoare nostalgică, inclusiv

[1] Personajul principal al romanului *Crimă și pedeapsă* (1866), de F. M. Dostoievski.

[2] Eminent critic englez și editor (1903–1974).

[3] Scriitor francez (1869–1951), câștigător al Premiului Nobel pentru Literatură în 1947.

chestiile despre Leslie şi un tratat de nouă sute de cuvinte – surprinzător de spiritual pentru un jurnal atât de încărcat, altminteri, cu *angst*[1] şi cugetări adânci – despre meritele relative, despre coeficienţii de frecare aparenţi, despre miros şi alte caracteristici ale diverşilor lubrifianţi pe care îi folosisem în practicarea Viciului Secret, câştigătorii de departe fiind fulgii de săpun Ivory, bine emulsifiaţi în apă la temperatura corpului.) Nu, în ciuda tuturor dictatelor conştiinţei şi a eticii muncii calviniste şi în ciuda faptului că nu eram nici pe departe obosit, am stat întins pe spate în pat, imobil ca unul aproape de prosternaţie, amuzat să constat că febra care mă ţinuse în priză în ultimele zile îmi făcea muşchii să mi se zbată şi că te puteai chiar îmbolnăvi, probabil serios, de extaz veneric. Lungit pe spate, eram o zonă erogenă de un metru optzeci. De fiecare dată când mă gândeam la Leslie, goală şi zvârcolindu-mi-se în braţe, cum avea să fie peste câteva ore, inima mea făcea acel sălbatic salt care, după cum am mai spus, ar fi fost periculos la un om mai bătrân.

Pe când zăceam aşa, în camera mea de culoarea luminoasă a acadelei, şi pe când minutele după-amiezii se scurgeau încet, bolii mele veni să-i ţină companie un soi de semidementă incredulitate. Amintiţi-vă, castitatea mea era aproape intactă. Asta îmi sporea senzaţia că trăiam un vis. Nu eram pur şi simplu pe punctul de a mă culca cu o femeie, ci mă îmbarcam într-o călătorie spre Arcadia[2], spre Ţara Beulah[3], spre regiunile înstelate ale întunericului de catifea de dincolo de Pleiade. Mi-am amintit încă o dată (de câte ori le invocasem sunetul?) transparentele indecenţe pe care le rostise Leslie şi făcând asta – vizorul minţii mele retrasa fiecare crăpătură a buzelor ei moi şi suculente, scânteietorii incisivi, perfect modelaţi ortodontic, chiar şi un fermecător strop de salivă la colţul orificiului – mi s-a părut cel mai

[1] Termen care desemnează, în filosofia existenţialistă, teama individului cauzată de conştientizarea faptului că viitorul său nu e determinat dinainte, ci trebuie să fie liber ales.

[2] Un tărâm idilic, ficţional, descris de Yeats în poemul *The Song of the Happy Shepherd (Cântecul păstorului fericit)*.

[3] În Biblie, ţara făgăduită israeliţilor (Isaia 62:4).

ameţitor ţel pe care chiar în seara aceea, undeva înainte ca soarele să-şi poată încheia circuitul oriental şi să se înalţe iarăşi peste Sheepshead Bay, gura aceea avea să fie – nu, nu mă puteam lăsa să mă gândesc la gura aceea alunecoasă şi dulce şi la iminentele ei întrebuinţări. Imediat după ora şase, m-am rostogolit jos din pat şi am făcut un duş, apoi m-am bărbierit pentru a treia oară în ziua aceea. În sfârşit, m-am îmbrăcat în singurul meu costum de bumbac, am extras o bancnotă de douăzeci de dolari din tezaurul meu păstrat în cutia de Johnson & Johnson şi am ridicat pânzele, ieşind din cameră, către cea mai mare aventură a mea.

Afară, în hol (în amintire, evenimentele de seamă ale vieţii mele au fost adesea însoţite de mici imagini învârtitoare, ca nişte sateliţi orbitor iluminaţi), Yetta Zimmermann şi bietul elefantin Moishe Muskatblit erau implicaţi într-o ceartă energică.

— Te dai tânăr cu frică de Dumnezeu şi totuşi îmi faci mie una ca asta?

Yetta mai-mai că striga, cu o voce plină mai degrabă de adâncă durere decât de mânie adevărată.

— Ai fost jefuit în metrou? Te păsuiesc de cinci săptămâni de la plata chiriei – cinci săptămâni din generozitatea şi bunătatea inimii mele – şi acum vii să-mi spui poveşti de adormit copiii? Crezi că sunt un soi de mică, drăguţă şi naivă *faygeleh*[1] ca să-ţi înghit gogoşile astea? *Haida-de!*

„Haida-de!"-ul a fost maiestuos, transmiţând atâta dispreţ încât l-am văzut pe Moishe – gras şi năduşit în hainele lui negre, ecleziastice – făcându-se pur şi simplu mic.

— Dar e adevărat!, stărui el.

Era pentru prima oară când îl auzeam vorbind, iar vocea lui juvenilă – un *falsetto* – părea potrivită cu volumul lui amplu, ca de gelatină. Era gata să plângă.

— E adevărat, buzunarul mi-a fost golit în staţia de metrou din Bergen Street! A fost un colorat, un micuţ şi slăbuţ colorat. O, a fost atât de iute! A dispărut pe scări în sus mai înainte să apuc eu să strig. O, doamnă Zimmermann...

[1] Pederast (în idiş), cuvânt care provine din germanul *Vogel*, care înseamnă „pasăre", de unde şi porecla folosită pentru un homosexual (pasiv) de *Little Bird*, „Păsărică"; Yetta îl foloseşte cu sensul de pasăre cu minte puţină.

Al doilea „Haida-de!" ar fi băgat la apă şi lemnul de tec.

— Şi eu să cred o poveste ca asta? Să cred o poveste ca asta chiar de la un rabin mâine-poimâine? Săptămâna trecută mi-ai spus – săptămâna trecută mi-ai jurat pe ce-ai mai sfânt – că o să ai patruzeci şi cinci de dolari joi după-amiaza. Acum îmi serveşti chestia asta despre un hoţ de buzunare!

Corpul masiv al Yettei era aplecat înainte într-o poziţie războinică, dar încă o dată am simţit că era mai multă fanfaronadă decât ameninţare în purtarea ei.

— De treizeci de ani ţin casa asta şi n-am dat pe nimeni afară. Mă mândream că n-a trebuit să scot pe nimeni în şuturi, excepţie un anormal de *oysvorf*[1], în 1938, pe care l-am prins îmbrăcat în chiloţi de fată. Şi acum, după toate astea, aşa să-mi ajute Dumnezeu, să fiu nevoită să dau afară un rabin mâine-poimâine!

— Vă rog, chităi Moishe cu o privire imploratoare.

Simţindu-mă intrus, m-am înghesuit pe lângă, sau prin, masa lor considerabilă, murmurând o scuză, dar am auzit-o deodată pe Yetta spunând:

— Măi, să fie! Tu, carevasăzică, un' te duci, Romeo?

Mi-am dat seama că probabil îi atrăsese atenţia costumul meu de bumbac, proaspăt călcat şi uşor apretat, părul meu lipit de ţeastă cu briantină şi, fără îndoială, loţiunea mea de bărbierit Royall Lyme, din care, mi-a trecut brusc prin minte, îmi turnasem cu atâta largheţe încât miroseam ca o dumbravă tropicală. Am zâmbit, n-am zis nimic şi m-am înghesuit mai departe, grăbit să scap atât de învălmăşeală, cât şi de atenţia uşor lascivă a Yettei.

— Pariez că vreo norocoasă de fată o să-şi vadă visul împlinit în seara asta!, zise ea râzând pe înfundate.

Am fluturat prietenește din mână în direcţia ei şi, cu o privire spre încolţitul şi nefericitul Muskatblit, am plonjat afară, în aerul plăcut al serii de iunie. În timp ce mergeam grăbit pe stradă spre metrou, am mai putut auzi peste slabele lui proteste piţigăiate vocea femeii, răguşită şi gravă, încă turuind furioasă, totuşi stingându-se încet în urma mea, cu un semiton de îngăduinţă răbdătoare care mi-a spus că

[1] Gunoi (idiş).

Moishe nu va fi dat afară din Palatul Roz. Yetta, ajunsesem s-o aflu, era în adâncul inimii de toată isprava sau, în celălalt idiom, o lady *balbatisheh*[1].

Cu toate acestea, intensul caracter *evreiesc* al acestei scene – ca un recitativ dintr-o operă comică în idiș – m-a făcut să devin un pic mai îngrijorat în privința altui aspect al neîntârziatei mele întâlniri cu Leslie. Legănat plăcut într-un vagon gol al BMT-ului care mă ducea spre nord, am încercat, distrat, să citesc un exemplar din *Brooklyn Eagle*, cu preocupările lui parohiale, dar am renunțat curând la efort și, gândindu-mă la Leslie, mi-a trecut prin cap că nu pusesem niciodată piciorul dincolo de treptele de la intrare ale unei case evreiești. Cum o fi?, m-am întrebat. M-am temut deodată că nu eram îmbrăcat cum se cuvine, bănuiam că ar fi trebuit să port o pălărie. Nu, bineînțeles, m-am liniștit eu, asta era când intrai în sinagogă (parc-așa ceva, nu?) și, spunându-mi acestea, mi-a fulgerat prin minte imaginea dizgrațiosului templu de cărămidă galbenă al congregației Rodef Sholem din orașul meu natal, în Virginia.

Aflat peste drum, în diagonală, de Biserica Prezbiteriană – de asemenea dizgrațioasă, în culoarea sa veștedă, noroioasă, lucrată în gresie și ardezie, motivul caracteristic al arhitecturii bisericilor americane din anii treizeci – unde, de când eram copil și până la adolescență, m-am dus la slujba de duminică, tăcuta sinagogă, cu obloanele trase, cu portalurile ei sumbre de fier forjat și cu Steaua lui David săpată pe fronton, părea, în intimidanta ei nemișcare, să reprezinte pentru mine tot ce era izolat, misterios și chiar supranatural la evrei și la iudaici, precum și în religia lor fumurie, cabalistică.

Poate e ciudat, dar nu aveam o părere total eronată despre evreii înșiși. În acel orășel foarte activ din Sud, evreii fuseseră complet și călduros asimilați în straturile exterioare ale vieții civile, la care deveniseră participanți neașteptați: negustori, doctori, avocați, un spectru al reușitei burgheze în viață.

Ajutorul primarului („vicele") era evreu; marele liceu local se mândrea în mod deosebit cu succesele echipelor sale

[1] Inimoasă gospodină (idiș).

şi acel *rara avis*[1] – un antrenor evreu de atleţi, de sprinteri, şi de triple-ameninţări[2]. Însă am văzut cum evreii par să dobândească o altă identitate sau alt ego. Eram afară, în plină lumină a zilei şi în toiul activităţii, când evreii dispăreau în carantina lor domestică şi în izolarea sinistrei lor adoraţii religioase, asiatice – cu suspiciunea că ardeau tămâie, coarne de berbec şi vietăţi sacrificate pentru ofrandă, bătând din tamburine, iar femeile cu voaluri intonau imnuri lugubre, într-o limbă moartă, şi scoteau vaiete ascuţite de *banshee*[3] – şi atunci începeau angoasele pentru un mic prezbiterian de unsprezece ani.

Eram prea tânăr, presupun, şi prea neştiutor ca să fac vreo legătură între iudaism şi creştinism. De asemenea, nu puteam să-mi dau seama de grotescul, dar acum evidentul paradox: că după Şcoala de duminică, atunci când stăteam clipind des la sumbrul şi rău prevestitorul tabernacul de peste drum (cu creieraşul meu făcut vraişte de stupefiant de plicticosul episod din Levitic[4], care-mi fusese vârât cu forţa în cap de un casier de la bancă efeminat, pe nume McGehee, ai cărui strămoşi pe vremea lui Moise se închinau la copaci pe Insula Skye[5] şi urlau la Lună), de fapt tocmai absorbisem un capitol din străvechea, nepieritoarea şi etern revelatoare istorie a chiar acelei seminţii la a cărei casă de rugăciune mă holbam eu cu adâncă suspiciune şi cu un fior de groază nedefinită. Mă gândeam cu jale la Avraam şi la Isaac. Doamne, ce lucruri de nerostit se petreceau în acel sanctuar păgân! Şi pe deasupra duminica, atunci când bunii neevrei îşi tundeau peluzele sau făceau cumpărături la magazinul universal al lui Sol Nachman! În calitatea mea de începător în studiul Bibliei, ştiam despre evrei deopotrivă foarte multe

[1] O „pasăre rară" sau o raritate (lb. latină, în original).
[2] În limba engleză: *triple-threat (man)* este acel jucător de fotbal nord-american care excelează în toate cele trei abilităţi: alergare, pasă şi şutare a mingii.
[3] Spirit al naturii care ia chip de femeie, se arată călătorilor singuratici şi, cu ţipătul ei ascuţit, prevesteşte moartea (din folclorul scoţian şi irlandez).
[4] A treia carte din Tora iudaică sau Biblia creştină, în care se dau instrucţiuni amănunţite despre cum să trăieşti în sfinţenie, inclusiv cum să celebrezi sabatele, să posteşti şi să aduci ofrade.
[5] Isle of Skye – cea mai mare insulă din Arhipelagul Hebridelor, pe coasta de vest a Scoţiei.

și prea puține, prin urmare, tot nu-mi puteam închipui exact ce se petrecea în Congregația Rodef Sholem. Imaginația mea de copil îmi sugera că suflau într-un *shofar*[1], ale cărui note barbare, sălbatice sunau cu ecou într-un spațiu permanent întunecat, adăpostind o Arcă veche, putredă, și o grămadă de rulouri de pergament. Femei cușer, cu capetele plecate și cu fețele acoperite, purtând cămăși grosolane, din pânză aspră, boceau zgomotos. Nu se cântau imnuri emoționante, doar se psalmodiau litanii în care se repeta cu îndârjire un cuvânt care suna a „adenoizi". Filactere spectrale și osificate fluturau prin beznă ca niște păsări preistorice și peste tot erau rabini cu tichii în creștetul capului, gemând într-o limbă guturală, în timp ce își oficiau riturile sălbatice – circumcizia țapilor, arderea boilor, spintecarea mieilor nou-născuți. La ce altceva se putea gândi un mic puști, după Levitic? Nu puteam înțelege cum adorata mea Miriam Bookbinder sau Julie Cohn, flușturatica antrenoare de atletism a școlii, pe care toată lumea o idolatriza, izbuteau să supraviețuiască unui astfel de context sabatic.

Acum, la zece ani de atunci, eram mai mult sau mai puțin eliberat de astfel de idei false, dar nu suficient de liber ca să nu fiu un pic îngrijorat despre ce aș putea găsi *chez*[2] Lapidus, în prima mea întâlnire cu o casă evreiască. Chiar înainte de a mă da jos din metrou, la Brooklyn Heights, m-am trezit făcând speculații cu privire la atributele fizice ale locului pe care mă pregăteam să-l vizitez și – ca odinioară cu sinagoga – îl asociam cu mohoreala și întunericul. Asta nu era fantezia excentrică a copilăriei mele. Nu m-aș fi așteptat în veci la ceva atât de mohorât ca negrele imobile de apartamente de lângă calea ferată, despre care citisem în unele povestiri despre viața evreilor în anii douăzeci și treizeci; știam că familia Lapidus trebuie să fie la ani-lumină și de mahalale, și de *shtetl*. Cu toate acestea, atât de rezistentă este puterea prejudecăților și a ideilor preconcepute, încât prevedeam deja un sălaș – cum spuneam – apăsător de întunecat și chiar cu atmosferă

[1] Corn de berbec în care se suflă, ritualic, în sinagogi (mai ales înaintea sărbătorii Rosh Hashanah și la sfârșitul sărbătorii de Yom Kippur), ca simbol al îndemnării la căință și penitență.
[2] Acasă la (lb. franceză, în original).

funerară. Parcă vedeam încăperi în penumbră, îmbrăcate în lambriuri de nuc închis la culoare şi încărcate cu mobilier greoi, în stilul misionar[1], de stejar; pe o masă avea să fie un *menorah*[2], cu lumânările aşezate în ordinea cuvenită, dar neaprinse, iar în apropiere, pe o altă masă, avea să fie o Tora, poate chiar Talmudul, deschisă la o pagină tocmai scrutată cu pioşenie de bătrânul Lapidus. Deşi scrupulos de curată, locuinţa va mirosi a vechi şi va fi neventilată, îngăduind izului de *gefilte* prăjite să se reverse în valuri din bucătărie, unde o privire rapidă mi-ar descoperi o bătrână doamnă cu tulpan – bunica lui Leslie – care mi-ar rânji complet ştirbă pe deasupra tigăii sale, dar n-ar fi spus nimic, nevorbind o boabă englezeşte. În living, cea mai mare parte a mobilierului avea să fie cromat, asemănător cu acela dintr-o infirmerie. Mă aşteptam să întâmpin oarecare dificultăţi în conversaţia cu părinţii lui Leslie – mama, disperat de supraponderală, ca toate mamele evreice, ruşinoasă, rezervată, mai mult tăcută; tatăl, mai sociabil şi destul de simpatic, dar nefiind în stare să vorbească decât despre meseria lui – turnarea plasticului –, cu un glas puternic influenţat de palatalele înecate ale limbii materne. Urma să sorbim câte puţin dintr-un Manischewitz[3] şi să ronţăim nişte halva, în timp ce papilele mele gustative saturate de dulce vor tânji disperate după o sticlă de bere Schlitz. Atunci, brusc, cea mai importantă şi mai sâcâitoare problemă a mea – *unde*, în care anume cameră, pe care pat sau divan din acest ambient Leslie şi cu mine aveam să ne efectuăm glorioasa noastră compactare? – îmi ieşi din minte când trenul intră huruind în staţia Clark Street–Brooklyn Heights.

Nu vreau să exagerez reacţia mea la vederea casei Lapidus şi cum se prezenta ea faţă de cum mi-o închipuisem eu. Dar adevărul e (şi după atâţia ani imaginea este la fel de strălucitoare ca un penny de cupru proaspăt ieşit din monetărie) că Leslie locuia într-o casă atât de elegantă

[1] *Mission style*, stil în arhitectură creat după modelul misionarilor spanioli din California.

[2] Sfeşnic cu şapte braţe, un simbol al iudaismului din vremurile străvechi şi emblema statului modern Israel.

[3] O marcă de vin cuşer.

încât am trecut pe lângă ea de vreo câteva ori. Nu puteam concepe că edificiul de pe Pierrepont Street corespundea într-adevăr cu numărul pe care mi-l dăduse ea. Când în sfârșit l-am identificat, de bună seamă că m-am oprit în loc căzut într-o admirație fără rezerve. Construită din gresie, în stil neorenascentist grec, proaspăt renovată, casa era situată ceva mai departe de stradă, dincolo de o mică peluză prin care trecea secera unei alei de pietriș pentru mașini. Pe alee se odihnea acum un Cadillac sedan jignitor de curat și de lustruit, de un castaniu-închis, cu nuanță de vin, perfect îngrijit; parcă-l și vedeam la o expoziție de mașini.

M-am oprit o clipă acolo, pe trotuarul străzii civilizate, mărginite de copaci admirând această eleganță cu adevărat inspirată. În umbrele înserării, becurile din casă luminau plăcut, iradiind o armonie care mi-a amintit subit de reședințele impunătoare de pe Monument Avenue, din Richmond. Apoi, mintea-mi plonjând în balta vulgarității, m-am gândit că decorul acela putea fi o reclamă într-o revistă ilustrată pentru Fisher Bodies, pentru whisky scoțian, pentru diamante sau pentru orice altceva, sugerând rafinamentul rar și superscump. Dar mai ales îmi amintea de acea stilată și încă frumoasă capitală a Confederației – o asociație ridicolă, de sudist neaoș, dar una accentuată de vederea, în rapidă succesiune, a unui jocheu negru, pe jumătate ghemuit, turnat în fier, care-și rânjea gura roz la mine în timp ce mă apropiam de portic, apoi de obrăznicătura vioaie de fată în casă care mi-a deschis. Strălucitor de neagră, într-o uniformă toată pliseuri și volănașe, vorbea cu un accent pe care urechea mea – semnalizator fără greș – l-a putut recunoaște ca fiind al unei native din regiunea dintre Roanoke River și Currituck County, în sectorul de nord-est al Carolinei de Nord, imediat la sud de hotarul Virginiei. Mi-a confirmat deducția, când am întrebat-o, spunând că era într-adevăr din cătunul South Mills – „înfipt cu deștu'", după spusele ei, chiar în inima lui Dismal Swamp. Chicotind la agerimea mea, își dădu ochii peste cap și zise:

— Hai-năuntru!

Apoi, cu un efort pentru etichetă, își țuguie buzele și murmură, pe un ton ușor yankeu:

— Domnişoara Lă-*pii*dus va veni la dumneata într-o clipă.

Anticipând o bere scumpă, străină, am descoperit că sunt deja uşor ameţit. Apoi, Minnie (pentru că acesta, am aflat mai târziu, era numele fetei) m-a condus într-un imens living alb ca scoica, presărat cu sofale voluptuoase, cu otomane pufoase şi cu fotolii aproape imoral de îmbietoare. Acestea erau aranjate pe un covor gros, din perete în perete, şi el tot alb, fără nicio pată. Biblioteci aflate pretutindeni erau ticsite cu cărţi – cărţi adevărate, noi şi vechi, multe uşor roase pe la colţuri, arătând că fuseseră citite. M-am lăsat într-un fotoliu îmbrăcat în piele întoarsă de culoare crem, postat la jumătatea distanţei între un eteric Bonnard şi un studiu de muzicieni la repetiţie al lui Degas. Pe Degas l-am recunoscut imediat, dar n-aş fi putut spune de unde-l ştiam – până când dintr-odată mi l-am amintit dintr-o perioadă filatelică de pe la finele copilăriei mele, reprodus pe o marcă poştală a Republicii Franceze. *Dumnezeule mare!*, a fost tot ce am putut gândi.

Fusesem, firește, toată ziua într-o stare de semiexcitaţie erotică. Totodată, am fost luat complet pe nepregătite de o asemenea bogăţie, genul pe care ochii mei de provincial o văzuse doar fragmentar, prin paginile revistei *The New Yorker* sau prin filme, dar niciodată direct. Acest şoc cultural – o subită fuziune a libidoului cu o îmbătătoare percepere a luxului, indecent, dar cu cap utilizat – mi-a provocat un îngrijorător amestec de senzaţii în timp ce stăteam acolo: puls accelerat, creştere simţitoare a obrajilor încinşi, salivaţie abundentă şi, în final, o spontană şi exorbitantă încordare în chiloţii mei Hanes Jockey, care avea să dureze toată seara, indiferent în ce poziţie mă găseam – aşezat, stând în picioare, ba chiar şi mergând uşor şchiopătat printre clienţii de la Gage & Tollner, restaurantul unde am dus-o pe Leslie ceva mai târziu, la cină. Condiţia mea armăsărească era, desigur, un fenomen datorat extremei mele tinereţi, care avea să mai apară foarte rar (şi niciodată de-o asemenea durată după vârsta de treizeci de ani). Mai trecusem prin acest priapism de mai multe ori înainte, dar nici pe departe atât de intens şi cu siguranţă niciodată în circumstanţe care nu erau pur

sexuale. (Cel mai notabil a fost odată, când aveam vreo șaisprezece ani, la un bal al școlii, când una dintre acele cochete pline de șiretenie de care am mai pomenit – cu care Leslie se afla într-o antiteză atât de plăcută – a dezlănțuit asupra mea o serie de atacuri ilicite: mi-a răsuflat pe ceafă, mi-a gâdilat palma nădușită cu vârful degetului, și-a lipit insinuant pântecul în satin de al meu cu atâta destrăbălare hotărâtă, deși prefăcută, încât numai o tărie a voinței aproape ca de sfânt, după ore de torturi din acestea, m-a smuls cu forța de lângă afurisita vampiriță și m-a făcut să-mi văd de drum, tumefiat, în noapte.) Dar în casa Lapidus nu fusese nevoie de vreo provocare corporală. A fost, pur și simplu, gândul la iminenta apariție a lui Leslie combinat cu excitanta conștientizare – o mărturisesc fără rușine – a acestei plenitudini bănești. Aș fi, de asemenea, necinstit dacă nu aș admite că la plăcuta perspectivă a copulării în casa aceea s-a adăugat imaginea fulgurantă a căsătoriei, dacă lucrurile aveau să capete o astfel de turnură.

Aveam să aflu curând, dintr-o conversație relaxată – de la Leslie și de la un prieten de vârstă mijlocie al familiei, un anume domn Ben Field, care a sosit în vizită împreună cu soția, în seara aceea, practic imediat în urma mea – că averea Lapidus a rezultat, în primul rând, de la o singură piesă de plastic nu mai mare decât degetul arătător al unui copil sau apendicele vermiform al unui adult, cu care, de fapt, chiar seamănă. Bernard Lapidus, potrivit spuselor domnului Ben Field pe când își mângâia paharul cu Chivas Regal, a prosperat în timpul Crizei din anii '30 producând scrumiere de plastic cu inscripții în relief. Scrumierele (mi-a detaliat Leslie, mai târziu) erau de tipul clasic, pe care-l cunoaște toată lumea: de regulă negre, circulare și ștanțate cu inscripții ca STORK CLUB, „21", EL MOROCCO sau, în localuri mai plebee, BETTY'S PLACE și JOE'S BAR. Mulți oameni furau aceste scrumiere, prin urmare cererea era fără sfârșit. În anii respectivi, domnul Lapidus produsese scrumiere cu sutele de mii, activitatea micuței fabrici din Long Island City îngăduindu-i să trăiască foarte confortabil cu familia sa în Crown Heights, pe atunci una dintre zonele cele mai la modă din Brooklyn. Recentul război fusese cel

care îi adusese tranziția de la simpla prosperitate la luxul unei reședințe din gresie pe Pierrepont Street, la Bonnard și la Degas (și un Pissaro, pe care aveam să-l văd curând, un peisaj înfățișând un drum de țară pierdut în natura nedomesticită de la începutul secolului al XIX-lea din jurul Parisului, atât de delicat, de senin și de frumos, că mi s-a pus un nod în gât).

Cu puțin înainte de Pearl Harbor – a continuat domnul Field, pe tonul său informativ liniștit –, guvernul federal a lansat o cerere printre fabricanții de plastic turnat, pentru producerea acestui flecușteț, de abia cinci centimetri lungime, cu formă neregulată și conținând, la un capăt, o umflătură filetată, care trebuia să se potrivească într-un orificiu de formă similară cu precizie absolută. O bucată costa sub un penny, dar de vreme ce contractul – pe care domnul Lapidus l-a câștigat – stipula o producție de zeci de milioane, minuscula piesă a dat naștere unei Golconda[1]: era o componentă esențială a focosului fiecărui obuz de șaptezeci și cinci de milimetri din artilerie tras de armată și de marină pe tot parcursul celui de-al Doilea Război Mondial. În baia princiară pe care, mai târziu, am fost nevoit s-o vizitez, exista o copie a acestei piese din rășină polimerizată (căci din așa ceva se făceau, mi-a spus domnul Field), înrămată și atârnată de perete, iar eu am privit-o uluit îndelung, gândindu-mă la nenumăratele legiuni de gălbejiți și de friți care fuseseră aruncați în aer până în dulcea viață viitoare grație existenței acestui obiect, făcut dintr-o substanță vâscoasă, embrionară, în umbrele lui Queensborough Bridge. Copia era din aur de optsprezece carate, iar prezența ei făcea singura notă discordantă de prost gust din casă. Dar putea fi trecută cu vederea, în anul acela, când mirosul proaspăt al victoriei încă plutea în aerul Americii. Leslie avea să se refere la ea, mai târziu, spunându-i „Viermele", și întrebându-mă dacă nu-mi amintea de „o specie de spermatozoizi obezi" – o comparație nostimă care însă te îngheța prin paradox dacă te gândeai la funcția „viermelui". Am filosofat un timp despre asta, dar la

[1] Străveche fortăreață indiană, capitala regatului cu același nume, vestită odinioară pentru diamantele ei, Golconda a căpătat o semnificație generică, asociată cu marea bogăție.

sfârșit și în cel mai nevinovat mod cu puțină ea și-a păstrat o atitudine degajată față de sursa de bunăstare a familiei, observând cu un soi de amuzament resemnat că „Viermele cu siguranță a cumpărat câțiva fantastici impresioniști francezi".

Leslie și-a făcut apariția, îmbujorată și frumoasă, într-o rochie de jerseu negru ca bitumul, care se mula și se încrețea peste diversele ei rotunjimi într-un mod dureros de ademenitor. Mi-a dat o sărutare umedă pe obraz, împrăștiind un parfum aerisit, care o făcea să miroasă ca o narcisă proaspătă și, din nu știu ce motiv, de două ori mai excitantă ca ațâțătoarele de bărbăție cu care avusesem de-a face în Tidewater, acele ridicole virgine scăldate în duhoarea moscului lor de odalisce. Asta era *clasă*, am gândit eu, adevărată clasă evreiască. O fată care se simțea îndeajuns de sigură pe ea cât să se parfumeze cu Yardley știa, într-adevăr, ce înseamnă sexul. Curând după ea au venit și părinții, un bărbat la vreo cincizeci de ani, slab, bronzat și cu o înfățișare plăcută de vulpoi, și o femeie frumoasă, cu părul ca ambra, care părea atât de tânără încât ar fi putut trece cu ușurință drept sora mai mare a lui Leslie. Din cauza înfățișării sale, mi-a venit greu să cred când mi-a spus Leslie că mama ei absolvise Colegiul Barnard în 1922.

Domnul și doamna Lapidus n-au zăbovit prea mult în compania noastră, așa că nu mi-am putut forma decât o scurtă impresie. Dar impresia aceea – o certă doză de educație, o dezinvoltură exprimată în bunele maniere, un rafinament deosebit – m-a făcut să dau înapoi, gândindu-mă la crasa mea ignoranță și la stupida criză care mă apucase în metrou, cu premoniția mea de bătut în cap a mohorelii meschine și a lipsei de cultură. Cât de puțin știam, la urma urmelor, despre această lume urbană de dincolo de râul Potomac, cu enigmele sale etnice și complexitățile sale! În mod eronat, mă așteptasem la o vulgaritate stereotipă. Anticipând în Lapidus-*père*[1] pe cineva ca Schlepperman – comediantul evreu de la emisiunea de radio a lui Jack Benny, cu accentul lui de pe Seventh Avenue și solecismele-i fără

[1] *Père* – tată (lb. franceză în original).

speranță – descoperisem, în schimb, un patrician cu ușurința vorbirii, foarte degajat în ceea ce privea bogăția lui, a cărui voce era plăcut colorată cu vocalele largi și accentuarea zglobie de la Harvard, unde am aflat că absolvise chimia cu *summa cum laude*, plecând de acolo expert în producerea victoriosului Vierme. Am băut încet berea daneză cu care am fost servit. Deja mă abțiguisem și mă simțeam fericit – fericit, mulțumit mai presus de orice-mi imaginasem până atunci. Apoi a urmat o altă plăcută revelație. În timp ce conversația zumzăia mai departe în seara înmiresmată, am început să înțeleg că domnul și doamna Field veniseră să li se alăture părinților lui Leslie într-un weekend prelungit la casa de vară a familiei Lapidus, pe țărmul din Jersey. De fapt, grupul avea să plece dint-o clipă într-alta, în Cadillacul castaniu. Atunci mi-am dat seama că Leslie și cu mine vom fi lăsați singuri, să ne facem de cap, în casa aceea. Paharul meu s-a revărsat. O, paharul meu s-a transformat într-un torent rupând stăvilarele și curgând pe covorul imaculat, și mai departe, pe Pierrepont Street, peste tot Brooklynul care căpătase culoarea cărnii în asfințit. Un weekend singur cu Leslie...

Dar a mai trecut probabil o jumătate de oră până când soții Lapidus și Field să urce în Cadillac și să pornească spre Asbury Park. Răgazul acesta l-am petrecut sporovăind. Ca și oaspetele său, domnul Field era colecționar de artă, iar discuția s-a îndreptat către subiectul achizițiilor. Domnul Field pusese ochii pe un Monet, în Montréal, și dădu de înțeles că socotea c-ar fi putut intra în posesia lui pentru vreo treizeci, cu un pic de noroc. Pentru câteva secunde, am simțit fiori de gheață pe șira spinării. Mi-am dat seama că era pentru prima oară când auzeam pe cineva în carne și oase (și nu vreo efigie cinematografică) spunând „treizeci" ca prescurtare de la „treizeci de mii". Dar urma să mai am o surpriză. La acest punct, a fost menționat și Pissaro și, de vreme ce eu nu-l văzusem încă, Leslie a sărit de pe sofa și-a spus că trebuie să merg cu ea imediat. Ne-am dus împreună în spatele casei, în ceea ce era o simplă sufragerie, unde priveliștea încântătoare – o duminică după-amiază amuțită, peste un amestec de viță verde-pal, ziduri măcinate

și eternitatea – prindea ultimele raze oblice ale soarelui de vară. Reacția mea a fost absolut spontană:

— E atât de frumos, m-am auzit șoptind.

— E *ceva*, nu?, răspunse Leslie.

Unul lângă altul, am privit peisajul. În umbrele încăperii, chipul ei era atât de aproape de al meu încât îi puteam simți aroma dulceagă și lipicioasă a sherry-ului pe care îl băuse, după care m-am pomenit cu limba ei era în gura mea. Pe cinstite că nu făcusem nicio propunere pentru acea fenomenală limbă; întorcându-mă, voisem să mă uit la fața ei, căutând doar acea expresie a plăcerii estetice pe care, dac-aș fi găsit-o, ar fi corespuns cumva cu a mea, așa cum știam că o am. Dar nici n-am apucat să-i zăresc chipul, într-atât de instantanee și de grăbită a fost limba. Pătrunsă în gura mea căscată ca un animal marin zvârcolitor, a fost cât pe-aci să mă scoată din simțiri în timp ce scotocea după un punct terminus de neatins, lângă omușor; se răsucea, zvâcnea și se contorsiona măturându-mi cerul gurii; sunt sigur că pe puțin o dată s-a răsturnat cu susul în jos. Lunecoasă ca un delfin, nu atât udă, cât mai degrabă delicios mucilaginoasă și cu gust de Amontillado, a avut în ea atâta putere cât să mă țintuiască, sau cumva să mă facă să dau înapoi, de tocul ușii, unde am rămas atârnând neajutorat, cu ochii strâns închiși, în transa limbii. Cât a durat nu știu, dar când în sfârșit mi-a trecut prin cap să-i răspund la fel, sau măcar să încerc, și am început să-mi dezmorțesc propria limbă, cu un soi de gâlgâit, am simțit-o pe a ei retrăgându-se ca o bășică dezumflată; și-a dezlipit gura de a mea, apoi și-a lipit fața de obrazul meu.

— Nu *putem* chiar acum, zise ea, cu agitație.

Mi s-a părut că o simt tremurând, dar n-am fost sigur decât de faptul că respira greu și că eu o țineam strâns în brațe. Am bâiguit:

— *Dumnezeule*, Leslie... *Les*...

Asta a fost tot ce-am putut scoate, după care ea s-a desprins de mine.

Rânjetul ei de acum părea un pic nepotrivit cu emoția noastră răvășitoare, iar glasul ei adoptă un ton liniștit, destins, chiar zeflemitor, care totuși, prin forța semnificației, mă lăsă în pragul smintelii de dorință. Era

melodia familiară, dar interpretată de data asta la un fluier din trestie-de-zahăr.

— *Futai*, zise ea, într-o şoaptă abia perceptibilă, uitându-se la mine, un fantastic... futai.

Apoi se întoarse şi o luă înapoi către living.

Câteva momente mai târziu, când m-am ascuns într-o baie habsburgică dotată cu un tavan de catedrală şi baterii şi robinete aurite, rococo, m-am scormonit în portofel şi am dat de capătul unui prezervativ Trojan, prelubrifiat, ieşit din ambalajul lui de staniol, pe care l-am pus la îndemână, într-un buzunar lateral al sacoului, încercând, totodată, să-mi recompun înfăţişarea răvăşită în faţa unei oglinzi care te arăta din cap până-n picioare şi pe rama căreia mergeau de-a buşilea heruvimi auriţi. Am reuşit să-mi şterg faţa mânjită de ruj, o faţă care, spre deznădejdea mea, avea rumeneala de cireaşă în obraji, semnul cuiva suferind de insolaţie. Nu puteam face absolut nimic în privinţa asta, deşi am fost uşurat să constat că sacoul meu demodat de bumbac, un pic prea lung, ascundea cu mai mult sau mai puţin succes şliţul pantalonilor şi neînduplecata rigiditate dindărătul lui.

Ar fi trebuit, oare, să bănuiesc totuşi că e ceva în neregulă când, câteva minute mai târziu, în timp ce ne luam la revedere de la soţii Lapidus şi soţii Field, pe aleea de pietriş pentru maşini, l-am văzut pe domnul Lapidus sărutând-o afectuos pe frunte şi murmurându-i: „Să fii cuminte, mica mea prinţesă!"? A fost nevoie să treacă ani buni, deopotrivă cu studii amănunţite despre sociologia evreiască şi lectura unor cărţi ca *La revedere, Columb*[1] şi *Marjorie Morningstar*[2], mai înainte să aflu de existenţa arhetipului prinţesei evreice, de al său *modus operandi* şi de semnificaţia sa în schema lucrurilor. Dar în momentul acela, cuvântul „prinţesă" nu însemna nimic mai mult decât o drăgălăşenie părintească; eu rânjeam deja încrezut, înlăuntrul meu, la îndemnul „să fii cuminte", în timp ce Cadillacul, cu luminile farurilor

[1] Colecţie de şase nuvele (1959) ale scriitorului american de origine evreiască Philip Roth, fiecare tratând problemele şi preocupările celei de-a doua şi a treia generaţii de evrei asimilaţi americani.

[2] Roman (1955) al scriitorului american Herman Wouk, despre o femeie care vrea să devină actriţă.

din spate clipind roșii, dispărea în amurg. Chiar și așa, odată ce am rămas singuri, am simțit ceva în purtarea lui Leslie – presupun că i-ați putea spune cochetărie – care mi-a dat de înțeles că era necesară o oarecare amânare: asta în pofida presiunii maxime acumulate în noi și a atacului nemilos asupra gurii mele, căreia din nou îi era sete de mai multă limbă.

Am centrat eu direct către Leslie, de îndată ce am fost înapoi, în spatele ușii de la intrare, strecurându-mi brațul pe după mijlocul ei, dar a reușit să scape, râzând ca un clinchet de clopoțel și făcând observația – prea criptică pentru mine – că „graba strică treaba". Totuși, eram cu siguranță mai mult decât dornic ca Leslie să preia controlul strategiei noastre biunivoce, să stabilească succesiunea momentelor și ritmul serii noastre, îngăduind astfel evenimentelor să se desfășoare treptat către marele crescendo; oricât de pătimașă și dornică era, imaginea în oglindă a dorinței mele arzătoare, Leslie, la urma urmelor, nu era o târfă ordinară pe care s-o am la cerere, chiar atunci și chiar acolo, pe covorul din perete în perete. În ciuda nerăbdării ei și a abandonului de mai devreme – îmi spunea mie instinctul –, voia să fie dezmierdată, măgulită, sedusă și tratată ca orice femeie, iar eu nu aveam nimic împotrivă, pentru că Natura în mod clar concepuse o astfel de schemă pentru a spori și plăcerea bărbatului. Prin urmare, eram mai mult decât dispus să am răbdare și să nu zoresc nimic. Astfel, când m-am trezit stând, mai degrabă cu afectare, lângă Leslie, sub Degas, nu m-am simțit deloc contrariat de intrarea lui Minnie, aducând șampanie și (un alt lucru dintre multiplele „cele dintâi" pe care aveam să le cunosc în seara aceea) caviar proaspăt de beluga. Ocazia a stârnit, între Minnie și mine, o tachinare cu puternică aromă sudistă, pe care în mod evident Leslie a găsit-o cuceritoare.

După cum am arătat deja, rămăsesem perplex să descopăr, în timpul ședерii mele în Nord, că newyorkezii tind să-i privească pe sudiști fie cu extremă ostilitate (cum mă privise Nathan, la început), fie cu amuzată condescendență, de parcă aceștia ar alcătui cumva o clasă de menestreli pentru divertisment. Deși știam că Leslie fusese atrasă de partea mea

„serioasă", cădeam totuşi şi eu în categoria celor din urmă. Aproape uitasem – până când a reapărut Minnie – de faptul că în ochii lui Leslie eram ca o ştire proaspătă şi exotică, un pic cam ca Rhett Butler[1]; latura mea „sudistă" era cartea mea cea mare, aşa că am început s-o joc, atunci şi întreaga seară, mizând pe ea tot ce puteam. Următorul schimb de replici, de pildă (replici care ar fi fost de neconceput, douăzeci de ani mai târziu), a făcut-o pe Leslie să râdă, plesnindu-se cu palmele pe frumoasele-i coapse învelite în jerseu:

— Minnie, *mor* să mănânc o mâncare ca pe la noi. Mâncare adevărată de-a oamenilor de culoare. Nu d-astea, ouă de peşte comuniste.

— Mmm-mm! Şi *eu!* Ooo, ce mi-ar mai plăcea o saramură de barbun. Saramură de barbun şi mămăligă. Asta numesc eu *să mănânci.*

— Dar ce-ai zice de-o tocăniţă de maţe de porc, Minnie? Tocăniţă şi napi!

— Mai lăsaţi! (Chicoteli ascuţite, nebuneşti.) Dacă mai vorbiţi mult de maţe, o să mi se facă aşa de foame că crez c-o să *mor*!

Mai târziu, la Gage & Tollner, când Leslie şi cu mine cinam sub o lampă de gaz, mâncând scoici şi crab imperial, am ajuns mai aproape ca oricând în viaţa mea de a simţi un amalgam pur de senzualitate şi bucurii spirituale. Şedeam foarte aproape unul de altul, la o masă dintr-un colţ, departe de gălăgia mulţimii. Beam nişte vin alb extraordinar, care îmi înviorase simţurile şi-mi dezlegase limba într-atât încât să-i spun şi povestea adevărată cu bunicul din partea tatei, care-şi pierduse un ochi şi un genunchi la Chancellorsville, şi una născocită, cu unchiul, fratele bunicii dinspre mamă, al cărui nume era Mosby şi care a fost unul dintre marii lideri ai gherilei confederate în Războiul Civil. Am spus născocită pentru că Mosby, un colonel din Virginia, nu avea nicio legătură de rudenie cu mine; povestea totuşi era deopotrivă acceptabil de veridică şi colorată, iar eu am relatat-o cu înfrumuseţări şi înfloriturі, cu detalii adăugate şi cu note

[1] Personajul principal masculin al romanului *Pe aripile vântului* de Margaret Mitchell.

de bravură, savurând fiecare efect dramatic izbutit și, în cele din urmă, acționând comutatorul de farmec cuceritor de voltaj mediu asupra lui Leslie, care, cu ochii strălucitori, mă luă de mână și mi-o ținu strâns, cum făcuse și la Coney Island, și i-am simțit palma ușor umedă – de dorință sau așa am crezut eu.

— Și dup-aia ce s-a întâmplat?, am auzit-o întrebând, după o pauză pe care o făcusem special pentru sporirea efectului.

— Păi, unchiul meu, Mosby, am continuat, a împresurat în sfârșit brigada aceea unionistă din Valley. Era noapte și comandantul unionist dormea în bivuac. Mosby s-a furișat în cortul întunecat al generalului și l-a înghiontit în coaste, trezindu-l. „Generale", a zis, „scoală-te, am o veste de la Mosby!" Generalul, necunoscând vocea, dar crezând că era vreunul dintre oamenii lui, a sărit în picioare, pe întuneric, și a zis: „*Mosby!* L-ați prins?". Iar Mosby i-a răspuns: „Nu, domnule! *El te-a prins pe tine!*".

Răspunsul lui Leslie m-a răsplătit pe deplin – un chiot din gât, profund apreciativ de contralto, care a făcut să se întoarcă mai multe capete de la mesele din jur împreună cu o privire plină de reproș de la un chelner mai în vârstă. După ce râsul ei s-a stins, amândoi am rămas tăcuți câteva clipe, uitându-ne în paharele noastre cu brandy de după cină. În cele din urmă, a fost ea, nu eu, cea care a adus în discuție subiectul despre care știam că o preocupă cel mai mult, la fel cum mă preocupa și pe mine.

— Știi, erau ciudate vremurile acelea, zise ea gânditoare. Vreau să spun, secolul al XIX-lea. Adică, nimeni nu se gândește că ei se și regulau. În toate cărțile alea și în povestiri nu găsești niciun cuvânt cum că și-o trăgeau.

— Victorianismul, am zis eu. Pudoare exagerată.

— Vreau să spun, eu nu știu prea multe despre Războiul Civil, dar ori de câte ori mă gândesc la vremea aceea – de când cu *Pe aripile vântului* –, am tot visat la generalii ăia, acei superbi generali sudiști, cu mustățile și bărbile lor arămii, cu părul inele-inele, călare pe cai. Și la fetele alea frumoase, în crinoline și izmenuțe. Din tot ce poți citi, n-ai să afli nicicum dacă și-o trăgeau vreodată.

Se opri şi-mi strânse mâna.

— Vreau să spun, pe tine nu te afectează cumva să gândeşti la una dintre acele răpitoare fete, cu crinolina într-o nemaipomenită neorânduială, şi la unul dintre acei superbi ofiţeri tineri – vreau să spun, amândoi futându-se ca *nebunii*?

— O, ba da, am răspuns, cu un fior, ba da, mă afectează. Îţi lărgeşte simţul istoriei.

Trecuse de ora zece seara şi am comandat încă un rând de brandy. Am mai zăbovit acolo încă vreun ceas şi din nou, ca la Coney Island, Leslie a acaparat blând, dar irezistibil cârma conversaţiei, conducând-o înspre braţe moarte cu ape tulburi şi lagune misterioase unde eu, cel puţin, nu mă aventurasem niciodată cu vreo femeie.

Pomenea adesea de psihanalistul ei actual care, zicea ea, îi deschisese conştiinţa asupra eului ei primar şi, mai important, asupra energiei sexuale care nu trebuia decât să fie captată şi eliberată, pentru a face din ea *animalul* sănătos (expresia ei), funcţional, care simţea că este acum. În timp ce vorbea, benignul coniac mi-a dat imboldul de a-mi trece vârful degetelor foarte uşor pe conturul gurii ei expresive, strălucind argintiu de la rujul vermillon.

— Eram aşa o *ciudată* înainte să mă duc la psihanalist, zise ea cu un oftat, burduşită cu chestii intelectuale, fără nicio idee despre legătura cu trupul meu, despre *înţelepciunea* pe care trupul meu putea să mi-o dea. Nicio idee despre păsărica mea, nicio idee despre acel mic şi minunat *clitoris*, n-aveam idee despre nimic. Ai citit D. H. Lawrence? *Amantul doamnei Chatterley*[1]?

A trebuit să spun că nu. Fusese o carte pe care îmi dorisem multă vreme s-o citesc, dar la care, încarcerată ca un strangulator nebun în spatele sârmelor care încuiau rafturile bibliotecii universitare, nu avusesem acces.

— Citeşte-o!, zise ea cu vocea răguşită şi intensă. Fă rost de ea şi citeşte-o, pentru binele tău. Un prieten de-al meu a adus ilicit o copie din Franţa, ţi-o împrumut şi ţie. Lawrence

[1] Romanul a văzut lumina tiparului în 1928, la Florenţa, dar până în 1960 a fost interzis în Regatul Unit, Canada şi Statele Unite, ca fiind pornografic (acuzat de descrierea explicită a sexului şi utilizarea „cuvintelor de netipărit").

are răspunsul – oh, el știe atât de multe despre futut. Zice că atunci când te fuți, te duci la *zeii întunericului.*

Rostind aceste cuvinte, ea-mi strânse iarăși mâna, care acum își împletise degetele cu ale ei la niciun milimetru de încordata tumefacție din poala mea, iar ochii și-i pironi într-ai mei cu o asemenea privire galvanică de pasiune și certitudine, încât a fost nevoie de întreaga mea putere de stăpânire pentru a evita, chiar în clipa aceea, o îmbrățișare grotescă, *animalică*, în public.

— O, Stingo, zise ea din nou, chiar vorbesc serios, să te fuți înseamnă să te duci la zeii întunericului.

— Atunci, hai să mergem la zeii întunericului, am spus eu, practic lipsit de orice control acum, când făceam grăbit semn cu mâna după nota de plată.

În urmă cu vreo câteva pagini, am pomenit în treacăt despre André Gide și despre jurnalul gidean pe care încercasem să-l imit. Ca student la Duke, îl citisem cu mare atenție pe maestru în franceză. Îi admirasem jurnalul fără rezerve și considerasem probitatea lui Gide și necontenita-i autodisecție ca o parte a uneia dintre faptele eroice cu adevărat triumfătoare ale minții civilizate din secolul al XX-lea. În propriul jurnal, la începutul finalului cronicii mele despre Leslie Lapidus – o Săptămână a Patimilor, cum mi-am dat seama mai târziu, care începuse în duminica aceea de succes la Coney Island și se sfârșise cu pironitul meu pe Cruce, la primele ore ale dimineții de vineri, odată ce ne întorseserăm în Pierrepont Street – m-am gândit îndelung la Gide și am parafrazat, din memorie, câteva dintre exemplarele lui cugetări și observații. N-o să zăbovesc aici asupra acestui pasaj din jurnal, decât ca să subliniez admirația mea pentru cumplitele umilințe pe care Gide fusese în stare să le absoarbă și pentru onestitatea curajoasă cu care părea întotdeauna hotărât să le noteze: cu cât mai catastrofică era umilința sau dezamăgirea, am observat eu, cu atât mai purificatoare și mai luminoasă devenea relatarea lui Gide în *Jurnale* – un catharsis la care și cititorul putea participa. Deși nu-mi mai amintesc exact, trebuie să fi fost același soi de catharsis pe care încercasem să-l fac în ultima

secțiune despre Leslie – care urmează după reflecțiile mele despre Gide – și pe care o includ aici. Însă va trebui să adaug că s-a întâmplat ceva anormal cu aceste pagini. La un anumit moment, nu la mult timp după ce le-am scris, se pare că de disperare le-am smuls din caietul-registru în care-mi țineam jurnalul, depozitându-le, împăturite la întâmplare, la spatele registrului, unde am dat peste ele, dintr-un noroc chior, tocmai când reconstituiam deznodământul mascaradei acesteia stupide. Ceea ce încă mă uimește este scrisul meu: nu e scrisul placid, sârguincios, lizibil, de școlar, pe care-l am de obicei, ci o sălbatică scrijelitură grăbită și apăsată, indicând viteza ametitoare a emoțiilor înnebunite. Stilul, cu toate acestea, așa cum se poate vedea acum, continuă să posede o nesmintită, prefăcut sardonică și autodisecantă calitate pe care Gide ar fi admirat-o dacă ar fi fost vreodată în situația de a cerceta aceste pagini umilite:

Aș putea să mă prind de ceea ce se întâmplă când urcăm în taxi, după cina la Gage & Tollner. Firește, la momentul acela sunt atât de surescitat de patima carnală străveche și simplă încât o cuprind pe Leslie în brațe încă dinainte de a se pune în mișcare taxiul. Și imediat, pe viață și pe moarte, are loc o repetare a momentului în care ne-am uitat la Pissaro. Limba aceea a ei scormonitoare este înăuntrul meu ca o scrumbie zbătându-se să înainteze în contra curentului. Niciodată mai înainte de asta n-am știut că sărutul poate fi atât de major, *de vast. Evident totuși, a venit timpul să-i răspund la fel și asta fac. În timp ce străbatem Fulton Street, îi „dau limbă" și eu și e limpede că-i place, fiindcă răspunde cu mici gemete și înfiorări. De-acum sunt atât de încins încât fac ceva ce am vrut dintotdeauna să fac când sărut o fată, dar niciodată n-am îndrăznit, în Virginia, din cauza flagrantei sale lipse de echivoc. Ceea ce fac este să îmi mișc limba încet și ritmic, înăuntru și în afara gurii ei, în lungi mișcări de copulație* ad libitum[1]. *Asta o determină pe Leslie să geamă din nou și își trage gura înapoi destul cât să șoptească: „Doamne! Ghici ce a ta în ghici ce a mea!". Nu mă las abătut de această neașteptată*

[1] După plac, după dorință (lb. latină, în original).

timiditate. Sunt pe jumătate ieșit din minți. Mi-e aproape cu neputință să-mi descriu starea din clipele acelea. Într-un soi de frenezie controlată, hotărăsc că acum e momentul să fac prima mișcare cu adevărat directă. Așadar, foarte delicat, îmi strecor mâna în sus, într-un mod care îmi va permite să încep să țin în palme baza plinului ei sân stâng, sau drept, am uitat care. Exact atunci, spre stupefacția mea aproape totală, cu o fermitate și o hotărâre pe potriva furișării mele delicate, își mișcă brațul într-o poziție protectoare, care înseamnă clar: „Pofta-n cui!". Asta e absolut amuțitor, atât de amuțitor, că am impresia că unul dintre noi a făcut o greșeală, că a încurcat semnalele pe care ni le transmiseserăm, că glumește (o glumă proastă) sau ceva asemănător. Ca atare, la scurt timp după aceea, în timp ce limba mea e încă înfiptă adânc în gâtlejul ei și ea continuă să scoată acele gemete scurte, fac o mișcare spre cealaltă țâță. Pac! Același lucru, iarăși: mișcarea subită, protectoare, brațul lăsat în jos ca una dintre acele bariere de la trecerea peste calea ferată. „Pe aici nu se trece!" E absolut de necrezut.

(Scriind acum, vineri, la ora 8 p.m., îmi consult Manualul Merck[1]*. Din* Merck*, pot să trag concluzia că sufăr de un caz sever de „glosită acută", o inflamație a suprafeței limbii, de origine traumatică, dar fără îndoială agravată de bacterii, viruși și tot soiul de alte chestii toxice, rezultând din cinci sau șase ore de schimb salivar fără precedent în istoria gurii mele și, aș zice chiar, a oricăruia.* Merck *mă informează că asta e o fază care va trece după un anumit număr de ore de odihnă a limbii, ceea ce e o mare ușurare să aflu, de vreme ce este curată crimă să mănânc ceva sau să iau mai mult de câteva înghițituri de bere. E aproape noapte acum când scriu, singur, acasă la Yetta. Nu pot să dau ochii nici măcar cu Sofia sau cu Nathan. Cinstit vorbind, sufăr de o dezolare cum n-am cunoscut niciodată și nici nu credeam c-ar fi cu putință.)*

Înapoi la Calea lui Stingo[2]*. De bună seamă, casă-mi păstrez mintea întreagă, trebuie să mă gândesc la vreo explicație*

[1] *The Merck Manual of Diagnosis and Therapy (Manualul Merck de diagnoză și terapie)*, publicat în 1899.
[2] Aluzie la scrierea lui John Bunyan, *Pilgrim's Progress*.

rațională pentru comportamentul ei bizar. Evident, gândesc eu, Les, pur și simplu și foarte logic, nu dorește să se petreacă nimic față în față într-un taxi. Perfect, în regulă, într-adevăr. O doamnă în taxi, o curvă în pat. Cu aceste considerații în minte, mă mulțumesc cu alte acțiuni labirintice ale limbii până când taxiul ajunge la casa de gresie de pe Pierrepont Street. Coborâm și intrăm în casa cufundată în beznă. Când Leslie descuie ușa din față, face observația că, fiind joi, este noaptea liberă a lui Minnie, iar eu interpretez asta ca pe o subliniere a intimității pe care o avem. În lumina slabă a foaierului, mădularul meu, captiv în pantaloni, este cu adevărat de nestăpânit. De asemenea, o pată de „udătură de câine" aici, o scurgere precoit, de parcă un cățeluș ar fi făcut pipi în poala mea.

*(*O, André Gide, prie pour moi![1] *Povestea asta devine aproape insuportabilă. Cum să le găsesc eu un sens, să le fac credibile – cu atât mai mult umane – nefericirilor din următoarele câteva ore? Pe ai cui umeri cade vina pentru această tortură gratuită – ai mei, ai lui Leslie, ai Zeitgeist[2]-ului? Ai psihanalistului lui Leslie? Cu siguranță, cineva are multe de explicat pentru ce a scos-o pe biata Les afară, pe platoul ei rece și arid. Fiindcă exact așa îl numește ea – un platou – acest limb părăsit, pe unde ea rătăcește solitară și înghețând.)*

O luăm de la capăt pe la miezul nopții, pe o canapea de sub Degas. Se află o pendulă undeva în casă, care bate orele, iar la două nu am avansat niciun milimetru față de cum eram în taxi. Am căzut într-o destul de disperată, dar în general tăcută luptă decisivă, iar eu am aplicat fiecare tactică din carte – încercând să pipăi sâni, coapse, pântec. Nu ține. În afară de larg deschisa cavitate bucală a ei și acea prodigios de activă limbă, ar putea foarte bine să poarte o platoșă de fier sau o armură completă. Imaginea marțială este nimerită și în alt sens, pentru că de îndată ce încep să forez mai agresiv, profitând de semiîntuneric, pipăind arcuirea coapsei sau încercând să-mi vâr laba între genunchii ei strâns lipiți, ea

[1] O, André Gide, roagă-te pentru mine! (lb. franceză, în original)
[2] Spiritul timpului (lb. germană, în original).

își smulge șarpele acela de limbă din gura mea și murmură chestii ca: „Ho, stai pe loc, colonele Mosby!" sau „Retragerea, Johnny Reb!". Totul rostit într-o tentativă de a-mi imita accentul confederat și cu o voce nepăsătoare, chicotind, o voce de Totuși-Vorbesc-Serios, cu care parcă aruncă peste mine o găleată de apă rece ca gheața. Din nou, de-a lungul întregii șarade, mie nu-mi vine să cred că într-adevăr se întâmplă așa ceva, pur și simplu nu pot accepta faptul că, după preludiul ei care mi-a tăiat la propriu răsuflarea, după toate aceste invitații fără echivoc și după răsunătoarele vino-ncoace, dă înapoi, fluturându-mi pe sub nas păcăleala asta jignitoare. La un moment dat, după ora două, ajuns în prag de criză de nebunie, recurg la ceva care, de când mă apuc să-l fac știu că va provoca o reacție drastică din partea lui Les – deși nu prevăd cât de drastică. Încă încleștați în lupta noastră nemărginită ca oceanul, sunt sigur că ea o să ne înece pe amândoi cu țipătul înfundat pe care-l va scoate când își va da seama de ce s-a apucat. (Asta după ce mi-am desfăcut fermoarul de la șliț și i-am lipit mâna pe mădularul meu.) Zboară de pe sofa de parcă ar fi aprins cineva un foc sub ea și în momentul acela seara și toate fanteziile și visurile mele prăpădite se prefac într-un pumn de pleavă.

(O, André Gide, comme toi, je crois que je deviendrai pédéraste![1])

Mai târziu, orăcăie ca un copil mic, stând lângă mine, încercând să se justifice. Din nu știu ce motiv, dulceața ei covârșitoare, neajutorarea ei, purtarea pleoștită și plină de căință, toate mă ajută să-mi stăpânesc furia turbată. Dacă inițial am vrut s-o bat cu cureaua de să-i meargă fulgii – să-i iau prețiosul Degas, să i-l sparg în cap și să i-l fac guler –, acum aproape că-mi venea să bocesc și eu odată cu ea, să-mi jelesc propria tristețe și frustrare, dar și să plâng pentru Leslie și pentru psihanaliza ei, care o ajutase doar ca să-și creeze propria impostură grosolană. Aflu despre toate acestea în timp ce pendula își bate mai departe orele spre zorii zilei și după ce reușesc să înlătur multiplele obiecții și proteste certărețe. „Nu vreau să fiu răutăcios sau neînțelegător", îi

[1] O, André Gide, ca și tine, cred c-o să ajung pederast! (lb. franceză, în original)

şoptesc eu pe întuneric, ţinând-o de mână, „Dar m-ai făcut să cred altceva. Ai spus, şi-o să-ţi citez exact: «Pariez că tu i-ai putea trage unei fete un futai fantastic»". Las o lungă pauză, scoţând nişte fum pe nări prin întuneric. Apoi spun: „Ei, bine, aş fi putut. Şi am vrut s-o fac". Mă opresc. „Asta-i tot." Apoi, după o altă pauză lungă şi o mulţime de suspine înăbuşite, ea răspunde: „Ştiu că am spus-o şi, dacă te-am făcut să crezi aşa, îmi cer iertare, Stingo". Smiorca-smiorca. Îi dau un Kleenex. „Dar n-am spus că voiam s-o faci tu." Alte smiorcăieli. „Şi-apoi, am zis «unei fete». N-am zis mie. *" În clipa asta, geamătul pe care-l scot ar mişca şi morţii din morminte. Rămânem amândoi tăcuţi un timp care parcă nu se mai sfârşeşte. Într-un alt moment, undeva între ora trei şi patru, aud o sirenă de vapor, tânguitoare, jeluitoare şi îndepărtată, venind prin noapte din portul New York. Îmi aminteşte de casă şi mă umple cu o inexprimabilă părere de rău. Din nu ştiu ce motiv, sunetul acela şi părerea de rău pe care mi-o trezeşte fac cu atât mai greu de suportat prezenţa supraîncinsă şi înfloritoare a lui Leslie, ca o floare de junglă, acum uluitor de greu de atins. Gândindu-mă în treacăt la cangrenă, nu pot să cred că membrul meu încă se ţine fălos, ca o lance. Oare Ioan Botezătorul a suferit o astfel de privaţiune? Dar Tantal? Dar Sfântul Augustin? Dar micuţa Nell*[1]*?*

Leslie este – la propriu şi la figurat – total linguală. Viaţa ei sexuală este centrată numai şi numai în limba ei. Aşadar, nu întâmplător promisiunea care m-a făcut să iau foc şi pe care a fost în stare să mi-o comunice prin acest hiperactiv organ al ei îşi găseşte o corelaţie în la fel de incendiarele, dar cu totul neadevăratele cuvinte pe care adoră să le rostească. În timp ce stăm acolo, îmi amintesc numele unui fenomen grotesc despre care am citit, la Duke University, într-un curs de psihologie a anormalului: „coprolalie", nevoia patologică de folosire a unui limbaj obscen, adesea întâlnită la femeile tinere. Când în sfârşit rup tăcerea şi îi pun pe tapet, zeflemitor, posibilitatea ca ea să fie o victimă a acestei maladii, nu pare atât insultată, cât rănită, şi începe iarăşi să bocească încetişor. Se pare că am deschis o rană dureroasă. Dar, nu, insistă ea, nu e asta.

[1] Personaj din romanul *Magazinul de antichităţi*, de Charles Dickens.

După o vreme, se oprește din bâzâit. Apoi spune ceva pe care, cu doar câteva ore mai devreme l-aș fi considerat o glumă, dar despre care acum accept, placid și fără nicio surpriză, că este adevărul gol-golut și dureros. „Sunt virgină", zice ea, cu voce pierită, tristă. După o lungă tăcere, răspund: „Fără supărare, înțeleg, dar cred că ești o virgină foarte bolnavă". De îndată ce spun asta, îmi dau seama de caracterul tăios al declarației, dar, cumva, n-o regret. Din nou sirena de vapor zbiară la gura portului, stârnindu-mi atâta dor, nostalgie și disperare, încât îmi vine și mie să izbucnesc în lacrimi. „Îmi placi mult, Les", izbutesc să spun, „numai că mă gândesc că a fost nedrept din partea ta să-mi dai apă la moară, atâtându-mă așa. E foarte greu, pentru un bărbat. E cumplit. Nici nu-ți poți închipui". După ce spun asta, pur și simplu nu-mi dau seama dacă răspunsul ei, dat cu cea mai nefericită voce pe care am auzit-o vreodată, este un non sequitur[1] *sau nu: „Dar, oh, Stingo,* tu *nu-ți poți închipui cum e să crești într-o familie de evrei". Se întrerupe imediat, fără să dea amănunte.*

Dar în cele din urmă, când se crapă de ziuă și oboseala profundă se revarsă în toate oasele și în toți mușchii mei – inclusiv în bravul mușchi al iubirii, care în sfârșit începe să se veștejească și să cadă, după tenacele priveghi –, Leslie reconstituie pentru mine odiseea întunecată a psihanalizei sale. Și, bineînțeles, a familiei sale. A oribilei sale familii. Familia sa care, în ciuda lustrului civilizat și liniștit, potrivit spuselor lui Leslie, este o galerie a monștrilor de ceară. Nemilosul și ambițiosul tată, a cărui religie *este plasticul turnat și care ei nu i-a adresat nici douăzeci de cuvinte de când s-a născut. Scârba de soră mai mică și dobitocul de frate mai mare. Mai presus de toate, mama-căpcăun care, cu sau fără iluminarea de la Colegiul Barnard, i-a dominat viața lui Leslie cu toată câinoșenia și răzbunarea de care era în stare încă din momentul în care a prins-o pe Leslie, acum vreo trei ani, masturbându-se și a silit-o să poarte atele la mâini luni în șir, ca profilaxie. Toate acestea, Leslie mi le turuie năvalnic, de parcă și eu, la rândul meu, aș fi doar un*

[1] Nu decurge (lb. latină, în original) – expresia este folosită în cazul unei erori formale, când concluzia nu decurge din premise.

alt membru al acelei falange de specialişti ai suferinţelor şi nenorocirilor ei, care s-au ocupat de ea mai bine de patru ani. A răsărit soarele. Leslie bea cafea, eu beau Budweiser, iar Tommy Dorsey cântă la gramofonul Magnavox de două mii de dolari. Epuizat, aud înăbuşit vuietul cataractei cuvintelor lui Leslie, ca prin mai multe straturi de lână, încercând fără prea mult succes să pun piesele cap la cap – amestecul ăsta de confesiuni, cu talmeş-balmeşul acela de termeni ca reichian şi jungian, adlerian, un discipol al lui Karen Horney, sublimare, gestalt, *fixaţii, deprinderea copiilor de a folosi oliţa şi alte chestii de care eram conştient, dar nu auzisem niciodată pe cineva vorbind despre ele pe astfel de tonuri, care la noi, în Sud, sunt rezervate doar lui Thomas Jefferson, Unchiului Remus[1] şi Sfintei Treimi. Sunt atât de obosit încât abia îmi mai dau seama unde bate când îmi vorbeşte despre psihanalistul ei actual, al patrulea, un „reichian", un anume doctor Pulvermacher, după care face aluzii la „platoul" ei. Mi se zbat pleoapele, vădind o urgentă nevoie de somn. Iar ea îi dă mai departe, fără pauză, buzele acelea umede şi preţioase de evreică, pierdute pe veci pentru mine, făcându-mă deodată să-mi dau seama că bietul meu mădular, pentru prima oară după atâtea ore, este la fel de smochinit şi de mic precum Viermele, a cărui copie atârna în spatele meu, acolo, în baia papală. Casc, cu ferocitate, zgomotos, dar Leslie nu ia asta în seamă, părând hotărâtă să nu mă lase să plec cu resentimente, ci vrând să încerc s-o înţeleg cumva. Dar eu chiar nu ştiu dacă vreau să înţeleg. În timp ce Leslie continuă să vorbească, eu nu pot decât să reflectez, cu disperare, la evidenta ironie: că, dacă în povestea cu acele mici harpii din Virginia fusesem înşelat mai cu seamă de Iisus, în mâinile lui Leslie fusesem păcălit la fel de crud de remarcabilul Doktor Freud. Doi evrei ingenioşi, credeţi-mă.*

„Înainte de a ajunge pe platoul vocalizării", o aud pe Leslie zicând, prin delirul suprarealist al extenuării mele, „n-aş fi spus niciodată vreunul dintre cuvintele pe care ţi le-am spus ţie. Acum sunt perfect în stare să vocalizez. Vreau

[1] Personajul-narator care dă şi titlul colecţiei de poveşti populare afro-americane, adaptate şi compilate de Joel Chandler Harris, publicate în 1881; majoritatea sunt didactice, asemenea fabulelor lui Esop.

să spun, acele cuvinte din patru litere pe care toată lumea ar trebui să fie în stare să le rostească. Psihanalistul meu – doctorul Pulvermacher – spune că oprimarea unei societăți în general este direct proporțională cu reprimarea aspră a limbajului sexual." Ce spun eu, drept răspuns, e amestecat cu un căscat atât de cavernos și de profund, că vocea mea este ca un răget de fiară sălbatică. „Înțeleg, înțeleg", casc și rag eu, „termenul ăsta, vocaliză, înseamnă că poți să zici mă fut, dar tot nu poți s-o faci!" Răspunsul ei e o ceață pe creierul meu de sunete imperfect înregistrate, de multe minute, ca durată, din care nu sunt capabil să păstrez decât impresia că Leslie, acum adânc implicată în explicarea a ceva numit „terapie organică", va fi așezată, în zilele următoare, într-un soi de cutie, ca să absoarbă acolo cu răbdare valurile de energie din eter, care să-i permită trecerea mai sus, la următorul platou. Ajuns la porțile somnului, casc din nou și, fără cuvinte, îi urez succes. Apoi, mirabile dictu[1]*, pic pe tărâmul somnului greu, chiar în timp ce ea-mi îndrugă despre posibilitatea ca, într-o bună zi – într-o bună zi! Visez un vis ciudat, derutant, în care sugestii de extaz îmi sunt insuflate cu durere sfâșietoare. Se poate să nu fi ațipit decât vreo câteva clipe. Când mă trezesc – clipind la Leslie în plin avânt al solilocviului ei –, îmi dau seama că stătusem cu toată greutatea pe mână și mi-o trag de sub fund. Toate cele cinci degete sunt, momentan, deformate și complet amorțite. Asta ar putea explica inefabilul meu vis trist, în care, îmbrățișând-o fierbinte pe Leslie încă o dată, pe canapea, am reușit în sfârșit să mângâi un sân dezgolit, care totuși sub degetele mele se simțea ca un cocoloș de aluat, și acesta strâns încătușat în rama unui sutien criminal, făcut din pelin și sârmă.*

Acum, după atâția ani, pot să văd că refuzul lui Leslie – într-adevăr, întreaga ei virginitate de necucerit – era un contrapunct nimerit la narațiunea mai cuprinzătoare pe care m-am simțit îndemnat s-o relatez. Dumnezeu știe ce s-ar fi întâmplat dacă ar fi fost într-adevăr destrăbălata și experimentata fată a plăcerilor al cărei rol îl juca; era atât

[1] Minune (de povestit)!, ce să vezi! (lb. latină, în original)

de bună de dorit că nu văd cum aş fi izbutit să nu-i devin sclav. Asta cu siguranţă ar fi condus la scoaterea mea din ambientul terestru, dezordonat al Palatului Roz al Yettei Zimmermann şi, astfel, fără îndoială, din suita evenimentelor care se pregăteau şi care alcătuiesc principalul motiv al acestei naraţiuni. Dar discrepanţa între ceea ce făgăduise Leslie şi ceea ce dăruise însemnase aşa o rană grea pentru spiritul meu, încât am căzut bolnav fizic. Nu aveam nimic serios – nimic altceva decât o severă gripă combinată cu o profundă deprimare psihică –, dar cât am stat la pat, patru sau cinci zile (îngrijit cu dragoste de Nathan şi de Sofia, care îmi aduceau supă de roşii şi reviste), am reuşit să hotărăsc că ajunsesem la un punct extrem de critic în viaţa mea. Extremitatea asta luase forma stâncii abrupte a sexului, pe care evident, deşi inexplicabil, naufragiasem.

Ştiam că sunt prezentabil, posesor al unei inteligenţe largi şi sensibile şi că aveam darul acela sudist al vorbăriei, care, îmi dădeam bine seama, putea adesea să arunce o dulce (dar nu prea dulce) vrajă necromantică. Că în ciuda acestui talent viu şi a considerabilului efort pe care l-am depus în exploatarea lui, tot n-am fost în stare să găsesc o fată care să meargă cu mine la zeii întunericului, mi se părea acum – când zăceam, cu febră, răsfoind o revistă *Life* şi urzicându-mă cu amintirea lui Leslie Lapidus trăncănind în faţa mea în lumina înfrântă a zorilor de ziuă – o situaţie morbidă pe care, oricât de dureroasă, ar fi trebuit s-o privesc drept o lovitură a sorţii parşive, aşa cum oamenii se resemnează cu orice handicap înfiorător, dar în cele din urmă suportabil, ca de pildă o bâlbâială incurabilă sau o buză de iepure. Pur şi simplu nu mai eram Stingo cel dintotdeauna sexy şi trebuia să mă împac cu gândul. Drept compensaţie, mă gândeam eu, aveam ţeluri mult mai înalte. La urma urmelor, eram un scriitor, un artist, şi deja devenise o platitudine că multe dintre cele mai măreţe opere de artă ale lumii fuseseră realizate de oameni dedicaţi artei lor care, drămuindu-şi energiile, nu îngăduiseră vreunei noţiuni deviante de primordialitate a vintrelor să-i corupă de la marile obiective ale adevărului şi frumuseţii. *Deci, înainte*, Stingo, mi-am spus eu adunându-mi minţile prădate, dă-i înainte cu lucrarea ta. Dând la

o parte desfrâul, supune-ți pasiunile la această seducătoare viziune care se află ascunsă în tine, cerând să fie adusă la lumina zilei. Astfel de exortații eremitice m-au ajutat, peste vreo săptămână, să mă ridic din pat, simțindu-mă proaspăt, curățat și relativ neobsedat sexual, și să-mi continui curajos trânta cu paleta largă de zâne, demoni, tâmpiți, măscărici, îndrăgostiți, și mame, și tați chinuiți, care începuseră să se înghesuie în paginile romanului meu.

N-am mai văzut-o pe Leslie niciodată. Ne-am despărțit în dimineața aceea într-o dispoziție afectuoasă sobră, chiar dacă jalnică, iar ea m-a rugat s-o sun curând, dar eu n-am făcut-o niciodată. Totuși, a mai sălășluit adesea în fanteziile mele erotice, iar de-a lungul anilor mi-a ocupat gândurile de multe ori. În pofida torturii la care m-a supus, i-am dorit numai binele în viață, oriunde s-ar fi dus și orice ar fi devenit până la urmă. Întotdeauna am sperat cumva că timpul petrecut în cutia orgonică a ajutat-o să atingă împlinirea pe care și-o dorea, ridicând-o pe un platou mai înalt decât al simplei „vocalizări". Dar dacă asta ar fi dat greș, ca și celelalte forme de tratament la care se supusese, nu m-am îndoit nicio clipă că, în deceniile următoare, cu extraordinarul lor progres științific în materie de îngrijire și întreținere a libidoului, i-ar aduce lui Leslie într-o mare măsură acea împlinire. Poate că greșesc, dar oare de ce intuiția îmi spune că Leslie și-a găsit, în cele din urmă, răsplata întreagă a fericirii ei? Nu sunt sigur, dar oricum eu așa o văd acum: o femeie echilibrată, suplă, elegant încărunțită și încă frumoasă, foarte sofisticată acum în folosirea cumpătată a cuvintelor murdare, cu o căsnicie afectuoasă, pusă pe reproducere și (de-asta sunt sigur) multiorgasmică.

Capitolul 8

Vremea a fost în general frumoasă în vara aceea, deşi uneori serile deveneau dogoritoare şi înăbuşitoare, iar când se întâmpla aşa, Nathan, Sofia şi cu mine ne duceam adesea după colţ, pe Church Avenue, la un „bar de cocktailuri" – Doamne, ce mai caracterizare! – cu aer condiţionat, numit Curtea Arţarului. În partea aceea din Flatbush existau relativ puţine baruri (ceea ce mă nedumerise până când îmi trăsese atenţia Nathan că băutul pe rupte nu e cotat printre favoritele moduri de petrecere a timpului printre evrei), dar acestui bar al nostru chiar îi mergeau afacerile, moderat, dar vioi, numărând printre clienţii săi, predominant zilieri, portari irlandezi, taximetrişti scandinavi, şefi de echipă în construcţii nemţi şi WASP-i[1] de statut nedeterminat, cum eram şi eu, care se rătăciseră cumva în cartier. Mai vedeai şi vreo câţiva evrei, unii părând că intrau acolo pe ascuns. Barul Curtea Arţarului era mare, prost luminat şi din categoria celor jerpelite, cu un slab, dar generalizat iz de apă stătută, însă noi trei eram atraşi acolo mai ales în nopţile sufocante de vară de aerul condiţionat şi de faptul că ajunsese să ne placă simplitatea lui ruptă-n coate. Era, de asemenea, un local ieftin, unde berea costa încă zece cenţi paharul. Am aflat că acel bar fusese construit în 1933 pentru a celebra şi

[1] Termen folosit uneori depreciativ, desemnează un american de origine nord-europeană, în special britanică, şi de religie protestantă; în special un membru al clasei dominante, privilegiate şi influente din societatea americană.

a profita de abolirea Prohibiției, iar dimensiunile sale ample, cumva cavernoase, fuseseră la origini prevăzute pentru a cuprinde și un ring de dans. Asemenea petreceri coribantice precum fuseseră scontate de primii proprietari n-au avut însă loc niciodată, de vreme ce printr-o incredibilă scăpare din vedere, neatenții antreprenori nu și-au dat seama că-și stabiliseră localul într-un cartier în esență la fel de devotat ordinii și bunei-cuviințe ca o comunitate de baptiști radicali sau de menoniți. Sinagogile au spus „nu", la fel și biserica reformată olandeză.

Astfel, Curtea Arțarului nu a obținut licența de cabaret și strălucitorul decor angular, în crom și aurituri, inclusiv candelabrele cu motive raze de soare, care ar fi trebuit să se rotească pe deasupra dansatorilor amețiți ca ornamentele sclipitoare dintr-un musical cu Ruby Keeler[1], a ajuns într-o stare de plâns și a căpătat patina murdăriei și a fumului de țigară. Platforma, care închipuia punctul de atracție al barului oval și care fusese proiectată pentru a îngădui stripteuzelor cu picioare lungi să-și fâțâie posterioarele în ochii clienților înconjurători cu guri căscate, s-a umplut cu panouri publicitare prăfuite și false sticle pântecoase care făceau reclamă la diverse mărci de whisky și bere. Și mai trist, într-un fel, marea frescă Art Déco de pe un perete – o frumoasă piesă de epocă, realizată de o mână expertă, cu priveliștea Manhattanului și siluetele unei formații de jazz și ale fetelor din cor sărind în sus de bucurie – n-a stat niciodată față-n față cu un vârtej de dansatori entuziaști, ci a crăpat, încetul cu încetul, și s-a umflat de umezeală, căpătând o dâră lungă, orizontală, de jeg, acolo unde o generație de bețivani din cartier își proptiseră cefele. Chiar sub un colț al acestei picturi murale, într-o parte retrasă a ringului de dans născut într-o zodie proastă, stăteam, Nathan, Sofia și cu mine, în Curtea Arțarului, în serile umede și calde.

— Îmi pare rău că n-a mers lipeala cu Leslie, băiete, mi-a spus Nathan într-o seară, după dezastrul din strada Pierrepont.

[1] Ruby Keeler (1910–1993), actriță, cântăreață și dansatoare, una dintre vedetele incontestabile ale spectacolelor de musical de la Hollywood.

Era evident dezamăgit și un pic surprins că eforturile lui de a ne cupla se soldaseră cu un fiasco.

— Mi s-a părut că voi doi erați pe felie, făcuți unul pentru altul. În ziua aceea de la Coney Island am crezut că o să te mănânce cu totul. Iar acum îmi spui că s-a ales praful. Ce s-a întâmplat? Nu pot să cred că nu v-ați pus-o.

— Ba nu, a fost în regulă la capitolul sex, am mințit eu. Adică, măcar *am făcut-o*.

Din diverse motive nedesluşite, nu m-am putut hotărî să spun adevărul despre dezastruosul nostru stat deoparte, partida aceea de încercare a rezistenței dintre doi virgini. Era prea umilitor să povestesc, atât din punctul de vedere al lui Leslie, cât şi dintr-al meu. M-am aruncat într-o şubredă invenție, dar îmi dădeam seama că Nathan ştia că improvizam – umerii lui se scuturau de râs – şi mi-am sfârşit relatarea cu una sau două înfloriturii freudiene, cea mai crasă fiind aceea în care Leslie îmi spusese că fusese în stare să atingă orgasmul numai cu negrotei solizi, musculoşi, negri ca tăciunele şi cu penisuri colosale. Zâmbind, Nathan a început să mă măsoare cu privirea celui care e dus de nas prietenește, iar când am terminat de vorbit, şi-a pus o mână pe umărul meu şi mi-a spus, pe tonul înțelegător al unui frate mai mare:

— Îmi pare rău pentru tine şi Leslie, băiete, indiferent ce s-a întâmplat. Am crezut că va fi persoana ideală pentru tine. Uneori chimia nu *iese*.

Am uitat-o pe Leslie. În serile ca aceea, eu beam cel mai mult, golind cam vreo şase pahare de bere. Uneori, ne duceam la bar înainte de cină, dar cel mai adesea după. În zilele acelea, era aproape nemaiauzit să comanzi vin într-un bar – mai ales într-unul prăpădit ca Arțarul –, dar Nathan, în avangardă în privința atâtor alte lucruri, reuşea întotdeauna să facă să i se servească o sticlă de Chablis, pe care o ținea rece într-o frapieră lângă masă şi care le ajungea, lui şi Sofiei, timp de o oră şi jumătate, cât petreceam de obicei acolo. Chablis-ul nu reuşea niciodată mai mult decât să-i relaxeze pe amândoi în mod plăcut, stare de grație semnalată de o lumină frumoasă apărută pe fața lui măslinie şi de cea mai delicată îmbujorare, pe a ei.

Nathan şi Sofia erau pentru mine ca un cuplu de mult căsătorit şi toţi trei eram inseparabili – ba chiar mă întrebam, în treacăt, dacă unii dintre clienţii fideli casei nu ne priveau ca pe un *ménage à trois*[1]. Nathan era miraculos, fermecător, atât de perfect „normal" şi atât de plăcut companion, încât, dacă n-ar fi fost micile comentarii triste ale Sofiei (uneori făcute pe neaşteptate, în timpul picnicurilor noastre în Prospect Park) cu referire la momentele crunte din anul petrecut împreună de ei doi, aş fi şters cu totul din amintire scena aceea zguduitoare când îi văzusem prima oară în conflict, deopotrivă cu alte indicii observate de mine despre o altă latură, mai întunecată, a fiinţei lui. Cum aş fi putut face altfel, în prezenţa acestui personaj atât de electrizant, autoritar, în parte animator magician, în parte frate mai mare, confident şi guru, care îmi întinsese o mână, cu atâta generozitate, în izolarea mea? Nathan nu era o persoană fermecătoare oarecare.

Exista o profunzime de maestru interpret chiar şi-n cea mai mică dintre glumele sale, practic toate evreieşti, din care era în stare să spună cu duiumul, fără oprire. Povestioarele sale majore erau capodopere. Odată, când eram mic, stând în cinematograful din Tidewater cu tata şi uitându-ne la un film de W. C. Fields (cred că era *Micul meu piţigoi*), am văzut ceea ce se presupunea că ar fi doar o figură de stil sau un mijloc de expresie folosit prin lucrările de ficţiune răsuflate: l-am văzut pe tata cuprins de o criză de râs atât de puternică încât parcă i-ar fi dizolvat minţile şi s-a lăsat să alunece cu totul de pe scaun, până pe interval. Întins pe jos, pentru Dumnezeu, pe interval! Eu am păţit aproape acelaşi lucru în barul Curtea Arţarului, când Nathan a spus ceea ce *o* să mi-o amintesc întotdeauna drept gluma lui cu evrei dintr-un club provincial.

E ca şi când ai privi nu unul, ci doi interpreţi distincţi când joacă Nathan această poveste populară suburbană. Primul interpret este Saphiro, care la un banchet încearcă să-l propună încă o dată ca membru al clubului pe prietenul

[1] Căsnicie în trei – aranjament în care doi soţi şi amantul unuia dintre ei trăiesc împreună, împărţind relaţiile sexuale (lb. franceză).

său, care primește veșnic numai voturi negative. Vocea lui Nathan devine nespus de onctuoasă, încărcată de îngâmfare prostească și calibrată perfect cu o urmă de idiș când imită prezentarea tremurătoare și plină de speranță a lui Saphiro făcută lui Max Tannenbaum. „Să spun ce măreață ființă umană este Max Tannenbaum trebuie să folosesc tot alfabetul! De la A la Z, o să vă vorbesc despre acest om minunat!" Vocea lui Nathan devine mătăsoasă, șireată. Shapiro știe că printre membrii clubului este unul – acum moțăind cu barba căzută în piept – care o să încerce să-l bombardeze cu bile negre pe Tannenbaum. Shapiro nădăjduiește că adversarul său, Ginsberg, n-o să se trezească. Nathan-Shapiro enumeră: „A este Admirabil. B este Binefăcător. C este Cuceritor. D este Delicios. E este Educat. F este Formidabil. G este Generos. H este Hipersimpatic". (Intonația grandioasă, de sfruntate osanale, a lui Nathan este impecabilă, sloganuri stupide aproape dărâmător de hilare; mă doare gâtul de râs și ochii mi se împăienjenesc.) „I este Impresionant." În acest moment se trezește Ginsberg; arătătorul lui Nathan împunge furios prin aer, vocea devine de magistrat, arogantă, nesuferită, dar glorios de ostilă. Prin Nathan, grozavul, neînduplecatul Ginsberg tună: „J e Jignitor să te mai ascult! (Pauză maiestuoasă). K e un Kitsch de om! L e o Lichea! M e un Mocofan! N e un Neghiob! O e o Otreapă! P e o Puță! Q e quasiidiot! R e un Roșu! S e o Secătură! Ș e un *Shlemiel*[1]*!* T e un *Tochis*[2]*!* U Uitați că există! V vrem să nu mai auzim de el! W, X, Y, Z – eu îi dau bile negre acestui *shmuck*[3]*!*"

A fost o colosală demonstrație de magie, inspirata scenetă a lui Nathan era o bătaie de joc la adresa prostiei, dar la o asemenea prostie atroce, apoteotică, sublimă, încât m-am trezit că îl imit pe tata, horcăind lipsit de aer, stors de puteri, prăbușindu-mă într-o rână pe bancheta slinoasă. Sofia, pe jumătate sufocată de propriile hohote, se ștergea la ochi, mișcându-se ca prin vată. Am simțit cum obișnuiții barului întorc capetele spre noi încruntați, mirându-se de delirul ce ne-apucase. Revenindu-mi, m-am uitat la Nathan cu

[1] Imbecil (idiș).
[2] Cur, găoază (idiș).
[3] Cretin; penis (idiș).

admirație nețărmurită. Să fii în stare să provoci asemenea râs era un dar de la Dumnezeu, o binecuvântare.

Dar dacă Nathan ar fi fost un simplu clovn, dacă ar fi rămas la nesfârșit „montat", ar fi devenit, firește, cu tot talentul lui cuceritor, exasperant de plicticos. Însă avea prea mult bun-simț ca să joace rolul comediantului perpetuu, iar interesele lui erau prea ample și diverse ca să îngăduie ca timpul petrecut împreună să rămână la nivelul ăsta de bufonerie, oricât de inventivă. Ar trebui să adaug, de asemenea, că întotdeauna am simțit că Nathan – probabil din nou din cauza „maturității" lui sau poate a forței pur și simplu electrice a prezenței sale – este cel care dă tonul conversației noastre, deși tactul lui înnăscut și simțul proporțiilor îl împiedicau să acapareze scena.

Nici eu nu eram un povestitor prea rău, iar el asculta. Era, presupun, ceea ce se numește un erudit – unul care știe foarte multe despre aproape toate; totuși, căldura lui, umorul lui și lejeritatea cu care își etala cunoștințele mă făceau să nu simt niciodată în compania sa resentimentul acela sufocant pe care-l simți adesea când asculți o persoană care-și expune locvace cunoștințele și care nu este, adesea, decât un măgar erudit. Plaja cunoștințelor lui era uluitoare și trebuia să-mi amintesc mereu că stăteam de vorbă cu un om de știință, un biolog (mă tot gândeam la un geniu ca Julian Huxley[1], ale cărui eseuri le citisem când eram la colegiu) – acest om care jongla cu atât de multe referințe literare și aluzii, și clasice, și moderne, și care, în decurs de o oră, fără niciun efort, împletea opinii despre Lytton Strachey, *Alice în Țara Minunilor*, primii ani de celibat ai lui Martin Luther, *Visul unei nopți de vară* și ritualurile de împerechere ale urangutanilor din Sumatra într-o mică bijuterie de retorică, o prelegere seducătoare, hazlie, dar cu un ton general de seriozitate, prin care explora natura întrepătrunsă a voaierismului sexual și a exhibiționismului.

Totul suna foarte convingător în urechile mele. El era la

[1] Biolog și scriitor englez, din celebra familie Huxley, și el s-a remarcat nu doar în domeniul biologiei, ci și în studiul culturii (a ajuns la concluzia că factorii culturali sunt mai importanți decât cei biologici în determinarea evoluției).

fel de sclipitor când vorbea despre Dreiser[1], ca și când expunea filosofia organismului lui Whitehead[2]. Sau despre tema sinuciderii, pentru care vădea o certă preocupare și pe care a abordat-o nu o dată, deși într-o manieră care ocolea morbidul pur. Romanul pe care-l aprecia cel mai mult, după spusele lui, era *Madame Bovary*, și nu numai pentru perfecțiunea lui formală, ci pentru cum conduce la motivul sinuciderii final; moartea Emmei prin otrăvire părea atât de frumos de inevitabilă încât devenea, în literatura occidentală, unul dintre simbolurile supreme ale condiției umane. Și odată, aflat într-o extravagantă bună dispoziție, vorbind despre reîncarnare (despre care spunea că nu e atât de sceptic cât s-o condamne ca absolut imposibilă), a pretins că fusese, într-o viață anterioară, singurul călugăr albigens[3] evreu – un monah sclipitor, pe nume Sfântul Nathan le Bon[4], care a promulgat, neasistat de nimeni, apucătura aia obsesivă a sectei pentru autodistrugere, bazată pe raționamentul că, dacă viața e un șir de păcate, atunci e necesar să-i grăbești sfârșitul. „Singurul lucru pe care nu l-am prevăzut", a menționat el, „a fost că voi fi adus înapoi la viață în blestematul ăsta de secol al douăzecilea."

Totuși, în pofida naturii ușor neliniștitoare a acestei preocupări a lui, n-am perceput niciodată, în timpul acelor seri efervescente, un cât de mic indiciu al depresiei și disperării tulburi din el, la care făcuse aluzie Sofia, sau al crizelor de violență a căror furie ea o simțise pe pielea ei. Nathan era într-o asemenea măsură întruchiparea tuturor lucrurilor pe care eu le consideram atrăgătoare și chiar le invidiam la o ființă umană, încât fără să vreau bănuiam că

[1] Theodore Dreiser (1871–1945), prolific romancier american, faimos pentru primul său roman, *Sister Carrie* (1900), care în epocă a stârnit un val de interes și bătălii cu cenzorii din cauza conținutului scandalos. Deși celelalte romane n-au mai înregistrat același succes, *O tragedie americană* (1925) l-a readus pe autor în centrul atenției.

[2] Alfred North Whitehead (1861–1947), filosof britanic al științelor, deopotrivă interesat de etică, educație, fundamentele matematicii și religie, a scris numeroase studii despre toate aceste subiecte.

[3] Călugării albigeni formau o sectă antiecleziastică din Franța, în secolul al XIII-lea. Mișcarea lor a fost însă reprimată de papalitate. Numele sectei provine de la denumirea latinizată a orașului francez Albi.

[4] Le Bon – Cel bun (lb. franceză).

răutatea aceea orbească şi fatală, despre care îmi povestise ea, era doar rodul imaginaţiei ei întunecate de poloneză. Asta era caracteristica polacilor, cugetam eu.

Nu, eu simţeam că el era în esenţă prea prietenos şi îndatoritor ca să reprezinte o ameninţare atât de serioasă pe cât sugerase ea. (Chiar dacă îi cunoscusem şi apucăturile urâte.) Cum a fost, de exemplu, cu cartea mea, înfloritorul meu roman. N-am să uit niciodată nepreţuita lui explozie de afectivitate. În ciuda criticilor lui de dinainte referitoare la literatura sudistă căzută în desuetudine, preocuparea frăţească arătată muncii mele fusese constantă şi încurajatoare. Într-o dimineaţă, în timpul taifasului nostru de la cafea, m-a întrebat dacă ar putea citi şi el primele pagini din ce scrisesem.

— De ce nu?, stărui el, cu acea expresie întunecată şi cu fruntea încreţită care atât de adesea îi făcea zâmbetul să semene cu o încruntătură contrariată. Suntem prieteni. N-o să mă amestec, n-o să comentez, n-o să fac nici măcar vreo sugestie. Dar mi-ar plăcea tare mult să văd şi eu.

Eu eram îngrozit – îngrozit din simplul motiv că nimeni nu-şi aruncase vreodată ochii pe foile mele galbene mânjite cu zeci de urme de degete şi cu marginile ferfeniţite şi slinoase, iar respectul meu pentru intelectul lui Nathan era atât de mare, încât ştiam că, dacă ar fi arătat, chiar şi neintenţionat, că nu-i plăcea rezultatul eforturilor mele, mi-ar fi înecat urât corăbiile entuziasmului şi chiar ale dorinţei de-a continua. Totuşi, într-o seară, încercându-mi norocul şi rupând un legământ romantic şi nobil de a nu lăsa pe nimeni să arunce o privire în cartea mea până când nu-i voi fi scris ultima propoziţie, şi chiar şi atunci numai lui Alfred A. Knopf în persoană, i-am dat primele nouăzeci şi ceva de pagini, pe care el le-a citit în Palatul Roz, în timp ce Sofia stătea cu mine la Curtea Arţarului, depănându-mi amintiri din copilăria ei şi despre Cracovia. Inima mi-a luat-o razna când Nathan, după vreo oră şi jumătate, a intrat vijelios din noaptea de afară, cu fruntea plină de broboane, şi a venit să se trântească pe banchetă lângă Sofia, în faţa mea. M-a privit drept, fără emoţie; m-am temut de ce-i mai rău. *Stai aşa!*, eram gata să-l implor. *Ai spus că n-o să comentezi!*

Însă judecata lui plutea în aer ca o iminentă explozie a trăsnetului.

— L-ai citit pe Faulkner, zise el fără grabă, fără inflexiuni. L-ai citit pe Robert Penn Warren.

Făcu o pauză.

— Sunt sigur că l-ai citit și pe Thomas Wolfe, ba chiar și pe Carson McCullers. Îmi încalc făgăduiala că n-o să te critic.

Iar eu am gândit: O, la dracu', s-a prins în ce ape mă scald, bine, e într-adevăr doar un maldăr de maculatură epigonică. Îmi venea să mă scurg printre dalele cu vălurele ca de ciocolată și pete de crom ale pardoselii barului și să mă fac nevăzut printre șobolanii canalelor din Flatbush. Mi-am strâns tare pleoapele – gândind: n-ar fi trebuit niciodată să-i arăt manuscrisul escrocului ăstuia, care acum o să-mi țină o predică despre scriitura evreiască – și nici n-am apucat să fac asta, năduşind și cu un început de greață, când am tresărit speriat, căci mâinile lui mari m-au înșfăcat de umeri și buzele mi-au lipit pe frunte un sărut umed și plescăit. Mi-am căscat brusc ochii, stupefiat, aproape simțind căldura zâmbetului său radios.

— Douăzeci și doi de ani!, a exclamat el. Și, o, Dumnezeule, știi să scrii! Bineînțeles că i-ai citit pe scriitorii ăia, că n-ai mai fi în stare să scrii o carte dacă nu i-ai fi citit. Dar tu i-ai asimilat, băiete, i-ai *asimilat* și i-ai făcut ai tăi. Ți-ai creat propria *voce*. Asta a fost cea mai interesantă sută de pagini scrisă de un autor necunoscut încă pe care a citit-o cineva vreodată. Mai dă-mi!

Molipsită de exuberanța lui, Sofia s-a agățat de brațul lui Nathan, luminoasă ca o madonă, și s-a uitat la mine de parcă aș fi fost autorul romanului *Război și pace*. M-am înecat, prostit, cu un ghem de cuvinte fără noimă, gata să leșin de plăcere, mai fericit, cred – și nu risc să exagerez –, decât în oricare alt moment de realizări memorabile din viața mea, oricât de neimportante, de fapt. Iar restul serii el a continuat să facă mare caz de cartea mea, luându-mă drept țintă pentru rafale de încurajări însuflețite, de care, în adâncul sufletului meu, știam că avusesem disperată nevoie. Cum aș fi putut să nu mă îndrăgostesc fără speranță de un asemenea mentor

generos, care-mi lărgea orizonturile minții și ale vieții, acest camarad, salvator și vrăjitor? Nathan era cu totul și cu totul fatal de fermecător.

A venit iulie, aducând schimbări capricioase de vreme – zile de arșiță, urmate de unele nefiresc de reci, zile umede, când plimbăreții din parc se înfofoleau în jachete și pulovere, și, în sfârșit, mai multe dimineți la rând când furtuna își bubuia tunetele amenințător, însă fără să izbucnească. Mi se părea că aș fi putut locui acolo, în Flatbush, în Palatul Roz al Yettei, o veșnicie sau cel puțin câte luni sau ani ar fi fost nevoie să treacă până să-mi termin capodopera. Era greu să-mi țin jurămintele nobilelor idealuri – încă mă mai rodea celibatul lamentabil în care-mi duceam existența; în afară de asta însă simțeam că rutina pe care o stabilisem în compania Sofiei și a lui Nathan era o situație zilnică la fel de mulțumitoare ca oricare alta în care s-ar fi putut găsi un scriitor în devenire. Remontat de asigurările înflăcărate ale lui Nathan, scriam ca un drac, mângâiat continuu de conștiința faptului că, atunci când mă dobora oboseala în truda mea, puteam aproape oricând să-i găsesc pe Sofia și pe Nathan, separat sau împreună, undeva pe aproape, gata să împartă cu mine o confidență, o îngrijorare, o glumă, o amintire, Mozart, un sandvici, cafea, bere. Cu singurătatea abrogată temporar și seva creatoare în plin flux, nici că puteam fi mai fericit...

Nu puteam fi mai fericit, e adevărat, dar până când a intervenit pe nepoftite o serie de evenimente neplăcute în starea mea de bine și m-a făcut să îmi dau seama cât de disperat de critică fusese relația dintre Sofia și Nathan (și mai era încă), cât de nefantasmagorice fuseseră presimțirile și temerile Sofiei, deopotrivă cu aluziile strecurate de ea despre o discordie cruntă. Am avut apoi o revelație încă și mai sinistră. Pentru prima oară din noaptea aceea de la sosirea mea în casa Yettei, din urmă cu o lună, am început să văd ieșind din Nathan, aproape ca pe un exsudat otrăvitor vizibil, pornirile sale latente de furie și de nebunie. Și, de asemenea, am început să înțeleg, treptat, că râca amară care-i măcina mărunt avea dublă origine, derivând probabil

în mod egal din partea ascunsă, întunecată și chinuită, a firii lui Nathan și din realitatea trecutului neabandonat al Sofiei, care-și târa oribilul fum – parcă ieșit chiar din coșurile Auschwitz-ului – de suferință, confuzie, autoamăgire și, mai presus de toate, de vinovăție...

Stăteam într-o seară, pe la șase, la masa noastră obișnuită de la Curtea Arțarului, sorbind pe îndelete dintr-o bere și citind *New York Post*. Îi așteptam pe Sofia – care trebuia să pice dintr-o clipă într-alta, după ziua ei de lucru la cabinetul doctorului Blackstock – și pe Nathan, care-mi spusese în dimineața aceea, la cafea, că va veni și el cu noi la bar pe la șapte, după ceea ce știa că avea să fie o zi de laborator deosebit de lungă și de grea. Mă simțeam un pic scrobit și ceremonios, cum stăteam acolo, pentru că îmi pusesem o cămașă curată și cravată și îmi îmbrăcasem costumul pentru prima oară de la aventura ratată cu Prințesa de pe strada Pierrepont. Fusesem cumva îngrozit să descopăr o urmă de ruj de la Leslie, veche, dar încă învăpăiat de roșie, pe partea interioară a reverului, dar reușisem, cu mult scuipat și cu fierul de călcat, să fac pata aproape invizibilă sau măcar îndeajuns cât să n-o observe tata. Mă gătisem așa pentru că trebuia să mă întâlnesc cu tata la Gara Pennsylvania, unde avea să sosească el cu trenul din Virginia, mai târziu, în seara aceea. Primisem o scrisoare de la el cu vreo săptămână înainte, în care spunea că plănuise să-mi facă o scurtă vizită. Motivul era înduioșător și de o simplitate evidentă: spunea că îi e dor de mine și că, deoarece nu mă văzuse de atât de multă vreme (calculasem că trecuseră vreo nouă luni sau mai mult), voia să reconsolideze, față în față, ochi în ochi, dragostea noastră reciprocă și legătura de sânge. Era iulie, avea vacanță, așa că venea pe la mine. Exista ceva atât de inviolabil sudist și de modă veche în acest gest încât părea aproape preistoric, dar mie îmi încălzea sufletul, chiar dincolo de iubirea autentică pe care i-o purtam.

De asemenea, știam că pe tata îl costa foarte mult capital emoțional să se aventureze în marele oraș, pe care îl disprețuia profund. Ura lui sudistă pentru New York nu era aceeași ură primitivă, bizar solipsistică, a tatălui unui coleg de-al meu de la colegiu, dintr-unul dintre cele mai umede și paludice

comitate ale Carolinei de Sud: refuzul acelui provincial de a vizita New Yorkul era întemeiat pe un scenariu apocaliptic şi obsesiv fantezist, în care, aşezat fiind el la o masă într-o cafenea din Times Square, văzându-şi de treburile lui, descoperea scaunul de alături acaparat de un cioroi mascul uriaş, rânjitor şi puţind (politicos sau grosolan acaparat, asta nu conta; vecinătatea era unica problemă) şi, prin urmare, el ar fi fost forţat să comită o crimă din necesitatea de a înşfăca o sticlă de Heinz Ketchup şi a-i sparge capul cu ea nemernicului negru. Apoi se alegea cu cinci ani la Sing Sing. Tata avea mai puţine reţineri nebuneşti în privinţa oraşului, deşi nici ale lui nu erau mai puţin intense. Nu astfel de monştri imaginari, nici vârcolaci rasişti bântuiau imaginaţia tatălui meu – care era un gentleman, un susţinător al libertăţii individului şi un democrat jacksonian[1]. El nu putea suferi New Yorkul numai din pricina „barbariei" sale, cum o numea el, din pricina lipsei de curtoazie, a falimentului total în materie de maniere publice (pe care el, personal, le preţuia). Ordinele mârâite ale poliţailor de circulaţie, zbieretele insultătoare ale claxoanelor, toate vocile ridicate inutil ale cetăţenilor de noapte ai Manhattanului îi făceau praf nervii, îi creşteau aciditatea în duoden şi îi subminau stăpânirea de sine şi voinţa. Eu voiam foarte mult să-l văd şi eram nespus de mişcat de faptul că se încumeta să facă lunga călătorie în Nord, să îndure tumultul şi să îndrăznească să-şi croiască drum cu coatele prin forfotitoarele, turbulentele şi brutalele şuvoaie omeneşti ale metropolei, doar ca să-şi viziteze unica progenitură. O aşteptam puţin nerăbdător pe Sofia. Atunci, ochii mi s-au oprit pe ceva care mi-a captivat cu totul atenţia. Pe pagina a treia din *Post*-ul din seara aceea era un articol, însoţit de o fotografie cât se poate de nemăgulitoare, despre notoriul rasist şi demagog din Mississippi, senatorul Theodore Gilmore Bilbo[2]. Potrivit articolului, Bilbo – a cărui

[1] Democrat sudist, adept al ideologiilor politice ale preşedintelui american Andrew Jackson (1829–1837), orientate mai mult spre autonomia statelor decât spre interesul federal.

[2] Senator democrat al statului Mississippi, guvernator de Mississippi şi senator în Congresul Statelor Unite; autor al cărţii *Take Your Choice: Separation or Mongrelization (Alege: separaţie sau corcire)*, în care susţinea deportarea tuturor negrilor americani în Africa.

față și declarații saturaseră mass-media în timpul anilor de război și în cei imediat următori – fusese internat la clinica Ochsner, din New Orleans, pentru a fi supus unei operații de cancer al gurii. Una dintre deducțiile care se puteau face din informațiile oferite era că lui Bilbo îi mai rămăsese foarte puțin timp de trăit. În fotografie arăta deja ca un cadavru. Era o mare ironie în treaba asta, firește: „Omul" care-și câștigase aversiunea oamenilor „care gândesc drept" de pretutindeni, inclusiv din Sud, prin folosirea în public, de-a dreptul indecentă, a cuvintelor „negrotei", „cioroi", „maimuță", să contracteze cancer tocmai la acea parte simbolică a anatomiei sale!

Obtuzul tiran din pădurile de pini, care îl numise pe La Guardia, primarul New Yorkului, „broscar"[1] și care i se adresase unui congresmen evreu cu „dragă ovreiule[2]", suferind de un carcinom în fază terminală, care curând avea să-i încremenească falca aceea obscenă și limba rea – era prea mult, iar *Post* turna ironii cu vagonul. După ce am citit articolul, am scos un oftat prelung, gândindu-mă că eram îngrozitor de bucuros să-l văd pe bătrânul diavol murind. Dintre toți cei care mânjiseră atât de urât imaginea Sudului modern, el era capul răutăților, nu chiar politicianul sudist tipic, dar unul care, din pricina gurii sale spurcate și a importanței pe care și-o dădea, instaurându-se, în ochii credulilor, drept arhetip al omului de stat sudist și, astfel, profanând tot ce era bun, decent și chiar exemplar în Sud, era la fel de fără scrupule și la fel de josnic ca și acei subantropoizi anonimi care-l măcelăriseră, de curând, pe Bobby Weed. Mi-am spus în sinea mea, din nou: Mă bucur să văd că te cureți, păcătos bătrân posedat de diavol!

Cu toate acestea, în timp ce băutura slab alcoolizată punea stăpânire pe mine, marinându-mi ușor simțurile, și eu rumegam asupra sorții lui Bilbo, m-am trezit cuprins de o altă emoție; presupun că s-ar putea numi regret – un

[1] *Dago* (lb. engleză, în original) – termen peiorativ pentru persoane de origine italiană.

[2] *Kike* (lb. engleză, în original) – termen peiorativ pentru persoane de origine evreiască (din *kikei*, care în idiș înseamnă „cerc"; majoritatea imigranților evrei își semnau formularele legale cu un „O").

regret slab, probabil, dar tot regret. Mizerabilă moarte, am gândit. Cancerul de tipul ăsta trebuie să fie oribil, cu monstruoasele celule ale metastazei atât de aproape de creier – spărgătoarele alea de grevă microscopice şi hidoase, invadând obrazul, sinusurile, găvanele ochilor, falca, umplând gura cu virulenţa lor fulminantă până când limba, covârşită, putrezea şi cădea. M-am cutremurat uşor. Totuşi, nu doar această lovitură mortală abătută asupra senatorului îmi provocase acest ciudat junghi dureros hoinar. Ci altceva, abstract şi îndepărtat, intangibil şi totuşi neliniştitor pentru spiritul meu. Ştiam ceva despre Bilbo – ceva în plus, adică, decât ştia cetăţeanul american obişnuit preocupat de politică fără îndoială mai mult decât redactorii de la *New York Post*. Desigur, cunoştinţele mele nu erau profunde, dar chiar şi în superficialitatea puterii mele de înţelegere simţeam că mie îmi fuseseră dezvăluite faţete ale caracterului senatorului Bilbo care îi dădeau greutatea cărnii şi putoarea sudorii adevărate acelei caricaturi plate din presa zilnică. Ceea ce ştiam eu despre Bilbo nici măcar nu îl izbăvea cumva de păcate – avea să rămână oricum un ticălos fruntaş până când tumoarea avea să-l sufoce sau avea să se întindă şi să-i cuprindă creierul –, dar îmi îngăduise cel puţin să percep oasele şi dimensiunile omeneşti de dincolo de imaginea de mucava a ticălosului din Dixie.

La colegiu – unde, în afara „atelierului de creaţie", singura mea preocupare academică serioasă fusese studiul istoriei Sudului american – compilasem o lungă lucrare de sfârşit de semestru despre acel avorton monstruos de mişcare politică devenit cunoscut ca „populism", acordând o atenţie specială demagogilor şi agitatorilor sudişti, care atât de des exemplificaseră partea urâtă a poveştii.

Nu era o lucrare prea originală, îmi amintesc eu, dar depusesem mult efort de gândire în conceperea ei pentru un flăcăiandru de vreo douăzeci de ani şi primisem notă maximă, într-o vreme când notele maxime se obţineau foarte greu. Citând masiv din strălucitul studiu al lui C. Vann Woodward despre Tom Watson din Georgia şi concentrându-mă asupra altor eroi populari hărţuiţi de idealuri ca „Pitchfork Ben"

Tillman[1] și James K. Vardaman[2], „Cotton Ed" Smith[3] și Huey Long[4], am demonstrat că idealismul democratic și preocuparea sinceră pentru omul de rând erau calitățile care-i uniseră pe acești bărbați, cel puțin la începutul carierelor lor, deopotrivă cu opoziția lor concomitentă și deschis exprimată față de capitalismul monopolist, față de baronii grași din industrie și afaceri și față de „profiturile uriașe". Apoi am extrapolat, pornind de la această idee, o demonstrație ca să arăt cum acești bărbați, în esență decenți și chiar vizionari, au fost decăzuți chiar de către fatala lor slăbiciune în fața tragediei rasiale sudiste; pentru că fiecare dintre ei, în cele din urmă, într-o măsură mai mică sau mai mare, a fost silit să mizeze și să exploateze străvechea frică și ură față de Negru a albilor săraci de la țară, pentru a da greutate demersului lor, degenerat în ambiție meschină și dorință de putere.

Deși nu m-am ocupat prea mult de Bilbo, am aflat din cercetările mele auxiliare (și mai curând spre surprinderea mea, dată fiind imaginea publică de-a dreptul dezgustătoare pe care o proiecta în anii '40) că și el se potrivea acestui tipar paradoxal; Bilbo, cam în același fel ca și ceilalți, începuse cu principii luminate și, într-adevăr ca și ceilalți, am descoperit eu, în calitatea sa de funcționar public înfăptuise reforme și contribuise mult la dezvoltarea bunăstării generale. Poate că n-au însemnat mult – puse în balanță cu bombasticismul

[1] Senator al Carolinei de Sud, susținător al drepturilor agricultorilor albi din ținuturile defavorizate împotriva aristocrației conducătoare, al interzicerii dreptului de vot pentru negri, aliat al Populiștilor și adversar al programului monetar al președintelui Cleveland, și-a dobândit porecla de Pitchfork (Furcă) atunci când a amenințat că o să înfigă furca în Cleveland.

[2] Fost avocat și publicist, a fost purtător de cuvânt în adunarea reprezentanților din Mississippi, apoi guvernator, în urma unei campanii în care exploata prejudiciile rasiale aduse negrilor de către fermierii albi săraci.

[3] Politician democrat reprezentând Carolina de Sud în Senatul Statelor Unite; s-a opus dreptului de vot al femeilor și al negrilor; a devenit figură reprezentativă în industria bumbacului; porecla i se trage de la declarația sa „Bumbacul e rege și albul e superior".

[4] Supranumit Regele Pescar, a fost guvernator de Louisiana, foarte popular pentru că a susținut dezvoltarea serviciilor publice, a învățământului și a sistemului de pensii pentru bătrâni; a murit asasinat, la 42 de ani; se zice că ultimele sale cuvinte au fost „Doamne, nu mă lăsa să mor, mai am atâtea de făcut".

greţos care l-ar fi făcut şi pe cel mai încuiat reacţionar din Virginia să se lepede de el –, dar tot era ceva. Unul dintre cei mai nesuferiţi instigatori ai dogmei urii perpetuate mai jos de linia Masson-Dixie[1], el mi s-a părut, de asemenea – uitându-mă la înfăţişarea lui suptă, într-un costum alb Palm Beach lălâu, devastată ca a cuiva deja înşfăcat de gheara morţii, chiar de când şontăcăia pe lângă un palmier cu franjuri ca să intre în clinica din New Orleans –, că era una dintre principalele şi cele mai nefericite victime ale ei, şi o foarte vagă undă de regret mi-a însoţit cuvintele murmurate ca rămas-bun. Deodată, gândindu-mă la Sud, gândindu-mă la Bilbo şi încă o dată la Bobby Weed, am fost străpuns de lama ascuţită a deznădejdii. *Până când, Doamne?*, mi-am înălţat eu ruga spre candelabrele murdare şi nemişcate.

Exact atunci am zărit-o pe Sofia, în clipa în care deschidea uşa de sticlă soioasă a barului, unde o rază piezişă de lumină aurie prinse în unghiul potrivit fermecătoarea curbură a pomeţilor ei de sub ochii migdalaţi, cu expresia lor somnoroasă şi tristă care te trimitea cu gândul la Asia, şi armonia celor-lalte trăsături ale feţei, inclusiv – sau ar trebui să spun în special – finul, alungitul şi uşor cârnul ei „*schnoz* polonez", cum îl numea drăgăstos Nathan. Existau anumite momente când, printr-un gest din acesta nonşalant – deschiderea unei uşi, pieptănatul părului, aruncatul firimiturilor pentru lebedele din Prospect Park (ceva care avea legătură cu mişcarea, atitudinea, înclinarea capului, deschiderea braţelor, legănarea coapselor) –, ea crea un continuu de frumuseţe care, neîndoielnic, îţi lua respiraţia. Înclinare, deschidere, legănare, toate acestea laolaltă alcătuiau o particularitate rară, a nimănui decât a Sofiei, şi, da, pe ce-am mai sfânt, îţi lua respiraţia. Şi spun asta în sensul propriu, pentru că, simultan cu stupefiantul efect pe care l-a produs ochilor mei când s-a oprit acolo, în prag – clipind ca să-şi obişnuiască ochii cu penumbra, cu părul ei blond ca inul scăldat în soarele de la apus – m-am auzit scoţând un uşor, dar desluşit şi lipsit de răsuflare sughiţ. Eram încă idiot de îndrăgostit de ea.

[1] Linie stabilită între Pennsylvania şi Maryland de către supraveghetorii britanici Jeremiah Dixon şi Charles Mason (1763 şi 1767); considerată graniţa simbolică dintre Nord şi Sud de dinainte de Războiul Civil.

— Stingo, ești la patru ace, unde te duci, ți-ai luat costumul de *cocksucker*[1], arăți așa de bine!, zise ea amestecând grăbită cuvintele și corectându-se cu un chicotit încântător chiar în timp ce eu pronunțam, la rândul meu, cuvântul

— Seersucker!

Chicoti în continuare până se așeză lângă mine și își îngropă fața în umărul meu:

— *Quelle horreur!*[2]

— Ai stat prea mult pe lângă Nathan, am zis eu râzând împreună cu ea.

Limbajul ei sexual, știam, se datora în întregime lui Nathan. Îmi dădusem seama de asta de când – descriind niște venerabili părinți din Cracovia, care se străduiseră să pună o frunză de smochin pe o reproducere a lui *David* de Michelangelo – ea spusese că voiseră „să-i acopere *schlong*-ul".

— Cuvintele porcoase în engleză sau în idiș sună mai bine decât în poloneză, zise ea după ce-și reveni. Știi cum se zice în poloneză la „a fute"? *Pierdolić*. Pur și simplu n-are aceeași calitate precum cuvântul englezesc. Îmi place *fuck* mult mai mult.

— Și mie îmi place *fuck* mult mai mult.

Turnura luată de conversație m-a făcut deopotrivă să roșesc și să mă excit puțin (de la Nathan ea împrumutase și o candoare inocentă cu care tot nu reușisem să mă obișnuiesc), așa că am schimbat subiectul. M-am prefăcut nonșalant, deși simpla ei prezență încă mă mai răscolea până-n străfundul măruntaielor, aprinzându-mă și năucindu-mă cu atât mai tare din pricina parfumului cu care se dăduse – aceeași aromă herbală, deloc subtilă, argiloasă și provocatoare, care îmi stârnise libidoul în acea primă zi când mersesem împreună la Coney Island. Acum, parfumul părea să se răspândească dintre sânii ei, care, spre marea mea surprindere, erau foarte la vedere, ispititor încadrați în decolteul adânc al bluzei de mătase. Era o bluză nouă, eram sigur, și nu întru totul în stilul ei. În timpul săptămânilor

[1] Joc de cuvinte intraductibil; *seersucker* este numele țesăturii de bumbac; *cocksucker* este un termen vulgar pentru practicantul de sex oral.

[2] Ce oroare! (lb. franceză, în original)

în care o cunoscusem, ea fusese stăruitor de conservatoare şi lipsită de ostentaţie în vestimentaţie (exceptând plăcerea de a se costuma, împărtăşită şi de Nathan, care însă era cu totul altceva) şi purta haine care în mod clar nu erau făcute să atragă privirile asupra trupului ei, mai ales asupra părţii de sus a torsului ei; era excesiv de sobră, chiar şi pentru perioada aceea când, în modă, trupul femeii, grav depreciat, era aproape anulat cu totul. Îi văzusem sânii împungând pe dedesubt mătasea, caşmirul şi nailonul costumului de baie, dar niciodată nu-mi putusem forma o părere clară. Puteam doar teoretiza că şi aceasta era o extensie psihică a pudorii cu care, fără îndoială, trebuise să se acopere în comunitatea catolică rigidă din Cracovia de dinainte de război, obişnuinţă de care trebuie să-i fi venit greu să se dezbare. De asemenea, în mai mică măsură, mă gândesc că poate nu voia să arate lumii ce produseseră pe trupul ei privaţiunile din trecut. Proteza dentară uneori i se desprindea. Gâtul încă mai avea neatrăgătoare zbârcituri, pielea îi atârna, flască, pe braţe.

Dar de acum campania de un an întreg dusă de Nathan pentru a-i restabili sănătatea şi carnaţia începuse să dea roade; cel puţin se părea că Sofia începuse să creadă asta, pentru că îşi eliberase drăguţele semisfere uşor pistruiate cât de mult putuse ca să rămână totuşi o lady, iar eu mă uitam la ele cu enormă apreciere. Tot ce a fost nevoie pentru ţâţe, am gândit, a fost grozava nutriţie americană. Ele m-au făcut să-mi deviez puţin centrul de interes erogen al reveriilor mele de la cele câteva întrezăriri ale dureros de dezirabilului, armonios proporţionatului ei *derrière*[1], de forma unei piersici de Elberta. Aveam să aflu curând că ea se echipase în ţoalele acelea de bombă sexy pentru că urma să fie o seară foarte specială pentru Nathan. El avea să ne dezvăluie, Sofiei şi mie, ceva minunat în legătură cu munca lui. Avea să fie, zise Sofia, citându-l pe Nathan, „o bombă".

— Ce vrei să spui?, am întrebat-o.

— Munca lui, răspunse ea, cercetarea. Mi-a spus că ne va povesti în seara asta despre descoperirea lui. Au izbutit în sfârşit să facă ceea ce Nathan numeşte „pasul înainte".

[1] Posterior (lb. franceză, în original).

— Asta-i minunat, am spus eu sincer încântat. Vrei să spui chestia aia despre care el a fost atât de... *misterios*? I-a dat în sfârșit de cap, asta vrei să spui?

— Asta a spus el, Stingo!, întări ea, cu ochi strălucitori. O să ne spună în seara asta.

— Doamne, asta-i grozav, am spus, simțind un mic fior lăuntric, dar foarte viu.

Nu știam, practic, nimic despre munca lui Nathan. Cu toate că îmi vorbise pe larg (deși în general de neînțeles) despre natura tehnică a cercetării lui (enzime, transfer de ioni, membrane permeabile etc., precum și de fetusul amărâtului ăluia de iepure), nu-mi dezvăluise niciodată – nici eu nu-mi depășisem reticența de a-l întreba – nimic privitor la scopul final al acestui demers biologic complex și, neîndoielnic, extrem de solicitant. Știam, de asemenea, din ceea ce îmi împărtășise ea, că el o ținuse și pe Sofia în necunoștință de cauză. Primele mele presupuneri – exagerate chiar și pentru un profan ca mine într-ale științei (tocmai atunci începusem să-mi pară rău după orele violet de *fin de siècle*[1] ale zilelor mele de colegiu, cu imersiunea lor totală în poezia metafizică și în literatura de calitate, cu disprețuirea plictisită a politicii și a lumii murdare și brute, cu omagiul lor zilnic adus revistei *Kenyon*, Noii Critici și ectoplasmaticului domn Eliot) – erau că el crease viață pe deplin dezvoltată într-o eprubetă. Poate că Nathan găsise o nouă rasă de homo sapiens, mai rafinată, mai frumoasă, mai rapidă decât a nenorociților suferinzi din ziua de azi. Chiar îmi imaginasem un micuț Superman embrionar, pe care Nathan îl inventase la Pfizer, un homunculus de un deșt înălțime, cu fălci pătrățoase, desăvârșit, cu o pelerină și cu un blazon cu „S" pe piept, gata să sară la locul lui din paginile color ale revistei *Life*, ca un alt miraculos artefact al epocii noastre. Dar asta era o ciudățenie a fanteziei fără nicio bază și eu eram de fapt în întuneric. Vestea neașteptată pe care mi-o dăduse Sofia, că aveam să fim curând iluminați, a fost ca un șoc electric. Voiam să fi știut mai multe.

[1] Sfârșit de secol (lb. franceză, în original); expresia desemnează sfârșitul secolului al XIX-lea, făcând referire în special la climatul său artistic de sofisticată decadență.

— Mi-a dat telefon, în dimineaţa asta, la serviciu, îmi explică ea, la doctorul Blackstock, şi a spus că voia să ia masa de prânz cu mine. Avea ceva să-mi spună. Vocea lui mi s-a părut atât de emoţionată încât nu-mi puteam închipui despre ce era vorba. Mă sunase de la laboratorul lui şi asta era neobişnuit, înţelegi tu, Stingo, pentru că noi n-am luat aproape niciodată masa de prânz împreună. Muncim atât de departe unul de altul. De altfel, Nathan spune că ne vedem atât de mult unul cu celălalt încât să mai luăm şi masa de prânz împreună ar fi poate cam... *de trop*[1]. În orice caz, azi-dimineaţă a sunat şi a insistat, cu vocea aceea foarte emoţionată, aşa că ne-am întâlnit la un restaurant italian de lângă Lafayette Square, unde fuseserăm împreună şi anul trecut, la prima noastră întâlnire. Oh, Nathan era răvăşit tot de emoţie! Eu am crezut că avea febră. Iar la masă a început să-mi povestească ce se întâmplase. Ascultă aici, Stingo. A zis că în dimineaţa asta, el şi echipa lui – echipa de cercetători – au făcut în sfârşit *pasul înainte* pe care îl speraseră. A spus că erau chiar în pragul descoperirii. O, Nathan nici nu putea mânca, atât era de plin de bucurie! Şi, ştii, Stingo, în timp ce Nathan îmi spunea mie lucrurile astea, mi-am amintit că exact la masa aia, cu un an în urmă, îmi vorbise prima oară despre munca lui. Spusese că e secret ceea ce făcea el. Despre ce anume era vorba, nu-mi putea dezvălui exact, nici măcar mie. Dar îmi amintesc ceva – îmi amintesc că îmi spunea că, dacă va avea succes, avea să fie unul dintre cele mai mari progrese medicale din toate timpurile. Astea au fost exact vorbele lui, Stingo. A spus că nu era numai munca lui, că mai erau şi alţii. Dar el era foarte mândru de propria contribuţie. Şi apoi a zis din nou: unul dintre cele mai mari progrese medicale din toate timpurile! A zis c-o să câştige *Premiul Nobel!*

Făcu o pauză şi am văzut că şi faţa ei era împurpurată de emoţie.

— Doamne, Sofia, am zis eu, asta e chiar minunat. Tu despre ce crezi că e vorba? Nu ţi-a dat niciun indiciu, cât de mic?

[1] Prea mult (lb. franceză).

— Nu, a zis că va trebui să aștepte până în seara asta. Nu-mi putea spune secretul la prânz, ci numai că au făcut pasul înainte. Se lucrează în mare secret la companiile care fac medicamente, ca Pfizer, și de aceea Nathan e uneori atât de misterios. Dar eu înțeleg.

— Cine-ar fi crezut că mai contează câteva ore în plus sau în minus, am spus, simțind o frustrantă nerăbdare.

— El zice că, ba da, contează. Oricum, Stingo, o să aflăm curând despre ce-i vorba. Nu e incredibil, nu e *formidable*?

Îmi strânse mâna până îmi amorțiră degetele.

E despre *cancer*, am gândit eu, în timpul micului solilocviu al Sofiei. Chiar crăpam de bucurie și de mândrie, împărtășind exuberanța radioasă a Sofiei. E vorba despre un tratament pentru *cancer*, continuam eu să gândesc; ticălosul ăla incredibil, geniul ăla științific, pe care am privilegiul de a-l numi prietenul meu, a descoperit un *leac pentru cancer*. I-am făcut semn barmanului să mai aducă bere. Un *nenorocit de leac pentru cancer!*

Dar chiar în clipa aceea, mi s-a părut mie, dispoziția Sofiei a suferit o subtilă schimbare îngrijorătoare. Entuziasmul, exuberanța o părăsiseră și o undă de îngrijorare – de teamă – i se strecurase în voce. Era de parcă, gândindu-se mai bine, ar fi adăugat o idee tristă și neplăcută la finalul unei scrisori care fusese de-o veselie forțată și falsă tocmai din pricina necesității post-scriptumului neguros. (P.S. Vreau să divorțez.)

— Am plecat din restaurant, atunci, continuă ea, pentru că el a zis că, înainte să ne întoarcem la slujbele noastre, ar fi vrut să-mi cumpere ceva, ca să sărbătorim. Să sărbătorim descoperirea lui. Ceva ce aș putea purta în seara asta, când vom sărbători împreună. Ceva șic și sexy. Așa că ne-am dus într-un magazin foarte elegant, unde mai fusesem și altă dată, iar el mi-a cumpărat bluza și fusta pe care le vezi. Și pantofi. Și niște pălării, și poșete. Îți place bluza asta?

— Te face paf, am zis eu exprimând doar o mică parte din admirația mea.

— E foarte... *îndrăzneață*, cred. Oricum, Stingo, problema e că, pe când mai eram încă în magazinul ăla, el plătise deja pentru haine și ne pregăteam să plecăm, am observat ceva

ciudat la Nathan. Am mai văzut asta la el și înainte, nu foarte des, dar întotdeauna mă sperie puțin. El a declarat deodată că are o durere de cap, aici în spate, la ceafă. De asemenea, se făcuse brusc foarte palid și lac de sudoare – transpira, știi. Înțelegi, cred că din pricina entuziasmului ăluia, a fost prea mult pentru el, și asta era reacția, care-l făcea să se simtă cam rău. I-am spus c-ar trebui să se ducă acasă, la Yetta, și să stea în pat, să-și ia liber după-amiază, dar, nu, zice că trebuie să se întoarcă la laborator, căci mai sunt încă multe de făcut. Durerea, zice el, era îngrozitoare. Mi-ar fi plăcut atât de mult să se ducă acasă și să se odihnească, dar el a ținut morțiș să se întoarcă la Pfizer. Așa că a luat trei aspirine de la proprietara magazinului și s-a calmat, n-a mai fost nici înflăcărat ca înainte. A devenit tăcut, chiar *mélancolique*. Apoi, foarte liniștit, m-a sărutat de la revedere și mi-a spus că ne vedem diseară, aici – aici, cu tine, Stingo. Vrea să mergem toți trei la restaurant la Lundy, pentru o cină minunată cu fructe de mare, să sărbătorim. Să sărbătorim câștigarea Premiului Nobel în 1947.

A trebuit să-i spun că nu puteam merge. Eram absolut zdrobit la gândul că din cauza vizitei tatălui meu nu voi fi în stare să mă alătur lor și să sărbătorim împreună; ce cruntă dezamăgire! Acest augur al veștilor fabuloase era atât de sâcâitor de surescitant încât, pur și simplu, nu-mi venea să cred că mie mi se va refuza să iau parte la momentul anunțării, când avea să se întâmple.

— Nici nu-ți poți închipui cât de rău îmi pare, Sofia, am zis eu, dar trebuie să mă duc să mă întâlnesc cu tata, la Gara Pennsylvania. Dar, uite, înainte să plec, poate că Nathan măcar o să-mi spună despre ce descoperire e vorba. Apoi, peste vreo două zile, după ce pleacă bătrânul meu, putem ieși în oraș și să mai sărbătorim o dată, într-o altă seară.

S-ar fi zis că ea nu mă ascultase prea atent și am auzit-o continuând, pe o voce care mi s-a părut deopotrivă frântă și năpădită de presimțiri:

— Sper doar că e bine. Uneori, când se înflăcărează prea mult și se bucură prea tare – atunci îl apucă durerile alea cumplite de cap și nădușește atât de mult încât își udă leoarcă hainele, de parc-ar sta în ploaie. Și-atunci adio

fericire. Și, oh, Stingo, nu se întâmplă de fiecare dată. Dar uneori îl face foarte, foarte *ciudat!* E ca și când dacă devine *tellement agité*, atât de fericit, se avântă ca un avion care urcă și tot urcă până în stratosferă, acolo unde aerul e atât de rarefiat încât nu mai poate zbura și nu mai are ce să facă decât s-o ia în jos. Vreau să spun până *jos de tot*, Stingo! Oh, sper că Nahan e bine.

— Ascultă, o să fie bine, am asigurat-o eu puțin forțat. Oricine cu o veste ca aceea pe care o să ne-o spună Nathan e îndreptățit să se poarte nițel mai ieșit din comun.

Cu toate că nu puteam avea aceleași evident profunde presimțiri ca și ea, a trebuit să recunosc în sinea mea că spusele ei mă puseseră un pic pe gânduri. Chiar și-așa, le-am alungat din minte. Voiam doar să vină odată Nathan cu vestea triumfului său și cu o explicație pentru misterul ăsta insuportabil de incitant.

Tonomatul cu discuri porni să behăie. Barul începuse să se umple cu obișnuiții băutori de seară – majoritatea de vârstă mijlocie și bărbați, cu fețele puhave și livide chiar și în miezul verii, nord-europeni, dar nu evrei, cu burdihane revărsate și însetați zdravăn, care manevrau ascensoarele și desfundau instalațiile de apă și canalizare din imobilele de zece etaje ale *pueblo*-urilor evreiești, de cărămidă bej, înșirate dizgrațios, unul după altul, în zona de dincolo de parc. În afară de Sofia, foarte puține femei mai călcau prin local. Eu n-am văzut niciodată vreo târfă – cartierul tradiționalist și clientela sa ponosită și obosită excludeau până și ideea unei astfel de îndeletniciri–, în schimb, în seara aceasta specială, intrară două călugărițe zâmbitoare, care se îndreptară glonț spre Sofia și spre mine cu un soi de potir acoperit cu plăcuțe zornăitoare de tinichea și cu o rugăminte murmurată pentru o donație de caritate, în numele ordinului Surorilor Sfântului Iosif. Engleza lor era ridicol de stricată. Păreau italience și erau nespus de urâte – una dintre ele, mai ales, avea la colțul gurii un chist oribil, de mărimea, forma și culoarea unuia dintre gândacii de bucătărie de la University Residence Club, din care răsăreau niște fire de păr ca mătasea de porumb. Mi-am întors privirile, dar m-am scotocit în buzunar de unde am scos două monede de zece

cenți; Sofia totuși, când i se vârî sub nas cupa zornăitoare, spuse un „Nu!" cu atâta vehemență încât călugărițele se dădură înapoi, cu o exclamație la unison, apoi se grăbiră să se îndepărteze; eu m-am întors, surprins, către ea:

— E ghinion când vezi două călugărițe, zise ea morocănoasă, adăugând, după o pauză: *Nu le pot suferi!* Nu-i așa că arătau groaznic?

— Eu credeam că ai fost crescută ca o fetiță catolică bună și cuminte, am răspuns eu pe un ton glumeț.

— Am fost, replică ea, dar a trecut mult timp de atunci. Oricum, pe călugărițe nu le-aș putea suferi chiar dacă mi-ar păsa de religie. Virgine proaste și stupide! Și așa de hidoase sunt!

O străbătu un fior, scutură din cap și adăugă:

— Groaznic! O, cât urăsc religia aia stupidă!

— Știi, e de-a dreptul ciudat, Sofia, am intervenit eu. Îmi amintesc că, în urmă cu vreo câteva săptămâni, îmi povesteai despre copilăria ta evlavioasă și despre credința ta și altele asemenea. Cum de...

Dar ea clătină din cap din nou, repezit, a negație, și își așeză degetele subțiri pe dosul mâinii mele.

— Te rog, Stingo, călugărițele alea mă fac să mă simt așa de *pourri* – putredă. Puțind. Călugărițele alea se sapă umil...

Șovăi, arătând perplexă.

— Cred că vrei să spui se pleacă umil, am zis eu.

— Da, se pleacă umil în fața unui Dumnezeu care trebuie să fie un monstru, Stingo, în caz că există. Un monstru!

Făcu o pauză.

— Nu vreau să vorbesc despre religie. Urăsc religia. Este pentru, știi, *des analphabètes*, imbecili.

Aruncă o privire la ceas și observă că era trecut de șapte. Zise, cu vocea gâtuită de neliniște:

— Oh, sper că Nathan este bine.

— Nicio grijă, o să vezi că-i bine, am spus din nou pe cel mai convingător ton. Uite, Sofia, Nathan chiar a fost sub o presiune uriașă cu proiectul ăsta de cercetare, cu pasul înainte de azi, orice ar însemna el. Încordarea asta bineînțeles că l-a făcut să se poarte, înțelegi, cu toane – știi

ce înseamnă asta? Nu-ți face griji pentru el. Și eu aș avea dureri de cap dacă aș fi trecut printr-un teasc de genul ăsta, mai ales când rezultatul e așa o realizare incredibilă.

Am făcut o pauză. Mă simțeam obligat să adaug:

— Indiferent despre ce ar fi vorba.

Am bătut-o ușurel pe mână, la rândul meu:

— Acum, *te rog*, liniștește-te. O să sosească într-un minut, sunt sigur.

Ajuns aici, am vorbit iarăși despre tata și sosirea lui în New York (menționând cu dragoste preocuparea lui permanentă pentru cum o duc și sprijinul lui moral, deși n-am pomenit nimic despre sclavul Artiste și rolul *acestuia* în destinul meu, îndoindu-mă că Sofia ar avea destulă putere de înțelegere a istoriei americane, cel puțin deocamdată, cât să reușească să priceapă complexitatea datoriei pe care o aveam față de băiatul acela negru) și am continuat lăudând, la modul general, norocul tinerilor ca mine, relativ puțini la număr, care au părinți atât de toleranți, de lipsiți de egoism și de dornici de a crede, a crede orbește într-un fiu destul de nesocotit cât să caute doar să smulgă câteva frunze din cununa de lauri a artei. Mă cam înfierbântasem. Tați cu vederi atât de largi și cu deschidere a minții erau foarte rari, am declarat eu solemn și sentimental, începând să-mi simt buzele amorțite de la bere.

— Oh, ești așa de norocos să mai ai *încă* un tată, zise Sofia cu o voce pierdută. Mi-e atât de dor de tata.

M-am simțit puțin rușinat – nu, nu rușinat, inoportun ar fi mai aproape de adevăr – gândindu-mă deodată la povestea pe care mi-o spusese ea mie, cu câteva săptămâni mai înainte, despre tatăl ei, cum fusese mânat, laolaltă cu ceilalți profesori din Cracovia, ca o turmă de porci, despre mitralierele naziștilor, despre dubele închise, sufocante, despre Sachsenhausen, apoi despre moartea în fața plutonului de execuție, în zăpezile Germaniei înghețate. Dumnezeule, am gândit eu, de ce nenorociri au fost cruțați americanii în vremurile noastre, la urma urmelor. Oh, noi ne-am îndeplinit cu bravură partea de care era atâta nevoie, dar ce mică era lista taților și a fiilor noștri căzuți în comparație cu înfiorătorul martiriu al acelor nenumărați

europeni. Prisosul nostru de noroc era destul cât să ne facă să ne înecăm.

— A trecut destul de mult timp, continuă ea, ca să nu mai sufăr cum am suferit, dar tot mi-e dor de el. Era aşa un om *bun* – de asta e aşa de cumplit, Stingo! Când te gândeşti la toţi oamenii răi – polonezi, germani, ruşi, francezi, toate naţionalităţile –, toţi aceşti oameni răi care au scăpat, oameni care au ucis evrei şi care sunt încă în viaţă acum. În Germania. Şi în locuri ca Argentina. Şi tatăl meu – omul acela bun – care a trebuit să *moară!* Nu-i oare de ajuns ca să te facă să nu mai crezi în Dumnezeul acesta? Cine mai poate crede într-un Dumnezeu care întoarce spatele oamenilor în felul ăsta?

Această răbufnire – această mică arie – a venit atât de neaşteptată încât m-a surprins; degetele ei tremurau uşor. După aceea, se calmă.

Şi încă o dată – de parcă uitase că-mi mai spusese deja sau poate pentru că repetarea îi aducea un soi de slabă mângâiere – îmi schiţă portretul pe care şi-l imaginase despre tatăl ei, în Liublin, cu mulţi ani în urmă, salvând evreii de la pogromul rusesc cu riscul vieţii lui.

— Care-i cuvântul pentru *l'ironie* în engleză?

— Ironie, am spus.

— Da, e-aşa o ironie că un om ca acela, un om ca tatăl meu, îşi riscă viaţa pentru evrei şi moare, iar ucigaşii de evrei trăiesc, atât de mulţi, chiar şi acum!

— Aş spune că nu e atât ironie, Sofia, cât mai degrabă mersul lumii, am concluzionat eu puţin cam sentenţios, dar cu seriozitate, simţind nevoia să-mi uşurez vezica.

M-am ridicat şi mi-am croit drum către toaleta bărbaţilor, clătinându-mă uşor, cu pielea luminată pe la marginile trupului cu o penumbră de Rheingold, berea veselă, astringentă servită la Curtea Arţarului la dozator. Îmi plăcea grozav toaleta bărbaţilor de la Curtea Arţarului, unde, înclinat puţin peste pisoar, puteam reflecta deasupra jetului ce împroşca limpede, în vreme ce Guy Lombardo ori Sammy Kaye, ori Shep Fields, ori altă formaţie la fel de lipicioasă şi inofensivă zdrăngănea slab din tonomatul de dincolo de ziduri. Era minunat să ai douăzeci şi doi de ani şi

să fii puțin beat, să știi că totul mergea bine la masa de scris, să te înfiori fericit în îmbrățișarea propriei ardori creatoare și în acea „mare certitudine" pe care Thomas Wolfe o slăvea permanent – certitudinea că izvoarele tinereții tale nu vor seca niciodată și că neliniștea chinuitoare îndurată în ordalia artei își va găsi răsplata în faima nemuritoare, în glorie și în dragostea femeilor frumoase.

În timp ce urinam fericit, am aruncat o privire ubicuitarelor graffiti homosexuale (inscripționate aici, Dumnezeu știe bine, nu de obișnuiții Curții Arțarului, ci de ocazionalii care izbutiseră să mâzgălească pereții peste tot, oricât de greu de crezut, pe unde bărbații își scoteau pompele să-și scurgă preaplinul) și cu încântare am privit încă o dată la caricatura pătată de fum, dar încă foarte plină de vioiciune, de pe perete: înrudită cu pictura murală de afară, era o capodoperă a inocentului libertinaj din anii '30, înfățișându-i pe Mickey Mouse și pe Donald Duck în poziții contorsionate de Peeping Tom[1], trăgând cu ochiul veseli prin interstițiile unui spalier de grădină la mica Betty Boop, fermecătoare, cu pulpe și coapse voluptuoase, stând pe vine ca să facă pipi. Deodată, mi s-a tras semnalul de alarmă, simțind o prezență nesfântă și nepământească, fluturând din aripi negre ca de vultur – până când mi-am dat seama, într-o secundă, că erau cele două călugărițe cerșetoare care intraseră din greșeală în toaleta bărbaților. Au dispărut cât ai clipi, chițăind într-o italiană disperată, iar eu mai curând am sperat că apucaseră să-mi zărească *schlong*-ul. Să fi fost intrarea lor – dublând premoniția pe care o simțise Sofia ceva mai devreme – o prevestire a nenorocirii ce-avea să se petreacă peste vreun sfert de oră?

I-am auzit vocea lui Nathan peste ritmul săltăreț al celor de la Shep Fields, pe când mă apropiam de masă. Era o voce nu atât ridicată, cât incredibil de categorică și care tăia muzica precum un bomfaier. O voce clocotind de nimic bun și, cu toate că am vrut să mă retrag când am auzit-o,

[1] Croitor din Coventry care a orbit pentru că s-a uitat pe furiș la Lady Godiva. Sensul aici este de „om indiscret".

n-am îndrăznit, simțind ceva grav plutind în aer, care m-a îmboldit spre voce și spre Sofia. Într-atât de absorbit era Nathan în mesajul ranchiunos pe care i-l transmitea Sofiei, atât de încrâncenat părea în momentul acela, încât am rămas în picioare așteptând lângă masă multe minute, ascultând jenat și nefericit, în timp ce Nathan se repezea la ea și dădea s-o sfâșie, chiar fără să observe că eram și eu de față.

— Nu ți-am spus eu că singurul, unicul lucru pe care-l pretind neapărat de la tine este *fidelitatea?*, întrebă el.

— Da, dar...

N-avu timp să-și insereze răspunsul.

— Și nu ți-am spus eu că dacă te mai prind vreodată cu tipul ăsta, Katz – dacă te mai prind vreodată, în afara orelor de program –, fie și mergând zece metri cu acest *shmatte*[1] de două parale, te rup în bătaie?

— Da, dar...

— Și în după-amiaza asta el te-a adus din nou acasă cu mașina! V-a văzut Fink. Și nu numai atât, ci l-ai mai luat și sus, în cameră, pe terchea-berchea ăla nenorocit! Și ai stat un ceas acolo cu el. Ți-a pus-o de mai multe ori? O, pariez că știe Katz ăla să dea o mulțime de numere cu puța aia iute de chiropractician a lui!

— Nathan, dă-mi voie să-ți explic!, îl imploră ea.

Calmul i se dizolva rapid și vocea îi tremura.

— Ține-ți fleanca nenorocită! Nu-i nimic de explicat! Ai fi tăcut mâlc dacă bunul meu prieten Morris nu mi-ar fi spus că v-a văzut urcând împreună în cameră.

— Ba n-aș fi tăcut mâlc, se tângui ea. Ți-aș fi spus *acum!* Dar n-am apucat, dragul meu!

— Gura!

Din nou vocea nu era atât ridicată, cât glacial dominatoare, nimicitoare, eruptivă. Aș fi vrut s-o șterg, dar n-am putut, ci am rămas pe loc, în spatele lui, șovăind, așteptând. Aburii beției mi se risipiseră și mi-am simțit sângele zvâcnind în mărul lui Adam.

Ea încercă să-și susțină apărarea:

— Nathan, iubitule, *ascultă-mă!* Singurul motiv pentru

[1] Zdrențăros (idiș).

care l-am invitat în cameră a fost fonograful. Nu mai mergea schimbătorul, știi doar, iar eu i-am spus lui și el a zis că s-ar putea să știe el să-l repare. A zis că se pricepe. Și chiar l-a reparat, iubitule, asta a fost tot! O să-ți arăt, o să mergem acasă și o să-l punem să cânte și...

— Oh, pariez că dragul de Seymour se pricepe, o întrerupse Nathan. Îți face o procedură rapidă pe șira spinării când te încalecă? Îți pune vertebrele la loc cu mâinile alea alunecoase ale lui? Șarlatan găunos...

— Nathan, te rog!, îl imploră ea.

Se aplecase acum spre el. Fața îi erau complet golită de sânge și avea o expresie de agonie terminală.

— Oh, ce poamă bună-mi ești, zise el încetișor și rar, cu tonuri de sarcasm care sunau insuportabil de grele, grosolane.

În mod evident, trecuse pe acasă pe la Yetta după ce se întorsese de la laborator; am dedus asta nu doar din faptul că pomenise despre trăncăneala scandaloasă a lui Morris Fink, ci și după cum era îmbrăcat: se gătise cu cel mai fantezist costum al lui de in, alb ca scoica, și butoni ovali, masivi, de aur, scânteiau la manșetele cămășii făcute pe comandă. Mirosea plăcut, a apă de colonie discretă, stilată. În mod clar, intenționase să fie pe potriva ținutei de gală a Sofiei din seara aceea și se dusese întâi acasă, pentru a se pune la punct și a arăta ca un dandy, cum îl vedeam eu acum. Acolo însă fusese confruntat cu dovezile trădării Sofiei – sau ceea ce interpretase el ca infidelitate –, iar acum părea să fie mai presus de orice îndoială că sărbătorirea nu doar că se anulase, ci se îndreptase spre adâncimile necunoscute ale dezastrului.

Crispându-mă în sinea mea, în timp ce stăteam acolo, mi-am ținut răsuflarea și l-am ascultat pe Nathan continuând:

— Chiar ești o gâsculiță poloneză. Mi-am călcat pe inimă când te-am lăsat să te înjoșești continuând să lucrezi cu șarlatanii ăștia, doctorii ăștia de cai. E destul de rău că accepți banii pe care-i fac ei întinzându-le spinările unor bătrâni jidovi ignoranți și creduli, abia coborâți de pe vaporul din Danzig, cu dureri care ar putea să fie de reumatism sau ar putea fi carcinoame, dar rămân nediagnosticați, fiindcă acești

telali de panacee lipsiți de scrupule îi prostesc făcându-i să creadă că un simplu masaj de șale o să le redea sănătatea înfloritoare. E destul de rău că ai reușit să mă convingi să te las să continui această rușinoasă colaborare cu o pereche de escroci medicali. Dar e al dracului de insuportabil să mă gândesc că, în spatele meu, tu îi lași pe fiecare dintre râioșii ăștia să intre în gaura aia a ta...

Ea încercă să-l oprească:

— Nathan!

— Gura! M-am cam săturat de tine și de comportamentul tău dezmățat.

Nu vorbise tare, dar era ceva zdrobitor de sălbatic în furia asta sugrumată care părea mai amenințătoare decât dacă ar fi urlat; era o furie rece, ascuțită, subțire, aproape birocratică, iar alegerea cuvintelor – „comportament dezmățat" – suna distonant de prețios și de rabinic.

— Am crezut că până la urmă o să vezi lumina, că o să renunți la apucăturile tale după escapada aia cu *doctorul* Katz – accentul pe *doctor* era un dispreț desăvârșit –, am crezut că te avertizasem clar să te ții la distanță după giugiuleala aia din mașina lui. Dar, nu, se pare că-i o problemă cu chiloții pe care-i porți și care se încing prea repede la păsărică. Și de-aia, când te-am prins la un pic de zbenguială cu Blackstock, n-am fost *surprins*, dată fiind bizara ta predilecție pentru penisurile chiropraxice – n-am fost surprins, cum spunem, dar când ți-am declarat că nu sunt de acord și că-i pun capăt, am crezut că ai fost *pedepsită* destul cât să abandonezi această execrabilă, *degradantă* promiscuitate. Dar, nu, încă o dată m-am înșelat. Seva asta libidinală care curge frenetic prin venele tale de polacă nu-ți îngăduie s-o lași mai moale, iar astăzi, încă o dată, ai ales să te dedai la îmbrățișarea aia ridicolă – ridicolă, într-adevăr, dacă n-ar fi de fapt atât de *ordinară* și de *degradantă* – cu doctorul Seymour Katz.

Sofia începuse să se smiorcăie încetișor într-o batistă pe care-o strângea tare în mână.

— Nu, nu, dragul meu, am auzit-o spunând în șoaptă, *nu-i deloc adevărat.*

Formulările scrobite, didactice ale lui Nathan puteau fi, în alte circumstanțe, vag comice – esențial burlești –, dar acum

căpătaseră ascuțișul unei amenințări atât de autentice, al furiei turbate și al convingerii neînduplecate, încât fără voia mea m-am înfiorat și am simțit apropiindu-se în spatele meu, ca bufnetul pașilor condamnatului la spânzurătoare, o groaznică și nenumită fatalitate. M-am auzit gemând, clar, acoperind tirada moralizatoare și mi-a trecut prin minte că asaltul ăsta înspăimântător asupra Sofiei avea rezonanțe ciudat de asemănătoare cu acelea din confruntarea în care îl văzusem prima oară revărsându-și implacabila-i ostilitate, scenele deosebindu-se una de alta numai prin tonul vocii – fortissimo, în seara aceea de mai de mult, acum nemaipomenit de egală și de controlată, dar nu mai puțin sinistră. Brusc, am conștientizat că Nathan știa că eram și eu de față. Când mi s-a adresat, a rostit cuvintele sec și cu o ușoară brumă de ostilitate, fără să-și ridice privirile:

— De ce nu stai jos lângă această *première putaine*[1] de pe Flatbush Avenue?

M-am așezat, dar n-am spus nimic, simțindu-mi gura uscată iască și incapabilă să articulez.

Când m-am așezat eu, Nathan s-a ridicat:

— Mi se pare că ar merge un pic de Chablis acum, ca să ne continuăm sărbătorirea.

Am căscat gura, holbându-mă la el, când a spus asta, pe același ton lipsit de umor și declamator. Am avut deodată impresia că se străduia din răsputeri să se controleze, de parcă voia să împiedice marele său trup să explodeze sau să se dezmembreze ca o marionetă ținută de sfori. Atunci abia am văzut lucindu-i pe față șiroaiele de nădușeală, deși colțul nostru era ventilat cu pale de aer aproape înghețat; de asemenea, mi s-a părut ceva ciudat la ochii lui – exact ce anume, nu-mi dădeam seama în momentul acela. Simțeam cum sub fiecare centimetru pătrat al pielii lui avea loc o intensă și febrilă activitate nervoasă, o interacțiune aproape frenetică a neuronilor în haoticele lor sinapse. Era atât de încărcat emoțional încât părea aproape electrizat, de parcă ar fi nimerit într-un câmp magnetic. Cu toate acestea, totul era înăbușit printr-o uriașă stăpânire de sine.

[1] Prima târfă (lb. franceză, în original).

— Ce păcat, zise el din nou pe tonurile acelea de ironie grea ca plumbul, ce păcat, prieteni, că sărbătorirea noastră nu poate continua pe nota de omagiu exaltat pe care aş fi vrut-o eu pentru această seară. Omagiu orelor dedicate urmăririi unui nobil ţel ştiinţific care chiar astăzi a văzut lumina triumfului. Omagiu zilelor şi anilor de cercetare altruistă, care au fost încununaţi cu victoria asupra uneia dintre cele mai mari calamităţi care a lovit omenirea suferindă. Ce păcat, zise el din nou, după o pauză prelungită, a cărei povară impusă pe cernerea tăcută a secundelor fusese aproape de neîndurat, ce păcat că sărbătorirea noastră va fi de-un soi mult mai lumesc. Cu alte cuvinte, vom sărbători necesara şi foarte sănătoasa rupere a relaţiei dintre mine şi mica sirenă de Cracovia – acea inimitabilă, acea incomparabilă, acea fiică a plăcerii tragic necredincioase, perlă a Poloniei şi dar făcut chiropracticienilor concupiscenţi din Flatbush – Sofia Zawistowska! Dar, staţi puţin, să aduc întâi Chablis-ul, ca să putem ciocni pentru asta!

Ca un copil speriat agăţându-se de tati în iureşul mulţimii, Sofia îmi strivea degetele. Amândoi ne-am uitat după Nathan, în timp ce-şi croia drum spre bar cu umerii foarte drepţi, prin gloata băutorilor doar în cămăşi. Apoi m-am întors să mă uit la Sofia.

Ochii ei erau complet înnebuniţi, cum n-am să uit niciodată, din pricina ameninţărilor lui Nathan. Întotdeauna aveam să definesc, de atunci, cuvântul „rătăcit" după frica brută pe care am văzut-o înstăpânită în ei.

— Oh, Stingo, gemu ea, ştiam că aşa o să se întâmple. Am ştiut sigur că o să mă acuze că nu i-am fost credincioasă. Întotdeauna face aşa când îl cuprind aceste stranii *tempêtes*. Oh, Stingo, nu pot îndura când devine astfel. Ştiu sigur că de data asta o să mă părăsească.

Am încercat s-o liniştesc:

— Nu-ţi face griji, o să-i treacă, i-am zis eu, dar nici eu nu credeam ce spuneam.

— Oh, nu, Stingo, o să se întâmple ceva îngrozitor. Ştiu eu! Întotdeauna face aşa. Mai întâi este foarte entuziasmat, plin de bucurie. Apoi *cade*, şi când cade, întotdeauna spune că eu i-am fost necredincioasă şi vrea să mă părăsească.

Mă strânse din nou de mână atât de tare că am crezut c-o să-mi țâșnească sângele de sub unghiile ei.

— Și ceea ce-i-am spus eu lui a fost *adevărat*, adăugă ea, cu sufletul la gură. Adică despre Seymour Katz. N-a fost nimic între noi, Stingo, absolut nimic. Doctorul Katz nu înseamnă nimic pentru mine, este doar cineva pentru care lucrez, ca și doctorul Blackstock. Și e adevărat ce am spus despre el că a reparat fonograful. Asta a fost tot ce a făcut în cameră, a reparat fonograful, nimic altceva, *îți jur!*

— Sofia, eu te cred, am asigurat-o, chinuit de stinghereală din pricina vehemenței bălmăjirilor ei cu care încerca să mă convingă, tocmai pe mine, care eram deja convins. Dar *liniștește-te odată*, m-am răstit la ea inutil.

Ceea ce s-a întâmplat după aceea, foarte repede, mi s-a părut extrem de absurd și de oribil. Și îmi dau seama cât de greșite au fost percepțiile mele, cu câtă nepricepere am reacționat în situația aceea, cu câtă lipsă de inspirație și cât de ineficace m-am purtat față de Nathan într-un moment în care s-ar fi cerut o delicatețe deosebită. Căci dacă aș fi încercat măcar să-l împac pe Nathan, să-i cânt în strună și să-l înveselesc încet-încet, poate aș fi reușit să-l fac să-și consume toată furia – oricât de irațională și intimidantă era – și apoi, epuizat pur și simplu, să cadă într-o stare în care să-l fi descoperit mai ușor de manipulat, cu furia îmblânzită sau, cel puțin, ținută bine în frâu. Poate aș fi fost în stare să-l controlez. Dar, de asemenea, îmi dau seama că și eu, la momentul acela, eram multiplu afectat de o lipsă de experiență puerilă, care mă făcea să mă clatin: departe de mine vreun gând că Nathan – în ciuda tonului de maniac din voce, a oratoriei agitate, a nădușelii, a ochilor bulbucați, a tensiunii epuizante, a întregului portret pe care îl prezenta de om al cărui întreg sistem nervos, până la cei mai mici ganglioni, era în ghearele unei convulsii feroce – ar fi putut avea o periculoasă tulburare mintală. Eu credeam că e doar un mare cretin. Cum spuneam, asta din cauza vârstei mele necoapte și autenticei mele inocențe. Stările deviante, violente în ființele omenești fiind străine de experiența mea – în strânsă legătură, cum fusese, mai puțin cu aspectul bizar gotic al unei educații sudiste, cât cu buna-cuviință și cu

politețea –, am privit răbufnirea lui Nathan mai degrabă ca pe o șocantă lipsă de caracter, o încălcare a decenței decât ca pe produsul unei rătăciri a minții.

Asta era la fel de aproape de adevăr acum, pe cât fusese și în prima noapte, cu săptămâni în urmă, în vestibulul casei Yettei când, în timp ce o asalta pe Sofia și mă zeflemisea pe mine vorbindu-mi de linșaj și spunându-mi *cracker* în față, surprinsesem în ochii lui inscrutabili o disonanță sălbatică, evazivă, care-mi trimisese fiori de gheață prin vene. Și, astfel, am stat acolo cu Sofia, simțindu-mă teribil de prost, deplângând înfiorătoarea transformare care pusese stăpânire pe omul acela pe care-l prețuiam și-l îndrăgeam atât de mult, totuși cu indignarea râcâindu-mă dureros din cauza chinului la care o silea pe Sofia, hotărât să trag o linie și să nu-l mai las pe Nathan să continue cu hărțuiala aceasta. El n-avea s-o mai terorizeze pe Sofia, am decis eu, și ar face mai bine să fie al dracului de atent cum se poartă cu mine. Asta putea fi o decizie rezonabilă dacă aș fi avut de-a face cu un prieten drag care, pur și simplu, își ieșise din fire, dar în niciun caz (și nici măcar nu începusem să am prima sclipire de înțelepciune ca să-mi dau seama) cu un om cuprins brusc de o criză acută de paranoia.

— N-ai observat ceva foarte ciudat în ochii lui?, i-am șoptit eu Sofiei. Crezi c-a luat prea multă aspirină din aia de care i-ai făcut tu rost sau ceva de genul ăsta?

Inocența unei asemenea întrebări era, îmi dau seama acum, aproape de neconceput, dat fiind ceea ce aveam să descopăr, mai târziu, ca adevărata cauză pentru pupilele alea dilatate, cât monedele de zece cenți; dar, pe de altă parte, învățam multe lucruri noi în zilele acelea.

Nathan s-a întors cu o sticlă deschisă de vin și s-a așezat. Un chelner a adus paharele și le-a pus pe masă, în fața fiecăruia dintre noi.

Am observat ușurat că expresia chipului lui Nathan se îmblânzise cât de cât, adică nu mai era masca aceea de ranchiună de adineauri. Însă îi rămăsese încordarea feroce, ca o cămașă de forță, în mușchii obrajilor și ai gâtului, și nădușea vârtos în continuare: sudoarea îi stătea pe frunte în picuri mari, asortându-se – am observat eu, fără nicio

legătură – cu mozaicul picăturilor de brumă de pe sticla de Chablis. Și atunci i-am zărit pentru prima oară marile semiluni de la subsuori, unde pânza costumului era udă fleașcă. El a turnat vinul în paharele noastre și, cu toate că n-am îndrăznit s-o privesc în față pe Sofia, am văzut că mâna în care ținea paharul tremura. Comisesem greșeala majoră de a păstra deschis pe masă, sub cot, exemplarul din *Post*, cu poza lui Bilbo la vedere. L-am văzut pe Nathan aruncând o privire spre poză și schițând un rânjet încrezut, plin de o enormă satisfacție răutăcioasă.

— Am citit de curând articolul ăla, în metrou, zise el ridicându-și paharul. Propun un toast pentru moartea înceată, prelungită și agonizantă a senatorului de Mississippi, Bilbo Flencănit.

Am tăcut un moment. Nu mi-am ridicat nici paharul, cum făcuse Sofia. Ea și-l ridicase pe al ei fără niciun gând, eram sigur, ci doar din reflexul de a se supune orbește. În cele din urmă, am spus cât de degajat am fost în stare:

— Nathan, eu vreau să propun un toast pentru succesul tău, pentru marea ta descoperire, oricare ar fi aceea. Pentru acest lucru minunat la care ai lucrat, cum mi-a spus Sofia. Felicitări!

Am întins mâna și l-am bătut ușurel, cu afecțiune, pe braț.

— Acum hai s-o lăsăm baltă cu toate porcăriile astea – am încercat eu să insuflu o notă conciliatoare, jovială – și hai să ne relaxăm cu toții, iar tu să ne spui odată exact ce mama mă-sii sărbătorim! Prietene, în seara asta vreau să-ți dedic ție toate toasturile!

Un fior neplăcut m-a străbătut când am simțit deliberarea cu care el și-a tras brusc brațul, ferindu-se de atingerea mea.

— Asta o să fie imposibil, zise el fulgerându-mă din priviri. Cheful meu de-a celebra triumful a fost grav compromis, dacă nu total dezumflat, de trădarea venită din mâinile unei persoane pe care o *iubeam cândva*.

Încă nefiind în stare să mă uit la ea, am auzit-o pe Sofia scoțând un singur suspin, răgușit.

— N-o să fie niciun toast, în seara asta, în cinstea

victorioasei Hygeia[1], continuă Nathan, cu paharul ridicat şi cu cotul sprijinit pe masă. O să bem, în schimb, pentru decesul în chinuri al senatorului Bilbo.

— Bea tu, Nathan, eu nu. N-am de gând să beau pentru moartea nimănui – în chinuri sau în nechinuri – şi nici tu n-ar trebui s-o faci. Mai ales tu ar trebui să dai dovadă de mai multă judecată ca oricine. Nu lucrezi tu în domeniul sănătăţii? Asta n-a fost o glumă bună, ştii? E al dracului de obscen să toastezi pentru moarte.

Părea să-mi fie cu neputinţă să-mi schimb tonul subit pontifical. Mi-am înălţat paharul:

— Pentru viaţă!, am propus eu. Pentru viaţa ta, a *noastră* – şi am făcut un gest cuprinzând-o şi pe Sofia – pentru *sănătate!* Pentru marea ta descoperire!

Am simţit şi eu nota de implorare din vocea mea, dar Nathan a rămas impasibil, încruntat, şi a refuzat să bea. Contrariat, simţind un junghi de disperare, mi-am coborât încet paharul. De asemenea, pentru prima oară am simţit un început fierbinte de mânie răscolindu-mă în regiunea abdomenului; era o furie greoaie, sedimentată în timp, îndreptată în egală măsură împotriva lui Nathan şi a purtării lui nesuferite şi dictatoriale, a felului înjositor în care o trata pe Sofia şi (acum nici nu-mi vine să cred c-am avut o asemenea reacţie) împotriva blestemului crâncen adresat lui Bilbo. Când am văzut că nu vrea să dea curs contratoastului meu, mi-am pus paharul jos şi am spus cu un oftat:

— Bine, atunci s-o dăm dracului!

— Să bem pentru moartea lui Bilbo, stărui Nathan, pentru cum vor suna ţipetele agoniei sale de pe urmă!

Am simţit cum mi se urcă sângele, fulgerând stacojiu, undeva în spatele ochilor, iar inima a început să-mi bată puternic şi neregulat. A trebuit să fac un efort ca să-mi controlez vocea.

— Nathan, am zis eu, nu de mult, la un moment dat ţi-am făcut un mic compliment. Spuneam că, în ciuda profundei tale antipatii pentru Sud, măcar ţi-ai păstrat un strop de simţ al umorului, spre deosebire de mulţi alţii. Dar acum

[1] Zeiţa sănătăţii, în mitologia greacă.

încep să văd că m-am înșelat. Am o părere foarte proastă despre Bilbo, dintotdeauna am avut-o, dar dacă tu crezi că este ceva de râs în chestia asta *cabotină* pe care-o propui pentru moartea lui, te înșeli. Refuz să beau pentru moartea *oricărui* om...

— N-ai bea nici pentru moartea lui Hitler?, mă întrerupse el grăbit, cu o sclipire vicleană în ochi.

Asta mă opri scurt.

— Bineînțeles că aș bea pentru moartea lui Hitler. Dar asta-i altă mâncare de pește, ce dracu'! Bilbo nu e Hitler!

Chiar în clipa în care îi răspundeam lui Nathan, îmi dădeam seama cu disperare cum repetam, în substanță, dacă nu cu aceleași cuvinte, furibundul colocviu în care ne implicaserăm cu atâta patimă în prima după-amiază, în camera Sofiei. În răstimpul trecut de la cearta aceea furtunoasă, care fusese atât de aproape de a deveni o bătaie în toată regula, mă înșelasem crezând că renunțase la încrâncenata lui *idée fixe* despre Sud. În acest moment, în purtările lui exista aceeași răbufnire de furie și venin acumulate în timp care mă speriase de-a binelea în duminica aceea însorită, o zi care atâta vreme păruse confortabil de îndepărtată. Eram încă o dată speriat, acum chiar mai tare, pentru că nutream neagra presimțire că, de data asta, confruntarea noastră n-avea să-și mai găsească o împăcare plăcută cu cerut de iertare, glume și îmbrățișări prietenești.

— Bilbo nu e Hitler, Nathan, am repetat eu și mi-am auzit vocea tremurând. Dă-mi voie să-ți spun ceva. De când te cunosc eu – deși trebuie să recunosc că nu înseamnă prea mult timp, așa că s-ar putea să-mi fi făcut o părere greșită –, mi-ai făcut impresia, pe cinstite, că ești una dintre cele mai sofisticate și mai învățate minți cu care am intrat vreodată în contact...

— Nu mă face să mă simt prost, mă întrerupse el. N-ajungi nicăieri dacă mă flatezi.

Vocea lui era răstită, rea.

— Nu te flatez deloc, am continuat, spun adevărul. Dar voiam să ajung la următorul lucru: ura ta pentru Sud – care adesea este, în mod clar, echivalent cu a-ți exprima ura sau cel puțin antipatia față de mine – este *înspăimântătoare* la

cineva ca tine, care ştie atâtea lucruri şi dă dovadă de atâta logică în multe alte privinţe. Este de-a dreptul primitivism din partea ta, Nathan, să fii atât de *orb* în ceea ce priveşte natura răului...

Într-o polemică, mai ales când disputa este înfierbântată, supraîncărcată şi condusă cu rea-voinţă, am fost întotdeauna cel mai slab dintre competitori. Vocea mi se gâtuie, devine piţigăiată; înjur. Mi se întipăreşte pe faţă un soi de rânjet strâmb. Mai rău, ideile mi se amestecă şi îşi iau zborul, iar logica, pe care o posed într-o bună măsură în circumstanţe mai paşnice, îmi abandonează creierul ca un drac de copil nerecunoscător. (Într-o vreme, mă gândisem să mă fac avocat. Dar domeniul legii şi Curţile de judecată, în care odată, pentru scurt timp, îmi făcusem visuri că voi juca drame precum Clarence Darrow, n-au pierdut decât un tâmpit incompetent când m-am orientat spre domeniul literaturii.)

— Se pare că nu ai deloc simţul istoriei, am continuat repede, vocea urcându-mi o octavă, absolut deloc! Oare să fie din cauză că voi, evreii, fiind sosiţi aici atât de recent şi locuind predominant în marele oraşe din Nord, sunteţi chiar mărginiţi şi, pur şi simplu, nu aveţi niciun interes, ori nu conştientizaţi, ori nu reuşiţi să pricepeţi nicicum tragica înlănţuire a evenimentelor pe care a declanşat-o demenţa rasială acolo? Tu l-ai citit pe Faulkner, Nathan, şi totuşi mai ai atitudinea asta măgărească şi intolerabilă de superioritate faţă de Sud, şi eşti incapabil să vezi că Bilbo e mai puţin un ticălos şi mai mult un vlăstar nenorocit al blestematului de sistem?

Am făcut o pauză, mi-am tras răsuflarea şi am spus:

— Mi-e milă de tine, pentru orbirea ta.

Şi dacă aş fi încheiat aici şi aş fi lăsat-o aşa, poate c-aş fi simţit că reuşisem o serie de lovituri bine plasate, dar, cum spuneam, bunul-simţ în general mă părăseşte în cursul unor dispute înfierbântate ca aceasta, iar acum energia mea semiisterică mă lansă în regiuni de profundă prostie.

— De altfel, am stăruit, nu izbuteşti deloc să-ţi dai seama ce om de adevărată valoare a fost Theodore Bilbo.

Ecouri ale disertaţiei mele din colegiu îmi zornăiau în cap cu ritmul fişelor de index ale unor versuri albe savante.

— Când a fost guvernator, Bilbo a adus o serie de reforme importante în Mississippi, am intonat eu, printre care crearea unei comisii a șoselelor și a unui comitet de grațiere. El a întemeiat primul sanatoriu pentru tuberculoși. El a adăugat lucrul manual și mecanica agricolă în programul de învățământ al școlilor. Și, în sfârșit, el a introdus un program de combatere a căpușelor...

Vocea mi se stinse.

— A introdus un program de combatere a căpușelor, zise Nathan.

Surprins, mi-am dat seama că vocea talentată a lui Nathan era o perfectă persiflare a vocii mele – pedantă, pompoasă, nesuferită.

— A fost o molimă larg răspândită, ceva numită febră texană, printre vitele din Mississippi, am stăruit eu, scăpat de sub control. Bilbo a intervenit hotărâtor...

— Prostule, mă întrerupse Nathan, imbecil caraghios! Febră texană! Măscăriciule! Vrei să-ți atrag eu atenția că gloria celui de-al Treilea Reich a fost un sistem de șosele neîntrecut în lume și că Mussolini a făcut trenurile să circule fără întârzieri?

Mă executase rece – ar fi trebuit să mă aștept la asta de când mă auzisem rostind cuvântul „căpușe" –, iar rânjetul care fluturase scurt pe fața lui, dezvelirea scurtă și sardonică a dinților, precum și o scurtă clipire, ratificând înfrângerea mea zdrobitoare, dispărură până își puse ferm paharul pe masă.

— Ți-ai terminat prelegerea?, mă întrebă el cu o voce mult prea sonoră.

Amenințarea care îi întuneca fața îmi dădu furnicături de teamă. Deodată, el își ridică paharul și-l goli dintr-o singură înghițitură.

— Toastul acesta, anunță sec, este în cinstea completei mele disocieri de voi doi, viermilor.

Un junghi ascuțit de regret îmi săgetă pieptul la aceste cuvinte. Am simțit o emoție grea învolburându-se în mine, ca la începutul unui doliu.

— *Nathan*..., am dat să zic, împăciuitor, întinzându-i deodată mâna.

Am auzit-o pe Sofia suspinând iarăşi.

Dar Nathan mi-a ignorat mâna întinsă.

— Disociere, repetă el, salutând cu paharul spre Sofia, de tine, Otreapă a Chiropracticienilor din Kings County[1]. Apoi, către mine: Şi de tine, Jalnică Drojdie din Dixie!

Ochii îi erau la fel de lipsiţi de viaţă ca bilele de biliard, năduşeala îi curgea şiroaie pe faţă. La un nivel, eram la fel de conştient de aceşti ochi şi de pielea feţei lui de sub pânza transparentă de sudoare, pe cât eram – la nivelul pur auditiv, atât de dureros de sensibil încât aveam impresia c-o să-mi plesnească timpanele – de vocile Surorilor Andrews explodând din tonomat: *„Don't Fence Me In!"*[2].

— Acum, zise el, poate c-o să-mi daţi voie şi *mie* să rostesc un discurs pentru *voi, amândoi.* Ar putea să prindă bine putreziciunii care zace în adâncul fiinţelor voastre.

O să trec peste tirada lui, mai puţin peste partea cea mai urâtă. N-a durat, probabil, decât vreo câteva minute, dar mi s-au părut lungi cât orele. Sofia a suferit cele mai feroce atacuri din partea lui şi dacă mie, care doar le-am auzit şi am văzut-o pe ea suferind, mi s-au părut intolerabile, e foarte clar ce era în sufletul ei. Spre deosebire de ea, eu am scăpat relativ uşor, cu o biciuire verbală, şi am fost primul luat la refec. Nu-mi purta niciun fel de pică autentică, mi-a spus el, ci doar *dispreţ.* Şi nici măcar dispreţul acesta nu era personal, continuă el, de vreme ce eu nu puteam fi tras la răspundere pentru educaţia primită sau pentru locul în care mă născusem. (Mi-a servit toate acestea cu un zâmbet batjocoritor în colţul gurii şi o voce stăpânită, joasă, nuanţată, ici şi colo, de inoportunul accent de negru pe care mi-l aminteam din duminica aceea de altădată). Multă vreme se amăgise cu gândul că eram un sudist *bun,* a zis el, un tip emancipat, unul care reuşise cumva să scape de cursa bigotismului pe care istoria îl lăsase cumva moştenire regiunii mele. Nu suferea de o orbire atât de prostească (în ciuda acuzaţiilor mele) cât să nu-şi dea seama că *existau,*

[1] Numele districtului newyorkez Brooklyn.

[2] Piesă muzicală foarte cunoscută, interpretată de Bing Crosby şi Sisters Andrews, care a stat opt săptămâni în topul Billboard, în 1944–1945. În limba română „Să nu mă îndrăgeşti!".

într-adevăr, și sudiști *buni*. Mă crezuse și pe mine unul dintre aceștia, până de curând. Dar refuzul meu din seara aceea de a-l blestema, împreună cu el, pe Bilbo nu făcuse altceva decât să *valideze* ceea ce descoperise și el – rasismul meu „înrădăcinat" și „neregenerat" – încă din seara aceea când citise primele pagini ale cărții mele.

Am simțit că mi se strânge fizic inima la aceste cuvinte.

— Ce vrei să spui?, am întrebat cu vocea ca un vaiet. Am crezut că ți-a plăcut...

— Ai un talent destul de dezghețat, în stilul tradițional sudist. Dar ai, de asemenea, și toate vechile clișee. Bănuiesc că n-am vrut să-ți rănesc sentimentele. Dar negresa aia bătrână de la începutul cărții, cea care așteaptă cu ceilalți sosirea trenului, e o caricatură, ieșită direct din *Amos'n'Andy*[1]. Mi s-a părut că citesc romanul cuiva care a crescut scriind scenarii pentru *minstrel show*-uri[2]. Ar fi amuzant – travestiul ăsta într-o negresă – dacă n-ar fi atât de *deplorabil*. S-ar putea să scrii prima carte comică sudistă.

Doamne, ce vulnerabil eram! Mă cuprinsese imediat disperarea. Dacă mi-ar fi spus asta oricine altcineva, dar nu Nathan! Cu aceste cuvinte îmi retezase complet bucuria exaltată și încrederea în munca mea, pe care mi-o sădise tot el, mai înainte, cu încurajările sale. Brutala sa concediere era atât de zdrobitoare că am început să simt temeliile cruciale ale sufletului meu crăpând în mai multe locuri și dezintegrându-se. Am căscat gura, neajutorat, după o replică, care n-a vrut să-mi vină pe buze oricât m-am străduit.

— Ai fost grav infectat de degenerescența aceea, continuă el. N-ai ce să-i faci, nu-i vina ta. Asta însă nu te face mai atractiv, nici pe tine, nici pe cartea aia a ta, dar cel puțin s-ar putea să lași impresia că ești mai degrabă un receptacul pasiv al otrăvii decât un voluntar – cum să-i spun? –, un propagator voluntar. Ca, de pildă, Bilbo.

Acum, vocea lui pierdu brusc acea inflexiune guturală negroidă pe care o afectase până atunci; în umeda

[1] Serial de comedie, original din Chicago, foarte popular în Statele Unite între anii 1920 și 1950, atât la radio, cât și la televiziune, satirizând adesea rasismul.
[2] Spectacol de divertisment (scheci) interpretat de oameni albi cu fețele vopsite imitându-i pe negri.

metamorfoză, accentul sudist se şterse şi dispăru, înlocuit de ghimpii diftongilor polonezi, într-o imitaţie aproape perfectă a vorbirii Sofiei. Şi în momentul acela, cum spuneam, asprimea lui punitivă se transformă de-a dreptul în persecuţie.

— *Peut-être*, după toate aceste luni, zise el, ridicându-şi privirea spre Sofia, ai zăpotzi egzplica misterul că te afli aiji, tocmai tu, djintre totdzi woamenii, zăumbli pe strădjile ajstea, mirosjind a parfumuri ademenjitoare, angajată în raporturi sexjuale ascunje nu cu unul, cât cu *doi* – număraţi-i, doamnelor şi domnilor – *doi chiropractricieni.* Pe zgurt, bătând fjerul cât e cald, ca zăfolozjim o veche dzicală, în timp je la Auschwitz ztafjiile a milioane de mordzi încă mai caută un răspuns.

Brusc, renunţă la parodie.

— Spune-mi cum se face, oh, nurlie Zawistowska, că tu locuieşti încă pe tărâmul celor vii. Să fie oare pentru că splendide trucuri şi stratageme au izvorât din căpşorul ăla frumos al tău, care să-ţi îngăduie să respiri aerul polonez curat, în timp ce nenumăraţii prizonieri de la Auschwitz *s-au sufocat încet cu gaz?* Un răspuns la aceasta ar fi foarte bine-venit.

Un zguduitor geamăt din rărunchi îi scăpă Sofiei în clipa aceea, atât de tare şi de suferind, că numai chiţăiala zănatică a Surorilor Andrews l-a împiedicat să nu se audă în tot barul. Maria, în toiul suferinţelor de pe Golgota, n-ar fi putut scoate un geamăt mai îndurerat. M-am întors să mă uit la Sofia. Îşi aplecase capul mult, ca să nu i se vadă faţa, şi îşi lipise pumnii strânşi peste urechi. Lacrimile îi picurau pe tăblia mesei melaminate. Mi s-a părut că îi aud cuvintele înăbuşite:

— Nu! Nu! *Menteur!*[1] Minciuni!

— Nu cu multe luni în urmă, stărui el, în toiul războiului din Polonia, mai multe sute de evrei care au scăpat dintr-un lagăr al morţii au căutat refugiu în casele unor onorabili cetăţeni polonezi, ca tine. Acei oameni minunaţi au refuzat să le dea adăpost. Nu doar atât. I-au omorât, practic, pe toţi cei pe care i-au putut prinde. Ţi-am mai supus atenţiei întrebarea

[1] Mincinos! (lb. franceză, în original)

aceasta și altă dată. Prin urmare, te rog să-mi mai răspunzi o dată. Oare același antisemitism pentru care Polonia și-a câștigat un renume mondial – sau un antisemitism similar ți-a călăuzit destinul, te-a ajutat tot timpul, te-a *protejat*, ca să spunem așa, încât ai devenit unul dintre cei foarte puțini supraviețuitori, în timp ce milioane, *milioane au murit*?

Vocea îi devenise aspră, tăioasă, crudă:

— *Explicația, te rog!*

— Nu! Nu! Nu! Nu!, suspină Sofia.

Mi-am auzit deodată vocea:

— Nathan, *pentru numele lui Dumnezeu*, las-o în pace!

Mă ridicasem în picioare.

Dar el nu era de oprit.

— Ce iscusită broderie de subterfugii ai creat tu ca să-ți salvezi pielea, în timp ce alții și-au pierdut-o în fum? Ai trișat, ai colaborat, ți-ai pus poponețul la bătaie...

— Nu!, am auzit-o pe ea gemând din nou din rărunchi. Nu, nu!

Atunci am făcut un lucru inexplicabil și, mă tem, laș. Mă ridicasem în picioare, înfoiat tot, gata să mă aplec și să-l înșfac pe Nathan de guler (simțeam impulsul în mine ca pe o vibrație puternică), să-l salt în picioare și să-l aduc cu ochii în ochii mei, cum făcuse de atâtea ori Bogart în trecutul meu bogartian, idolatru până la contopire. Nu mai puteam îndura nicio secundă ceea ce îi făcea Nathan Sofiei. Dar după ce m-am ridicat eu astfel, galvanizat de impuls, am fost transformat cu o misterioasă viteză într-o triumfătoare paradigmă a lașului de toată jena. Am simțit un tremur în genunchi, gura uscată iască nu mai scotea decât frânturi de vocabule fără nicio noimă, și numaidecât m-am trezit clătinându-mă către toaleta bărbaților, binecuvântat sanctuar ce mă scotea dintr-un spectacol al urii și al cruzimii la care niciodată nu mi-aș fi închipuit că am să fiu martor. N-o să stau aici decât un minut, m-am gândit eu, aplecându-mă peste pisoar. Trebuia să-mi adun mințile înainte de a ieși și a da piept cu Nathan. Într-o amorțire somnambulică, m-am agățat strâns cu mâna de mânerul rezervorului de apă, ca un pumnal de gheață în palma mea, pompând îndelung jet după jet, apă leneșă, în vreme ce graffiti pederaste — *Marvin o suge!... Sună la*

Ulster 1-2316 pentru o muie de vis – se întipăreau pentru a suta oară în creierul meu ca nişte cuneiforme demente. De la moartea mamei nu mai plânsesem şi ştiam că n-aveam să plâng nici acum, deşi scrijeliturile de dragoste nefericită de pe faianţă devenind încleţoşate ca nişte dâre de murdărie îmi semnalau că eram foarte aproape să izbucnesc în lacrimi. Am petrecut probabil trei sau patru minute în ipostaza asta îngheţată, mizerabilă, şovăielnică. Apoi am hotărât că mă voi duce înapoi şi voi face cumva faţă situaţiei, în pofida faptului că-mi lipsea o strategie şi că eram înfricoşat până-n măduva oaselor. Dar când am deschis uşa, am văzut că Sofia şi Nathan plecaseră.

Eram ameţit de îngrijorare şi disperare. Tot nu aveam nicio idee cum să fac faţă situaţiei, aşa cum se prezenta ea acum, cu acest nou sunet suprapus de ruptură iremediabilă. Evident, trebuia să cântăresc bine ce era de făcut, trebuia să găsesc o soluţie să îndrept lucrurile – să-l calmez cumva pe Nathan şi, în acelaşi timp, să o scot pe Sofia din raza de acţiune a furiei lui oarbe şi înveninate –, dar eram atât de complet zdruncinat încât creierul meu devenise aproape amnezic; eram efectiv incapabil să gândesc. Pentru a-mi veni în fire, am hotărât să mai rămân acolo, la Curtea Arţarului, pentru o vreme, sperând să izbutesc să trasez un plan de acţiune inspirat şi raţional. Ştiam că tata, sosind la Gara Pennsylvania şi nevăzându-mă, avea să se ducă direct la hotel – McAlpin, de pe Broadway, la intersecţia cu Thirty-fourth Street. (În perioada aceea, toată lumea din Tidewater de condiţia socială mijlocie a tatălui meu trăgea fie la McAlpin, fie la Taft; cei foarte puţini mai cu dare de mână întotdeauna se duceau la Waldorf-Astoria.) Am sunat la McAlpin şi i-am lăsat un mesaj, spunându-i că o să vin să-l văd acolo, mai târziu în acea seară. Apoi m-am întors la masă (era un alt semn rău, m-am gândit eu, că în graba lor de a pleca, fie Nathan, fie Sofia răsturnase sticla de Chablis, care, deşi nu se spărsese, zăcea pe-o parte, picurându-şi rămăşiţele de vin pe pardoseală) şi am stat două ore încheiate muncindu-mi creierii să găsesc o cale prin care să adun şi să pun la loc cioburile prieteniei noastre făcute ţăndări. Bănuiam

că n-avea să fie o sarcină ușoară, ținând cont de colosala dimensiune a furiei lui Nathan.

Pe de altă parte, amintindu-mi de duminica de după „furtuna" similară cu aceasta, în care el îmi făcuse propuneri de prietenie atât de călduroase și de nerăbdătoare încât devenise aproape stingheritor, m-am gândit că s-ar putea să primească bucuros orice semn de împăcare din partea mea. Numai Dumnezeu știa cât de mult îmi displăcea să fac asta, m-am gândit eu; scene ca aceea în care tocmai fusesem implicat îmi fracturau spiritul, mă epuizau; tot ce voiam cu adevărat era să mă ghemuiesc într-un pat și să trag un pui de somn. Să mă confrunt din nou cu Nathan, atât de curând, era un gând intimidant și împovărat cu o amenințare surdă; îngrețoșat, m-am trezit năduşind vârtos mai ceva ca Nathan. Ca să-mi mai dau curaj, am luat-o binișor și am băut patru sau cinci, poate șase, pahare de Rheingold. Prin minte îmi tot treceau imagini fugare ale agoniei jalnice și răvășite a Sofiei, ale deconcertării ei totale, ceea ce-mi făcea stomacul să mi se întoarcă pe dos. În cele din urmă, totuși, când peste Flatbush se lăsa întunericul, am pornit înapoi, cu pași împleticiți de beținan, prin zăpușeala amurgului, spre Palatul Roz, uitându-mă în sus cu un amestec de teamă și speranță la lumina blândă, de culoarea vinului roze, care înmugurea de sub obloanele camerei Sofiei, indicând că era acolo. Am auzit muzică; mergea fie radioul, fie fonograful ei. Nu știu de ce m-am simțit deopotrivă înflăcărat și întristat de minunatele și tânguitoarele sunete ale concertului pentru violoncel al lui Haydn, revărsându-se încet în seara de vară, în timp ce mă apropiam de casă. Copiii se strigau prin umbrele înserării de pe Terenul de Paradă, la marginea parcului, iar glasurile lor, plăcute ca ciripitul păsărelelor, se împleteau cu meditația blândă a violoncelului și-mi străpungeau sufletul cu un soi de amintire profundă, dureroasă, dar imposibil de recapturat.

Mi s-a tăiat răsuflarea de neliniște la priveliștea care m-a întâmpinat la etaj. Dacă taifunul ar fi trecut prin Palatul Roz, tot n-ar fi fost urme mai înfricoșătoare de distrugere și învălmășeală. Camera Sofiei arăta de parcă ar fi fost răsturnată cu susul în jos; sertarele comodei fuseseră deschise și golite, patul fusese jupuit de așternuturi, șifonierul jefuit.

Pe podea erau împrăştiate ziare, în strat gros. Rafturile fuseseră golite de cărţi. Discurile fonografului dispăruseră. În afară de resturile de hârtie, nu mai rămăsese nimic. Exista o singură excepţie de la aspectul general de jaf: radiofonograful. Fără îndoială prea mare şi prea greu ca să fie cărat, rămăsese pe masă, iar muzica lui Haydn ieşind din gâtul lui îmi dădea fiori, de parcă ascultam muzică într-o sală de concert din care spectatorii dispăruseră în mod misterios. La doar câţiva paşi distanţă, în camera lui Nathan, acelaşi fenomen: totul fusese luat, dacă nu dus de-acolo, cel puţin împachetat în cutii de carton care arătau gata pentru un transport imediat.

Căldura din hol era izbitoare şi lipicioasă; era imposibil de fierbinte, chiar şi pentru o seară de vară – adăugând deruta la tristeţea care deja mă copleşise –, şi pentru o clipă m-am gândit că trebuie să fi fost un incendiu pândind din spatele pereţilor roz, până când l-am zărit pe Morris Fink, ghemuit într-un colţ, meşterind ceva la un calorifer care scotea aburi.

— O fi fost deschis din greşeală, îmi explică el, ridicându-se când m-am apropiat. Nathan l-o fi deschis din greşeală, adineauri, când alerga pe-aci cu valiza şi lucrurile lui. *Gata*, 'te-n gât, mârâi el la calorifer, trăgându-i un şut, asta o să-ţi rezolve pântecăraia.

Aburul expiră cu un şuierat scurt, iar Morris Fink mă privi cu ochi lugubri, lipsiţi de lumină. Incisivii proeminenţi şi lungi, coborându-i peste dinţii de jos, un amănunt pe care nu-l observasem înainte, îl făceau să semene foarte tare cu o rozătoare.

— Pentru o vreme, locul ăsta a fost ca o casă de nebuni.

— Ce s-a întâmplat?, am zis eu îngheţat de frică. Unde-i Sofia? Unde-i Nathan?

— Au plecat, amândoi. În sfârşit au plecat de-aici pentru totdeauna.

— Cum adică *pentru totdeauna*?

— Exact ce-ţi spun, zise el. Definitiv. Pentru totdeauna. S-au dus pentru totdeauna, şi ducă-se învârtindu-se, din partea mea. Era ceva ce-ţi dădea fiori, vreau să spun nesănătos în casa asta cu nenorocitul ăla de golem în ea.

Toate bătăile și țipetele alea. Ducă-se la dracu-n praznic, dacă vrei să știi părerea mea.

Am simțit disperarea răzbătându-mi în glas când am întrebat:

— Dar *unde* s-au dus? Au spus cumva unde pleacă?

— Nu, zise el, au plecat în direcții diferite.

— Direcții diferite? Vrei să spui...

— I-am văzut întorcându-se acasă acum vreo două ore, tocmai când veneam și eu pe stradă. Fusesem plecat la un film. Deja urla la ea ca o gorilă. Atunci mi-am spus: O, la naiba, iar se ceartă ăștia, după atâtea săptămâni de liniște. Acu' să vezi că iar trebuie s-o salvez eu de *meshuggener*[1]. Dar când am intrat în casă, am descoperit că el o pusese pe ea să-și strângă lucrurile. Vreau să spun, era în camera lui, știi, împachetându-și bulendrele, iar ea, într-a ei, împachetându-le pe-ale ei. Și tot timpul urla la ea ca un nebun – *oy*, o făcea cum îi venea la gură!

— Și Sofia...

— Și ea – ea plângea de-i săreau ochii tot timpul, amândoi împachetându-și lucrurile, și el răcnind, și făcând-o curvă și pizdă, iar Sofia bocind ca un copil mic. Mi-era și scârbă, zău!

Se opri, trase o gură de aer, apoi reluă, mai încet:

— Nu mi-am dat seama că își făceau bagajele să plece de tot. Apoi, el s-a aplecat peste balustradă, m-a văzut și m-a întrebat unde era Yetta. Eu i-am spus că era plecată în Staten Island, în vizită la soră-sa. El mi-a aruncat treizeci de dolari pentru chirie, a Sofiei și a lui. Atunci am înțeles că plecau definitiv.

— Și când au plecat?

O senzație de pierdere, sufocant de dureroasă, ca și când ar fi murit de-adevăratelea punea stăpânire pe mine; am icnit, la un val umed de greață.

— N-au lăsat nicio adresă?

— Ți-am spus că au plecat în *două direcții diferite*, zise el pierzându-și răbdarea. Au împachetat tot și au coborât la parter. Asta a fost acum vreo douăzeci de minute. Nathan

[1] Nebun, în sensul de persoană care se poartă prosteşte sau bizar (în idiș, în original).

mi-a dat un dolar ca să-l ajut să aducă bagajele jos şi ca să am grijă de fonograf. A zis c-o să se întoarcă să-l ia mai târziu, odată cu celelalte cutii. Apoi când toate bagajele au fost afară, pe trotuar, m-a pus să mă duc până la colţ şi să opresc două taxiuri. Când m-am întors cu taxiurile, el încă mai zbiera la ea, iar eu mi-am zis: Bine măcar că de data asta n-a lovit-o, n-a... nimic. Dar tot ţipa la ea, mai ales despre Owswitch. Ceva ce suna ca Owswitch.

— Despre... ce?

— Despre Owswitch, aşa spunea el. O făcea iar ştoarfă şi îi punea la nesfârşit o întrebare ciudată. O întreba cum se făcuse că ea *trecuse vie prin Owswitch*? Ce-a vrut să spună cu asta?

— O făcea..., m-am poticnit eu pierit, rămas aproape fără grai. Şi dup-aia...?

— Dup-aia, el i-a dat cincizeci de dolari – sau cam atâta mi s-a părut mie – şi i-a spus şoferului s-o ducă undeva în New York, Manhattan, la vreun hotel, cred, nu-mi aduc aminte unde. A zis ceva despre cât de fericit ar fi dacă n-ar mai trebui s-o vadă niciodată. N-am auzit pe nimeni plângând cum a plâns Sofia atunci. Oricum, după ce-a plecat ea, el şi-a urcat lucrurile în celălalt taxi şi a plecat în direcţia opusă, spre Flatbush Avenue. Cred că s-a dus la frate-său, în Queens.

— S-au dus, aşadar, am şoptit eu, lovit din plin acum.

— S-au dus definitiv, răspunse el, şi călătorie sprâncenată, din partea mea. Tipul ăla era un golem! Dar Sofia... de Sofia îmi pare rău. Sofia chiar era o coardă bună de tot, *ştii?*

Pentru o clipă, n-am mai putut spune nimic. Blândul Haydn, murmurând cu dor, umplea camera părăsită de alături cu ritmurile sale dulci, simetrice, nostalgice, sporindu-mi senzaţia de vid absolut şi de pierdere iremediabilă.

— Da, am spus, ştiu.

— Ce-i ăla Owswitch?, zise Morris Fink.

Sfârşitul volumului I

Cuprins

Capitolul 1 9
Capitolul 2 43
Capitolul 3 83
Capitolul 4 117
Capitolul 5 157
Capitolul 6 195
Capitolul 7 227
Capitolul 8 265